

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

KUNGL. BIBL.

3 JAN 1959

STOCKHOLM

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1959:2

Finansdepartementet

SOU
1959:2
A

FILMSTÖD OCH BIOGRAFNÖJESSKATT

BETÄNKANDE AVGIVET AV

1957 ÅRS FILMSTÖDUTREDNING

Stockholm 1959

Statens offentliga utredningar 1959

Kronologisk förteckning

---

1. Statligt stöd till jordbrukets inre rationalisering.
Idun. 164 s. Jo.
2. Filmstöd och biografnöjesskatt. Idun. 153 s. Fl.

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1959: 2

Finansdepartementet

FILMSTÖD
OCH
BIOGRAFNÖJESSKATT

BETÄNKANDE AVGIVET AV

1957 ÅRS FILMSTÖDUTREDNING

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE AB
STOCKHOLM 1959

STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIEN 1887

Tryckeriet

FILMSTÖD

OCH

BIOGRAFANÖJESKATT

BETÄNKANDE AVGIVET AF

1887 ÅRSTILMSTÖDUTREDNING

TRYCKT I KÖPENHAGEN 1887

STOCKHOLM 1887

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 6 juni 1957 tillkallade Herr Statsrådet den 24 juni samma år undertecknad, f. d. överdirektören H. V. B. Älmeby såsom utredningsman med uppdrag att verkställa utredning rörande fortsatt stöd åt svensk filmproduktion.

Den 27 juni 1957 uppdrogs åt förste revisorn L.-E. Björnson att vara sekreterare och amanuensaspiranten G. I. Nygren att vara biträdande sekreterare åt utredningen, som antagit benämningen 1957 års filmstödutredning.

Till experter åt utredningen förordnades den 23 maj 1958 direktörerna C. A. Dymling, A. F. Elmgren och E. A. Pettersson, tillförordnade direktören och chefen för statens biografbyrå E. Skoglund och fru Etti Widhe samt den 17 oktober samma år advokaten C.-O. Ellwyn.

För att tagas i övervägande vid utredningsuppdragets fullgörande har till utredningen överlämnats två av Folkets husföreningarnas riksorganisation, Sveriges biografägarförbund, Föreningen Sveriges filmproducenter, Sveriges filmuthyrareförening u. p. a. och Våra gårdar gemensamt avgivna, den 30 juli 1957 respektive den 4 juli 1958 dagtecknade framställningar. Den förstnämnda har föranletts av den år 1957 införda skattelättnaden för mindre biografer och går ut på en sådan ändring av bestämmelserna, att stödet kommer både biografägarna och filmuthyrarna till godo. I den senare har organisationerna, med hänvisning bl. a. till nedgången i besöksfrekvensen på biograferna, yrkat på en generell sänkning av biografnöjesskatten.

Herr Dymling har i augusti 1958 till utredningen överlämnat ett memorandum med synpunkter rörande producentstödet utformning.

I fråga om omläggning av nöjesskattens redovisning har samråd ägt rum med riksräkenskapsverket.

Efter fullgjort uppdrag får utredningen härmed vördsamt överlämna betänkande angående filmstöd och biografnöjesskatt. Till betänkandet har fogats ett särskilt uttalande av herr Ellwyn. Herrar Dymling, Elmgren och Pettersson har i olika avseenden anmält principiellt eller praktiskt avvikande mening gentemot utredningens förslag men har valt att närmare utveckla detta under ärendets fortsatta behandling.

Stockholm i januari 1959.

H. Älmeby

| *Lars-Eric Björnson*

Innehåll

Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet

Utredningsuppdraget	7
Kap. I. Inledning	9
1. Historik	9
2. 1951 års hjälpprogram	14
Rationaliserings- och besparingsåtgärder	14
Begränsning av den svenska filmproduktionen	16
Ekonomiskt stöd åt filmproduktionen från biografägarna	17
Statligt stöd	19
3. Gällande bestämmelser	20
Kap. II. Den svenska film- och biografbranschen	23
1. Allmän översikt	23
2. Integrations- och kartellförhållanden	28
3. Filmproduktionen	31
Verksamhetens struktur och omfattning	31
Ekonomiska förhållanden	37
Grunder för debitering av filmhyra	40
Kostnads- och intäktsutveckling	42
Lönsamhet	50
4. Biografdriften	60
Ägandeförhållanden	60
Besöksfrekvens	63
Programsättning	67
Lönsamhet	69
Kap. III. Särskilda faktorer, som påverkar film- och biografbranschens ekonomi	81
1. Den tekniska utvecklingen	81
2. Televisionen	82
Uppgifter från vissa europeiska länder	82
Utvecklingen i Sverige	89
Kap. IV. Stöd åt filmproduktionen	94
1. Behov av fortsatt stöd	94

2. Val av stödform	98
Nuvarande stöd	98
Producentandelssystemet	100
Vissa andra stödformer	103
Remissuttalanden angående producentstödet utformning	106
Utredningens synpunkter	112
3. Utredningens förslag	115
Kap. V. Biografnöjesskatten	123
1. Nuvarande förhållanden	123
2. Framställning om skattesänkning	123
3. Utredningens synpunkter	124
4. Utredningens förslag	126
Kap. VI. Speciella frågor	130
1. Deklaration av nöjesskatt	130
2. Statistiska uppgifter	130
Kap. VII. Sammanfattning	131
Särskilt uttalande av herr Ellwyn	138
Författningsutkast.	147
1. Allmän översikt	147
2. Integrations- och kartförhållanden	147
3. Filmproduktionen	147
Verksamhetens struktur och omfattning	147
Ekonomiska förhållanden	147
Grunder för debitering av filmbyrå	147
Kostnads- och intäktssveckling	147
Iömsamhet	147
4. Biografbristen	147
Ägandeförhållanden	147
Besöksfrekvens	147
Programställning	147
Iömsamhet	147
Kap. III. Särskilda faktorer, som påverkar film- och biografbristens utveckling	147
1. Den tekniska utvecklingen	147
2. Tevelanden	147
Uppgifter från vissa europeiska länder	147
Utvecklingen i Sverige	147
Kap. IV. Stöd åt filmproduktionen	147
1. Behov av fortsatt stöd	147

Utredningsuppdraget

Den 6 juni 1957 hemställde chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, om Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en utredningsman med uppdrag att verkställa utredning rörande fortsatt stöd åt svensk filmproduktion samt anmälde samtidigt till statsrådsprotokollet direktiv för utredningsuppdraget.

Till en början erinrades om det stöd, som utgår till den svenska filmproduktionen enligt förordningen den 8 juni 1951, nr 457. Bidrag utgår med viss del av den statliga nöjesskatten för de filmer varom fråga är. Förordningen är tidsbegränsad och gällde till en början endast för en tid av fyra år, t. o. m. utgången av juni 1955. Genom beslut av 1955 års riksdag förlängdes förordningens giltighetstid med ytterligare fyra år eller t. o. m. utgången av juni 1959.

Departementschefen berörde därefter ett av 1954 års nöjesskatteutredning framlagt ändringsförslag, som gick ut på att det nuvarande producentstödet skulle utbytas mot ett stödsystem med s. k. producentandelar. Detta system innebar i huvudsak, att en tioöring av priset för varje biografbiljett skulle vara skattefri och av biografägarna inbetalas såsom producentandel till ett gemensamt organ. Huvuddelen av producentandelsmedlen eller 75 % skulle fördelas efter spelintäkterna av de svenska filmerna, medan återstoden till största delen skulle användas till pre-

miering av goda svenska filmer, däribland även barnfilmer.

Vid anmälan av utredningens förslag i propositionen nr 66 till 1957 års riksdag framhöll departementschefen, att utredningens förslag var intressväckande och syntes innebära beaktansvärda fördelar. Betänkligheter anmälde sig emellertid också. Dessa sammanhänge i främsta rummet med att förslaget medförde en permanentning och höjning av det nuvarande filmstödet samt att denna åtgärd skulle företas mitt under den period för vilken de nuvarande stödåtgärderna beslutats. Härtill kom, att förslaget inte var invändningsfritt från tekniska synpunkter.

Med hänsyn härtill fann departementschefen sig inte kunna förorda att förslaget i dåvarande läge lades till grund för beslut av statsmakterna. Om riksdagen inte hade någon erinran däremot, hade departementschefen emellertid för avsikt att i god tid före den nu pågående fyraårsperiodens utgång taga upp frågan på nytt. Skulle härvid fortsatta stödåtgärder finnas erforderliga, syntes utredningens förslag kunna erbjuda en tänkbar utgångspunkt.

På ett begränsat område innebar propositionen — framhöll departementschefen — förslag om åtgärder för särskilt stöd åt kvalitetsfilm, nämligen i fråga om goda barnfilmer. Dessa skulle bli fria från nöjesskatt, om de vi-

sas av barnfilmklubbar eller förekommer på de vanliga biografernas matinéprogram. I propositionen framlades också förslag om en omläggning av den hittillsvarande progressiva biografnöjesskatten till en proportionell skatt med i stort sett oförändrat skatteuttag.

Vid riksdagsbehandlingen av propositionen underströk bevillningsutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande nr 34 önskvärdheten av att frågan om behovet av fortsatt stöd åt filmproducenterna blev föremål för ytterligare utredning. I samband därmed borde också prövas i vilken form ett eventuellt stöd skulle ges. Utskottet framhöll som ett allmänt önskemål att stödåtgärderna framför allt kunde inriktas på att främja tillkomsten av konstnärligt mera högtstående filmer. Nöjesskatteutredningens förslag erbjöd enligt utskottet vissa möjligheter härvidlag och borde snarast möjligt bli föremål för förnyat övervägande.

I anslutning därtill anförde departementschefen följande.

Riksdagen har sålunda uttalat sig för att den av mig bebadade utredningen om fortsatt stöd åt svensk filmproduktion verkställas. Denna bör nu igångsättas. För utredningen torde det förut anförda i huvudsak kunna tjäna till vägledning. På grundval av en lönsamhetsundersökning bör sålunda klarläggas i vad mån behov alltjämt föreligger av stöd åt den svenska filmproduktionen. Finnes behov härav föreligga, kan, såsom tidigare nämnts, nöjesskatteutredningens förslag erbjuda en tänkbar utgångspunkt. Även andra alternativ bör emellertid kunna prövas. Därvid bör dock beaktas det från riksdagens sida uttalade önskemålet att de framtida stödåtgärderna om möjligt bör inriktas på att främja tillkomsten av konstnärligt mera högtstående svenska filmer.

Vilket system som än väljes bör möjligheterna att förenkla den administrativa apparaten bli föremål för särskild uppmärksamhet. Vidare må framhållas, att detta alternativ förutsätter en av alla parter godkänd överenskommelse. Utredningen bör därför äga befogenhet att uppta förhandlingar i syfte att uppnå en sådan överenskommelse. Därvid bör även klarläggas i vad mån biografägarnas medverkan kan påräknas.

KAPITEL 1

Inledning

1. Historik

Den beskattning av nöjesformer av olika slag, däribland biografföreställningar, som infördes år 1919, var från början helt kommunal. På grund av det statsfinansiella läget efter andra världskrigets utbrott kompletterades denna hösten 1939 med en motsvarande statlig beskattning.

Vid urtima riksdagens behandling av propositionen (1939:86) med förslag till förordning om statlig nöjesskatt väcktes två likalydande motioner — I:42 och II:57 — med yrkande, att statlig nöjesskatt endast skulle utgå för biografföreställningar, vid vilka till övervägande del visades utländsk film. Svensk film utgjorde enligt motionärerna en nödvändig motvikt mot den för svensk egenart främmande mentalitet, som ofta kommer till uttryck i utländsk film. Åtgärder, som kunde medföra en nedgång i biografernas besöksfrekvens, skulle automatiskt få till följd ekonomiska svårigheter för Sveriges biografnäring, vilket i sin tur kunde sänka biografernas allmänna standard och äventyra tillgången på svensk film.

Första särskilda utskottet, som i sitt utlåtande (nr 73) biträdde Kungl. Maj:ts proposition, hemställde emellertid om avslag å motionerna. Utskottet förordade i stället, att utredning verkställdes rörande bl. a. de i motionerna framförda önskemålen. Riksdagen beslöt i enlighet därmed.

1940 års utredning. Den begärda utredningen anförtröddes åt dåvarande

borgmästaren J. Laurin. I en den 29 februari 1940 dagtecknad promemoria konstaterade utredningsmannen, att de framförda förslagen om differentiering av den statliga nöjesskatten å biografföreställningar utan tvivel förtjänade beaktande. Han ansåg sig emellertid inte kunna ta ställning till frågan, enär den vore beroende av de åtgärder, som statsmakterna möjligen på annat sätt önskade och kunde genomföra i syfte att begränsa den för vårt land dyrbara importen av utländsk film.

Laurin, som av denna anledning förordade en enhetlig beskattning, ansåg, att svensk film i allt fall inte kunde beskattas lindrigare än svensk teater. Han anknöt därvid till den då rådande differentieringen av nöjesskatten i olika taxor och förmenade, att biografföreställning, vid vilken huvudsakligen visas svensk film, i likhet med svensk teater borde hänföras till lägsta taxan.

Vid remissbehandlingen gjorde sig delade meningar gällande i fråga om lämpligheten av den ifrågasatta differentieringen. Sålunda befarade *Sveriges filmuthyrareförening*, att en sådan åtgärd med en åtsramning av filmimporten som följd kunde locka till framställning av ett flertal billiga och kvalitativt mindre goda filmer. Föreningen hade emellertid intet att erinra emot, att staten på annat sätt subventionerade svensk film, t. ex. genom återbäring av nöjesskatt.

Sveriges biografägareförbund uttalade sig för en lindrigare beskattning av

svensk film och anförde som stöd här för bl. a., att en jämn tillgång på svensk film utan tvekan var ett livsvillkor för svensk biografnäring och att en inhemsk filmproduktion även ur allmänna synpunkter var av stor betydelse för vårt land.

Enligt *Svenska teaterförbundet* skulle ett stöd åt svensk film i den form, som utredningsmannen antytt, sannolikt endast i ringa omfattning komma att tillföras den svenska filmproduktionen. På grund av distributionsapparatus konstruktion skulle nämligen större delen tillfalla biografägarna och filmdistributörerna. En allsidigare utredning i frågan ansågs nödvändig.

I den proposition, som förelades riksdagen (1940:271), föreslogs, att bestämmelserna om statlig och kommunal nöjesskatt skulle sammanföras i en gemensam författning. Av nöjesskatten skulle hälften tillfalla staten och hälften vederbörande kommun.

Föredragande departementschefen ansåg sig emellertid inte böra förorda en differentiering av nöjesskatten till förmån för svensk film. Den internationella situationen hade så förändrats, att importen av utländsk film i det närmaste hade blivit omöjliggjord. Frågan om stöd åt svensk film genom lättnad i nöjesbeskattningen fann departementschefen därför böra ställas på framtiden.

I en motion (I:227) yrkades i anledning av propositionen bl. a., att viss del av den statliga nöjesskatten, i den mån denna inspelades på svenskt filmprogram, skulle restitueras till vederbörande filmproducent. Som bidrag till den andliga beredskapen ansågs det både önskvärt och nödvändigt, att en kontinuerlig svensk filmproduktion så vitt möjligt kunde upprätthållas och att dess standard inte måtte sänkas.

Bevillningsutskottet avstyrkte i sitt

betänkande (nr 38) motionen utan särskild motivering och riksdagen beslöt i enlighet därmed.

1941 års utredning. I juni 1941 tillkallades fem sakkunniga för att inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning rörande statligt stöd åt svensk filmproduktion. I sina direktiv till utredningen konstaterade departementschefen bl. a., att det i dåvarande läge fanns ett starkt skäl för att frågan om understödjande av svensk filmproduktion utan dröjsmål upptogs till ingående prövning, nämligen önskvärdheten att främja framställandet av filmer, som under rådande, av kriget föranledda förhållanden vore av särskilt värde för vårt land och som det därför vore ett intresse att frambringa.

Utredningen fann i sitt betänkande (SOU 1942:36) filmproduktionens läge inte vara sådant, att ett generellt stöd åt produktionen av svensk film var nödvändigt. Dess förslag tog därför sikte på att främja produktionen av konstnärligt och kulturellt högtstående filmer, särskilt sådana med nationell syftning. Stödet föreslogs få formen av räntefria lån (filmlån) intill en tredjedel av de beräknade produktionskostnaderna. För särskilt dyrbara filmer skulle stödet kunna maximeras till ett visst högsta belopp. Någon säkerhet ansågs med hänsyn till låneverksamhetens syfte inte böra krävas. Vidare föreslogs, att befrielse helt eller delvis från återbetalningsskyldighet skulle kunna medges, i den mån producentens inkomst av filmen — d. v. s. bruttointäkten med avdrag för nöjesskatten samt biografnäringens och distributionens andelar — understeg kostnaden för filmen till och med den första kopian. Det skulle ankomma på den beslutande myndigheten att pröva riktigheten och skäligheten av de åberopade räkenskaperna.

Bedömningen av vilka filmer, som

skulle berättiga till stöd, avsågs skola ske på manuskriptstadiet. I fall, då fråga om stöd aktualiserades först sedan filmen helt eller delvis färdigställt, skulle producenten emellertid kunna beviljas garanti i form av villkorligt bidrag, bestämt enligt samma grunder som i fråga om filmlånen. Förutsättning för utbetalning av sådant bidrag skulle vara, att filmen enligt ovan angivna beräkningsgrunder visat underskott. Framställning härom skulle av anslagstekniska skäl göras inom två år från filmens första offentliga visning. Kostnaderna för stödverksamheten föreslogs skola bestridas från en för ändamålet inrättad fond, filmfonden, till vilken medel skulle anvisas såsom avsättningsanslag på driftbudgeten.

Ett särskilt organ, benämnt statens filmnämnd, skulle inrättas för att under Kungl. Maj:ts handha ledningen av stödverksamheten. Nämnden, som skulle bestå av fem för olika grenar av kulturlivet representativa personer med intresse för filmen och förtrogna med allmänna angelägenheter, skulle bl. a. ha till uppgift att pröva framställningar från filmproducenter om erhållande av filmlån eller bidrag till framställning av såväl lång- som kortfilmer samt om befrielse från återbetalningsskyldighet. Nämnden ansågs vidare kunna få en viktig uppgift såsom remissinstans och upplysningsorgan i filmärenden.

De sakkunnigas förslag blev föremål för remissbehandling men föranledde ej någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

1950 års utredning. I syfte att uppnå en överbalansering av 1948/49 års budget fattades vid 1948 års riksdag beslut om vissa skärpningar av den indirekta beskattningen, däribland nöjesskatten å biografföreställningar. Biografnöjesskatten, som vid denna tidpunkt var progressiv, höjdes från 15 till 30 % å första kronan av biljettpriset och från 30 till

45 % å överskjutande delen därav. I samband därmed ändrades också grunderna för fördelningen av biografnöjesskatten; den fördelas därefter med tre fjärdedelar till staten och en fjärdedel till den kommun, inom vars område nöjestillställningen ägt rum.

Vid 1949 års riksdag yrkades i två motioner — I: 217 och II: 271 — att åtgärder skulle vidtagas i syfte att stödja den svenska filmproduktionen. I motionen I: 217 framhölls, att nöjesskatteskräpningen år 1948 och den därav föranledda prishöjningen å biografbiljetterna medfört en minskning av biografernas omsättning. Denna omsättningsminskning hade med särskild styrka drabbat den svenska filmproduktionen, som redan före skatteskräpningen arbetat under ekonomiskt brydsamma förhållanden. Med hänsyn härtill ansågs en utredning böra ske om möjligheten att åstadkomma en sänkning av nöjesskatten å biografföreställningar. Motionen II: 271 utmynnade i ett förslag, att 20 % av de skattebelopp, som influtit vid visning av svensk film, på lämpligt sätt direkt och omedelbart skulle tillföras vederbörande producent.

Med stöd av Kungl. Maj:ts på riksdagens hemställan givna bemyndigande tillkallade chefen för finansdepartementet den 17 maj 1950 fem sakkunniga för utredning av frågan om statligt stöd åt svensk filmproduktion. I direktiven till utredningen anförde departementschefen bl. a. följande.

För egen del anser jag det angeläget, att man såvitt möjligt söker undvika de olägenheter och svårigheter, som ofrånkomligen äro förenade med en anordning, enligt vilken stöd beredes allenast åt produktionen av såsom högklassig ansedd film. Detta skulle kunna ske om eventuella stödåtgärder komme att avse all svensk filmproduktion. Därest denna princip godtages — och man alltså avvisar tanken att göra stödåtgärderna beroende av en kvalitetsbedömning av filmerna — kan stöd åt den

svenska filmproduktionen knappast ifrågakomma i annan form än såsom restitution av viss del av den nöjesskatt, som influtit vid visning av filmerna i fråga.

Utredningen föreslog i sitt betänkande (SOU 1951:1) ett stöd, utformat i huvudsak efter de av departementschefen uppdagna riktlinjerna. Enligt utredningen skulle det behövas ett stöd, motsvarande i runt tal 30 % av den statliga nöjesskatten å biograf föreställningar med svensk film, om det genomsnittliga underskottet per film helt skulle kunna täckas. Med hänsyn till kalkylmässiga osäkerhetsmoment, biografbranschens lönsamhet — de större filmproducenterna är även biografägare i betydande omfattning — förebådade bidrag från biografägarna samt möjliga besparings- och rationaliseringsåtgärder inom filmproduktionen ansåg utredningen sig emellertid endast böra förordda en skatteåterbäring till vederbörande filmproducent med 20 % av statens andel i den på svensk film belöpande nöjesskatten.

I remissyttrandena över betänkandet uttalades allmänt, att behovet av statligt stöd åt den svenska filmproduktionen i dåvarande krissituation finge anses styrkt. Flera remissinstanser fann resultatet av utredningens ekonomiska undersökning motivera ett större stöd än det av utredningen förordade.

Beträffande stödets utformning framkom delade meningar. *Statens biografbyrå*, *Svenska filmsamfundet* och *Folkets husföreningarnas riksorganisation* uttalade sig sålunda till förmån för ett statligt stöd på grundval av en kvalitetsbedömning av de enskilda filmerna. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* förordade i första hand en sänkning av nöjesskatten för biograf föreställningar. Flertalet remissinstanser tillstyrkte emellertid helt eller i huvudsak utredningens förslag.

I propositionen 1951:142 framhölls, att stödet — 20 % av statens nöjesskatteandel vad avser svensk film — inte avsågs innebära en garanti för att producenten skulle få täckning för i det närmaste varje förlust utan att stödet närmast hade karaktären av hjälp till självhjälp. Det betonades vidare, att den föreslagna skatteåterbäringen självfallet finge betraktas som en temporär understödsform.

Statsutskottet konstaterade i sitt utlåtande (nr 162), att en betydande pris- och lönestegring ägt rum under den då gångna delen av år 1951. Utredningens kalkyl ansågs därför ej utgöra ett så tillförlitligt underlag för ett ställningstagande i fråga om stödets storlek som hade varit önskvärt. Utskottet tillstyrkte emellertid bifall till propositionen och riksdagen beslöt i enlighet därmed.

Med hänvisning till vad statsutskottet anfört anhöll Föreningen Sveriges filmproducenter i december 1952, att frågan om en höjning av utgående producentbidrag skulle tas upp till prövning. Till stöd för framställningen åberopades bl. a. de kostnadsökningar, som inträffat sedan år 1950 och som fått till följd, att det ekonomiska utfallet för den inhemska filmproduktionen försämrats. Statskontoret och riksräkenskapsverket, som hade att yttra sig över framställningen, ansåg sig inte utan närmare utredning kunna tillstyrka en höjning av bidraget.

1954 års utredning. Det statliga producentstödet var från början tänkt som en temporär anordning och skulle ha upphört med utgången av juni månad 1955. I juni 1954 uppdrogs emellertid åt framlidne revisionskommissarien N. Detlofsson att utreda frågan om behovet av fortsatt stöd. Resultatet av utredningen redovisades i en den 8 december samma år avgiven promemoria. Med hänsyn till kostnads- och intäkts-

utvecklingen föreslog utredningsmannen, att producentbidraget skulle höjas från 20 till 25 % av statens andel av biografnöjesskatten och utgå under ytterligare en fyraårsperiod. Genom höjningen skulle den svenska filmproduktionen enligt utredningsmannens beräkningar beredas hjälp i åtminstone samma utsträckning, som åsyftades vid bidragsbestämmelsernas tillkomst.

Bland remissinstanserna rådde enighet om, att producentstöd borde utgå under ytterligare en fyraårsperiod. Beträffande frågan om bidragets storlek förelåg emellertid delade meningar. *Statskontoret* ansåg sålunda, att den svenska filmproduktionen borde skaffa sig den erforderliga intäktsförbättringen inom ramen för den egna näringen. *Statens priskontrollnämnd* fann bl. a. med hänsyn till den tillämpade utredningsmetodens osäkerhetsgrad sannolika skäl tala för att den svenska filmproduktionen vid oförändrat statsbidrag även i fortsättningen skulle få stöd i samma omfattning som från början avsetts.

Föreningen Sveriges filmproducenter och *Folkets husföreningarnas riksorganisation* yrkade högre bidrag än det av utredningsmannen föreslagna. De betonade färgfilmens stora betydelse och förordade en differentiering av bidraget att utgå efter en högre procent för färgfilm än för svartvit film.

Med beaktande av dessa synpunkter föreslogs i propositionen 1955:85 en differentiering av producentstödet, som ansågs böra höjas till 35 % för film, vilken framställdes helt i färg, och i övrigt utgå med oförändrat 20 %. Statsutskottet biträdde i sitt utlåtande (nr 79) Kungl. Maj:ts förslag och riksdagen beslöt i enlighet därmed.

1954 års nöjesskatteutredning, som i juli 1956 avgav betänkande med förslag till vissa ändringar i nöjesbeskattning-

en m. m. (SOU 1956:23), föreslog däri bl. a. en annan form för stöd åt den svenska filmproduktionen.

Det av utredningen förordade s. k. producentandelssystemet innebär i korthet, att en viss del av biografbiljettpriset skall, såsom producentandel, i sin helhet tillfalla den svenska filmproduktionen. En motsvarande höjning av biljettpriserna har förutsatts skola äga rum. Ett tillägg av tio öre per biljett skulle enligt utredningens beräkningar tillföra den svenska filmproduktionen ca 5,6 milj. kronor per år. Systemets genomförande förutsätter en överenskommelse mellan berörda intressentgrupper (filmproducenter, filmuthyrare och biografägare).

En stödform av denna typ ansågs äga företräde framför skatteåterbäringen bl. a. därför att den skulle göra det möjligt att tillgodose önskemålen om stöd åt den ambitiösare produktionen av såväl långfilm som barnfilm och kortfilm. Tre fjärdedelar av producentandelsmedlen föreslogs skola fördelas bland filmproducenterna i proportion till respektive filmers spelintäkter, medan återstående medel skulle reserveras för bl. a. premierring av konstnärligt eller eljest mera värdefulla filmer. Uppgiften att fördela de för särskilda ändamål avsedda medlen skulle anförtros åt en jury, bestående av fem opartiska och för uppgiften väl lämpade personer.

Det av utredningen förordade stödssystemet fick vid remissbehandlingen ett gynnsamt mottagande. Även departementschefen fann förslaget intresseväckande och förenat med beaktansvärda fördelar. Det ingav emellertid också vissa betänkligheter. Sålunda skulle systemet medföra en permanentning och höjning av filmstödet. Stödet ansågs inte heller invändningsfritt från tekniska synpunkter. Härtill kom, att enighet inte hade kunnat uppnås mellan utredningen

och berörda branschorganisationer om principerna för medlens fördelning.

I den proposition, som förelades riksdagen (1957:66), medtogs inte nöjesskatteutredningens förslag i denna del. Detta gav anledning till två likalydande motioner (I:419 och II:516), vari vissa erinringar framfördes mot de betänkligheter departementschefen anfört. Motionärerna yrkade, att utredningens förslag om ändrat stöd åt svensk film skulle läggas till huvudsaklig grund för en proposition till 1958 års riksdag.

I anslutning till berörda motioner underströk bevillningsutskottet i sitt betänkande (nr 34) önskvärldheten av att frågan om behovet av fortsatt stöd åt filmproducenterna gjordes till föremål för ytterligare utredning. Enligt utskottet borde nöjesskatteutredningens förslag, som ju erbjuder vissa möjligheter att stödja en ur allmänna synpunkter önskvärd filmproduktion, i samband därmed tagas under förnyat övervägande. Riksdagen delade utskottets uppfattning och hemställde om utredning angående fortsatt stöd åt svensk filmproduktion.

2. 1951 års hjälpprogram

1950 års filmutredning tog i sitt betänkande upp frågan om branschens möjligheter att genom egna åtgärder förbättra den ekonomiska situationen för den svenska filmproduktionens del. Det vore sålunda tänkbart, att rationaliserings- och besparingsåtgärder av olika slag skulle liksom även en viss produktionsbegränsning kunna bidra till att minska stödbehovet. Det ansågs inte heller uteslutet, att ekonomiskt stöd i viss utsträckning skulle kunna erhållas från biografbranschen.

Utredningens överväganden på dessa punkter och i anledning därav gjorda uttalanden skall här i korthet redovisas.

Rationaliserings- och besparingsåtgärder

Vid överläggningar med olika fackorganisationer hade dessa för utredningen framhållit, att vissa missförhållanden inom produktionen i icke ringa grad torde ha bidragit till att framkalla den då rådande filmkrisen. Från organisationernas sida framfördes vissa förslag, som ansågs ägnade att åstadkomma en förbättring i detta hänseende. För att råda bot på den bristfälliga planering, som ansågs alltför ofta prägla filmproduktionen, rekommenderade Svenska industrijänstemannaförbundet tillsättandet av »planeringsråd», bestående av filmens produktionsledare, regissör, arkitekt och fotograf m. fl. Stockholms film- och teaterarbetareförening — som även påtalade regissörernas maktställning — ansåg, att företagsnämnder inom de större ateljéerna på längre sikt skulle kunna bidra till en bättre organisation och planering.

Producenterna medgav, att vissa brister i berörda hänseenden kunde finnas. De skulle emellertid knappast bortfalla genom åtgärder i antydd riktning. Regissören måste nämligen ges så fria händer som möjligt för att kunna nå bästa möjliga resultat. Planeringsråd befarades medföra mer eller mindre omständliga procedurer, som knappast skulle uppvägas av några inbesparingar. Från producenthåll anfördes exempel på åtgärder, som vidtagits i syfte att förbilliga produktionsapparaten. Man hade sålunda gått in för att minska antalet uppställningar för filmerna, utsluta kostsamma exteriörer, använda sig av mindre musik och orkestrar, engagera billigare krafter för biroller o. s. v. Alla sådana inbesparingar kunde emellertid lätt medföra en viss torftighet, som blir oekonomisk i konkurrensen med den mera påkostade utländska filmen.

I fråga om de s. k. stjärngagerna, som

ofta tas som tecken på god lönsamhet för filmproduktionen, anförde utredningen bl. a. följande.

Att vissa i filmen engagerade konstnärer har stora inkomster kan väl konstateras. Enligt vad utredningen erfarit har emellertid producenterna genom en gemensam aktion lyckats komma överens om vissa individuella övre gränser för skådespelarnas honorar. Från det allmänna sida återstår därför knappast några möjligheter att därutöver minska toppgagerna med mindre än att man gör ingripanden, som skulle eliminera konkurrensen dels inom filmvärlden, dels i förhållande till andra institutioner, t. ex. folkparkerna.

Man torde med skäl kunna förvänta, att de enskilda producenterna inför gynnsammare arbetsbetingelser för den svenska filmproduktionen inte låter de högre gagerna ytterligare öka. Som bekant har man här att göra med en företeelse, som gärna uppmärksammas och som kan räknas bli dubbelt påpassad i samma mån som det allmänna tillskjuter medel för upprätthållandet av en svensk filmproduktion. Skulle sedermera på detta speciella fält eller överhuvudtaget på utgiftssidan visa sig tendenser till slöseri, måste detta självfallet i negativ riktning påverka intresset från det allmänna sida att ge filmproduktionen sitt stöd.

Utredningen erinrade även om vissa projekt, som syftade till en filmindustriplanering i stort. Då praktiskt taget hela den svenska filmproduktionen är förlagd till Stockholm, kunde det synas rimligt, att man utnyttjade denna möjlighet till centralisering i fråga om ateljéresurser, upphandling etc. Utredningen hade funnit, att vissa försök i den riktningen redan gjorts, och ansåg sig inte ha anledning att betvivla, att Föreningen Sveriges filmproducenter skulle söka göra vad som var möjligt inom ramen för ett frivilligt samarbete mellan filmproducenterna.

Även om utredningen fann den framkomna kritiken i vissa avseenden välgrundad, ansåg den sig dock böra fästa viss vikt vid producenternas synpunk-

ter, eftersom de finge anses vara intresserade av alla verklighetsbetonade uppslag till förbilligande av produktionen. I anslutning härtill anförde utredningen följande.

Samtidigt finner utredningen anledning understryka, att filmproduktionen inte får bedömas som industriell företagsamhet i vedertagen mening. Den kan blott till ringa del standardiseras. En kostsam omtagning, kasserandet av dyrbart inspelade scener, rivandet och nybyggandet av en uppställning m. m. syftar normalt till förbättringar, som anses ägnade att påverka filmens konstnärliga och ekonomiska resultat i önskvärd riktning. Man måste räkna med att alltför långt drivna rationaliseringsåtgärder på detta område kan verka hämmande på andra viktiga faktorer, inte minst på den rörelsefrihet som ändå måste betraktas som en av förutsättningarna för ett konstnärligt filmarbete.

Utredningen ansåg det inte möjligt att fixera de kostnadsminskningar, som kunde ernås genom ytterligare rationalisering av inspelningsverksamheten, men förutsatte vid beräkningen av det statliga stödets storlek att producenterna skulle vinnlägga sig om att förbilliga filmproduktionen.

Av remissinstanserna tog *statskontoret* fasta på de av fackorganisationerna framförda synpunkterna och förklarade, att det inte kunde frigöra sig från den uppfattningen, att filmproduktionen inte alltid planlades med tillbörlig ekonomisk förtänksamhet. *Stockholms film- och teaterarbetareförening* fann det förvånande, att utredningen inte i större utsträckning beaktat löntagarorganisationernas kritik mot filmproduktionens bristfälliga planering och organisation och de rekommendationer, som framförts angående behovet av planeringsråd och/eller företagsnämnder. *Föreningen Sveriges filmproducenter* ifrågasatte, om det över huvud taget är möjligt för den underordnade personalen att äga den insikt i produktionsled-

ningens avsikter och den överblick över planläggningen i stort, som oundgängligen erfordras för att kunna bedöma riktigheten av den ena eller andra åtgärden. *Svenska teaterförbundets fackorganisation* förklarade sig dela producenternas uppfattning, att planeringsråd skulle komma att innebära alltför omständliga procedurer, knappast ägnade att medföra besparingar i det långa loppet.

I propositionen 1951:142 gjorde departementschefen följande uttalande.

Tre personalorganisationer, som representera i filminspelningsverksamhet samsatt skådespelar-, tekniker- och arbetarepersonal, ha framfört vissa kritiska synpunkter på organisationen och planläggningen inom filmproduktionen. Anmärkningarna ha från producenthåll i stort sett tillbakavisats. Emellertid synes det föreliggande materialet ge visst stöd för den av utredningen omfattade meningen, att inspelningsverksamheten torde erbjuda ökat utrymme för vissa besparings- och rationaliseringsåtgärder utan att filmstandarden äventyras eller den konstnärliga friheten inskränkes.

Begränsning av den svenska filmproduktionen

Flera skäl ansågs kunna åberopas för en begränsning av den svenska filmproduktionen. Genom en sådan åtgärd skulle de enskilda filmerna få större efterfrågan och därigenom ge bättre ekonomiskt utbyte. En nedskärning av antalet svenska filmer ansågs vidare öka förutsättningarna för en bättre inbördes placering de svenska filmerna emellan inom ramen för biografssäsongen. Inom producentkretsar var slutligen den meningen rådande, att våra konstnärliga resurser inte kunde förslå till en produktion om mer än ett 30-tal filmer per spelår.

Efter överläggningar härom med filmproducenterna underrättades 1950 års filmutredning av Föreningen Sveriges filmproducenter, att föreningens samt-

liga medlemmar förklarat sig beredda att medverka till en produktionsbegränsning. Föreningen beslöt att under en tvåårsperiod inskränka produktionen till högst 60 filmer, varav 52 skulle fördelas mellan föreningens medlemmar i huvudsaklig proportion till tidigare produktion, medan 8 filmer skulle utgöra en reserv för branschens naturliga utveckling. Genom denna reserv ville man bl. a. bereda möjlighet för olika grupper biografägare att genom egen produktion få tillgång till svensk film.

Vid remissbehandlingen av utredningens betänkande ifrågasattes lämpligheten och värdet av en produktionsbegränsning. *Svenska filmsamfundet* befarade, att en sådan åtgärd ej skulle ge tillräckligt utrymme åt de fria konstnärliga initiativen. En produktionsbegränsning skulle enligt *Stockholms film- och teaterarbetareförening* uppmuntra till skärpt kartell- och trustbildning inom filmbranschen. I en skrivelse, som ingavs av ett antal filmregissörer m. fl. personer, gav man uttryck åt samma farhågor.

Föreningen Sveriges filmproducenter framhöll, att den endast efter stark tvekan utlovat sin medverkan till en begränsning av filmproduktionen. Svåra avvägningsproblem skulle nämligen komma att uppstå, då det gällde att på ett rättvist sätt tillgodose redan existerande filmbolags önskan att fortsätta sin verksamhet, om produktionsvillkoren visade sig gynnsamma. Det var också nödvändigt att bereda utrymme för eventuellt nytillkommande producenter. Slutligen framhöll föreningen vikten av att filmateljéerna blir kontinuerligt utnyttjade, så att inte ateljédriften medför stora förluster.

I propositionen 1951:142 gav departementschefen uttryck åt en viss tvekan i fråga om lämpligheten av en produk-

tionsbegränsning. Han anförde härom följande.

Utredningen har ansett en sådan åtgärd kunna medföra en viss effekt till förmån för produktionens inkomstsida, ehuru det icke vore möjligt att bedöma denna verkan siffermässigt. Från vissa remissinstansers sida ha emellertid kritiska synpunkter anförts mot denna anordning. Med avseende på förenämnda spörsmål vill jag endast anmärka, att en överenskommen produktionsbegränsning kan medföra i olika hänseenden oförmånliga konsekvenser. Detta gäller särskilt på ett sådant område som filmens, där de fria konstnärliga initiativen böra få tillräckligt utrymme. Den ekonomiska effekten av en sådan åtgärd kan också bli diskutabel. Med hänsyn särskilt till att Föreningen Sveriges filmproducenter i sitt remissyttrande uttalat tvekan om lämpligheten av en produktionsbegränsning torde risken för att en sådan kommer till stånd vara ringa.

Frågan om begränsning av den svenska filmproduktionen har sedermera inte varit föremål för överväganden.

Ekonomiskt stöd åt filmproduktionen från biografägarna

Enligt en mellan Sveriges biografägareförbund och Föreningen Sveriges filmproducenter träffad överenskommelse utgick åren 1948—50 från biografägarna ett stöd åt produktionen av värdefull svensk film. Vid varje framförande av svensk film hade biografägarna att till vederbörande filmproducent utge ett produktionsbidrag om 1 % av inspelat bruttobelopp, nöjesskatten frånräknad.

1950 års filmutredning anknöt här till och ifrågasatte, om inte biografägarna borde medverka i strävandena att vidmakthålla en svensk filmproduktion, vars betydelse för biografbranschen ingen kunde bestrida. Den omständigheten, att de större producentföretagen kunnat täcka sina förluster på inspelningsverksamheten med vinsterna från egna biografer, fann utredningen tyda på att den genomsnittliga lönsamheten för bio-

grafbranschen var så pass stor, att man inte kunde bortse härifrån vid behandlingen av frågan om ett statligt stöd åt filmproduktionen.

Vid förhandlingar med representanter för biografägarnas organisationer betonades från utredningens sida, att ett förslag om statligt stöd åt filmproduktionen otvivelaktigt skulle ha lättare att vinna statsmakternas bifall, om biografbranschen förklarat sig beredd att efter förmåga ge sitt stöd åt filmproduktionen. Biografägarna rekommenderades att överväga ett produktionsbidrag om ca 5 % av bruttointäkterna, efter avdrag för nöjesskatten, vid visning av svensk långfilm. Bidraget kunde enligt utredningen knytas till förutsättningen av ett statligt stöd åt filmproduktionen.

Berörda organisationer — Sveriges biografägareförbund och Ordenshusens riksförening — samt Sveriges Folkbiografer AB intog en positiv hållning till frågan.

Enligt *Sveriges biografägareförbund* arbetade landets biografägare med en vinstmarginal, vilken med hänsyn till de risker och den konjunktürkänslighet, som utmärker branschen, måste anses låg. Möjligheterna att prestera ett produktionsbidrag ansågs därför små. Förbundets styrelse beslöt det oaktat enhälligt att rekommendera sina medlemmar att erlagga produktionsbidrag, eftersom tillgång på svensk film är ett vitalt intresse för branschen. Enligt styrelsens mening borde produktionsbidraget till huvudsaklig del utgå av biografer, hänförliga till klasserna I och II, d. v. s. sådana med minst 14 respektive 8—13 föreställningar per vecka, samt i någon utsträckning av biografer i klasserna III och IV med 4—7 respektive 1—3 föreställningar per vecka. Produktionsbidraget föreslogs variera mellan 1 och 5 % av bruttointäkten, efter avdrag för nöjesskatt, och skulle efter

närmare prövning fastställas av förbundsstyrelsen.

Ordenshusens riksförening (numera Våra gårdar) framhöll, att de flesta ordenshusbiograferna lämnade ett mycket litet överskott och att verksamheten i flera fall endast kunde uppehållas genom att styrelsemedlemmar i den lokalläggande organisationen arbetade utan ersättning. Endast ett fåtal av föreningens biografer vore att hänföra till klasserna I—III och det ansågs uteslutet att begära produktionsbidrag från biograferna inom de lägre klasserna. Föreningen, som — i likhet med biografägareförbundet — saknade befogenhet att påbjuda ett produktionsbidrag till svensk film, förklarade sig emellertid beredd att rekommendera de medlemmar av biografsektionen, som hade möjlighet därtill, att utge sådant bidrag, under förutsättning att uppgörelse kunde träffas om rimliga beräkningsgrunder.

Även *Sveriges Folkbiografer AB* var berett att, oaktat den dåliga lönsamheten för bolagets biografer, medverka till genomförande av planerna på produktionsbidrag från biografernas sida. Bolaget ansåg, att bidraget — allt efter biografernas omsättning — borde variera mellan 1 och 5 % på bruttointäkterna exklusive nöjesskatt. Biografer, som årligen spelade in mindre än 10 000 kronor, ansågs helt böra befrias från bidragsskyldighet.

De gjorda utfästelserna var knutna till den förutsättningen, att även statligt stöd skulle lämnas. Biografägareförbundet och Ordenshusens riksförening förutsatte, att detta blev så stort, att den svenska filmproduktionen kunde fortsätta. De förutsatte även, att biografernas bidrag endast skulle utgå för filmer, som kom i åtnjutande av statsbidrag.

Biografägarnas produktionsbidrag be-

räknades av utredningen komma att uppgå till i runt tal 700 000 kronor årligen eller i genomsnitt 23 000 kronor per film.

Enligt *statskontoret*, som hade att yttra sig över utredningens betänkande, borde ett produktionsbidrag från biografägarnas sida i princip utgöra villkor för statlig subvention. Med hänsyn till vad som påvisats om biografägarnas inkomster av svensk film ansåg statskontoret det vidare vara motiverat med ett större bidrag från biografägarna än det av utredningen angivna maximbidraget om 5 %. *Sveriges biografägareförbund* ansåg det uteslutet att kunna pressa medlemmarna till längre gående åtaganden i fråga om produktionsbidrag än vad som framgick av betänkandet. *Folkets husföreningarnas riksorganisation* gjorde i sitt remissvar ett uttalande av samma innebörd beträffande de till riksorganisationen anslutna biografäggande föreningarna.

I propositionen 1951:142 med förslag om statligt stöd åt svensk filmproduktion redovisades även utredningens förhandlingar med biografägarna om bidrag från deras sida.

I samband med utredningen om fortsatt stöd åt den svenska filmproduktionen hösten 1954 aktualiserades ånyo frågan om biografbranschens bidrag. Utredningsmannen konstaterade i sin promemoria, att i genomsnitt endast 7 000 à 8 000 kronor per film influtit som produktionsbidrag från biografägarna mot beräknade 23 000 kronor per film. Han anförde härom följande.

Om orsakerna till att bidrag inte kom att utgå med de belopp, som sålunda hade avsetts, har det upplysts, att åtskilliga biografägare med hänvisning till sina rörelseers mindre goda lönsamhet inte hade velat åta sig bidrag av den ursprungligen ifrågasatta storleken. Det synes emellertid oaktat vad som sålunda har förekommit kun-

na antas, att åtminstone ett betydande antal biografier, särskilt de större, utan nämnvärt men för lönsamheten skulle kunna bära ett större bidrag än det som nu utgår. Det bör också observeras, att en väsentlig del av de 15 000 kronor, som har bortfallit i jämförelse med kalkylen, skulle ha härrört från producenternas egna biografier; i den mån så är fallet har tydligtvis bortfallet inte annat än formellt inverkat på det ekonomiska resultatet.

I sitt remissyttrande över promemorian fann *statskontoret* det naturligt, att biografägarna påtog sig väsentligt större andel av understödet till svensk filmproduktion än vad som dittills varit fallet.

Enligt *statens priskontrollnämnd* borde man vid beräkningarna av erforderligt statsstöd utgå från att biografägarna skulle bidra i minst samma omfattning, som förutskickades år 1951. Eftersom bidraget ursprungligen beräknades till viss procent av intäkterna, borde en höjning ske till ca 26 000 kronor per film.

Enligt *Sveriges biografägareförbund* och *Föreningen Sveriges filmproducenter* kunde man inte räkna med ökade produktionsbidrag från biografägarnas sida. Biografägareförbundet åberopade de betydande kostnadsstegringar branschen fått vidkännas och investeringsbehovet i anledning av den tekniska omvälvningen på området. Filmproducentföreningen anförde bl. a. följande.

Hela idén om produktionsbidrag från biografägarna synes vara mindre genomtänkt. Såväl 1950 års filmutredning som utredningsmannen bortse från att produktionsbidraget endast är ett annat namn för höjd filmhyra. Redan förut har för svensk film i allmänhet kunnat utvinna en filmhyra överstigande den som kan utfås för utländsk film. Den utländska filmens ökade konkurrenskraft för emellertid denna högre filmhyra mer och mer in i riskzonen. För en justering av producenternas intäkter genom ett produktionsbidrag gäller givetvis samma ekonomiska regel som den utredningsmannen påpekar ifråga om en juste-

ring genom höjning av filmhyra: genom sådana justeringar minskar den svenska filmens konkurrenskraft.

Folkets husföreningarnas riksorganisation underströk, att bidrag under inga förhållanden kunde påräknas från det betydande antalet småbiografier, som riksorganisationen företrädde. Riksorganisationen anförde vidare.

Ett stort antal av dessa biografier har redan nu att räkna med sådana ekonomiska förutsättningar, att styrelseledamöternas frivilliga och kostnadsfria arbete är ett villkor för att biograferna skall hjälpligt gå ihop och lämna åtminstone någon liten lokalhyra. Ett faktiskt bidrag av denna art kan endast de filmbolag påräkna, som äro förbundna med kedjor av större lönsammare biografier och detta kan under alla förhållanden icke bli av den storleksordning, som utredningsmannen förutsätter.

I propositionen 1955: 85 förordades, att statligt stöd skulle utgå till den svenska filmproduktionen under ytterligare en fyraårsperiod, utan att några direkta krav därvid ställdes på produktionsbidrag från biografägarna. Statsutskottet erinrade emellertid i sitt utlåtande (nr 79) om det anmärkningsvärda förhållandet, att den av biografägarna gjorda utfästelsen att lämna filmproducenterna särskilt produktionsbidrag utöver sedvanligt utgående filmhyra endast till en mindre del infriats.

Statligt stöd

De åtgärder från branschens sida, som 1950 års filmutredning sålunda ansåg möjliga att genomföra, var emellertid inte i och för sig ägnade att lösa den ekonomiska kris, som filmproduktionen råkat in i och som fått till följd att all inspelning av svensk film den 1 januari 1951 praktiskt taget upphört. Åtgärderna finge enligt utredningen närmast ses som uttryck för branschens strävanden till självhjälp.

Enligt sina direktiv hade utredningen beträffande formen för ett statligt stöd åt filmproduktionen att i första hand undersöka möjligheterna att lösa frågan enligt restitutionslinjen, d. v. s. genom en återbäring till produktionen av viss andel av den på svensk film belöpande nöjesskatten. Redan 1941 års filmutredning hade diskuterat möjligheten att ge stöd restitutionsvägen men ansett, att skälen mot övervågde skälen för en sådan stödform. Utredningen påpekade bl. a., att bidrag enligt restitutionslinjen skulle ge stöd i omvänd proportion till behovet; en film som lämnade gott ekonomiskt resultat skulle berättiga till högre subventionsbelopp än en film som visade sig mindre publikdragande och därför bättre behövde ett understöd.

Utredningen konstaterade, att samma invändningar som 1941 års filmutredning anfört fortfarande hade kvar sin giltighet. Ett stöd efter behovsprincipen skulle emellertid i praktiken bli svårhanterligt, genom att det kunde bli svårt att klarlägga de exakta produktionskostnaderna och intäkterna för varje film. Även tanken på ett stöd efter kvalitetsbedömning avvisades av utredningen med hänvisning till att »filmens konstnärliga frihet inte borde begränsas genom ett officiellt organs värderingar av vad som är eller inte är 'värdefull' film, vare sig detta organ skulle bedöma filmmanuskript och filmuppslag eller göra statspremierande urval bland färdiga filmer».

Frågan om en generell nöjesskattesänkning för biografföreställningar diskuterades även av 1950 års utredning, som emellertid konstaterade, att en skattesänkning i huvudsak skulle tillgodose biografägarna och den utländska filmen i större utsträckning än producenterna av svensk film.

Utredningen stannade vid att föreslå,

att statens stöd åt svensk film skulle ges direkt till producenterna i form av en nöjesskatterestitution och bestämmas i förhållande till statens andel i de på filmens visning belöpande nöjesskatteintäkterna. Bidrag skulle utgå med 20 % av statens andel i nöjesskatten för biografföreställning, vid vilken bidragsberättigande film visas och i vilken till högst 15 % ingår utländska filmer.

3. Gällande bestämmelser

Enligt 7 § förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt i dess lydelse enligt förordningen den 26 april 1957, nr 125, utgår nöjesskatt för biografföreställningar med 38 % å bruttopriset för varje biljett, skatten inberäknad. Av biografnöjesskatten tillfaller tre fjärdedelar staten och en fjärdedel den kommun, inom vars område föreställningen ägt rum. Annan nöjesskatt fördelas med hälften till staten och hälften till vederbörande kommun.

Stödet åt den svenska filmproduktionen utgår med viss del av statens andel i nöjesskatten för biografföreställningar, vid vilka svensk film visas. Bestämmelserna härom återfinnes i förordningen den 8 juni 1951 (nr 457) om särskilt bidrag till producent av svensk film och en i anslutning därtill samma dag utfärdad kungörelse, nr 459, med vissa tillämpningsföreskrifter. Författningarna trädde i kraft den 1 juli 1951 och gällde intill utgången av juni månad 1955. Genom förordningen den 6 maj 1955, nr 169, och kungörelsen samma dag, nr 171, erhöll bidragsbestämmelserna förlängd giltighet under ytterligare fyra år, d. v. s. intill utgången av juni månad 1959.

Bidraget utgick från början med 20 % av den statliga delen av nöjesskatten å biografföreställningar med svensk film. Som förut nämnts genomfördes emeller-

tid i samband med förlängningen av stödet våren 1955 en differentiering av detsamma. Bidrag utgår numera beträffande film, som framställts helt i färg, med 35 % och beträffande annan film med 20 % av statens andel i nöjesskatten för biograf föreställning, vid vilken filmen visas. Bidrag utgår dock inte för film, vars längd understiger 2 000 m såsom bredfilm eller 800 m såsom smal-film. Består föreställningen till mer än 15 % av utländsk film, utgår inte heller bidrag. Annonssfilm anses därvid inte utgöra del av föreställningen.

En film är enligt förordningen att anse såsom svensk endast under förutsättning att producenten är här i landet bosatt svensk medborgare eller svenskt bolag eller annan svensk sammanslutning eller institution, att filmens produktion till större delen finansierats med svenskt kapital samt att filmen inspelats med övervägande svensk konstnärlig och teknisk personal. Det ankommer på statens biografbyrå att efter framställning av producenten pröva, huruvida en film är svensk. Producenten är skyldig att på anfordran lämna biografbyrån de upplysningar och tillhandahålla de räkenskaps- och andra handlingar, som byrån finner erforderliga för prövningen av ärendet.

På de tillståndskort, som utfärdas av biografbyrån för censurbehandlade filmer, skall anteckning i förekommande fall göras om att filmen är att anse som svensk. Biografbyrån har vidare att inom åtta dagar efter utgången av varje månad underrätta länsstyrelserna om de fastställelser som meddelats under månaden.

Bidraget utbetalas till filmproducenten eller dennes ombud direkt av biograf föreställningens anordnare, som får avräkna ett däremot svarande belopp vid sin redovisning av nöjesskatt. Anordnaren är skyldig att i nöjesskatte-

deklarationen för föreställningen lämna för prövningen av producentens bidragsrätt erforderliga uppgifter. Å utbetalt bidrag skall producenten eller dennes ombud lämna särskilt kvitto.

Underlåter anordnare av biograf föreställning att till vederbörande filmproducent utbetala honom tillkommande bidrag, har länsstyrelsen i det län, där föreställningen anordnats, att efter framställning av producenten utanordna bidragsbeloppet till honom och att där- efter föranstalta om indrivning av motsvarande belopp hos föreställningens anordnare.

Vid ändring efter besvär eller annorledes av uppbördsmyndighets beslut om debitering av nöjesskatt ävensom vid medgivande av befrielse helt eller delvis från nöjesskatt enligt 16 § nöjesskatteförordningen har länsstyrelsen att restituera nöjesskattebelopp, som av anordnaren avräknats mot utbetalt bidrag. Producent är skyldig att till länsstyrelsen inbetala vad som utgått för mycket i bidrag. Har vid inbetalning av nöjesskatt bidragsbelopp eljest avräknats, som rätteligen inte skulle ha utgått, är anordnaren av föreställningen skyldig att till statsverket erlagga, vad som avräknats för mycket.

Det föreligger härutöver vissa möjligheter att erhålla fullständig befrielse från skyldigheten att erlagga nöjesskatt för biograf föreställningar. Statens biografbyrå äger således med stöd av 14 § andra st. nöjesskatteförordningen medge skattebefrielse för film, vars visning anses ägnad att tjäna vetenskapligt ändamål eller upplysnings-, undervisnings- eller uppfostringssyfte. Enligt samma författningsrum utgår inte heller nöjesskatt vid visning å matiné föreställningar av barnfilm, som godkänts av den till barnfilmkommittén knutna barnfilmjuryn.

Nöjesskattebefrielse, varom här är fråga, åtnjutes oavsett om den film som visas är svensk eller utländsk. Enligt överenskommelse mellan branschorganisationerna fördelas den på en-skattefri föreställning belöpande nöjesskatten

på visst sätt mellan vederbörande biografägare och filmägare. Vid visning av utländsk film, som förklarats skattefri, tillfaller i enlighet härmed viss del av nöjesskatten utländsk producent.

KAPITEL II

Den svenska film- och biografbranschen

1. Allmän översikt

Inom film- och biografbranschen kan särskiljas tre verksamhetsgrenar, nämligen filmproduktion, filmdistribution och biografrörelse. Ett utmärkande drag hos den svenska film- och biografbranschen är, att samtliga dessa verksamhetsgrenar — liksom fallet är i många andra länder — ofta ingår i samma företags rörelse. En närmare redogörelse för integrationsförhållandena inom branschen kommer att lämnas i ett följande avsnitt.

Filmproduktionen. Vårt land har haft en inhemsk filmproduktion sedan ungefär 50 år. Den första svenska spelfilmen »Värmlänningarna», vars visningstid var ca 20 minuter, hade sålunda urpremiär i januari 1910. Redan något år dessförinnan hade dock kortare filmer inspelats i Sverige. I Amerika hade man redan år 1902 framställt det första egentliga filmdramat med inemot 10 minuters visningstid.

Utmärkande för den svenska filmproduktionen — som tidigt nådde internationell ryktbarhet på grund av sin höga konstnärliga nivå — var fram till mitten av 1920-talet att den oftast byggde på litterärt underlag.

Tiden efter första världskriget blev emellertid en bekymmersam tid för den svenska filmproduktionen. Världskriget hade medfört, att den dominerande ställningen inom filmproduktionen övergått från Europa till Amerika. Frankrike och Tyskland byggde efter kriget snabbt

upp en betydande filmproduktion, vilket även bidrog till den allt hårdare konkurrensen. Inom landet blev den svenska filmen utsatt för svåra påfrestningar i samband med depressionen under 1920-talets första år, främst på grund av minskad publikfrekvens. Ljudfilmens genombrott, vilket beträffande vårt land ägde rum under åren 1929—30, medförde ett nytt uppsving för den svenska filmproduktionen.

Förhållandena under andra världskriget medförde vissa svårigheter i fråga om tillgången på utländsk film, vilket skapade bättre förutsättningar för den inhemska produktionen. Denna steg avsevärt i jämförelse med första hälften av 1930-talet, då produktionen i genomsnitt uppgick till 22 filmer per år. Antalet premiärsatta svenska långfilmer ökade sålunda under åren närmast före och efter andra världskrigets slut till ett 40-tal årligen. Vid slutet av 1940-talet kom därefter den ekonomiska krisen för svensk filmproduktion, som sedermera resulterade i det nu utgående produktionsstödet i form av nöjesskatteåterbäring.

Långfilmsproduktionens storlek — antalet producerade eller premiärsatta filmer — i Sverige och vissa andra länder under åren 1949—56 framgår av tab. 1, som bygger på uppgifter hämtade ur Förenta nationernas statistiska årsbok 1957. I absoluta tal kan den svenska filmproduktionen förefalla blygsam, men sättes respektive länders filmproduktion i

Tabell 1. Antalet producerade eller premiärsatta långfilmer i olika länder åren 1949—56

Land	Längd ¹	Definition ²	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	Beräknat antal inv. (i 1000-tal) år 1956
Argentina.....	1 800	R	46	57	54	35	39	43	43	36 ³	19 486
Belgien.....	...	P	1	1	1	2	4	5	5	...	8 924
Brasilien.....	1 000	C	15	28	24	31	31	25	24	21	59 846
Danmark.....	1 800	C	10	13	12	16	13	11	13	17 ³	4 466
England.....	900	P ⁴	131	125	114	117	138	150	110	108	51 430
Härav med längd	1 980	»	(83)	(78)	(63)	(85)	(90)	(94)	(73)	(81)	
Finland.....	1 000	C	16	12	20	28	25	35	37	17	4 291
Frankrike.....	1 300	P ⁵	107	117	112	109	111	98	110	129	43 648
Härav samproduktioner.....	1 300	»	(8)	(18)	(18)	(21)	(47)	(46)	(34)	(39)	
Indien ⁶	3 400	C	289	241	221	233	256	264	271	286	387 350
Italien.....	2 000	C	76	104	107	148	152	206	133	103	48 279
Härav samproduktioner.....	2 000	»	(...)	(...)	(...)	(...)	(33)	(45)	(42)	(61)	
Japan.....	1 300	P	155	215	212	258	302	370	423 ⁷	514 ⁷	90 000
Härav med längd	2 000	P	(...)	(...)	(...)	(...)	(268)	(288)	(331)	(352)	
Jugoslavien.....	2 000	C	3	5	5	7	11	6	14	13	17 886
Härav samproduktioner.....	2 000	»	(...)	(...)	(...)	(...)	(2)	(2)	(1)	(1)	
Mexico.....	1 450	P	107	121	101	97	76	*83	*70	...	30 538
Norge.....	1 000	R	3	5	10	10	7	11	4 ⁷	7	3 462
Sovjetunionen ...	...	...	...	...	...	...	48	56	84	...	200 200
Härav samproduktioner.....	...	...	(...)	(...)	(...)	(...)	(2)	(1)	(3)	(...)	
Spanien.....	2 000	C	36	49	42	40	44	68	57	78	29 203
Härav samproduktioner.....	2 000	»	(...)	(4)	(5)	(7)	(7)	(12)	(7)	(22)	
Sverige.....	*2 000	R	34	23	28	25	31	37	35 ⁹	36 ⁹	7 316
Tyskland ¹⁰	1 500	C	62	82	60	82	103	108	128	123	53 008 ¹¹
Härav samproduktioner.....	1 500	»	(1)	(10)	(3)	(4)	(14)	(15)	(8)	(8)	
USA.....	2 400	C	361	395	379	368	354	303	305	337	168 174
Österrike.....	...	R	25	16	23	17	30	23	28	...	6 983
Härav samproduktioner.....	...	...	(...)	(...)	(...)	(...)	(8)	(5)	(6)	(...)	

* = beräknat antal

... = uppgift saknas

¹ Genomsnitt- eller minimilängd i meter.² Följande definitioner användes för angivande av filmproduktionens storlek:

C = godkända av censuren, R = premiärsatta, P = producerade.

³ Inberäknat en internationell samproduktion.⁴ Producerade och registrerade filmer.⁵ Uppgifterna kan inkludera några filmer, vars inspelning påbörjats men inte avslutats.⁶ Olika språkversioner av samma film räknas såsom olika filmer.⁷ Inberäknat två internationella samproduktioner.⁸ Före år 1951 1 000 m.⁹ Av utredningen beräknat antal.¹⁰ Uppgifterna grundas på den västtyska filmcensuren av öst- och västtyska filmer.¹¹ Avser invånareantalet i Förbundsrepubliken Tyskland, inklusive Väst-Berlin. Motsvarande siffra för Tyska Demokratiska Republiken, inklusive Öst-Berlin, är 17 715.

relation till invånarantalet, så visar det sig, att vårt land näst efter Finland under ifrågavarande tidsperiod haft den i genomsnitt största långfilmsproduktionen i världen. Vid jämförelse mellan Sverige och Finland bör därvid även beaktas, att begreppet långfilm i de båda länderna ej har samma innebörd.

Producenter av svenska långfilmer bildade år 1942 en sammanslutning, Föreningen Sveriges filmproducenter, med uppgift att främja medlemmarnas gemensamma ekonomiska intressen. Samtliga mera kontinuerligt arbetande långfilmsproducenter är anslutna till föreningen och medlemsantalet uppgår f. n. till 18. Inom föreningen har sedermera även bildats en kortfilmssektion med 12 medlemmar, varav flera är medlemmar även i egenskap av långfilmsproducenter. Inom kortfilmssektionen har tillsatts ett arbetsutskott och för långfilmsproducenternas del finns ett produktions- och ett distributionsutskott.

Filmdistributionen. Ursprungligen distribuerades filmerna genom direkt uthyrning från producenten till biografägaren. På grund av verksamhetens snabba expansion och de därigenom allt mer komplicerade affärsförbindelserna tillkom dock ganska snart ett särskilt mellanled mellan producenter och biografägare för filmuthyrningen. På detta sätt uppstod omkring år 1910 en distributionsapparat med s. k. filmbyråer, vilka bedriver uthyrning av filmkopior.

Praktiskt taget all uthyrning av film är förlagd till Stockholm. De svenska filmproducenterna distribuerar i regel sina filmer genom egna uthyrningsavdelningar eller distributionsbolag. Av de 246 under spelåren 1950/51—1957/58 premiärsatta svenska långfilmerna har sålunda endast ett 40-tal filmer distribuerats av annan än producenten.

Uthyrningen av utländsk film förde-

lar sig på tre kategorier av distributörer, nämligen svenska producentföretag eller till dessa hörande koncernföretag, vissa utländska producenters filmbyråer i Stockholm samt fristående filmuthyrare.

Förhållandet mellan antalet på vårt lands biografer premiärsatta svenska och utländska långfilmer under spelåren 1950/51—1957/58 framgår av tab. 2. De svenska filmernas andel av totala antalet premiärsatta långfilmer utgjorde under denna period 9 %. Som jämförelse kan nämnas, att den svenska andelen under perioden 1931—40 var 8,2 % och under perioden 1945/46—1949/50 12,6 %. USA har under åttaårsperioden 1950/51—1957/58 representerat i genomsnitt 55 % av totala antalet på de svenska biograferna premiärsatta långfilmer. Därefter kommer England med 13,5, Frankrike med 9, Tyskland med 4,6 och Italien med 3,4 %.

En jämförelse mellan filmproduktionen i olika länder och antalet premiärsatta utländska filmer i Sverige visar, att över hälften av den årliga USA-produktionen vunnit avsättning i Sverige och att likaledes omkring hälften av den engelska årsproduktionen av filmer med en längd överstigande 1980 m nått vårt land. Beträffande Frankrike och Tyskland är motsvarande andel ca 25 respektive 15 %.

Den svenska filmens relativt ringa andel av totala antalet inom landet visade långfilmer betyder inte, att den endast i motsvarande mån ses av biografernas publik. De svenska filmerna går i regel ut till landets biografer i betydligt större antal kopior än de utländska och svarar med sina 9 % av totala antalet filmer för mer än en fjärdedel av biografernas totala besökarantal.

Inom den svenska filmdistributionen finns två sammanslutningar, nämligen Sveriges filmuthyrareförening u. p. a.

Tabell 2. Förhållandet mellan antalet premiärsatta svenska och utländska långfilmer på Sveriges biografer under spelåren 1950/51—1957/58

	1950/51	1951/52	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	Summa
Argentina.....	—	2	—	—	—	—	—	1	3
Australien.....	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Brasilien.....	1	—	1	1	—	—	—	—	3
Danmark.....	3	3	1	4	5	—	5	6	27
England.....	46	38	40	50	58	39	42	55	368
Finland.....	1	1	4	1	—	2	—	—	9
Frankrike.....	26	25	23	31	27	29	40	45	246
Grekland.....	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Indien.....	—	—	—	2	—	—	—	—	2
Italien.....	4	11	10	13	14	20	8	14	94
Japan.....	—	—	—	1	2	1	1	2	7
Mexico.....	—	1	1	—	3	2	1	—	8
Nigeria.....	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Norge.....	—	—	1	—	3	2	—	4	10
Polen.....	1	—	—	—	—	—	—	1	2
Schweiz.....	1	1	—	2	1	1	1	—	7
Sovjet.....	2	3	1	4	4	3	—	1	18
Spanien.....	—	—	—	—	—	1	1	2	4
Tjeckoslovakien	2	—	—	—	1	1	1	—	5
Tyskland.....	6	7	12	9	15	23	22	32	126
Ungern.....	—	—	—	—	—	1	—	—	1
USA.....	212	200	193	195	165	171	189	176	1 501
Venezuela.....	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Österrike.....	1	9	3	6	3	4	7	5	38
Summa	306	302	291	319	301	300	318	347	2 484
Sverige.....	29	20	31	30	35	38	32	31	246
Summa svensk och utländsk film.....	335	322	322	349	336	338	350	378	2 730

och Filmägarnas kontrollförening u. p. a. Den förra är en allmän intresseförening, medan den senare har till uppgift att för medlemmarnas i intresseföreningen räkning kontrollera biografernas biljettintäkter. Biografägarna är skyldiga att använda biljetter, som tryckes och levereras genom kontrollföreningens försorg, och biografägarna är redovisningskyldiga gentemot föreningen för till dem utlämnade biljetter. Kontrollföreningens revisorer företar i anslutning här till inspektionsresor ute i landet. Föreningarna omfattar f. n. 27 svenska och utländska uthyrare av film.

Biografrörelsen. De första filmvisningarna i vårt land ordnades av ambulerande förevisare och det dröjde till år 1902, innan Sveriges första biograf öpp-

nades i Stockholm. Filmvisningens egentliga genombrott i landet i dess helhet kan hänföras till perioden 1905—10.

I tab. 3 lämnas vissa uppgifter om antalet biografer och biografbesök i olika länder, hämtade ur statistisk årsbok för år 1957. I förhållande till folkmängden torde Sverige ha det största antalet biografer i världen. Detta förhållande får ses mot bakgrunden av den låga befolkningstätheten i stora delar av vårt land, vilken också förklarar att omkring två tredjedelar av landets biografer utgöres av småbiografer med mindre än fyra föreställningar per vecka.

Av tabellen framgår vidare, att svenskarna inte är några flitiga biografbesökare. Sverige kommer således först

Tabell 3. Antalet biografier och biografbesök i olika länder

Land	Biografier		Besökare		
	År	Antal	År	Samtliga i milj.	Per invånare
Australien.....	1954	1 661	1951	134 ¹	15,3
Belgien.....	1952	1 444	1952	114	13,0
Danmark.....	1954	458	1954	59	13,3
England.....	1955	4 454	1955	1 182	23,2
Finland.....	1954	588	1952	32	7,8
Frankrike.....	1955	5 690	1955	421	9,7
Irland ²	1955	226	1955	51	17,5
Israel.....	1954	135	1951	22 ³	13,6
Italien.....	1955	7 414	1954	801	16,8
Japan.....	1955	5 184	1955	885	10,0
Kanada.....	1954	1 958 ⁴	1954	237	15,6
Norge.....	1955	619	1955	33	9,6
Nya Zeeland.....	1954	456	1953	37 ⁵	18,1
Sovjetunionen.....	1955	33 312	1955	2 506	12,6
Spanien.....	1955	4 470 ⁶	1953	314	11,0
Sverige.....	1957	2 477	1952	67	9,4
Tjeckoslovakien.....	1955	1 658	1955	163	12,4
Tyskland (Väst-).....	1955	7 108	1955	767	15,3
Ungern.....	1955	544	1955	116	11,8
USA.....	1955	19 200 ⁶	1955	2 400	14,5
Österrike.....	1955	1 156	1955	110	15,8

¹ Avser år, som slutar den 30 juni. Exklusive åskådare som inte betalar nöjesskatt.

² Avser endast städer och tätorter med över 1 000 invånare.

³ Avser år, som börjar den 1 april.

⁴ Inklusive 230 friluftsbiografer för bilister (»drive-ins»).

⁵ Exklusive 796 sommarbiografer.

⁶ Inklusive 4 587 friluftsbiografer för bilister (»drive-ins»).

på tjugonde plats i fråga om antalet biografbesök med 9,4 per invånare och år. England leder med 23,2, närmast följt av Nya Zeeland med 18,1, Irland med 17,5, Italien med 16,8 och Österrike med 15,8. De största städerna i Sverige har dock väsentligt högre besöksfrekvens eller i det närmaste det dubbla mot genomsnittet.

Antalet biografier i Sverige uppgick den 1 januari 1958 till 2 455. I tab. 4 har intagits uppgifter om utvecklingen av biografbeståndet i landet sedan år 1939. Biograferna har grupperats i sex klasser efter antalet föreställningar per vecka, vilken indelning är densamma som i redovisningshänseende tillämpas av Filmägarnas kontrollförening.

Som framgår av tabellen ökade det totala antalet biografier väsentligt från

år 1939 till år 1952. Denna ökning fördelade sig på klasserna I—IV med den största ökningen inom klass IV, d. v. s. biografier med högst tre föreställningar per vecka. En ganska betydande minskning ägde samtidigt rum inom klasserna V och VI. Från år 1952 fram till år 1958 har det totala biografantalet åter minskat. Utvecklingen var emellertid icke enhetlig inom de olika klasserna. Antalet fortsatte sålunda under denna tid att öka inom klasserna I och II, medan en nedgång ägde rum inom klasserna V och VI.

Av särskilt intresse synes emellertid utvecklingen sedan år 1952 vara inom klasserna III och IV. Fram till år 1957 minskade antalet biografier inom klass IV med sammanlagt 113, medan antalet biografier inom klass III höll sig

Tabell 4. Antalet biografier vid ingången av åren 1939, 1945 och 1948 samt 1951—58, med fördelning efter föreställningsfrekvensen

Klass	Antal föreställningar	Antal biografier										
		1/1 1939	1/1 1945	1/1 1948	1/1 1951	1/1 1952	1/1 1953	1/1 1954	1/1 1955	1/1 1956	1/1 1957	1/1 1958
I	Minst 14 pr vecka	356	406	403	400	401	406	410	413	415	425	429
II	8—13 pr vecka	98	148	156	175	176	179	184	189	187	186	187
III	4—7 » »	208	340	373	373	382	355	361	370	373	368	269
IV	1—3 » »	1 071	1 250	1 395	1 517	1 518	1 446	1 423	1 436	1 421	1 405	1 487
V	1—2 » månad	264	170	138	93	87	105	103	80	80	82	75
VI	Enstaka tillfällen	52	37	24	19	19	13	13	13	12	11	8
	Summa	2 049	2 351	2 489	2 577	2 583	2 504	2 494	2 501	2 488	2 477	2 455

ganska konstant och endast minskade med 14. Under år 1957 ökade däremot biografantalet inom klass IV med 82, medan en minskning skedde inom klass III med sammanlagt 99 biografier. Denna förändring synes stå i direkt samband med det år 1957 införda särskilda stödet åt biografier med högst tre ordinarie kvällsföreställningar i veckan och sålunda hänförliga till klasserna IV—VI, vilket utgår i form av avdrag på nöjesskatten med intill 75 kronor per vecka.

Av biografierna inom klass I ligger ca 37 % i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Flertalet enskilda företagare inom biografbranschen tillhör en år 1915 bildad intresseorganisation, Sveriges biografägareförbund. Till detta förbund var den 1 januari 1958 anslutna 406 biografägare, representerande 1 160 biografier.

Andra organisationer inom biografbranschen är Folkets husföreningarnas riksorganisation och Våra gårdar (riksföreningen för nykterhetsrörelsens allmänna samlingslokaler). Till den förstnämnda organisationen var den 1 januari 1958 anslutna 632 biografier. Antalet biografier, anslutna till Våra gårdar, uppgick i oktober 1958 till 231. Det

största antalet biografier tillhörande dessa organisationer utgöres av småbiografier, d. v. s. biografier med högst tre föreställningar per vecka.

2. Integrations- och kartellförhållanden

Inom film- och biografbranschen finner man en långt driven integration. Med integrerade företag i denna bemärkelse förstås å ena sidan sådana, som bedriver såväl produktion som uthyrning av film och därjämte idkar biografirörelse, och å andra sidan sådana, som har intressen i endera eller flera av dessa verksamhetsgrenar genom dotterföretag eller på andra sätt kontrollerade företag.

Den inhemska filmproduktionen har från början tillkommit på initiativ av biografägare. Sedermera har de fasta filmproducenterna genom att utvidga och konsolidera den egna biografverksamheten samt förvärva inflytande i andra biografföretag tillförsäkrat sig ett visst minimiantal visningsmöjligheter för de framställda filmerna. Detta var framför allt fallet under den tid, då biografirörelsen ännu var en expanderande näring. Producenterna har med andra ord strävat efter att erhålla ett stabilt och växande publikunderlag ge-

nom förvärv av biografföretag med relativt god lönsamhet, speciellt i städer och större samhällen. Parallellt härmed har en horisontell integration ägt rum inom biograffranschen, oberoende av producentintegrationen.

Ett annat starkt skäl för producentintegrationen synes ha varit önskemålet att genom en kombination av filmproduktion, visning på egna biografer av både svensk och utländsk film samt filmuthyrningsverksamhet dämpa riskerna för den egna filmproduktionen och samtidigt ernå en riskutjämning.

Till kategorien integrerade producentföretag, varmed här endast avses sådana företag med intressen inom biograffranschen, hör AB Europa Film, Sandrew-koncernen, AB Svensk Filmindustri (SF-koncernen), AB Svea Film samt Svenska AB Nordisk Tonefilm. Två producentföretag — AB Stockholms Film och AB Svensk Talfilm — med endast två respektive tio biografer har inte ansetts böra hänföras till gruppen producentföretag med integration i biograffranschen.

Ehuru inte någon direkt integration föreligger mellan Svenska AB Nordisk Tonefilm och de med detta företag samarbetande biografföretagen, torde företaget ändå böra hänföras till kategorien integrerade företag med hänsyn till den intressegemenskap, som måste anses föreligga mellan Nordisk Tonefilm och vissa av de ifrågavarande biografföretagen. De största aktieägarna i Nordisk Tonefilm är Lantbruksförbundets Tidsskrifts AB, Folkets husföreningarnas riksorganisation, Landsorganisationen, Kooperativa förbundet och Sveriges Folkbiografer AB. Som största aktieägare i Sveriges Folkbiografer AB återfinnes Folkets husföreningarnas riksorganisation, Lantbruksförbundets Tidsskrifts AB och ett större antal folkets husföreningar. Riksorganisationen äger

vidare Skandinaviska Biograf AB med 17 biografer, Norrköpings Biograf AB med 3 biografer, Biograf AB Öresund samt Västerviks Biograf AB. Sveriges Folkbiografer AB äger Turebergs Biograf AB och Skandinaviska Biograf AB äger numera samtliga aktier i Biograf AB Ringen. Den nära intressegemenskapen kommer även till synes däri, att samma person bekläder posten som verkställande direktör i såväl Nordisk Tonefilm som samtliga ovannämnda biografföretag.

Integrationens omfattning och inriktning framgår av tab. 5. Nordisk Tonefilm har ej medtagits i denna tabell, då integrationen beträffande detta företag, som framgår av vad ovan sagts, är av speciell karaktär. I ett stort antal biografföretag har de integrerade producentföretagen mindre än 50 % av aktiekapitalet. Deras inflytande i fråga om visningsmöjligheterna torde emellertid i dessa och andra fall ofta hänföra sig till ett konsortialavtal eller annat avtal, som ger dem företrädesrätt till visning av egna eller från andra producenter för uthyrning disponerade filmer. I vissa biografföretag har mer än en filmproducent samtidigt intressen.

Inom film- och biograffranschen har förelegat omfattande konkurrensbegränsningar i form av avtal rörande prissättning, nyetablering, annonsering och uthyrning av film m. m. Flertalet av dessa avtal har slopats eller uppmjukats. Sålunda har avtalen angående minimipriser å biografbiljetter upphävts den 14 maj 1954. Så är även fallet med avtalen angående nyetableringskontroll och visning av i utlandet producerad svenskspråkig film, vilka upphävts den 28 april 1955 respektive den 16 maj 1950.

Av de avtal, som fortfarande gäller, reglerar nr 640 förhållandet mellan

Tabell 5. Filmproducenternas integration inom film- och biografbranschen

Moderbolag	Verksamhetens art	Av moderbolaget helägda företag	Verksamhetens art	Av moderbolag till minst 50 % ägda företag	Verksamhetens art ¹
<i>AB Europa Film</i>	Filmproduktion, filmuthyrning, biografrörelse m. m., 6 biografer i Stockholm och ute i landet	AB Adis Foto AB Skandia Sagabiografen i Stockholm AB AB Filmdistribution i likvidation	Förvaltning av fastigheter och värdepapper m. m. Handels- och agenturrörelse Biografrörelse, 1 biograf Biografrörelse, 2 biografer i Stockholm	Södra Sveriges Biograf AB Svenska Förenade Biograf AB Biograf AB Lido AB Filmlabor	8 biografer ute i landet 25 biografer i Stockholm (1) och ute i landet 5 biografer i Göteborg Filmlaboratorie-verksamhet
Antal biografer	6 biografer		3 biografer		38 biografer
Summa 47 helt eller till minst 50 % ägda biografer,					biografer, vartill kommer intressen i företag med sammanlagt 5
<i>AB Sandrew-Biograferna</i>	Teater- och restaurangrörelse, fastighetsförvaltning, biografrörelse, 16 biografer i Stockholm	AB Centrum-ateljéerna AB Sandrew-Ateljéerna AB Sandrew Film Royal Film AB	Ateljérörelse Filminspelning Filmuthyrning Biografrörelse, 24 biografer ute i landet	AB Filmlabor AB Svenska Biografkompaniet	Filmlaboratorie-verksamhet 9 biografer ute i landet
Antal biografer	16 biografer		24 biografer		9 biografer
Summa 49 helt eller till minst 50 % ägda biografer.					
<i>AB Svensk Filmindustri</i>	Filmproduktion, filmuthyrning, biografrörelse m. m., 84 biografer i Stockholm och ute i landet	Fastighets AB Röda Kvarn Malmö Biograf AB AB Filmlager AB Västerviks Palladium AB Fribergs Filmbyrå Tecknad Film AB AB Informativ-Film	Fastighetsförvaltning m. m. Biografrörelse, 8 biografer i Malmö Handelsrörelse Förvaltning av aktier m. m. Filmuthyrning, filminspelning Filminspelning m. m. Framställning och visning av film samt handel med film	AB Cosmorama	11 biografer i Göteborg
Antal biografer	84 biografer		8 biografer		11 biografer
Summa 103 helt eller till minst 50 % ägda biografer.					
<i>AB Svea Film</i>	Filminspelning, filmuthyrning	AB Garant	Handels- och agenturrörelse samt förvaltning av fastigheter och värdepapper m. m.	Svenska Förenade Biograf AB	25 biografer i Stockholm (1) och ute i landet
Antal biografer					25 biografer
Summa 25 till minst 50 % ägda biografer, vartill kommer intressen i företag med sammanlagt 26 biografer					

¹ Där ej annat anges, avses biografrörelse

filmuthyrare och biografägare. Det har formen av ett normalkontrakt, som fastställts av Filmägarnas kontrollförening, och innehåller allmänna bestämmelser vid filmleveranser. Därutöver gäller vissa allmänna regler vid uthyrning av film.

Avtalet ingår som ett led i kontrollen av filmhyresintäkterna. Biografägarer är således skyldig att vid all förevisning av film uteslutande använda kontrollföreningens inträdesbiljetter och blanketter för biljettedovisning. För emottagna biljetter är biografägarer redovisningsskyldig gentemot filmuthyraren och kontrollföreningen. Filmuthyraren har rätt att när som helst själv eller genom kontrollföreningen vidtaga de kontrollåtgärder, som befinnes lämpliga, samt taga del av samtliga biografägarers räkenskaper.

Genom ändringar i avtalsformuläret i april 1956 har de tidigare gällande bestämmelserna angående gratisföreställningar och minimipriser å biografbiljetter slopats. De nya avtal, som växlats mellan kontrollföreningens medlemmar och landets biografägare, innehåller således inte några bestämmelser om minimipriser.

Det i avtalet ingående förbudet att sälja barnbiljetter till kvällsföreställningar gäller emellertid alltjämt. Dispens härifrån meddelas dock numera av kontrollföreningen mot tidigare av Sveriges biografägarerförbund. Förbudet mot utlämnande av rabattbiljetter kvarstår fortfarande. Så är även fallet med förbudet mot användning av premie- och kupongbiljetter.

Medlemmarna i Sveriges filmuthyrareförening har genom avtal nr 641 överenskommit om vissa bestämmelser rörande bl. a. annonsering och reklam samt filmuthyrning. Frånsett dagstidningar är endast vissa annonsorgan tillåtna. Vidare gäller vissa bestämmelser

angående s. k. samlingsannonser, premiär- och recensionsannonser. Fasad- och ytterentréskyltning för en ny film får slutligen inte ske förrän tidigast, när sista föreställningen av den föregående filmen börjat.

Enligt samma avtal får filmkontrakt endast uppgöras med sådana kunder, som har hyreskontrakt för den biograflokal, där respektive filmer är avsedda att visas. Två s. k. korta långfilmer (45 minuters filmer) får ej visas under en och samma föreställning.

Speciella regler gäller för filmuthyrning till föreningar och militärbiografer.

Det s. k. smalfilmsavtalet, nr 643, innehåller vissa regler för distribution och visning av smalfilm i Sverige. Avtalet syftar till att förhindra konkurrens från smalfilmen för biografer, som regelbundet visar 35 mm:s film. Frågor om tillstånd till visning av nöjesfilm i smalfilmskopior avgöres av en särskild nämnd, smalfilmsnämnden. Reglerna är inte avsedda att verka hindrande för smalfilmens begagnande för undervisning i skolor, läroverk och av staten erkända bildningsorganisationer.

3. Filmproduktionen

Verksamhetens struktur och omfattning

Långfilmsproduktionen. Den svenska långfilmsproduktionen utmärkes av en stark koncentration till de integrerade företagen, varmed i detta sammanhang avses företag med mera betydande biografintressen. Inom denna producentgrupp men även i företag, som ej har kontinuerlig långfilmsproduktion, bedriver man i allmänhet också annan rörelse av större eller mindre omfattning. I tab. 6 redovisas antalet under spelåren 1950/51—1957/58 premiärsatta svenska långfilmer med fördelning på integrerade företag och fristående producenter.

Tabell 6. *Antalet under spelåren 1950/51—1957/58 premiärsatta svenska långfilmer med fördelning på integrerade företag och fristående producenter*

Spelår	Integrerade företag		Fristående producenter		Totala antalet	
	Antal producenter	Antal filmer	Antal producenter	Antal filmer	producenter	filmer
1950/51	4	17	8	12	12	29
1951/52	5	15	4	5	9	20
1952/53	4	23	5	8	9	31
1953/54	4	21	7	9	11	30
1954/55	5	23	7	12	12	35
1955/56	4	27	8	11	12	38
1956/57	5	22	9	10	14	32
1957/58	5	22	7	9	12	31
Summa	5	170	24	76	29	246

Till kategorien integrerade företag har hänförs AB Europa Film, Sandrew-koncernen, Svenska AB Nordisk Tonefilm, SF-koncernen och AB Svea Film. Två företag med mindre biografintressen, nämligen AB Stockholms Film med två biografer och AB Svensk Talfilm, som har tio biografer, har hänförs till kategorien fristående producenter.

Som framgår av tabellen uppgick sammanlagda antalet under spelåren 1950/51—1957/58 premiärsatta svenska långfilmer till 246. Därav svarade de integrerade företagen för 170 filmer eller ca 69 %.

Antalet under spelåren 1950/51—1957/58 premiärsatta svenska långfilmer och deras fördelning på respektive producenter framgår av tab. 7. Till kategorien premiärsatta filmer brukar i allmänhet endast hänföras filmer, som haft premiär i Stockholm. I tabellen har emellertid även medtagits sådana filmer — till antalet tre — som endast visats utanför Stockholm.

De under åttaårsperioden 1950/51—1957/58 premiärsatta svenska långfilmerna fördelar sig på 29 producenter. Av dessa har emellertid endast 5 bedrivit en på samtliga spelår fördelad verksamhet, under det att 11 producenter framställt vardera endast en film

under ifrågavarande period. Under andra hälften av perioden har sammanlagt 24 producenter fått sina filmer premiärsatta. Det årliga antalet producenter har under hela perioden varierat mellan 10 och 14.

Som framgår av tabellen har antalet premiärsatta svenska filmer varierat betydligt från spelår till spelår. 1951/52 års siffra måste dock betraktas som exceptionell. Den får ses mot bakgrunden av den under år 1950 akuta filmkrisen, som resulterade i beslut av Föreningen Sveriges filmproducenter, att medlemmarna efter ingången av år 1951 tills vidare inte skulle inspela några långfilmer. Sedan riksdagen fattat beslut om stöd åt den svenska filmproduktionen från den 1 juli 1951, kom emellertid produktionen åter i gång.

Fyra av de fem producenter, som hänförs till gruppen integrerade företag, kan även betecknas som storproducenter. Det femte företaget — AB Svea Film — har under åttaårsperioden 1950/51—1957/58 endast inspelat 6 av de premiärsatta filmerna. De övriga integrerade företagens andel fördelar sig under hela åttaårsperioden på följande sätt: Sandrew-koncernen 61, SF-koncernen 49, Europa Film 29 och Nordisk Tonefilm 25 långfilmer. Under den

Tabell 7. Antalet under spelåren 1950/51—1957/58 premiärsatta svenska långfilmer med fördelning på olika producenter

Producent	Antal filmer								
	1950/ 51	1951/ 52	1952/ 53	1953/ 54	1954/ 55	1955/ 56	1956/ 57	1957/ 58	Sum- ma
AB Anglo-Film.....	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Artfilm AB.....	1	—	—	1	—	1	1	1	5
Lars Burman.....	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Produktion S. Bauman AB	3	1	1	—	1	1	—	—	7
AB Europa Film.....	3	2	5	4	4	5	4	2	29
F-produktion Hampe Faustman.....	—	—	—	—	—	1 ¹	—	—	1
Fenno Film Pan-Han.....	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Film AB Imago.....	—	2	1	1	—	1	—	—	5
AB Irisfilm.....	—	—	—	—	—	—	1	—	1
AB Knäppupp/Ramel- Alvoproduktion.....	—	—	—	—	1	—	1	2	4
AB Kungsfilm.....	1	—	—	—	—	—	—	—	1
AB Lundafilm.....	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Metronome Studios AB...	—	—	—	1	3	2	—	—	6
OK-produktion.....	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Sandrew-koncernen									
a) AB Centrumateljéerna	—	—	2	—	4	—	—	—	6
b) AB Sandrew-Ateljéerna	5	6	6	8	5	10 ²	9	6	55
AB Sirenafilm.....	1	—	—	—	—	—	—	—	1
AB Skandiasfilm.....	—	—	—	—	—	—	1	1	2
AB Stockholms Film.....	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Filmproduktion Arne Sucksdorff AB.....	—	—	—	1	—	—	—	1	2
AB Svea Film.....	—	1	—	—	1	—	2	2	6
Svenska AB Nordisk Tone- film.....	2	2	3	3	4	5	2	4	25
SF-koncernen									
a) AB Fribergs Filmbyrå	3	1	2	—	1	1	—	—	8
b) AB Svensk Film- industri.....	4	3	5	6	4	6	5	8	41
AB Svensk Talfilm.....	2	1	3 ²	3	2	3	1	2	17
AB Terrafilm.....	1	—	2	1	2	1	2	1	10
Triofilm AB.....	—	—	—	—	2	1	—	—	3
AB Wivefilm.....	2	—	1	—	1	—	—	—	4
Väst kustens dykarklubb ..	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Summa filmer	29	20	31	30	35	38	32	31	246
Därav helt i färg	—	—	—	1	2	5	5	10	23
Antal producenter	13	10	11	11	14	13	14	12	—

¹ Endast visad utanför Stockholm

² Varav en, som endast visats utanför Stockholm.

senare hälften av perioden har de premiärsatta filmerna fördelat sig med 34 på Sandrew-koncernen, 23 på SF-koncernen, 15 på Europa Film, 15 på Nordisk Tonefilm och 5 på Svea Film.

Inom gruppen fristående producenter har AB Svensk Talfilm och AB Terra-

film svarat för det största antalet filmer med 17 respektive 10 under hela perioden och 8 respektive 6 under periodens senare del.

Det må i detta sammanhang nämnas, att samproduktion mellan ett företag med biografintressen och en fristående

producent blivit allt vanligare. De skäl, som legat till grund för en sådan produktion, synes i allmänhet ha varit av huvudsakligen teknisk och finansiell natur. I vissa fall kan ett samgående vara betingat av konstnärliga skäl. Främsta syftet med en sådan samproduktion torde vara att tillförsäkra filmens idégivare, huvudaktör eller regissör andel i eventuellt uppkommande vinst.

De integrerade företagen har under perioden 1950/51—1957/58 direkt eller indirekt själva distribuerat samtliga sina filmer. Producenter utan biografintressen har däremot endast distribuerat 44 % av sina filmer själva. För den övriga produktionen har de i regel vänt sig till integrerade företag och i några fall till fristående uthyrare.

Under de senaste åren har, som framgår av tab. 8, en betydande ökning skett av antalet premiärsatta svenska långfilmer i färg. Under spelåret 1953/54 premiärsattes en långfilm helt i färg. Den var inspelad av Svensk Filmindustri. Under spelåret 1954/55 premiärsattes två färgfilmer. Antalet ökades därefter under de två följande spelåren till fem, för att under 1957/58 stiga till tio. Sistnämnda år kom därigenom färgfilmernas antal att uppgå till en tredjedel av samtliga premiärsatta svenska långfilmer. Denna ökning får

delvis ses som en naturlig utveckling — även beträffande utländsk film har färgfilmernas andel av totala antalet filmer ökat väsentligt — men torde även vara ett resultat av det från den 1 juli 1955 utökade stödet åt färgfilmsproduktionen.

Antalet premiärsatta svenska långfilmer uppgick under perioden 1950/51—1957/58 till i genomsnitt 31 filmer per spelår. Som jämförelse kan nämnas, att den svenska produktionen under 1930-talets första hälft enligt uppgift i 1941 års filmutrednings betänkande (SOU 1942: 36) i genomsnitt omfattade 22 filmer per år. Därefter ökade filmantalet väsentligt. Under perioden 1937/38—1941/42 var sålunda medeltalet 31 filmer och under perioden 1942/43—1947/48 40 å 41 filmer. Under spelåren 1948/49 och 1949/50 sjönk därefter årsantalet filmer till respektive 31 och 32.

För inspelning av huvudsakligen långfilmer står f. n. följande ateljéanläggningar till förfogande, nämligen AB Europa Films ateljéer i Sundbyberg, Sandrew-koncernens ateljéer på Gärdet i Stockholm, AB Svensk Filmindustris ateljéer i Råsunda, AB Svensk Talfilms ateljé i Täby, Metronome Studios' AB:s ateljé i Stocksund samt Svenska AB Nordisk Tonefilms ateljé vid Jungfrugatan i Stockholm. Dessa ateljéer står inte blott till förfogande för respektive

Tabell 8. Antalet under spelåren 1953/54—1957/58 premiärsatta svenska långfilmer, helt i färg, med fördelning på respektive producenter

Producent	1953/54	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58
Produktion S. Bauman AB.	—	—	1	—	—
AB Europa Film.	—	—	1	2	1
AB Knäppupp, Ramel-Alvoproduktion.	—	—	—	—	1
AB Sandrew-Ateljéerna.	—	—	1	1	1
Filmproduktion Arne Sucksdorff AB.	—	—	—	—	1
Svenska AB Nordisk Tonefilm.	—	—	1	—	1
AB Svensk Filmindustri.	1	1	1	1	4
AB Terrafilm.	—	1	—	1	—
Västkostens dykarklubb.	—	—	—	—	1
Summa	1	2	5	5	10

ägare utan hyres även ut till sådana producenter, som saknar egna ateljéer.

I syfte att erhålla en bild av den svenska filmproduktionens inriktning har i tab. 9 intagits en sammanställning över antalet under spelåren 1950/51—1957/58 premiärsatta filmer, grupperade efter innehållet i olika kategorier, såsom skådespel, lustspel, dramer, farser etc. Av naturliga skäl måste emellertid en sådan katalogisering bli subjektiv. Flera filmer utgör »gränssfall» och skulle lika väl kunna hänföras till någon annan kategori än den de placerats i. I stort sett torde indelningen dock kunna tjäna som underlag för en bedömning av den svenska filmproduktionens sammansättning.

Som framgår av sammanställningen utgöres det största antalet inspelade filmer av skådespel, lustspel, dramer, farser och komedier. Omkring 83 % av samtliga filmer tillhör dessa kategorier. En uppdelning av filmerna i seriösare

filmer — skådespel, dramer, dokumentärfilmer etc. — och lättare filmer — lustspel, farser, komedier m. fl. — ger till resultat, att ca 40 % av samtliga filmer kan hänföras till den förra gruppen och omkring 60 % till den senare. Härav kan naturligtvis inte några slutsatser dragas rörande produktionens värde ur kvalitetssynpunkt.

Kortfilmsproduktionen. Till kortfilm räknas filmer med en längd av högst 1 000 m i normalfilm eller till motsvarande längd normalfilm omräknad smalfilm. Begreppet kortfilm är emellertid ett mycket vidsträckt begrepp. Det brukar användas som gemensam beteckning för så olika slag av filmer som dokumentärfilmer, journalfilmer, reklamfilmer och olika slag av annanställningsfilm, vartill även hör instruktions- och utbildningsfilm etc. I första hand brukar dock benämningen kortfilm förbehållas vissa slag av filmer,

Tabell 9. Antalet under spelåren 1950/51—1957/58 premiärsatta svenska långfilmer med fördelning efter innehåll och ämnesval

Kategori	Antal filmer								
	1950/ 51	1951/ 52	1952/ 53	1953/ 54	1954/ 55	1955/ 56	1956/ 57	1957/ 58	Summa
Skådespel	1	4	7	5	9	8	10	7	51
Lustspel	7	4	4	5	7	10	5	6	48
Dramer	5	4	6	8	3	6	3	3	38
Farser	4	4	8	3	4	4	4	6	37
Komedier	6	2	—	5	6	5	3	4	31
Thrillers	—	—	—	—	3	1	2	2	8
Barnfilmer	1	—	—	1	—	1	3	1	7
Dokumentärfilmer	1	—	—	—	1	—	—	2	4
Folklustspel	1	—	3	—	—	—	—	—	4
Kriminalfilmer	—	—	—	1	1	2	—	—	4
Reportagefilmer	2	1	—	—	—	—	—	—	3
Äventyrsfilmer	—	—	—	1	—	1	1	—	3
Folkklivsfilmer	—	—	1	—	1	—	—	—	2
Balettfilm	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Kavalkadfilm	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Komisk thriller	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Operettspex	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Revyfilm	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Showfilm	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Summa	29	20	31	30	35	38	32	31	246

främst tecknade fantasifilmer och film-skildringar av natur, folkliv, kultur och företagsamhet.

Den svenska kortfilmsproduktionens storlek är inte känd. Detta sammanhänger därmed, att endast sådana kortfilmer, som inspelas för offentlig visning, blir föremål för granskning av statens biografbyrå. Den övervägande delen av kortfilmsproduktionen utgöres emellertid av filmer, som endast är avsedda att visas i slutna sällskap. Bland filmer av detta slag märks särskilt skol- och instruktionsfilmer.

Tab. 10 visar antalet av statens bio-

grafbyrå under åren 1948—49 och 1955—57 granskade kortfilmer. Filmerna har i tabellen hänförs till olika grupper med hänsyn till filmernas huvudsakliga karaktär.

Produktionen av kortfilm för visning på biograferna har under senare år minskat. Denna utveckling synes sammanhånga dels med ökningen av produktionskostnaderna, dels med det förhållandet att spelfilmernas längd minskat behovet av fyllnadsprogram. Därtill kommer, att det måste te sig mer lockande för producenter och filmuthyrare att sätta in beställnings-

Tabell 10. Typfördelning av kortfilmer i bred- och smalfilm, som under åren 1948 och 1949 samt 1955, 1956 och 1957 varit föremål för granskning av statens biografbyrå

Typ	Bredfilm					Smalfilm				
	1948	1949	1955	1956	1957	1948	1949	1955	1956	1957
Beskrivande dokumentärfilm	38	22	26	25	18	28	31	56	60	35
Upplysnings- och informationsfilm	22	42	32	29	36	28	25	24	17	7
Film av reklam- eller annonstyp . . .	244	228	228	234	312	8	11	16	18	16
Journalfilm och fristående aktualitetsreportage . .	50	54	90	77	47	3	5	5	4	1
Övrig kortfilm:										
a. dramatisk film .	—	1	2	1	—	2	1	6	1	7
b. nedklippt långfilm	3	4	2	—	—	—	—	—	—	—
c. experimentellt betonad film . .	—	—	—	1	—	—	—	2	1	1
d. dockfilm	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—
e. montagefilm (av karaktären »bokfilm»)	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—
f. stämningsmåleri	1	1	1	1	—	2	3	1	—	—
g. sång- eller orkes-terupptagning . .	—	4	—	1	1	—	—	—	—	—
h. valpropaganda .	6	—	3	2	11	1	—	1	2	—
Summa	364	356	385	373	425	72	76	112	103	67

Anm. om typindelningen:

Till *beskrivande dokumentärfilm* har hänförs film, som utan påtaglig aktualitets- eller nyhets-syftning förmedlar en bild av faktiska förhållanden (länder, folk, arbetsliv, kulturfakta o. d.).

Till *upplysnings- och informationsfilm* har hänförs sådan film, som synes ha ett uppenbart instruktivt eller didaktiskt syfte eller liknande målsättning.

I gruppen *reklam- och annonsfilm* ingår även s. k. trailers, d. v. s. kortare filmer av en längd mellan 25 och 100 m och avsedda som reklam för långfilmer.

film som utfyllnad till långfilmsprogrammen än att producera annan kortfilm. Kortfilmsproducenten blir i olika fall oftast i större eller mindre utsträckning bunden av uppdragsgivarens önskemål. Härigenom begränsas förutsättningarna för en konstnärlig fri kortfilmsproduktion.

Den yrkesmässiga kortfilmsproduktionen fördelar sig på mer än hundralet producenter, som i första hand spelar in kortfilm åt beställare. Enskilda personer svarar för en betydande del av småfilmsproduktionen. Större delen av de kortfilmer av olika slag, som förekommer på biograferna i kombination med långfilmer, är inspelade av långfilmsproducenter eller till dem anslutna dotterföretag. Förklaringen härtill torde vara anslutningen av biografkedjor till dessa producenter. Beställarens behov av visningsmöjligheter ger med andra ord de producenter, som disponerar egna biografkedjor, en bättre ställning än övriga kortfilmsproducenter.

Ekonomiska förhållanden

Som framgår av den föregående redogörelsen för integrationen inom film- och biografbranschen faller större delen av långfilmsproduktionen på företag, som även bedriver annan rörelse. Merendels är verksamheten kombinerad med filmuthyrning och/eller biografdrift. Av denna anledning är en isolerad undersökning av den svenska långfilmsproduktionens ekonomi ytterst vanskelig att genomföra. Det är nämligen inte möjligt att avgöra, hur resultatet påverkats av de olika slag av kombinationer, som finns mellan produktion av spelfilm, annan filmproduktion, filmdistribution och övriga verksamhetsgrenar. Den ena verksamhetsgrenen kan vara betingad av den andra och frågan om produktionens ekonomi kan därför till stor del vara beroende av den situation,

som skulle uppkomma, om de olika verksamhetsgrenarna skildes isär. Avgörande för huruvida en bedömning av ekonomin kan bli riktig eller ej är således i första hand, om marknadssituationen — främst i fråga om filmhyrorna för de nu producentägda biograferna — skulle bli densamma, om långfilmsproduktionen bedrevs av helt fristående företag.

För att få en uppfattning om de berörda företagens ekonomiska förhållanden har utredningen låtit granska hos patent- och registreringsverket förvarade, från de i gång varande producentföretagen för långfilm till verket senast inkomna årsredovisningarna. I tab. 11 har sammanställts uppgifter, hämtade från producentföretagens balans- samt vinst- och förlusträkningar och avsedda att ge en viss bild av företagens aktuella ekonomiska ställning.

Företagen har liksom vid redogörelsen för integrationen inom film- och biografbranschen uppdelats i integrerade och fristående företag. Med integrerade företag avses i detta sammanhang dock endast producentföretag med biografintressen. Långfilmsproducenter, som inte har biografintressen men som bedriver rörelse med filmuthyrning, har ej hänförs till kategorien integrerade företag. Såväl de företag, som betecknats som integrerade, som även i viss utsträckning de, som upptagits som fristående, har dotterföretag. För närmare upplysningar om dessa förhållanden hänvisas till den särskilda redogörelsen för integrationsförhållandena inom film- och biografbranschen.

Under de fyra spelåren 1953/54—1956/57 har premiärsatts sammanlagt 135 långfilmer, fördelade på 24 producenter. Vissa av dessa producenter återkommer med en film endast vartannat eller vart tredje år. Det största antalet

Tabell 11. Ekonomiska uppgifter ur årsredovisningarna från vissa produktföretag (i 1 000-tal kronor)

	Omsättning		Redovisad nettovinst		Ersättning åt styrelse och företagsledning		Vissa uppgifter från senaste bokslut				
	1955 eller 1954/55	1956 eller 1955/56	1955 eller 1954/55	1956 eller 1955/56	1955 eller 1954/55	1956 eller 1955/56	Eget kapital	Därav aktiekapital	Inventarier		Balansräkningens slutsumma
									Bokföringsvärde	Brandförsäkringsvärde	
A. Integrerade företag											
AB Europa Film	8 950 ¹	10 977 ²	45,1 ¹	69,6 ²	42,8 ¹	56,9 ²	1 340	1 000	351	1 863	3 612
AB Sandrew-Biograferna	—	—	263,1	57,1	48,0	48,0	2 762	2 000	639	1 854	6 256
AB Svensk Filmindustri	36 275	38 087	1 059,0	837,1	308,6	314,9	11 307	8 000	944	16 316	22 840
AB Svea Film	956	1 507	8,9	9,1	45,2	104,4	83	50	9	280	563
Svenska AB Nordisk Tonefilm	3 488	5 054	0,1	0,4	24,5	28,3	1 010	1 000	482	1 628	4 528
B. Fristående producenter											
AB Anglo-Film	225	464	0,5	0,7	20,5	28,7	7	7	38	56	333
Artfilm AB	646	779	7,6	3,9	80,0	91,0	75	50	26	50	577
Produktion S. Bauman AB	—	—	0,5	0,3	100,0	—	63	45	—	—	665
Film AB Imago	—	—	2,4 ³	3,5 ⁴	25,0 ³	32,0 ⁴	40	20	—	—	91
AB Irisfilm	—	—	0,1 ⁵	—	21,0 ⁵	—	5	5	2	—	54
AB Knäppupp, Ramel-Alvoproduktion	2 080 ⁶	3 711 ⁷	1,4 ⁶	2,8 ⁷	324,7 ⁸	375,5 ⁷	23	15	121	585	833
Komiska Teatern AB	—	—	22,7	10,4	—	—	71	25	—	—	326
Metronome Studios AB	170	246	—	—	—	—	100	100	145	277	201
AB Publik-Film	—	—	—	2,0	—	—	7	5	—	—	31
AB Skandiafilm	—	—	0,1	0,1	—	—	5	5	—	—	7
Filmproduktion Arne Sucksdorff AB	—	—	—	—	—	—	5	5	—	—	5
AB Svensk Talfilm	1 502	1 583	0,8 ³	0,8 ³	68,7 ³	66,0 ³	8	5	118	520	794
AB Terrafilm	—	—	—	—	—	—	151	150	147	—	1 892
Film AB Tiden och Vi	—	—	—	0,8	22,1	36,5	6	5	1	—	6
Triofilm AB	48	—	—	—	—	—	5	5	—	—	100
AB Wivefilm	—	—	12,3	12,0	75,7	79,3	155	100	32	100	1 398

¹ Avser tiden 1/9 1954—31/8 1955² » » 1/9 1955—31/8 1956³ » » 1/6 1954—31/5 1955⁴ » » 1/6 1955—31/5 1956⁵ Avser tiden 1/10 1953—31/3 1955⁶ » » 1/7 1954—30/4 1955⁷ » » 1/5 1955—30/4 1956⁸ » » 1/6 1955—30/6 1956

producenter, som förekommit samtidigt under de nämnda fyra åren, uppgår till 16. Det är inte möjligt att ange, huruvida samtliga 24 producenter i framtiden återkommer. Det kan emellertid förutsättas, att de kontinuerligt arbetande producenternas antal — till vilka får räknas även sådana, som inte återkommer årligen — uppgår till ett 20-tal.

Av de i tabellen upptagna företagen har under ifrågavarande räkenskapsår endast AB Europa Film och AB Svensk Filmindustri lämnat någon utdelning till aktieägarna (5 respektive 10 %). I Svensk Filmindustri, vars aktiekapital sedan år 1934 utgör 8 milj. kronor, höjdes utdelningen år 1955 från 6 $\frac{2}{3}$ till 10 %.

Ur balansräkningarna har följande uppgifter inhämtats rörande företagens innehav av aktier, andelar i fastighetsföreningar o. d.: AB Europa Film 369 400, AB Sandrew-Biograferna¹ 781 013, AB Svensk Filmindustri 4 364 560 (varav aktier i koncernföretag 2 201 000), AB Svea Film 205 000 samt AB Svensk Talfilm 125 000 kronor.

Ett företags ekonomiska resultat kan i vissa fall avspegla sig även i ersättningen till styrelseledamöter och företagsledare samt — i familjebolagen — även i lönerna till andra anställda. Av denna anledning har en kolumn med uppgifter om ersättning till styrelse och företagsledare medtagits i tabellen. Det kan i detta sammanhang konstateras, att i flera enmansbolag och aktiebolag med en mycket begränsad krets av aktieägare och styrelseledamöter vinsten främst utgått i form av ersättning till styrelse och företagsledare. Så synes förhållandet ha varit med det stora flertalet av de företag, som bedriver filmproduktion. Karakteristiskt är därvid också, att aktiekapitalet är blygsamt i förhållande till företagets omsättning. Arvoden i dotterföretag och inkomster

av dubbelanställning kan även förekomma, då samma styrelseledamöter och företagsledning finns i såväl moderföretaget som dotterföretagen. Dylika arvoden och inkomster ingår icke i de i uppställningen redovisade beloppen.

I tabellen lämnade uppgifter ger inte alltid en klar bild av ett företags resultat. Olika företag kan tillämpa skilda principer för värdering av varulager och fordringar, en del företag kan utnyttja avskrivningsrätten i större utsträckning än andra företag etc. På så sätt kan större eller mindre dolda reserver bildas i en del företag och deras dotterföretag.

Balansräkningarna innehåller som regel inte för bedömning av de dolda reservernas storlek erforderliga upplysningar. När det gäller att bedöma ett företags ekonomiska ställning med utgångspunkt från balansräkningen får man därför i denna del använda sig av ganska grova mått. I tabellen intagna uppgifter om det egna kapitalets storlek och aktiekapitalets andel därav, inventariernas bokförda värden och brandförsäkringsvärden samt fastigheternas bokförda värden, taxerings- och brandförsäkringsvärden ger en mycket blandad bild av företagets struktur och ekonomiska förhållanden. Uppgifterna kan sålunda inte läggas till grund för en bedömning av branschens räntabilitet.

Fondemissioner genomfördes i vissa företag under åren 1942—47 men synes därefter inte ha förekommit. Sålunda ökades aktiekapitalet i Europa Film genom fondemission 1946 från 500 000 till 1 milj. kronor. Aktiekapitalet i Sandrew-Biograferna, som började sin verksamhet år 1937 med 200 000 kronor i aktie-

¹ De till Sandrew-koncernen hörande företagen bedriver rörelse såsom kommissionärsbolag åt AB Sandrew-Biograferna. Intäkter och kostnader redovisas därför hos moderbolaget, AB Sandrew-Biograferna.

kapital, har utökats genom fondemissioner 1942, 1946 och 1947 med respektive 200 000, 600 000 och 1 milj. kronor och uppgår nu till 2 milj. kronor.

Så gott som samtliga medtagna bolag bedriver samtidigt annan verksamhet än filmproduktion. De integrerade företagen har sålunda direkt eller indirekt genom närstående företag även uthyrning av svensk och utländsk film. Dessutom bedriver Europa Film, Sandrew-Biograferna och Svensk Filmindustri en omfattande biografirörelse. Av de fristående producenterna är Artfilm, Svensk Talfilm, Terrafilm samt Wivefilm även filmuthyrare. Det är därför inte möjligt att med ledning av föreliggande material avgöra, huruvida produktion av svensk film som fristående verksamhet är lönande eller ej.

I uppställningen har redovisats siffrorna för de till patentverket inkomna två senaste årsuppgifterna. Stora olikheter föreligger mellan åren. Detta gäller i första hand de från biografdrift fristående företagen och speciellt sådana företag, som icke producerar långfilm regelbundet varje år. Det framgår av de redovisade uppgifterna, att många av dessa företag bedriver en mycket flexibel rörelse. Under den tid, då filmproduktion ej pågår, synes rörelsen i vissa av dem kunna hållas på sparlåga, genom att man endast har ett mycket begränsat antal fast anställda, vilka även de i viss utsträckning övergår till annan verksamhet under mellantiden. I vissa andra företag åter, som har sin huvudsakliga rörelse inriktad på annan verksamhet, synes en långfilmsproduktion ha upptagits under ett enstaka år eller med vissa års mellanrum.

Det bör slutligen påpekas, att de resultat, som framkommit genom den här redovisade undersökningen, påverkats av den skatteåterbäring, som de svenska filmproducenterna enligt nu gällande

regler erhåller. För vidare granskning av den svenska filmproduktionens ekonomi — närmast då intäkter och kostnader för producerade filmer — hänvisas till ett följande avsnitt.

Som ovan nämnts, har de större filmproducenterna betydande biografintressen. En redogörelse härför lämnas i samband med den översikt rörande biografdriften, som återfinnes på annat ställe i betänkandet.

Grunder för debitering av filmhyra

Ett filmprogram utgöres normalt av enbart en långfilm eller en långfilm och journal- eller annan kortfilm av något slag som fyllnad. Den ersättning, biografägaren har att erlagga till filmuthyraren, avser programmet i dess helhet. Filmhyran efter avdrag för distributionskostnader tillfaller emellertid oavkortad ägaren av långfilmen.

Hyresbeloppet bestämmes i varje särskilt fall genom en s. k. programförteckning, vilken även reglerar antalet spel dagar för filmprogrammet på biografen m. m. Filmhyran utgår vanligen med viss procent av biljettintäkterna exklusive nöjesskatt men kan även utgå med ett på förhand bestämt belopp. Filmproducenter, som även bedriver filmuthyrning och biografverksamhet, debiterar filmhyra efter samma grunder, antingen det är fråga om filmer av egen eller annans produktion. Samma villkor tillämpas härvid för egna biografier som för biografier, vilka ägs av fristående biografägare.

Några generella regler om filmhyrans storlek finns inte. En viss praxis har emellertid utbildat sig på området. Filmhyran är sålunda i allmänhet något högre för svensk än för utländsk film. En differentiering av filmhyran förekommer även i anslutning till biografernas klassindelning. Filmägarnas kontrollför-

ening har fastställt följande klassindelning för biograferna.

Klass	Antal föreställningar		
I	Minst 14 föreställningar per vecka		
II	8—13 föreställningar per vecka		
III	4— 7	»	»
IV	1— 3	»	»
V	1— 2	»	» månad
VI	Föreställningar vid enstaka tillfällen		

De s. k. premiärbioograferna intar i filmhyreshänseende en särställning. Premiärbioografer i egentlig mening finns endast i Stockholm. För dem gäller, att filmhyran utgår med 50 % av biljettinkomsten efter avdrag för nöjesskatt, då biografens kapacitet utnyttjas till viss nivå. Kapacitetsutnyttjandet beräknas i anslutning till hyres- och redovisningstiden per vecka och sålunda inte per föreställning. Vid lägre besöksfrekvens tillämpas glidande skalor, som innebär att filmhyran varierar med beläggningen på biograferna. Den beräknas i genomsnitt uppgå till ca 40 %.

För andra bioografer i Stockholm än premiärbioografer utgår som regel filmhyran med 30 % intill ett visst inspelningsbelopp (grundbelopp) och 50 % av överskjutande inspelningsbelopp, exklusive nöjesskatt. Grundbeloppet varierar och är för varje biograf beräknat på basis av biografens fasta kostnader. Genom en sådan konstruktion av filmhyran har man velat tillförsäkra biograferna täckning för dessa kostnader. Den genomsnittliga filmhyran uppgår för dessa bioografer till närmare 40 %.

I Stockholm gäller samma hyresnormer för utländsk som för svensk film.

I fråga om bioografer, belägna utanför Stockholm, utgår filmhyran i klasserna

I och II och i vissa fall även klass III — vad gäller svensk film — med 45 % under första veckan. Även andra veckan är filmhyran 45 %, under förutsättning att biografens veckokapacitet till viss angiven del utnyttjas. I allmänhet ligger gränsen vid 60 % av kapaciteten. I annat fall utgår filmhyran med 40 %. För följande veckor tillämpas alltså en filmhyra av 45 %, om kapacitetsgränsen uppnås. Eljest debiteras i allmänhet filmhyra efter 35 %.

För övriga till klass III hänförliga bioografer utanför Stockholm tillämpas liksom för bioografer i lägre klasser antingen fasta procenthyror eller skalor av olika typer, liggande mellan 30 och 45 %, beroende på individuell bedömning av biografens bärkraft. Filmhyran för dessa bioografer underskrider i genomsnitt 35 %.

För utländsk film betalar bioografer utanför Stockholm i klasserna I och II vanligen en filmhyra av 45 %, i den mån biografernas veckokapacitet utnyttjas till mer än 65 %. Eljest räknar man med en filmhyra, som ligger mellan 30 och 40 %. För speciella slagnummer kan utgå samma filmhyra som för svensk film.

För bioografer utanför Stockholm i klass III är filmhyran oftast 30 % för mittveckoprogram och 35 à 40 % för veckoslutsprogram. Överenskommelse träffas i sistnämnda fall för varje film om en filmhyra på 35 eller 40 %, allt efter filmens styrka i publikhänseende. I flertalet fall utgör filmhyran 35 %. För bioografer i lägre klasser gäller för utländsk film samma regler som för svensk film.

För hela landet torde filmhyran i fråga om svensk film utgå med i genomsnitt 40 %. I fråga om utländsk film är den genomsnittliga filmhyran något lägre eller 38 %. Vid matinéföreställningar är filmhyran i regel 25 %.

Kostnads- och intäktsutveckling

1950 års filmutredning lämnade i sitt betänkande en redogörelse för vissa på Föreningen Sveriges filmproducenters initiativ verkställda undersökningar av kostnads- och intäktsutvecklingen för svensk film. Undersökningarna avsåg filmer, som premiärsatts spelåren 1941/42 respektive 1947/48—1949/50. I anslutning därtill lät utredningen med anlitande av en auktoriserad revisionsbyrå verkställa en kontrollundersökning, omfattande ett urval svenska filmer med premiär under tiden den 1 juli 1947—den 31 december 1948. Undersökningarna låg till grund för utredningens överväganden rörande behovet av stöd åt svensk filmproduktion.

Isamband med 1954 års utredning om fortsatt stöd utfördes en motsvarande undersökning rörande den senare kostnads- och intäktsutvecklingen. Undersökningen verkställdes på filmproducentföreningens uppdrag av Nils Olssons revisionsbyrå och lades upp efter samma riktlinjer som föregående undersökningar. På grundval av undersökningens resultat föreslog utredningen förängning av det sedan år 1951 utgående temporära producentstödet för ytterligare en fyraårsperiod.

För den omprövning av den svenska filmproduktionens stödbehov, som nu åter är aktuell, har det ansetts erforderligt med en förnyad undersökning rörande filmproduktionens kostnader och intäkter. Med anledning härav har filmproducentföreningen uppdragit åt Nils Olssons revisionsbyrå att i anslutning till 1954 års undersökning underkasta kostnads- och intäktsutvecklingen för svensk film under senare år en motsvarande granskning. Utredningen har erhållit den av revisionsbyrån däröver avgivna rapporten, innefattande även en redogörelse för undersökningens

uppläggning m. m. och ett antal tabellbilagor. För att ge en uppfattning om utvecklingstendenserna under en längre tidsperiod innefattar tabellerna även jämförelser med tidigare undersökningar.

Primärmaterialet för undersökningen har — liksom tidigare — varit uppgifter, som genom filmproducentföreningens försorg infordrats från vederbörande filmproducenter. Revisionsbyråns representanter har i viss utsträckning stickprovvis kontrollerat de lämnade uppgifterna mot producenternas räkenskaper. Detta har dock inte kunnat ske i fråga om 1956/57 års filmer. De har därjämte vid besök hos producenterna dels ägnat uppmärksamhet åt bokföringsorganisation och redovisningsprinciper, dels inhämtat närmare uppgifter om beräkningen av vissa kostnader m. m. Om producenternas räkenskaper och de ur dem hämtade uppgifterna har det i revisionsbyråns rapport uttalats, att det inte finns anledning anta, att kostnader redovisats för högt eller att intäkter upptagits till för låga belopp.

Undersökningen omfattar 118 av de 135 svenska filmer, som premiärsatts under spelåren 1953/54—1956/57. Filmer, för vilka statens biografbyrå i förhandsbesked meddelat beslut om skattebefrielse enligt 14 § nöjesskatteförordningen, har på grund av sin särställning i ekonomiskt avseende inte medtagits. I vissa fall har erforderliga kostnads- och intäktsuppgifter inte förelegat. Slutligen har en film, som till övervägande delen utgör en sammanställning ur producentens produktion sedan 25 år tillbaka, inte ansetts vara en nyproduktion i egentlig mening och fördenskill utesluts.

Antalet under ifrågavarande tid premiärsatta respektive i undersökningen

ingående filmer fördelar sig spelårsvis sålunda.

Spelår	Premiärsatta filmer	I undersök- ningen med- tagna filmer
1953/54	30	27
1954/55	35	31
1955/56	38	33
1956/57	32	27
Summa	135	118

Kostnader. Revisionsbyrån har för samtliga i undersökningen medtagna filmer utom tre erhållit kostnadsuppgifter med specifikation på kostnadsslag enligt samma grunder som vid tidigare undersökningar. Av revisionsbyrån framräknade genomsnittssiffror för de olika kostnadsslagen framgår av tab. 12. I tabellen, som även visar genomsnittskostnaderna för 1952/53 års filmer, har för jämförelse intagits motsvarande siffror för spelåret 1949/50, hämtade från 1950 års filmutrednings betänkande.

Det förhållandet, att produktionskostnads kalkylen uppgöres tämligen snart efter inspelningens avslutande, kan i vissa fall medföra mindre felaktigheter. Revisionsbyrån nämner som exempel, att rekvisita anskaffad för och belastad viss film senare kan leda till intäkter genom uthyrning till annan producent, som inspelar film i rekvisitaägarens ateljé. Produktionskostnaden för förstnämnda film har härigenom upptagits med för högt belopp. Å andra sidan förekommer, att ytterligare kostnader drabbar producenten först en längre tid efter inspelningens avslutande. Det kan t. ex. vara fråga om ytterligare kopior av filmen eller nytryck av reklammaterial, sedan den först iordningställda upplagan förbrukats. De här nämnda felen i bägge riktningarna är emellertid enligt revisionsbyrån totalt sett re-

lativt obetydliga och kan antagas i det stora hela utjämna varandra.

Förutom de produktions- och vissa distributionskostnader, som redovisas i tab. 12, har man vid bedömningen av filmproduktionens ekonomi att ta hänsyn till vissa andra kostnader, såsom t. ex. förluster på icke använda manuskript, förluster på helårsengagerade skådespelare, kostnader för administration, räntekostnader samt förluster på ateljéverksamhet. Vissa av kostnaderna kan vara negativa, d. v. s. utgöra intäkter. Sålunda kan ju t. ex. ateljéverksamheten ha bedrivits med vinst.

Förluster på icke använda manuskript och fast anställda skådespelare m. fl. har varit av något större omfattning än tidigare. Totalt har de beräknats till i genomsnitt ca 7 000 kronor per film, varav ca 6 000 kronor för manuskripten och 1 000 kronor för skådespelare m. fl.

Ateljéörelsen gottskrives hos samtliga ateljéäggande företag med dels hyra för den egna produktionen, dels intäkt av uthyrning till andra företag. Förstnämnda post är genomgående beräknad efter samma grunder som vid debitering av hyra från utomstående. Härifrån avgår kostnader för personal, lokaler och teknisk utrustning m. m. Vidare bör ateljéns intäkter givetvis täcka den räntekostnad, som belöper på det i ateljén och dess utrustning investerade kapitalet, även om någon sådan räntepost i bolagens interna bokföring inte debiterats ateljéörelsen.

Resultatet av ateljéörelsen företer avsevärda variationer mellan olika företag och olika år. Genomgående har emellertid enligt redovisningen resultatet försämrats i förhållande till närmast föregående tidsperiod, vilket främst beror på minskat kapacitetsutnyttjande. Av de besökta företagen är det endast ett, som kan uppvisa vinst på sin ateljéörelse, sedan avdrag gjorts för av-

Tabell 12. Genomsnittskostnader, exklusive administrationskostnader, för svenska långfilmer premiärsatta spelåren 1949/50 samt 1952/53—1956/57¹

	1949/50		1952/53		1953/54		1954/55		1955/56		1956/57	
	Aritme- tiskt medium	%	Aritme- tiskt medium	%	Aritme- tiskt medium	%	Aritme- tiskt medium	%	Aritme- tiskt medium	%	Aritme- tiskt medium	%
I. För filmer med kostnadsspecifikation												
Manuskript.....	21 000	6,2	21 900	5,3	20 800	4,6	20 900	4,6	21 000	4,7	21 100	4,5
Regipersonal.....	27 100	8,0	29 000	7,0	30 400	6,8	32 000	6,9	30 600	6,9	33 800	7,2
Skådespelare och statister.....	56 800	16,7	67 000	16,1	68 600	15,3	73 900	16,0	70 100	15,9	73 200	15,5
Teknisk personal o. d.	20 600	6,1	34 100	8,2	36 700	8,2	37 900	8,2	36 700	8,3	40 300	8,5
Hantverkare och scenarbetare .	34 900	10,3	45 400	10,9	50 900	11,4	57 200	12,4	50 200	11,4	49 600	10,5
Ateljékostnader.....	54 000	15,9	55 200	13,3	59 200	13,2	64 800	14,0	58 400	13,2	61 200	12,9
Material och rekvisita.....	12 500	3,7	14 300	3,4	18 500	4,1	19 500	4,2	19 900	4,5	19 600	4,1
Resor och transporter.....	19 300	5,7	24 000	5,8	30 900	6,9	28 200	6,1	29 900	6,8	36 600	7,7
Råfilm och laboratoriekost- nader.....	35 100	10,3	51 200	12,4	57 100	12,8	56 500	12,2	58 900	13,3	67 500	14,3
Musikkostnader.....	9 600	2,8	10 300	2,5	11 300	2,5	11 500	2,5	9 200	2,1	11 500	2,4
Ljudkopior: spelfilm och fyllnad	24 100	7,1	35 000	8,4	32 600	7,3	34 100	7,4	32 500	7,4	32 700	6,9
Fyllnad, exklusive kopior.....	5 100	1,5	4 500	1,1	5 800	1,3	2 700	0,6	3 200	0,7	2 700	0,6
Reklam.....	16 300	4,8	18 200	4,4	19 900	4,5	17 100	3,7	16 900	3,8	19 700	4,2
Div. inspelningskostnader.....	3 200	0,9	5 100	1,2	4 900	1,1	5 600	1,2	4 300	1,0	3 400	0,7
Summa	339 600	100,0	415 200	100,0	447 600	100,0	461 900	100,0	441 800	100,0	472 900	100,0
II. För samtliga i undersökningen ingående filmer.....												
	samtliga	i färg	samtliga	i färg	samtliga	i färg	samtliga	i färg	samtliga	i färg	samtliga	i färg
			438 100	—	437 600	—	477 600	—	441 800	—	472 900	—
Totala antalet premiärsatta filmer.	32	—	31	—	30	1	35	2	38	5	32	5
I undersökningen ingående filmer .	29	—	27	—	27	1	31	2	33	5	27	3
Därav med kostnadsspecifikation..	24	—	25	—	25	1	30	2	33	5	27	3

¹ Specificerade kostnadsuppgifter saknas för spelåren 1950/51 och 1951/52. De totala kostnaderna exklusive administrationskostnader uppgick för dessa båda år till 355 800 respektive 374 500 kronor.

skrivningar och kalkylmässig ränta. I flera av de andra företagen visar ateljéerna varje år förlust redan innan avskrivning av och ränta på maskiner och fastigheter beräknats.

Revisionsbyrån tar i sin rapport upp frågan om fördelningen av ateljéförlusten på långfilmsproduktionen och annan inspelningsverksamhet. Byrån anför härom i sin rapport följande.

Då ateljéerna förutom för inspelning av långfilmer användas för inspelning av beställnings-, annons-, journal-, kort- och andra filmer samt i vissa fall grammfoninspelningar, kan det diskuteras, hur stor del av den totala förlusten på ateljéerna, som bör hänföras till långfilmerna. Det skulle kunna hävdas, att de sistnämnda böra påföras hela förlusten, då ateljéerna i första hand tillkommit och utrustats för dessa filmers produktion, vilken också är den dominerande i ateljéerna. En annan möjlighet är att såsom kostnad för långfilmsproduktionen endast medräkna så stor del av ateljéförlusten som denna produktion utgör av den totala produktionen i ateljéerna.

Den förra metoden har ansetts vara den teoretiskt riktigaste men revisionsbyrån har valt att använda den senare, något försiktigare metoden. Fördelningen av förlusten mellan långfilms- och annan produktion måste bli mycket approximativ. Därtill kommer, att tillräckligt underlag saknas för en noggrannare beräkning av räntekostnaderna för det i ateljéerna investerade kapitalet. Man har emellertid uppskattat den sammanlagda förlusten på ateljéerna — i förekommande fall med avdrag för vinst — till i runt tal 1 à 1,1 milj. kronor per år efter vederbörlig belastning med ränta och avskrivning. Då de undersökta företagen torde vara de enda med egen ateljéörelse av någon omfattning, har den angivna summan av revisionsbyrån ansetts kunna användas för den totala produktionen. Den beräknade ateljéförlusten per film skul-

le sålunda uppgå till 30 000 à 35 000 kronor.

En fördelning av kostnaderna för inspelningsföretagens centrala administration mellan långfilmsproduktionen och annan verksamhet kan endast bli relativt schematisk. Revisionsbyrån har sökt göra en approximativ beräkning av denna kostnadspost, vilken varierar högst avsevärt mellan olika företag, och därvid kommit fram till ett belopp av omkring 22 500 kronor per film.

I föregående undersökning beräknades räntan på i filmerna investerat kapital under tiden mellan betalningen av filmens produktionskostnader och erhållandet av intäkterna — i genomsnitt $7\frac{1}{2}$ månader — efter 5 %. Då räntefoten sedan dess stigit, har det ansetts rimligt att räkna med en ränta av 6 %. Räntekostnaden skulle då i genomsnitt utgöra 3,75 % av produktionskostnaden. Detta skulle, beräknat på aritmetiska mediet av kostnaden för filmerna 1954/55, 1955/56 och 1956/57, utgöra respektive 17 900, 16 600 och 17 700 kronor eller genomsnittligt för samtliga år 17 400 kronor. I beloppet ingår inte ränta på produktionens administrationskostnader. Hänsyn har inte heller tagits till att distributionskostnaderna betalas något tidigare än intäkterna inflyter.

Kostnaderna för administration, ateljéverksamhet, icke använda manuskript, räntor etc. angavs av 1950 års filmutredning till 10 % av den redovisade produktionskostnaden. Samma beräkningsgrund tillämpades vid den utredning, som verkställdes hösten 1954. I den nu aktuella undersökningen har ifrågasättande kostnader specificerats och summan upptagits i kalkylen. I nedanstående specifikation av genomsnittskostnaderna har för jämförelse intagits motsvarande kostnader enligt 1954 års utredning.

I förhållande till det aritmetiska me-

	För filmer med premiär 1952/53— 1953/54	För filmer med premiär 1954/55— 1956/57
Förluster på icke använda manuskript.....	2 000	6 000
Förluster på fast anställda skådespelare m. m.	1 000	1 000
Förlust på ateljéörelsen.....	—	32 000
Produktionens administrationskostnader.....	19 000	22 500
Räntekostnad.....	14 000	17 500
Summa kronor	36 000	79 000

diet av de undersökta filmernas produktionskostnader för de båda perioderna — 438 000 respektive 463 000 kronor — utgör ovanstående kostnader 8,2 respektive 17 %.

Till den sålunda framkomna summan för administrativa och andra kostnader har i tidigare undersökningar fått läggas det kalkylmässiga underskott på filmdistributionen, som uppkommit genom att de från intäkterna gjorda avdragen för distributionskostnader understigit de verkliga kostnaderna för denna del av rörelsen. I 1954 års rapport gjordes ett sådant tillägg med 1,6 % av produktionskostnaderna. Något motsvarande tillägg skall emellertid ej göras för de senaste årens filmer, enär de verkliga distributionskostnaderna legat till grund för de gjorda avdragen från intäkterna.

Att döma av de redovisade siffrorna för producerade filmers genomsnittskostnader skulle kostnadsstegringen vara relativt måttlig och totalt röra sig om endast 10 % mellan filmer, premiärsatta spelåren 1952/53 och 1956/57. För de tre senaste årens filmer skulle kostnaderna praktiskt taget ha varit oförändrade. Någon jämförelse efter vanliga metoder av kostnadsutvecklingen mellan olika år kan emellertid inte ske på grund av att man arbetar med ett ständigt föränderligt material. Förklaringen till den måttliga uppgången i kostnaderna kan således ligga dels i ökad sparsamhet på kostnadssidan och

dels i övergång till mindre kostnadskrävande inspelningsobjekt. Vissa kostnader kan betraktas som grundkostnader och — i de företag som har egna inspelningsateljéer — delvis som relativt fasta kostnader. Sådana är kostnaderna för manus, regipersonal, teknisk personal och i viss mån även hantverkare och scenarbetare samt ateljékostnader.

Intäkter. Som intäkter redovisas i undersökningen — se tab. 13 — filmhyra exklusive distributionskostnader samt skatteåterbäring och produktionsbidrag från biografägarna för tiden fr. o. m. premiärdatum t. o. m. den 31 mars andra spelåret efter premiäråret. En film anses i allmänhet vara slutspelad efter denna tid. För filmer, som premiärsatts under spelåret 1956/57, föreligger intäktsuppgifter dock endast för tiden t. o. m. den 31 mars spelåret efter premiärspelåret.

Förutom filmhyra debiteras biograferna dels ersättning för reklammaterial och censuravgift, dels frakt och transportförsäkring för filmkopian.

Ersättningen för frakt och försäkring avser att täcka direkta utlägg vid expedieringen. Då dessa utlägg ej inräknats i här angivna produktions-, distributions- och administrationskostnader, har motsvarande debitering likaledes uteslutits från intäkterna.

De debiterade ersättningarna för reklammaterial och censuravgift har därmed emot av revisionsbyrån liksom vid ti-

Tabell 13. *Genomsnittsinktäkter för svenska långfilmer premiärsatta spelåren 1949/50—1956/57*

	1949/50	1950/51	1951/52	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56	1956/57
<i>Intäkter premiären—31 mars andra spelåret efter premiäråret¹</i>								
Filmhyra.....	306 500	331 000	372 800	362 300	314 400	301 800	299 300	368 300
Skatteåterbäring.....	1 300	17 900	83 100	80 100	70 800	68 500	80 800	91 600
Produktionsbidrag.....	1 000	200	7 700	7 600	6 100	5 900	6 400	9 400
./.Distributionskostnader	308 800	349 100	463 600	450 000	391 300	376 200	386 500	469 300
	45 900	51 300	58 000	59 800	56 600	54 300	53 900	66 200
	262 900	297 800	405 600	390 200	334 700	321 900	332 600	403 100
<i>Intäkter från utlandet</i>								
T. o. m. 31 maj 1954....	11 900	9 900	135 300	22 500				
./.Distributionskostnader	1 200	1 000	13 500	2 200				
	10 700	8 900	121 800	20 300				
T. o. m. 31 maj spelåret efter svenska premiäråret.....					10 100	5 800	17 000	
./.Distributionskostnader					1 000	600	1 700	
					9 100	5 200	15 300	10 000
Beräknade ytterligare utlandsintäkter.....					10 000	10 000	10 000	10 000
Summa intäkter	273 600	306 700	527 400	410 500	353 800	337 100	357 900	423 100
Totala antalet premiärsatta långfilmer	32	29	20	31	30	35	38	32
Därav i färg.....	—	—	—	—	1	2	5	5
I undersökningen ingående långfilmer.....	29	24	18	27	27	31	33	27
Därav i färg.....	—	—	—	—	1	2	5	3

¹ För filmer, premiärsatta spelåret 1956/57, ingår ej intäkter efter den 31 mars första spelåret efter premiäråret. De kan beräknas till ca 10 000 kronor per film.

digare undersökningar inräknats i de som »filmhyra» betecknade beloppen, varvid motsvarande kostnader medtagits bland produktionskostnaderna. Visserligen av bolagen har emellertid sin redovisning så upplagd, att reklammaterial och censuravgift ej ingår i produktionskostnaderna; de upptar då ej heller några motsvarande debiteringar bland intäkterna. En korrigering av nämnda bolags uppgifter i detta hänseende kan ej ske utan betydande arbete. Då de belopp som utesluts från intäkts- respektive kostnadsuppgifterna enligt revisionsbyrån mycket nära överensstämmer med varandra, har en sådan korrigering ej ansetts nödvändig.

I 1954 års undersökning redovisades intäkterna från utlandet för samtliga i undersökningen ingående filmer fram till t. o. m. den 31 maj 1954. I nu föreliggande undersökning har dessa intäkter genomgående endast upptagits för tiden intill den 31 maj spelåret efter det svenska premiärspelåret. De nya uppgifterna är därför inte helt jämförbara med de tidigare, med undantag för 1952/53 års filmer. Revisionsbyrån gör i anslutning härtil följande uttalande.

Vi ha även för dessa intäkter sökt skapa oss en uppfattning om i vilken utsträckning ytterligare intäkter kunna normalt påräknas efter utgången av den tid för vilken vi erhållit redovisning. Ehuru materialet för denna bedömning är starkt på-

verkat av tillfälligheter — enstaka filmers framgång på den internationella marknaden — och det stickprov därpå, som stått till vårt förfogande, är väl litet, anse vi oss kunna uttala, att intäkterna efter den 31 maj spelåret efter svenska premiären genomsnittligt sannolikt utgöra mellan 50 och 100 % av intäkterna före nämnda tidpunkt. Utlandsintäkterna inflyta alltså betydligt senare än intäkterna av den svenska visningen.

De utlandsintäkter, som härigenom ej kommit med bland intäkterna, torde uppskattningsvis för spelåren 1953/54—1955/56 kunna beräknas till 10 000 kronor per film. För filmer premiärsatta spelåret 1956/57 har utlandsintäkterna beräknats till 20 000 kronor.

Revisionsbyrån har i sin rapport redovisat intäkterna först brutto utan avdrag för distributionskostnader, varefter ett särskilt avdrag för dessa gjorts. Med distributionskostnader förstås i detta sammanhang kostnaderna för med distributionen sysselsatt kontors-, lager- och försäljarpersonal jämte kontors-, rese- och portokostnader m. m. De tidigare nämnda frakt- och försäkringskostnaderna för filmkopiornas översändande till biograferna, för vilka filmbolagen erhåller täckning genom särskild debitering på biograferna, är däremot inte inkluderade.

Vid föregående undersökning fann revisionsbyrån, att de verkliga distributionskostnaderna i genomsnitt torde ha legat mellan 17 och 20 % av filmhyrorna. En förnyad beräkning har visat, att dessa kostnader i genomsnitt — vägt med hänsyn till antalet filmer från respektive företag — uppgår till något över 18 % av det såsom filmhyra redovisade beloppet. Av denna anledning har revisionsbyrån vid redovisningen av intäktsuppgifterna för senare år frångått de av bolagen angivna avdragen — i genomsnitt varierande mellan 15 och 16 % — och i stället räknat med ett generellt distributionskostnadsav-

drag om 18 % av filmhyrorna. Någon häremot svarande justering av de i 1954 års rapport angivna distributionskostnaderna har ej skett. För filmer, som premiärsatts 1952/53 eller tidigare, har nämnda kostnader alltså angivits i enlighet med av respektive producenter gjorda schablonavdrag. Den del av distributionskostnaden, som därigenom ej kommit med, har i stället upptagits bland administrationskostnaderna för dessa år.

På bruttointäkterna från utlandet gjordes i 1954 års rapport ett avdrag om 10 % för täckande av beräknade distributionskostnader. Efter förnyad prövning och undersökning har denna procentsats befunnits användbar även för de senaste årens uppgifter. Den är visserligen något mindre säker än motsvarande avdrag för de inhemska distributionskostnaderna men ett fel på en eller annan procent har i detta sammanhang ansetts vara av mindre betydelse.

I jämförelse med kostnaderna synes intäkterna ha varierat mera år från år. Filmhyrorna sjönk sålunda spelåren 1952/53—1955/56 och kom ned i nivå med och under dem, som redovisades spelåren 1949/50—1950/51. För 1956/57 steg de rätt väsentligt över denna nivå. Variationerna mellan olika år är helt naturligt till största delen beroende av den olika popularitet som de olika årens premiärsatta filmer uppnått.

En icke oväsentlig betydelse har den nöjesskatteåterbäring haft som filmproducenterna fått. Denna har under de två sista spelåren motsvarat 26—27 % av filmhyrorna och uppgick tidigare till 22—23 % därav. Ökningen beror närmast på den höjda återbäringen för färgfilm.

Färgfilm. Under fyraårsperioden den 1 juli 1953—den 30 juni 1957 har sammanlagt 13 filmer premiärsatts, vilka

Tabell 14. Genomsnittliga kostnader, exklusive administrationskostnader, och intäkter för svenska långfilmer premiärsatta spelåren 1955/56—1957/58¹ med fördelning på färgfilmer och svartvita filmer

	1955/56		1956/57		1957/58	
	Färg-filmer	Svartvi-ta filmer	Färg-filmer	Svartvi-ta filmer	Färg-filmer	Svartvi-ta filmer
<i>Kostnader</i>						
I. För filmer med kostnadsspecifikation						
Manuskript.....	20 900	21 000	30 900	19 800	19 200	22 000
Regipersonal.....	32 400	30 300	46 900	32 200	40 800	36 400
Skådespelare och statister.....	89 600	66 600	130 400	66 000	85 500	80 500
Teknisk personal o. d.	56 900	33 100	71 900	36 400	58 600	43 700
Hantverkare och scenarbetare .	71 300	46 500	76 800	46 200	64 700	50 800
Ateljékostnader.....	99 400	51 000	94 100	57 000	78 200	58 900
Material och rekvisita.....	21 100	19 700	36 800	17 400	28 400	20 400
Resor och transporter.....	65 900	23 400	115 200	26 800	63 700	34 600
Råfilm och laboratoriekost-nader.....	112 300	49 400	146 400	57 700	117 200	57 400
Musikkostnader.....	16 200	8 000	18 000	10 700	14 200	9 500
Ljudkopior: spelfilm och fyllnad	75 700	24 800	81 800	26 600	70 600	31 200
Fyllnad, exklusive kopior.....	1 300	3 600	0	3 000	13 000	4 900
Reklam.....	24 000	15 600	29 800	18 500	26 300	21 200
Div. inspelningskostnader.....	6 400	3 900	8 200	2 800	6 900	7 000
Summa	693 400	396 900	887 200	421 100	687 300	478 500
II. För samtliga i undersökningen ingående filmer.....	693 400	396 900	887 200	421 100	687 300	478 500
<i>Intäkter</i>						
i Sverige (inklusive skatteåterbäring och produktionsbidrag) ²	660 200	274 100	649 300	384 500	—	—
från utlandet.....	7 800	16 600	20 000	20 000	—	—
Summa	668 000	290 700	669 300	404 500	—	—
Totala antalet premiärsatta filmer	5	33	5	27	10	21
I undersökningen ingående filmer.	5	28	3	24	8	21
Därav med kostnadsspecifikation.	5	28	3	24	8	21

¹ För spelåret 1957/58 föreligger endast kostnadsuppgifter.

² För filmer, premiärsatta spelåret 1956/57, ingår ej intäkter efter den 31 mars första spelåret efter premiäret. De kan beräknas till ca 10 000 kronor per film.

inspelats helt i färg. Spelåret 1953/54 premiärsattes en färgfilm. Påföljande spelår ökade antalet till två. Under vart och ett av spelåren 1955/56 och 1956/57 premiärsattes fem filmer, helt i färg.

På begäran av utredningen har revisionsbyrån lämnat kostnads- och intäktsuppgifter för filmer premiärsatta spelåren 1954/55—1957/58 med fördelning på filmer i färg och svartvitt. För spelåret 1957/58 föreligger endast preliminära kostnadsuppgifter. Materialet

är redovisat i tab. 14. I denna har emellertid ej medtagits uppgifter för spelåret 1954/55, enär endast två färgfilmer premiärsattes nämnda år.

Specifikationen av kostnaderna visar för färgfilmerna betydligt högre kostnader än för svartvita filmer. Härav kan man emellertid ej dra några bestämda slutsatser om färgfilmernas kostnadsläge jämfört med filmer i svartvitt. De få färgfilmer, som ingår i det redovisade materialet, synes nämligen vara

sådana, som — oberoende av att de inspelats i färg — genomsnittligt sett blivit mera påkostade än de andra filmerna. Detta visar sig däri, att även kostnadsslag, som inte kan antagas i och för sig bli påverkade av om en film inspelas i färg eller icke, nästan genomgående uppgår till högre belopp för färgfilmerna än för de övriga filmerna. Detta gäller således de mera betydande kostnadsposterna för skådespelare och statister, hantverkare och scenarbetare, ateljékostnader och material samt rekvisita. Kostnader, som däremot mera direkt påverkas av färgfilmen, är råfilm och laboratoriekostnader samt kostnaderna för ljudkopior. För färgfilmernas del är dessa kostnader ca 30 % högre än för de svartvita filmerna.

Inkomsterna av färgfilmen var under spelåren 1955/56 och 1956/57 väsentligt högre än genomsnittet för filmer i svartvitt, det förstnämnda året mer än dubbelt så höga och 1956/57 omkring 75 % högre än intäkterna på övriga filmer. När det gäller färgfilmernas genomsnittliga intäkter, får bedömningen — liksom i fråga om kostnaderna — ske med stor försiktighet på grund av det ringa antal sådana filmer, som förekommit under de av undersökningen berörda spelåren.

Lönsamhet

Vid undersökningen av den svenska filmproduktionens kostnader och intäkter har den härför anlitade revisionsbyrån haft att tillgå kostnads- och intäktsuppgifter, som införskaffats från vederbörande filmproducenter genom Föreningen Sveriges filmproducenters försorg. Revisionsbyråns uppdrag har, vad beträffar intäktssidan, varit begränsat till att kontrollera, vilka inkomster som funnits i form av filmhyra, nöjesskatteåterbäring och produktionsbidrag från biografägarna. Det har från revi-

sionsbyråns sida inte heller varit fråga om en fullständig genomgång av producentföretagens bokföring.

I tab. 15 lämnas en sammanställning över genomsnittliga produktionskostnader och intäkter — i Sverige och från utlandet — för filmer, premiärsatta spelåren 1949/50—1956/57. Vad kostnaderna beträffar föreligger inte full överensstämmelse med den i avsnittet om kostnads- och intäktsutvecklingen lämnade kostnadsspecifikationen, beroende på att specificerade kostnadsuppgifter saknas för några av de undersökta filmerna. Med undantag för spelåret 1956/57 avser intäktsuppgifterna för den svenska marknaden intäkterna t. o. m. den 31 mars andra spelåret efter premiäråret. De ytterligare intäkter, som varit att vänta för de båda senaste åren, har beräknats. Eftersom de utgör begränsade belopp, kan differenserna mellan de sålunda beräknade och de verkliga tilläggsinkomsterna inte bli av den storleksordningen, att de nämnvärt kan påverka jämförelsen mellan olika år.

Av tabellen framgår det ekonomiska resultatet av filmproduktionen med det stöd, som åtnjuts i form av nöjesskatteåterbäring och produktionsbidrag från biografägarna. För spelåren 1954/55—1956/57 har utredningen räknat med alternativa administrations- m. fl. kostnader enligt den tidigare tillämpade 10-procentsregeln respektive den beräkningsgrund, som revisionsbyrån i sin senaste undersökning använt sig av.

Som redan nämnts omfattar de undersökningar, som utförts angående filmproduktionens ekonomi, inte alla premiärsatta filmer. För perioden 1949/50—1956/57 har sålunda mellan två och fem filmer per spelår inte ingått i undersökningsmaterialet. Av de 13 färgfilmer, som — med början under spelåret 1953/54 — premiärsatts under perioden, saknas två, båda hänförande sig

Tabell 15. Genomsnittliga produktionskostnader, intäkter och framräknade förluster för långfilmer, premiärsatta spelåren 1949/50—1956/57

Spelår	Antal filmer				Produktionskostnader + administrationspålägg	Intäkter					Förlust med administrationspåslaget	
	totalt	härav i undersökningen	totalt i färg	härav i undersökningen		Filmhyra exklusive distributionskostnader	Skatteåterbäring	Produktionsbidrag	Från utlandet	Summa intäkter	oförändrat	höjt fr. o. m. 1954/55
1949/50	32	29	—	—	378 000	260 600	1 300	1 000	10 700	273 600	104 400	—
1950/51	29	24	—	—	392 000	279 700	17 900	200	8 900	306 700	85 300	—
1951/52	20	18	—	—	411 000	314 800	83 100	7 700	121 800	527 400	(+ 116 400)	—
1952/53	31	27	—	—	482 000	302 500	80 100	7 600	20 300	410 500	71 500	—
1953/54	30	27	1	1	482 000	257 800	70 800	6 100	19 100	353 800	128 200	—
1954/55	35	31	2	2	526 000	247 500	68 500	5 900	15 200	337 100	188 900	219 900
1955/56	38	33	5	5	486 000	245 400	80 800	6 400	25 300	357 900	128 100	163 100
1956/57	32	27	5	3	529 000	302 100	91 600	9 400	20 000	423 100	105 900	137 900

Tabell 16. Resultatredovisning för filmer, som premiärsatts spelåren 1955/56 och 1956/57, med fördelning på färgfilmer och svartvita filmer

Antal filmer	1955/56		1956/57	
	Färgfilmer	Svartvita filmer	Färgfilmer	Svartvita filmer
	5	28	3	24
<i>Kostnader:</i>				
Produktionskostnader	693 400	396 900	887 200	421 100
Administrations- m.fl. kostnader ...	69 300	39 700	88 700	42 100
	762 700	436 600	975 900	463 200
<i>Intäkter:</i>				
Filmhyra.....	530 900	257 900	524 800	360 200
Skatteåterbäring.....	209 800	57 700	205 700	79 800
Produktionsbidrag.....	15 000	4 900	13 300	9 300
	755 700	320 500	743 800	449 300
./. Distributionskostnader	95 500	46 400	94 500	64 800
	660 200	274 100	649 300	384 500
Utlandsintäkter.....	7 800	16 600	20 000	20 000
	668 000	290 700	669 300	404 500
Förlust	94 700	145 900	306 600	58 700

till spelåret 1956/57. Filmer, som i avsaknad av kostnads- och intäktsuppgifter inte medtagits, torde — enligt vad filmproducentföreningen uppgivit — tillsammans tagna inte påverka genomsnittsresultatet i någon riktning. Det bör observeras, att filmer, för vilka hel nöjesskattebefrielse medgivits, ej ingår i undersökningarna.

På begäran av utredningen har en uppdelning verkställt av det redovisade materialet för spelåren 1954/55—1956/57 mellan färgfilmer å ena sidan och övriga filmer å den andra. Genomsnittliga kostnader och intäkter för spelåren 1955/56 och 1956/57, med fördelning på färgfilmer och svartvita filmer, framgår av tab. 16. Tillägg för administrations- m. fl. kostnader har skett med 10 % av produktionskostnaderna. På intäktssidan är att märka, att nöjesskatteåterbäring för färgfilm fr. o. m. den 1 juli 1955 utgår med 35 % mot 20 % för svartvit film.

Som förut påpekats är antalet färgfilmer för ringa, för att några gene-

rells slutsatser skall kunna dras av föreliggande material. De mycket stora växlingarna mellan enskilda filmers nettoreultat slår nämligen igenom i särskilt hög grad, när materialet är så litet. Medan färgfilmerna spelåret 1955/56 sålunda visade ett i genomsnitt ca 50 000 kronor bättre resultat än övriga filmer, var förhållandet spelåret 1956/57 det motsatta. Detta år redovisades för färgfilmerna 250 000 kronor större förlust per film. Det bör påpekas, att jämförelsen mellan de båda åren även påverkas av det förhållandet, att kostnads- och intäktsuppgifter endast erhållits för tre av de under spelåret 1956/57 premiärsatta fem färgfilmerna.

För att erhålla en uppfattning om det ekonomiska utfallet av filmproduktionen för de båda huvudgrupperna av filmproducenter har utredningen verkställt en bearbetning av materialet med uppdelning på producenter med biografintressen och övriga producenter. Till den förra kategorien har i överensstäm-

Tabell 17. Totala produktionskostnader, intäkter inom landet och därav framräknade resultatsiffror (allt i 1000-tal kronor) för redovisade långfilmer premiärsatta spelåren 1950/51—1956/57 med fördelning på integrerade företag och fristående producenter

	Spelår	Antal långfilmer		Produktionskostnader	Inkomster				Totalresultat	
		totalt	i undersökningen		filmhyra	skatteåterbäring	produktionsbidrag	summa	med skatteåterbäring och produktionsbidrag	utan skatteåterbäring och produktionsbidrag
Integrerade företag	1950/51	17	17	6 379	4 331	326	1	4 658	./ 1 721	./ 2 048
	1951/52	15	14	5 529	4 845	1 306	124	6 275	746	./ 684
	1952/53	23	20	9 284	5 783	1 508	133	7 424	./ 1 860	./ 3 501
	1953/54	21	21	9 712	5 367	1 465	129	6 961	./ 2 751	./ 4 345
	1954/55	23	21	10 625	5 204	1 424	121	6 749	./ 3 876	./ 5 421
	1955/56	27	26	11 847	6 219	2 060	160	8 439	./ 3 408	./ 5 628
	1956/57	22	21	10 476	5 973	1 884	172	8 029	./ 2 447	./ 4 503
	Summa	148	140	63 852	37 722	9 973	840	48 535	./ 15 317	./ 26 130
Fristående producenter	1950/51	12	7	2 161	2 379	110	—	2 489	328	218
	1951/52	5	3	837	778	175	13	966	129	./ 59
	1952/53	8	7	2 545	2 385	656	69	3 110	565	./ 160
	1953/54	9	6	2 104	1 602	443	34	2 079	./ 25	./ 502
	1954/55	12	10	4 181	2 478	698	60	3 236	./ 945	./ 1 703
	1955/56	11	7	2 728	1 879	605	52	2 536	./ 192	./ 849
	1956/57	10	6	2 292	2 184	588	82	2 854	562	./ 108
	Summa	67	46	16 848	13 685	3 275	310	17 270	422	./ 3 163
Samtliga företag	1950/51	29	24	8 540	6 710	436	1	7 147	./ 1 393	./ 1 830
	1951/52	20	17	6 366	5 623	1 481	137	7 241	875	./ 743
	1952/53	31	27	11 829	8 168	2 164	202	10 534	./ 1 295	./ 3 661
	1953/54	30	27	11 816	6 969	1 908	163	9 040	./ 2 776	./ 4 847
	1954/55	35	31	14 806	7 682	2 122	181	9 985	./ 4 821	./ 7 124
	1955/56	38	33	14 575	8 098	2 665	212	10 975	./ 3 600	./ 6 477
	1956/57	32	27	12 768	8 157	2 472	254	10 883	./ 1 885	./ 4 611
	Summa	215	186	80 700	51 407	13 248	1 150	65 805	./ 14 895	./ 29 293

melse med den av utredningen tidigare gjorda definitionen hänförts följande producentföretag, nämligen AB Europa Film, Sandrew-koncernen, SF-koncernen, Svenska AB Nordisk Tonefilm och AB Svea Film.

Resultatet av denna bearbetning, som omfattar kostnads- och intäktsuppgifter för filmer premiärsatta under spelåren 1950/51—1956/57, framgår av tab. 17 och 18. Den förra visar totala kostna-

der och intäkter spelårsvis för i undersökningarna ingående filmer samt resultatet med och utan skatteåterbäring och biografägarnas produktionsbidrag. Den senare tabellen innehåller motsvarande uppgifter för respektive spelår i genomsnitt per film. Vid jämförelse av uppgifterna i dessa båda tabeller med andra uppgifter rörande filmproduktionens kostnader och intäkter bör observeras, att här ej ingår administra-

Tabell 18. Genomsnittliga produktionskostnader, intäkter inom landet och därav framräknade resultatsiffror (allt i 1 000-tal kronor) för redovisade långfilmer premiärsatta speldren 1950/51—1956/57 med fördelning på integrerade företag och fristående producenter

	Spelår	Antal långfilmer		Produktionskostnader	Inkomster				Genomsnittligt resultat	
		totalt	i undersökningen		filmhyra	skatteåterbäring	produktionsbidrag	summa	med skatteåterbäring och produktionsbidrag	utan skatteåterbäring och produktionsbidrag
Integrerade företag	1950/51	17	17	375,24	254,77	19,18	0,06	274,01	./ 101,23	./ 120,47
	1951/52	15	14	394,93	346,07	93,29	8,86	448,22	53,29	./ 48,86
	1952/53	23	20	464,20	289,15	75,40	6,65	371,20	./ 93,00	./ 175,05
	1953/54	21	21	462,48	255,57	69,76	6,14	331,47	./ 131,01	./ 206,91
	1954/55	23	21	505,95	247,81	67,81	5,76	321,38	./ 184,57	./ 258,14
	1955/56	27	26	455,65	239,19	79,23	6,15	324,57	./ 131,08	./ 216,46
	1956/57	22	21	498,86	284,43	89,71	8,19	382,33	./ 116,53	./ 214,43
	Summa	148	140	456,09	269,44	71,24	6,00	346,68	./ 109,41	./ 186,65
Fristående producenter	1950/51	12	7	308,71	339,86	15,71	—	355,57	46,86	31,15
	1951/52	5	3	279,00	259,33	58,33	4,33	321,99	42,99	./ 19,67
	1952/53	8	7	363,57	340,71	93,71	9,86	444,28	80,71	./ 22,86
	1953/54	9	6	350,67	267,00	73,83	5,67	346,50	./ 4,17	./ 83,67
	1954/55	12	10	418,10	247,80	69,80	6,00	323,60	./ 94,50	./ 170,30
	1955/56	11	7	389,71	268,43	86,43	7,43	362,29	./ 27,42	./ 121,28
	1956/57	10	6	382,00	364,00	98,00	13,67	475,67	93,67	./ 18,00
	Summa	67	46	366,26	297,50	71,20	6,74	375,44	9,18	./ 68,76
Samtliga företag	1950/51	29	24	355,83	279,58	18,17	0,04	297,79	./ 58,04	./ 76,25
	1951/52	20	17	374,47	330,76	87,12	8,06	425,94	51,47	./ 43,71
	1952/53	31	27	438,11	302,52	80,15	7,48	390,15	./ 47,96	./ 135,59
	1953/54	30	27	437,63	258,11	70,67	6,04	334,82	./ 102,81	./ 179,52
	1954/55	35	31	477,61	247,81	68,45	5,84	322,10	./ 155,51	./ 229,80
	1955/56	38	33	441,67	245,39	80,76	6,42	332,57	./ 109,10	./ 196,28
	1956/57	32	27	472,89	302,11	91,56	9,41	403,08	./ 69,81	./ 170,78
	Summa	215	186	433,87	276,38	71,23	6,18	353,79	./ 80,08	./ 157,49

tionskostnader på kostnadssidan och intäkter från utlandet på intäktssidan. Skillnaden mellan dessa båda poster kan beräknas påverka resultatet negativt med mellan 20 000 och 30 000 kronor per film.

Som framgår av tabellerna har resultatet av filmproduktionen utfallit högst olika för producenter med biografintressen och övriga producenter. De

tänkbara anledningarna härtill beröres längre fram i betänkandet. Här redovisas endast det siffermässiga resultatet av undersökningen.

Om man på intäktssidan räknar med vad som erhållits i stöd från staten och biografägarna, får de fristående producenterna i stort sett filmproduktionen att ekonomiskt bära sig. De integrerade producentföretagen däremot har under

perioden 1950/51—1956/57 redovisat en förlust av i genomsnitt 109 000 kronor per film. Sammanlagt blir härigenom resultatet för samtliga filmer under perioden en genomsnittlig förlust av 80 000 kronor per film. Härvid har dock, som ovan nämnts, intäkter från utlandet och administrationskostnader inte tagits med i beräkningen.

Som framgår av tab. 18 är kostnaderna per film genomgående högre för filmer, som inspelats av producenter med biografintressen. De uppgår för dessa filmer i genomsnitt till 456 000 kronor, vilket med 90 000 kronor överstiger genomsnittskostnaden för de filmer, som inspelats av de icke integrerade företagen. I fråga om filmhyresintäkterna är förhållandet omvänt. De fristående producenterna har sålunda varje år kunnat uppvisa bättre inspelningsresultat genomsnittligt sett. För hela tidsperioden uppgår filmhyran i genomsnitt för deras filmer till 297 500 kronor, medan den för de integrerade företagens filmer stannat vid 269 400 kronor.

De fristående producenterna har även fått större andel av det statliga producentstödet per film räknat, beroende på att stödet utgår i procent av spelintäkterna. I förhållande till produktions-

kostnaderna uppgår skatteåterbäringen i genomsnitt för de fristående producenterna till 19,4 och för de integrerade producentföretagen till 15,6 %. Biografägarnas bidrag har för båda producentkategorierna varit av ekonomiskt sett mindre betydelse och täckt allenast 1 å 2 % av produktionskostnaderna.

Den tidigare konstaterade skillnaden i resultatet mellan producenter med och sådana utan biografintressen framträder med samma styrka vid en jämförelse de enskilda filmerna emellan. Som framgår av tab. 20 är de fristående producenternas förluster genomgående lägre. Filmer, som visar toppresultat, fördelar sig relativt jämnt mellan de båda producentkategorierna.

Tab. 19 visar i sammandrag antalet av de båda kategorierna inspelade filmer, som gått med vinst respektive förlust. Filmerna har grupperats efter den i föregående tabell intagna fördelningen av filmerna. I intäkterna har inräknats skatteåterbäring och biografägarnas bidrag. Endast 24 % av de filmer, som inspelats av producenter med biografintressen, har under perioden 1950/51—1956/57 gått med vinst. Övriga producenter har nått bättre resultat med sina filmer. 41 % av samtliga deras under

Tabell 19. Antalet i undersökningarna ingående, under spelåren 1950/51—1956/57 premiärsatta filmer med fördelning på olika producentkategorier efter filmernas resultat, innefattande det stöd som utgått i form av nöjesskatteåterbäring och produktionsbidrag

Spelår	Producenter med biografintressen			Övriga producenter		
	Vinst	Förlust	Summa	Vinst	Förlust	Summa
1950/51.....	4	13	17	5	2	7
1951/52.....	5	9	14	2	1	3
1952/53.....	9	11	20	4	3	7
1953/54.....	4	17	21	2	4	6
1954/55.....	5	16	21	1	9	10
1955/56.....	4	22	26	2	5	7
1956/57.....	3	18	21	3	3	6
Hela perioden.....	34	106	140	19	27	46
Procentuell fördelning.....	24,3	75,7	100,0	41,3	58,7	100,0

Tabell 20. Antalet av filmproducenter med (I) och utan (II) biografintressen inspelade, under spelåren 1950/51—1956/57 premiär-satta långfilmer med fördelning i resultatklasser

Resultatklass	1950/51			1951/52			1952/53			1953/54			1954/55			1955/56			1956/57			
	I	II	S:a	I	II	S:a	I	II	S:a	I	II	S:a	I	II	S:a	I	II	S:a	I	II	S:a	
I. Med nöjesskattedröbäring och biografägarnas bidrag																						
./ 500—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2	—	3	—	3	—	—	—	—	—	—	
./ 400—500.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
./ 300—400.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
./ 200—300.	4	—	4	2	—	2	5	2	7	6	1	7	5	4	9	9	1	10	5	1	6	
./ 100—200.	4	1	5	3	—	3	5	2	1	3	6	3	3	3	6	2	3	12	6	1	7	
./ 0—100.	5	1	6	4	1	5	2	4	4	2	2	1	1	1	1	1	5	3	1	4	1	
0—50.	3	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
50—100.	—	2	2	1	1	2	4	2	1	3	1	2	2	—	—	2	—	—	—	—	—	
100—150.	1	—	1	2	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
150—200.	—	2	2	1	—	1	1	—	1	3	1	—	2	1	—	—	1	—	1	1	2	
200—250.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
250—300.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
300—350.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
350—400.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
400—450.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
450—500.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
500—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Summa	17	7	24	14	3	17	20	7	27	21	6	27	21	10	31	26	7	33	21	6	27	
II. Utan nöjesskattedröbäring och biografägarnas bidrag																						
./ 500—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
./ 400—500.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
./ 300—400.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
./ 200—300.	5	—	5	2	—	2	3	1	4	5	1	6	6	3	9	11	2	13	3	1	4	
./ 100—200.	4	1	5	5	2	7	9	2	11	8	2	11	5	4	9	8	3	11	5	2	7	
./ 0—100.	5	2	7	1	2	3	6	1	3	3	2	1	3	1	4	3	1	3	3	2	3	
0—50.	3	1	4	3	1	4	1	—	1	2	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	
50—100.	—	1	1	1	—	1	1	1	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
100—150.	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
150—200.	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
200—250.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
250—300.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
300—350.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
350—400.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
400—450.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
450—500.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
500—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Summa	17	7	24	14	3	17	20	7	27	21	6	27	21	10	31	26	7	33	21	6	27	

samma tid premiärsatta filmer har sålunda gått med vinst.

Något direkt samband mellan en films produktionskostnader och möjliga spelintäkter föreligger inte. Den bedömning av möjligheterna som sker före en inspelning ger således ingen garanti för att en film, vars framställningskostnader håller sig inom en viss gräns, ej kommer att åsamka producenten förlust. Däremot torde det finnas en övre gräns för produktionskostnaderna, ovanför vilken en förlust efter skatteåterbäring och produktionsbidrag alltid framstår som sannolik.

Föreliggande undersökningsmaterial visar, att en viss försämring av filmproduktionens lönsamhet inträtt i jämförelse med spelåren närmast efter produktionsstoppet. Under spelåret 1951/52 premiärsatta filmer har således, om man på intäktssidan räknar med vad som erhållits i stöd från staten och biografägarna, gått med vinst. Påföljande spelår visar en förlust av ca 48 000 kronor per film. De genomsnittliga förlusterna har därefter hållit sig över 100 000 kronor med undantag för spelåret 1956/57, då förlusten per film nedgått till ca 70 000 kronor. Ett visst samband mellan den årliga produktionens storlek och genomsnittresultatet per film synes förekomma, vilket visar sig i minskande intäkter vid stigande antal filmer.

Fullständig skattebefrielse. I det föregående har redovisats resultatet av den långfilmsproduktion, för vilken åtnjutes återbäring med *viss del av nöjesskatten*. Vid bedömning av resultatet för den svenska långfilmsproduktionen måste emellertid även den möjlighet till *fullständig skattebefrielse* beaktas, som föreligger enligt 14 § andra st. a) nöjesskatteförordningen. Enligt nämnda författningsrum skall nöjesskatt ej utgå för

biografföreställning med film, vars visning anses ägnad att tjäna vetenskapligt ändamål eller upplysnings-, undervisnings- eller uppfostringssyfte.

Under tiden den 1 juli 1952—den 30 juni 1958 har statens biografbyrå medgivit skattebefrielse för sammanlagt 20 svenska och 50 utländska sådana filmer i bredfilm med en längd av minst 1 000 m. Då de svenska filmer, som erhållit hel skattebefrielse, icke ingår i den erhållna redovisningen av den svenska långfilmsproduktionens kostnader och intäkter, har utredningen genom en stickprovsundersökning sökt få en uppfattning om den ekonomiska betydelsen av ifrågavarande skattebefrielse. För ett urval av de skattefria filmerna har från vederbörande filmdistributörer uppgifter inhämtats om den nöjesskatt, som i varje särskilt fall skulle ha utgått, därest filmen ej ansetts böra berättiga till nöjesskattebefrielse. Uppgiftsmaterialet avser tiden intill den 1 april 1958.

Den sålunda framräknade nöjesskatten uppgår för tiden den 1 juli 1952—den 31 mars 1958 till sammanlagt 7 371 474 kronor, varav statens andel skulle ha utgjort kronor 5 528 605:50 och kommunernas andel kronor 1 842 868:50. Av filmerna var 12 svenska och 11 utländska. Den framräknade summan för skattebefrielsen fördelar sig med 4 017 320 kronor för svenska och 3 354 154 kronor för utländska filmer.

Filmproducentföreningen har på utredningens begäran lämnat kostnads- och intäktsuppgifter för fem skattefria svenska filmer, som premiärsatts spelåren 1953/54—1956/57 och som har den för erhållande av producentstöd erforderliga längden om minst 2 000 m. Till stor del tack vare den fullständiga nöjesskattebefrielsen har dessa filmer givit ett överskott av 1 509 000 kronor eller ca 300 000 kronor per film.

De i specialundersökningen ingående filmerna torde höra till den grupp av skattebefriade filmer, som gått bäst på biograferna. Det är inte möjligt att med ledning av dessa stickprov mera exakt bestämma det totala nöjesskattebelopp, som intill den 1 april 1958 genom tillämpning av 14 § andra st. a) nöjesskatteförordningen tillfallit film- och biografbranschen. Överslagsvis torde skattebefrielsen för samtliga här berörda — såväl svenska som utländska — skattefria filmer under nämnda tid kunna anges till ca 9 milj. kronor eller i runt tal 1,5 milj. kronor per år. Av totalsumman kan drygt 5 milj. kronor beräknas ha tillkommit svensk film.

Det belopp, som erhållits genom ifrågavarande nöjesskattebefrielse, stannar ej i sin helhet hos filmproducenterna. En efter varierande grunder bestämd del därav tillfaller vederbörande biografägare. Denna andel har beräknats utgöra i genomsnitt 30 % av skattebefrielsen. Filmproducenternas andel — 70 % — av nöjesskatten på de svenska filmerna kan beräknas motsvara ca 600 000 kronor per år eller sammanlagt 3,6 milj. kronor under perioden juli 1952—juni 1958.

Som utredningen i det föregående framhållit, är det inte möjligt att genom en isolerad undersökning av långfilmsproduktionens kostnader och intäkter få en mera bestämd uppfattning om lönsamheten hos denna verksamhetsgren. Den redovisning av kostnader och intäkter, som erhållits, kan inte helt avgränsas och fixeras. Vissa kostnader är således indirekt beroende av verksamheten i övrigt. Detta gäller exempelvis ateljékostnaderna och vissa gemensamma kostnader, framför allt i de integrerade företagen.

Det väsentligaste vid en bedömning

av lönsamheten är emellertid, huruvida intäkterna är riktigt beräknade. Därvid gäller framför allt att avgöra, huruvida den debiterade filmhyran för egna biografer är riktig med hänsyn till de marknadsförhållanden som skulle råda, om inte filmproduktionen till större delen bedrevs av företag som samtidigt har en omfattande biografrörelse. Den genomsnittliga filmhyran för svensk film beräknas utgöra ca 40 % av filmens spelintäkter exklusive nöjesskatt. För s. k. premiärbiografer utgår en högre filmhyra än för andra biografer i klass I och för biografer i klass I och klass II utgår i sin tur i regel högre filmhyror än för övriga biografer. Filmproducenternas biografinnehav ligger med tyngdpunkten på klasserna I och II och är koncentrerat till de större biograferna i de största städerna. Vidare innehar filmproducenter huvuddelen av de stockholmsbiografer, som betecknas som premiärbiografer.

Avgörande för lönsamheten av filmproduktionen kan därför vara, huruvida filmhyran för egna biografer och för sådana företag, i vilka filmproducenterna har ekonomiskt intresse, är marknadsmässigt riktigt avvägd eller om en annan och ännu mera uppåt differentierad hyressättning skulle tillämpas om biograf-rörelsen var fristående från producentföretagen. Spörsmålet kan närmast koncentreras till frågeställningen, om filmhyran för premiärbiografer och biografer med centralt läge och högt kapacitetsutnyttjande — vilka biografer till huvuddelen tillhör de större filmproducenterna — debiteras en marknadsmässigt riktig filmhyra. Frågan kan inte besvaras med en hänvisning till den bättre lönsamheten för de biografkedjor, som innehas av de större filmproducenterna, därför att den sämre lönsamheten för övriga biografer i sin tur kan vara beroende av det låga

kapacitetsutnyttjandet på en stor del av dessa företag.

Annonsfilm. Vid en diskussion om intäkterna måste även beröras frågan om den ekonomiska betydelse, som visning av annons- och beställningsfilm har för en producent, som samtidigt äger en biografkedja. Här kommer in frågan om tillgång och efterfrågan på visningsutrymme, vars storlek och utnyttjandegrad — som i annat sammanhang beröres — även har betydelse för möjligheten att få egentliga kortfilmer och dokumentärfilmer satta på biograferna. Man får nämligen räkna med att produktionen av sådana filmer skall finansieras helt eller delvis genom visningen på biograferna. I motsats härtil ger inspelning av annons- och beställningsfilm inkomster åt vederbörande producenter, av vilka de som har biografintressen även kan påräkna visningsinkomster av sådana filmer. Annonss- och beställningsfilm förekommer i samband med visning av såväl svensk som utländsk film på biograferna och frågan är därför närmast, vilken filmhyra som bör krediteras den svenska filmen i en kombination, där förutsättningen för en relativt väl betald visningsverksamhet på biograferna till en stor del måste vara beroende av förekomsten av svensk film.

Utvecklingen i fråga om reklamfilmen belyses i en av redaktören H. Ström författad artikel i tidskriften *Ekonomen* nr 3/1958 (s. 12 ff.). Av artikeln framgår, att det skett en stark koncentration av inspelnings- och visningsverksamheten på detta område till de integrerade företag, som har inflytande över stora biografkedjor. Härav anfördes i artikeln följande.

På säljarsidan har man de sex biografkedjorna, bestående av dels »de tre stora» med kontakter till våra största filmproducenter, nämligen Bertil Andersen (AB Tun-

nelbanerekklam), med SF-biograferna som stomme, Europa-Films reklamrevy och Sandrews Reklamjournal, dels de tre mindre, nämligen AB Kinocentralen, Seth Hesslin AB och AB Starfilm. De fem förstnämnda ingår i Reklamfilmbyråernas förening — branschens förhandlingsorgan — medan Starfilm är fribytare. Det förmodas, att inom en nära framtid en sjunde kedja kommer att uppträda.

De tre stora på området kännetecknas framför allt av att de har egna — eller är llerade med producenter som har — inspelningsateljéer även för långfilm. Av de tre mindre har Kinocentralen egen inspelning av annonsfilm medan Seth Hesslin AB och Starfilm endast ställer visningsutrymme till köparens förfogande. De »tre stora» och Star är typiska A-kedjor med mest stadsbiografer av klass I (ca 14 ordinarie föreställningar per vecka) och klass II (omkring 10 föreställningar per vecka), medan de två övriga, »B-kedjorna», domineras av landsortsbiografer av klasserna III och IV (6—2 ordinarie föreställningar per vecka). Andersen-kedjan består till absolut övervägande del av klass I-biografer tillhörande SF, medan både Europa och Sandrew i sina reklamfilmkedjor har ett mycket stort antal privatägda småbiografer kontraktsanslutna. Hos Kinocentralen och Seth Hesslin dominerar småbiograferna.

Det råder enligt artikelförfattaren en utpräglad säljarens marknad inom detta område. Prishöjningen för kunderna har det oaktat varit relativt måttlig. Det heter härom vidare.

Svenska Annonssörers Förening har sålunda funnit att ett vägt kapacitetsprisindex för samtliga kedjor visar en stegring på 33 procent från basåret 1950—51 till säsongen 1957—58. Visserligen måste denna i förhållande till penningvärdesutvecklingen ganska måttliga prishöjning ställas mot bakgrunden av att antalet annonsfilmer före varje föreställning ökats från 5 till 7 och deras individuella längd skurits ner från 72 till 60 sekunder (från 33 m till 27,4 m), vilket tillfört kedjorna proportionsvis ökade inkomster.

Inemot 10 milj. kronor beräknas beställarna av reklamfilm årligen satsa på denna form av reklam. Härav beräk-

nas ungefär hälften eller i runt tal 5 milj. kronor åtgå till filmernas framställning, inklusive kostnader för kopior. För de biografägande producenterna får reklamfilmproduktionen anses ha ett speciellt värde som fyllnadsarbete för utnyttjande av produktionskapaciteten.

4. Biografdriften

Ägandeförhållanden

Enligt den av Filmägarnas kontrollförening förda statistiken uppgick antalet biografägare den 1 januari 1958 till 1 025. Det största antalet biografägare utgöres av enskilda personer. En betydande grupp är de privata aktiebolagen och andra kategorier biografägare av betydelse är de samlingslokalägande organisationerna, såsom folkets husföreningar, nykterhetsföreningar och byggnadsföreningar. Antalet biografägare och deras fördelning på olika kategorier framgår av tab. 21.

Under åren 1939—52 ägde en kraftig expansion rum inom biografbranschen. Som framgår av tab. 4 i den allmänna översikten över film- och biografbranschen ökade antalet *biografer* under denna tid från 2 049 till 2 583. Denna ökning fördelade sig på klasserna I—IV

med den största ökningen inom klass IV, d. v. s. biografer med högst tre föreställningar per vecka. Inom klasserna V och VI inträffade jämsides härmed en ganska betydande nedgång.

De biografer, som tillhör klasserna IV—VI, d. v. s. två tredjedelar av totala antalet, svarar endast för ca 10 % av omsättningen på biograferna. Den förhållandevis stora ökningen av antalet biografer inom dessa klasser motsvarades därför inte av någon större ökning av den totala omsättningen.

Sedan år 1952 har biografbeståndet åter minskat. Antalet biografer uppgick vid ingången av år 1958 till 2 455, vilket innebär en minskning under ifrågasvarande tid med sammanlagt 128 biografer. Nedgången hänförs till klasserna III—VI. En mindre ökning har samtidigt skett av antalet biografer i klasserna I och II.

En stark ökning av antalet *biografägare* ägde, som framgår av tab. 21, rum mellan åren 1939 och 1948. Bland de 283 biografägare, som tillkom under denna tid, märktes främst olika slag av föreningar men även ett stort antal privata aktiebolag. Såväl folkets husföreningarnas som nykterhetsföreningarnas strävanden gick ut på att överföra tidigare uthyrda biograflokaler till

Tabell 21. Antalet biografägare vid ingången av åren 1939, 1945 och 1948 samt 1951—58 med fördelning på olika ägarekategorier

Kategori biografägare	Antal biografägare										
	1/1 1939	1/1 1945	1/1 1948	1/1 1951	1/1 1952	1/1 1953	1/1 1954	1/1 1955	1/1 1956	1/1 1957	1/1 1958
Enskilda personer	423	416	433	401	391	357	368	361	350	344	334
Privata aktiebolag	66	91	93	91	90	91	91	96	94	92	99
Folketshusföreningar	112	167	213	172	175	188	191	186	188	186	183
Nykterhetsföreningar	65	80	102	147	150	157	182	185	193	195	205
Andra föreningar eller sammanslutningar ¹	37	89	145	160	166	166	164	175	183	192	204
Summa	703	843	986	971	972	959	996	1003	1008	1009	1025

¹ I siffrorna för antalet biografägare av denna kategori åren 1951—58 ingår 70 till 80 militärförband.

lokalägaren. Jämsides härmed skedde även en nyetablering, som medförde ett tillskott av biografägare inom samtliga kategorier.

Mellan åren 1948 och 1953 synes en viss koncentration ha ägt rum inom branschen. Sålunda fortsatte biografantalet att stiga, medan antalet biografägare visade en sjunkande tendens. Denna utveckling förklaras därav, att ett flertal folketshusbiografer sammanfördes i biografkedjor, varvid varje kedja formellt blev ägare av respektive biografer. Vid sidan av en viss nyetablering av främst föreningsbiografer av olika slag förmärktes en fortsatt tendens bland de lokalägande föreningarna att överföra biografdriften i egen regi.

Utvecklingen under åren 1953—58 karakteriseras återigen av ett ökande antal biografägare och ett minskande antal biografer. Under denna period har antalet biografägande föreningar och andra sammanslutningar ökat betydligt. Denna ökning faller helt på kategorierna nykterhetsföreningar och andra föreningar eller sammanslutningar. Nykterhetsföreningarna har under denna tid i stor utsträckning byggt om sina lokaler för att möjliggöra biografdrift. Inom kategorien andra föreningar eller sammanslutningar har bl. a. ett antal av bygdegårdar drivna biografer tillkommit.

De förändringar i biografbeståndet, som ägt rum under tiden den 1 juli 1954—den 30 juni 1958, framgår av tab.

22. Under ifrågavarande tid har 166 biografer tillkommit och 213 nedlagts.

Den tendens som kan utläsas av siffrorna i tabellen är, att de mindre biograferna har växande svårigheter. Utvecklingen under senare år är dock skiljaktig i fråga om enskilda företagare och föreningsbiograferna. Nettominskningen för de förra är 90 visningsställen, medan däremot föreningsarnas biografinnehav ökat med 43.

Som utredningen i annat sammanhang kunnat konstatera, äger filmproducenterna betydande intressen inom biografbranschen. Detta framgår också av tab. 23, som visar totala antalet biografer den 1 januari 1958 i städer med mer än 10 000 invånare. Biograferna är i tabellen fördelade med hänsyn tagen till föreställningsfrekvens och ägandeförhållanden.

Av tabellen framgår, att 46 % av samtliga biografer i städer med över 10 000 invånare är helt eller delvis ägda av filmproducenter. Vidare kan av tabellen utläsas, att producenternas biografintressen är nästan helt koncentrerade till biografer tillhörande klass I. 95 % av totala antalet av producenter helt eller delvis ägda biografer utgöres i dessa städer av biografer hänförliga till denna klass, medan motsvarande siffra för föreningsbiografer och övriga biografer är 68 respektive 81 %. Med föreningsbiografer avses i detta sammanhang biografer, som är anslutna till Sveriges Folkbiografer AB eller Våra gårdar.

Tabell 22. Antalet nytillkomna respektive nedlagda biografer åren 1954—58 med fördelning i olika klasser

Klass	Antal föreställningar	Nyttillkomna biografer	Nedlagda biografer
I.....	Minst 14 per vecka	22	7
II.....	8—13 per vecka	7	6
III.....	4—7 » »	9	17
IV—VI.....	högst 3 per vecka	128	183
	Summa	166	213

Tabell 23. Antalet biografier i städer med mer än 10 000 invånare med fördelning efter föreställningsfrekvens och ägandeförhållanden

Klass	Antal föreställningar	Antal biografier			
		Helt eller delvis producentägda biografier	Föreningsbiografier	Fristående biografier	Summa
I.....	Minst 14 per vecka..	213	43	159	415
II.....	8—13 per vecka	10	16	31	57
III.....	4—7 » »	1	3	3	7
IV.....	1—3 » »	—	1	5	6
	Summa	224	63	198	485
Procentuell fördelning.....		46,2	13,0	40,8	100,0

Det totala antalet producentanslutna biografier uppgick den 1 juli 1958 för landet i dess helhet till 287 eller ca 12 % av hela biografbeståndet. Av dessa utgjordes 178 av helägda producentbiografier, medan filmproducenternas intressen i de övriga 109 varierade mellan 20 och 83 %. Samtliga biografier med anknytning till producenterna tillhör — med något undantag — klasserna I—III och utgör omkring 30 % av de ca 900 biograferna inom dessa klasser.

Flertalet av de fristående biograferna ägs av enskilda personer, vilka oftast driver endast en biograf. Inom klasserna I—III är dock de fristående biograferna — som framgår av tab. 24 — i viss utsträckning koncentrerade till biografkedjor.

Den av biografier, hänförliga till klasserna I—III, redovisade omsättningen

exklusive nöjesskatt uppgick för år 1957 till inemot 110 milj. kronor. Av filmproducenter helt eller delvis ägda biografier, som motsvarade 30 % av totala antalet i dessa klasser, hade en omsättning av ca 47 milj. kronor eller nära 43 % av totala omsättningen. Detta får ses mot bakgrunden av den ovan nämnda starka koncentrationen av producenternas biografintressen till klass I.

De fristående biografernas andel av omsättningen år 1957 var ungefär lika stor som producentbiografernas eller ca 47 milj. kronor. Av detta belopp inspelades, som framgår av tab. 24, drygt 28 milj. kronor av kedjebiograferna. Härav följer, att enbiografsföretagen, som utgör ungefär halva antalet biografier i klasserna I—III, endast svarade för ca 19 milj. kronor eller ca 18 % av omsättningen i dessa klasser.

Föreningsbiograferna, som till större

Tabell 24. Antalet icke producentägda biografier — hänförliga till klasserna I—III — fördelade på fristående biografkedjor av olika storlek samt kedjornas omsättning år 1957

	Antal		Omsättning år 1957 (i 1000-tal kr)
	kedjor	biografier	
2—3 biografier.....	31	68	7 365
4—10 »	12	73	9 987
11—20 »	4	59	9 603
21— »	1	22	1 263
Summa	48	222	28 218

delen är att hänföra till klass III, svarade endast för omkring 16 milj. kronor av den totala omsättningen.

Den genomsnittliga omsättningen exklusive nöjesskatt på de helägda producentbiograferna i klasserna I—III uppgick år 1957 till 225 000 kronor och på de delägda biograferna till 207 000 kronor. Motsvarande siffror för föreningsbiografer och fristående biografer var 72 000 kronor respektive 100 000 kronor.

Besöksfrekvens

Någon fortlöpande allmän statistik, som utvisar besöksfrekvensen på biograferna, föreligger inte. Inte heller är det möjligt att med ledning av riksräkenskapsverkets redovisning över nöjesskattutfallet utläsa variationerna i biografnöjesskattens storlek för olika år annat än för svensk film. Statistik över besöksfrekvensen på biograferna är från år föres dock av de kommunala myndigheterna i vissa städer.

För erhållande av uppgifter om nöjesskattens fördelning på olika slag av nöjestillställningar och kategorier av anordnare lät 1954 års nöjesskattutredning på sin tid utföra en statistisk bearbetning av de hos riksräkenskapsverket förvarade nöjesskattedeklarationerna för budgetåret 1953/54. Resultatet av denna undersökning finnes redovisat i bilaga 1 till utredningens betänkande (SOU 1956:23). På grundval av undersökningen beräknades besökarantalet på biograferna under nämnda budgetår ha uppgått till ca 70 miljoner.

För att få en uppfattning om utvecklingen av besöksfrekvensen på biograferna under ett antal år har filmstödutredningen från vederbörande myndigheter i landets 15 största städer begärt uppgifter om antalet försålda biografbiljetter under vart och ett av åren 1950—57. Sådana uppgifter har endast

erhållits från 10 städer. Materialet har sammanställts i tab. 25. För Stockholm, Göteborg och Malmö har i tabellen även medtagits motsvarande uppgifter för åren 1945—49, hämtade från 1950 års filmutrednings betänkande (SOU 1951:1, s. 56).

De städer, som är representerade i uppställningen, svarar tillsammans för ca 40 % av det totala besökarantalet på landets biografer. Enbart Stockholm, Göteborg och Malmö har tillsammans en andel av ca 34 % av det totala besökarantalet.

Av siffrorna i tabellen framgår, att besöksfrekvensen varit relativt jämn under olika år. Det är endast under åren 1946—47 och 1956, som förändringarna i de städer som ingår i tabellen varit större än 3—4 %.

Vid en jämförelse av besöksfrekvensen år från år bör år 1945, som var det första efterkrigsåret, undantagas. Dessutom bör vissa andra omständigheter beaktas. Sålunda låg — till följd av lönekonflikt — biografverksamheten i Stockholm och Göteborg i stort sett nere under en del av år 1946. Detta förklarar nedgången i besöksfrekvensen nämnda år och troligen — genom förskjutningen i premiärsättningen och därav följande tätare programbyten under år 1947 — största delen av uppgången under detta år. Malmö hade ett motsvarande biografstopp hösten 1945. På grund av de störningar, som arbetskonflikterna under åren 1946—47 orsakade, kan jämförelser av besöksfrekvensen endast ske med medeltalet besökare dessa båda år. Vid en sådan jämförelse finner man, att besöksfrekvensen i Stockholm år 1948 var obetydligt lägre än genomsnittet för åren 1946—47. Samma var förhållandet i Malmö, medan däremot siffrorna för Göteborg visar genomsnittligt något högre besöksfrekvens år 1948 än genomsnittet för åren 1946—47.

Tabell 25. Biografernas besöksfrek-

År	Stockholm	Göteborg	Malmö	Hälsingborg	Örebro
1945	15 400 766	5 559 632	2 633 153	—	—
1946	13 446 239	5 155 635	2 805 605	—	—
1947	15 188 205	5 962 861	2 857 867	—	—
1948	14 215 440	5 591 516	2 730 485	—	—
1949	14 410 062	5 686 274	2 751 920	—	—
1950	14 011 771	5 581 014	2 712 967	1 022 594	999 005
1951	14 306 156	5 763 857	2 849 284	1 032 461	984 159
1952	14 265 089	5 869 286	2 867 230	1 018 516	1 031 851
1953	14 912 521	6 150 319	2 993 573	1 104 500	1 128 755
1954	14 798 888	6 143 562	2 953 447	1 082 872	1 121 179
1955	15 278 132	6 216 324	3 196 026	1 147 901	1 201 143
1956	16 826 384	6 607 251	3 290 296	1 182 652	1 242 921
1957	14 364 169 ¹	6 490 608	3 137 821 ¹	1 110 784	1 237 197

¹ Då statistiken endast omfattar beskattade biljetter, har tillägg gjorts för det bortfall som skett genom skattebefrielsen för barnmatinéer fr. o. m. den 1 juli 1957.

Den höjning av nöjesskatten, som genomfördes år 1948, synes icke ha påverkat besöksfrekvensen nämnvärt neråt, om jämförelse sker med genomsnittet för åren 1946—47. Däremot kan ej konstateras, i vilken omfattning skattehöjningen kan ha motverkat möjligheterna till en ökad besöksfrekvens.

Fr. o. m. år 1950 — det år från vilket övriga städer ingår i tabellen — har anmärkningsvärt små förändringar inträffat mellan de olika åren. Trenden visar dock en svag ökning för perioden fram till år 1957, med en större uppgång år 1956 och en större relativ tillbakagång år 1957.

Frekvensökningen under 1950-talet torde delvis kunna hänföras till det ökade befolkningsunderlaget inom de åldersgrupper, som inrymmer det största antalet potentiella biografbesökare. Ökningen av antalet personer i dessa åldersgrupper — 15 t. o. m. 25 år — faller dock helt på senare hälften av decenniet.

Besöksvariationerna torde i icke ringa grad vara betingade av filmprogrammets olika sammansättning år från år och speciellt beroende av förekomsten av s. k. publikfilmer. Yttre faktorer, såsom radio- och televisionsprogram

samt väderleksförhållanden och inte minst epidemier av olika slag, kan dessutom orsaka betydande variationer i besöksfrekvensen på biograferna.

Den frekvensminskning, som inträtt år 1957, utgör en mera markant avvikelse från de relativt små förändringarna under tidigare år av 1950-talet. Den har i första hand berört Stockholm och till största delen inträffat under andra halvåret. Besöksfrekvensens utveckling kvartal från kvartal — för vilken siffror kunnat erhållas från Stockholm, Göteborg och Malmö — visar, som framgår av tab. 26, en kraftigare nedgång fr. o. m. fjärde kvartalet 1957. Denna nedgång har i Stockholm fortsatt under hela år 1958. Vid jämförelser kvartalsvis bör ihåggas, att det på grund av olikheter i premiärsättningen är normalt med relativt stora fluktuationer i besöksfrekvensen mellan kvartalen på biograferna, medan avvikelserna blir mindre om årssiffror jämföres.

En jämförelse av siffrorna för Göteborg visar en mindre nedgång för hela året 1957 men en stark minskning under första kvartalet 1958. Förhållandena i Malmö företer under samma tid en liknande utveckling som i Göteborg. Andra kvartalet 1958 visar besöksfre-

vens i vissa städer åren 1945—57

Uppsala	Västerås	Borås	Jönköping	Solna	Summa
—	—	—	—	—	23 593 551
—	—	—	—	—	21 407 479
—	—	—	—	—	24 008 933
—	—	—	—	—	22 537 441
—	—	—	—	—	22 848 256
1 035 281	904 872	915 328	688 458	356 620	28 227 910
1 050 180	871 110	935 912	703 972	372 958	28 870 049
1 062 521	943 912	963 572	719 877	346 014	29 087 868
1 170 744	999 691	1 063 154	770 325	379 297	30 672 879
1 185 501	979 129	1 041 088	727 774	387 602	30 421 042
1 188 444	1 071 490	1 051 052	784 502	410 720	31 545 734
1 296 222	1 234 027	1 071 794	790 653	406 368	33 948 568
1 213 582	1 133 603	1 049 042	808 340 ¹	374 181	30 919 327

Tabell 26. Besöksfrekvensen på biograferna i Stockholm, Göteborg och Malmö kvartals- och halvårsvis fr. o. m. år 1950¹

	1:a kvart.	2:a kvart.	1:a halvåret	3:e kvart.	4:e kvart.	2:a halvåret	Hela året
Stockholm							
1950	4 057 667	2 963 283	7 020 950	2 475 779	4 515 042	6 990 821	14 011 771
1951	3 873 513	3 364 267	7 237 780	2 524 362	4 544 014	7 068 376	14 306 156
1952	3 791 342	3 237 207	7 028 549	2 569 944	4 666 596	7 236 540	14 265 089
1953	4 007 518	3 372 828	7 380 346	2 895 655	4 636 520	7 532 175	14 912 521
1954	3 906 244	3 342 546	7 248 790	2 907 695	4 642 403	7 550 098	14 798 888
1955	4 384 986	3 622 512	8 007 498	2 675 155	4 595 479	7 270 634	15 278 132
1956	4 476 831	3 823 182	8 300 013	3 528 631	4 997 740	8 526 371	16 826 384
1957	4 127 960	3 300 346	7 428 306	2 935 123	4 000 740	6 935 863	14 364 169
1958 ²	3 395 525	2 986 635	6 382 160	2 397 802	3 859 583	6 257 385	12 639 545
Göteborg							
1950	1 746 424	1 029 525	2 775 949	1 062 540	1 742 525	2 805 065	5 581 014
1951	1 748 751	1 151 889	2 900 640	1 144 372	1 718 845	2 863 217	5 763 857
1952	1 768 865	1 213 752	2 982 617	1 132 907	1 753 762	2 886 669	5 869 286
1953	1 843 041	1 205 669	3 048 710	1 227 806	1 873 803	3 101 609	6 150 319
1954	1 809 440	1 168 163	2 977 603	1 247 627	1 918 332	3 165 959	6 143 562
1955	1 942 282	1 323 414	3 265 696	1 140 186	1 810 442	2 950 628	6 216 324
1956	2 038 789	1 404 773	3 443 562	1 274 245	1 889 444	3 163 689	6 607 251
1957	2 164 300	1 226 995	3 391 295	1 345 867	1 753 446	3 099 313	6 490 608
1958 ²	1 637 621	1 225 055	2 862 676	1 115 302	1 629 251	2 744 553	5 607 229
Malmö							
1950	807 678	498 414	1 306 092	481 456	925 419	1 406 875	2 712 967
1951	804 895	570 767	1 375 662	523 691	949 931	1 473 622	2 849 284
1952	794 106	587 569	1 381 675	499 694	985 861	1 485 555	2 867 230
1953	854 935	557 918	1 412 853	587 206	1 016 526	1 603 732	3 016 585
1954	813 501	553 109	1 366 610	572 909	1 013 928	1 586 837	2 953 447
1955	891 588	703 029	1 594 617	613 807	987 602	1 601 409	3 196 026
1956	942 021	685 354	1 627 375	620 564	1 042 357	1 662 921	3 290 296
1957	913 272	596 032	1 509 304	658 172	970 345	1 628 517	3 137 821
1958 ²	809 211	650 392	1 459 603	578 302	874 711	1 453 013	2 912 616

¹ Se not till tab. 25.

² För år 1958 har utredningen endast erhållit uppgifter t. o. m. november månad. Besöksfrekvensen för december månad är beräknad.

kvensen i Göteborg ingen minskning och i Malmö en mindre ökning mot 1957.

I förhållande till år 1956 visar Stockholm för år 1957 en relativt stor frekvensminskning eller med 15 %. Det bör emellertid därvid beaktas, att 1956 och även 1955 för stockholmsbiograferna var exceptionellt goda år, med en ökning från 1954 med icke mindre än 2 milj. besökare eller ca 14 %. Av övriga nio städer, från vilka utredningen erhållit uppgifter, visar åtta ökad och en minskad besöksfrekvens i förhållande till genomsnittet för sjuårsperioden 1950—56.

I vilken utsträckning televisionens utbredning medverkat till en nedgång i besöksfrekvensen under år 1957 och första halvåret 1958 är inte möjligt att bedöma. Höstens och vinterns starka influensaepidemi torde otvivelaktigt — åtföljd som den var av direkta råd från medicinalstyrelsen att undvika trängsel (bio, teater, möten etc.) — ha varit en faktor, som starkt medverkat till nedgången i antalet besökare på biograferna. Då epidemiens utbredning och intensitet inte var samtidig i de tre största städerna, torde detta också i viss mån vara förklaringen till de olikheter i fråga om nedgången i besöksfrekvensen för dessa städer, som framgår av de redovisade kvartalssiffrorna.

Utredningen återkommer i det följande till utvecklingstendenserna inom

biografbranschen och de faktorer, som kan tänkas påverka besöksfrekvensen på längre sikt.

Av speciellt intresse för utredningens överväganden är besöksutvecklingen för den svenska filmens vidkommande. Exakta uppgifter härom har endast kunnat erhållas från Stockholm, där den kommunala statistiken vad beträffar nöjes-skatten alltsedan år 1952 uppdelats i syfte att upplysa om skatteutfall och besöksfrekvens även i fråga om svensk film. Sedan den 1 juli 1955 är statistiken i denna del uppdelad på svartvit film och färgfilm. Antalet under åren 1952—57 vid biografföreställningar i Stockholm försålda skattepliktiga biljetter framgår av tab. 27.

Svensk film har synbarligen i Stockholm under år 1957 fått vidkännas en minskning med drygt en milj. besökare eller 30 % i jämförelse med år 1956 och ca 0,4 milj. besökare eller 14 % i förhållande till år 1955.

Med utgångspunkt från riksräkenskapsverkets uppgifter om skatteutfallet för svensk film har en beräkning kunnat ske av besöksfrekvensen i hela landet för svensk film under budgetåren 1951/52—1957/58. Frekvenssiffrorna, som framgår av tab. 28, kan i begränsad utsträckning ha berörts av variationer i förekomsten av svenska filmer, för vilka skattefrihet åtnjutits och som av denna anledning inte kunnat påverka skatteutfallet.

Tabell 27. Antalet försålda skattepliktiga biografbiljetter i Stockholm åren 1952—57

År	Totala antalet	Därav till svensk film		
		svartvit	färg	summa
1952	14 265 089	—	—	2 798 154
1953	14 912 521	—	—	2 996 106
1954	14 798 888	—	—	3 108 689
1955	15 278 132	2 652 921	191 945	2 844 866
1956	16 826 384	2 655 041	825 473	3 480 514
1957	14 164 169	1 954 626	502 806	2 457 432

Tabell 28. Beräknad besöksfrekvens i hela landet för svensk film budgetåren 1951/52—1957/58

Budgetår	Nöjesskatt	Skattesats	Bruttointäkt	Genomsnittspris	Besökarantal
1951/52	13 495 166	38,2	35 327 650	2: 20	16 058 022
1952/53	16 581 155	38,2	43 406 160	2: 20	19 730 072
1953/54	15 653 407	38,2	40 977 500	2: 20	18 626 136
1954/55	16 709 357	38,2	43 741 770	2: 20	19 882 622
1955/56	16 412 186	38,2	42 963 830	2: 20	19 529 013
1956/57	18 697 292	38,8	48 188 890	2: 40	20 078 704
1957/58	15 544 167	38,0	40 905 700	2: 50	16 362 280

Frekvenssiffrorna för hela landet — som är något osäkra på grund av beräkningsmetoden — utvisar sålunda en nedgång för den svenska filmens vidkommande under sista budgetåret (= spelåret) med 3,7 milj. besökare eller 18,5 % och i jämförelse med budgetåret 1955/56 3,1 milj. besökare, motsvarande 16 %. Nedgången i besöksfrekvensen för svensk film får ses mot bakgrunden av vad som i det föregående anförts beträffande den totala besöksfrekvensen.

Programsättning

Ett biografprograms innehåll bestämmes i den s. k. programförteckningen, som uppgöres av vederbörande filmuthyrare. Den senare svarar med andra ord för att biografägaren får den fyllnad i form av kortfilm, som erfordras för exempelvis en tvåtimmarsföreställning. Enligt det generella avtal, som träffats mellan filmuthyrare och biografägare, får annan film inte utan filmuthyrarens tillstånd visas på biografen under den i programförteckningen angivna hyrestiden.

Biografägarna är i sin verksamhet beroende av att ha en jämn tillgång på film. Det är därför vanligt, att de med vederbörande filmdistributörer tecknar kontrakt säsongvis om leverans av filmer. Biografägaren förbinder sig därvid att från viss distributör uttaga ett be-

stämt antal filmprogram, som distributören offererat eller kommer att offerera under spelsäsongen. Merendels ingår biografägarna dylika leveransavtal med flera filmdistributörer.

Filmuthyrare och — vad beträffar svensk film — vederbörande filmproducenter är å sin sida beroende av biografägarna för premiärsättningen och den fortsatta visningen av filmerna. Denna beroendeställning torde med hänsyn till konkurrensen från den utländska filmen från början ha varit mest kännbar för de svenska filmproducenterna. Som framgår av den förut lämnade redogörelsen för integrationen inom film- och biografbranschen har de större och kontinuerligt arbetande producenter säkerställt sättningen av sina filmer genom egna eller av dotterföretag ägda biografkedjor.

De tre största filmproducenterna äger inte mindre än 12 av de 17 stockholmsbiografer, som på grund av sitt läge kan betecknas som premiärbiografer i egentlig mening. Genom sitt inflytande över biografbranschen har dessa och ett par andra producenter med betydande biografintressen självfallet möjligheter att få en förmånlig sättning av sina filmer. Som framgår av tab. 29 har endast ett ytterst ringa antal av deras filmer under spelåren 1950/51—1957/58 fått sin premiär på andra biografer än premiärbiograferna.

Tabell 29. Antalet under spelåren 1950/51—1957/58 premiärsatta, av filmproducenter med biografintressen inspelade långfilmer med fördelning på premiärbiografer och andra biografer

Spelår	Antal filmer	Premiärsatta på		
		Premiärbiograf		Annan biograf
		Egen	Annans	
1950/51	17	14	2	1
1951/52	15	11	3	1
1952/53	23	20	3	—
1953/54	21	18	3	—
1954/55	23	18	5	—
1955/56	27	20	5	2
1956/57	22	18	4	—
1957/58	22	16	5	1
Summa	170	135	30	5
Procentuell fördelning	100	79	18	3

Till producenter med biografintressen har hänförs AB Europa Film, Sandrew-koncernen, SF-koncernen, Svenska AB Nordisk Tonefilm och AB Svea Film.

Det ligger i sakens natur, att andra inhemska filmproducenter — som framgår av tab. 30 — ibland får nöja sig med en mindre förmånlig placering av sina filmer. Några svårigheter att få dem satta synes däremot inte föreligga. Merendels träffar producenten överenskom-

melse härom, innan filminspelningen börjar, med ett biografägande företag.

En fristående producent kan i vissa fall ha svårigheter att få en film premiärsatt på lämplig biograf. Detta sammanhänger med att en viss specialisering i fråga om programval förekommer på orter med ett flertal biografer. En del biografer brukar sålunda visa »hårdare» filmer, andra seriösare sådana och andra åter mera konstnärligt betonade fil-

Tabell 30. Antalet under spelåren 1950/51—1957/58 premiärsatta, av andra än filmproducenter med biografintressen inspelade långfilmer med fördelning på premiärbiografer och andra biografer

Spelår	Antal filmer	Premiärsatta på	
		Premiärbiograf	Annan biograf
1950/51	12	11	1
1951/52	5	2	3
1952/53	8	7	1
1953/54	9	7	2
1954/55	12	9	3
1955/56	11	6	5
1956/57	10	5	5
1957/58	9	7	2
Summa	76	54	22
Procentuell fördelning	100	71	29

Tabell 31. Antalet under spelåren 1950/51—1957/58 premiärsatta svenska långfilmer med fördelning på olika kategorier filmuthyrare

Spelår	Antal filmer	Uthyrda av			
		Filmens producent		Annan producent	Fristående uthyrare
		med biografintressen	utan biografintressen		
1950/51	29	17	6	6	—
1951/52	20	15	1	3	1
1952/53	31	23	6	2	—
1953/54	30	21	4	4	1
1954/55	35	23	5	5	2
1955/56	38	27	4	5	2
1956/57	32	22	5	5	—
1957/58	31	22	3	5	1
Summa	246	170	34	35	7
Procentuell fördelning	100	69	14	14	3

mer. Ett stort antal biografer har härigenom fått sin givna publik och det kan bli ett ekonomiskt bakslag, om en film placeras på fel biograf.

Över hälften av Sveriges filmuthyrareförenings 27 medlemmar uthyr endast utländsk film. Av de övriga, 12 till antalet, är 9 samtidigt medlemmar av Föreningen Sveriges filmproducenter. Uthyrningen av svensk film är med andra ord starkt koncentrerad till filmproducenterna, vilket även framgår av tab. 31.

Under spelåren 1956/57 och 1957/58 har svenska filmproducenter stått som uthyrare av praktiskt taget alla premiärsatta svenska filmer. De fem producentföretag, som hänförts till kategorien producenter med biografintressen, har enbart med filmer av egen produktion svarat för drygt 70 % av ifrågavarande filmuthyrning.

Kortfilm får, som förut nämnts, huvudsakligen tjäna som fyllnadsprogram. Utrymmet för visning av sådan film på biograferna är emellertid ytterst begränsat och tenderar att bli allt mindre. Detta sammanhänger bl. a. med att spelfilmerna numera i allmänhet göres betydligt längre än tidigare. Kortfilmen

får därtill vidkännas konkurrens från av beställare helt eller delvis betald kortfilm, som inspelats i visst syfte och erhållit garantier för sättning på biograferna tillsammans med långfilm.

Lönsamhet

I samband med diskussioner med företrädare för film- och biografbranschen rörande fortsatt producentstöd för svensk film har frågan om biografbranschens lönsamhet även diskuterats. Därvid har påvisats, att möjligheterna för den svenska filmproduktionens räntabilitet i viss utsträckning kan vara beroende av biografnöjesskattens storlek. I en särskild skrivelse till statsrådet och chefen för finansdepartementet har från branschens sida krav framställts på en sänkning av skatten. Då ca 60 % av filmproduktionen sker genom producenter, som även har betydande biografintressen, är frågan om biografnöjesskattens storlek helt naturligt av stor betydelse för dessa företag i deras egenkap av såväl biografägare som producenter av svensk film. Med anledning härav har utredningen ansett sig även

böra företaga en undersökning av den svenska biografbranschens lönsamhetsutveckling.

Undersökning för åren 1953—54. För nöjesskatteutredningens räkning utfördes hösten 1955 en undersökning rörande biografbranschens lönsamhet. En redogörelse för undersökningen, som utfördes av dåvarande statens priskontrollnämnd, lämnades i bilaga 2 till utredningens betänkande (SOU 1956: 23). Den följande framställningen bygger närmast på nämnda bilaga och en sammanfattning av undersökningen och dess resultat, som återfinnes i betänkandet (s. 104 ff.).

Med hänsyn till biografbranschens struktur beslöts det, att undersökningen icke skulle baseras på företagsenheterna utan på de enstaka biograferna, varvid målsättningen skulle vara att klarlägga de direkta intäkts- och kostnadsförhållandena. Undersökningen fick därigenom närmast karaktären av en företagsstatistisk undersökning. Då det emellertid ur priskontrollnämndens synpunkt ansågs vara av värde att få en

uppfattning om räntabiliteten hos flerbioграфsföretagen, verkställdes en kompletterande lönsamhetsundersökning för ett antal renodlade sådana företag.

Enär intäkts- och kostnadsförhållandena är avhängiga av föreställningsfrekvensen, verkställdes urvalet för den företagsstatistiska undersökningen på ett sådant sätt, att en representativ bild kunde erhållas för olika grupper av biografer med mera likartade driftsförhållanden. Urvalet skedde efter den stickprovsmetodik, som benämnes stratifierad sampling. Därvid användes som norm den klassificering av biograferna efter antal föreställningar per vecka eller månad, som ligger till grund för den inom film- och biografbranschen gällande indelningen av biograferna i sex klasser. Från undersökningen uteslöts biografer hänförliga till klass VI. Genom en uppdelning på *enskilda biografer* respektive *föreningsbiografer* erhöll man 10 grupper, inom vilka verkställdes ett slumpmässigt urval av biografer, för vilka företagsstatistiska uppgifter inhämtades.

Tabell 32. Resultatet av biografdriften per visningsställe åren 1953 och 1954, efter avskrivningar men före avdrag för chefslön, direkta skatter och indirekta kostnader, för biografer i klasserna I—V

Klass och antal föreställningar	1953		1954	
	Kronor	% av omsättningen inklusive nöjesskatt	Kronor	% av omsättningen inklusive nöjesskatt
Enskilda biografer:				
I Minst 14 förest. per vecka	22 549	6,7	26 807	7,7
II 8—13 » » »	2 535	2,1	1 899	1,5
III 4—7 » » »	./.	925	./.	758
IV 1—3 » » »	./.	590	./.	989
V 1—2 » » månad	809	22,7	1 122	26,3
Föreningsbiografer:				
I Minst 14 förest. per vecka	2 903	1,4	1 890	0,8
II 8—13 » » »	./.	1 196	./.	720
III 4—7 » » »	./.	2 031	./.	1 791
IV 1—3 » » »	./.	447	./.	607
V 1—2 » » månad ...	./.	1 049	./.	619
		47,7		30,4

Resultatet av den *statistiska undersökningen* redovisades i särskilda bilagor för varje biografklass. De siffror, som i tab. 32 anges i absoluta tal och i procent av totalintäkterna, utgör för varje kategori skillnaden mellan totalintäkt och direkta kostnader per visningsställe, efter schablonmässigt beräknade avskrivningar men före chefslön, direkta skatter och indirekta kostnader.

Priskontrollnämnden påpekade, att bortfallet — d. v. s. ej inkomna uppgifter och sådana uppgifter, som ej kunnat bearbetas — var särskilt stort inom klasserna IV och V, vars svarsprocent var så låg, att undersökningens representativitet kan ifrågasättas. Det stora bortfallet — som till större delen hänförde sig till de enskilda biograferna — uppvägdes delvis av den högre svarsprocenten för föreningsbiograferna men detta oaktat måste den statistiska undersökningen anses mindre representativ för dessa klasser.

Intäkts- och kostnadsuppgifterna re-

dovisades även med fördelning efter intäkternas storlek. Det genomsnittliga vinstresultatet för de enskilda visningsställena efter omsättningens storlek framgår av tab. 33. Det bör här påpekas, att från omsättningssummorna ej avräknats nöjesskatt. Även om något direkt sammanhang inte finns mellan klassificeringen efter antalet föreställningar och omsättningen på det enskilda visningsstället, bör det vara naturligt, att det finns ganska bestämda relationer mellan dessa båda sätt att gradera visningsställenas storlek. Så synes emellertid icke vara fallet, även om tendensen mot bättre lönsamhet för de större enheterna synes vara lika i båda fallen och således tagit sig uttryck i att omsättning och antal föreställningar per vecka har samband med varandra. Av viss betydelse för bedömandet av lönsamheten för de minsta företagen är svårigheten att få jämförbarhet i fråga om de kostnader, som redovisas i form av beräknad lön.

Tabell 33. Resultatet av biografdriften per visningsställe åren 1953 och 1954, efter avskrivningar men före avdrag för chefslön, direkta skatter och indirekta kostnader, för biografer i olika intäktsgupper

Gruppindelning efter biljettintäkter inklusive nöjesskatt	1953		1954			
	Kronor	% av omsätt- ningen inklu- sive nöjes- skatt	Kronor	% av omsätt- ningen inklu- sive nöjes- skatt		
Enskilda biografer:						
Med biljettintäkt högst 15 000	./.	783	14,8	./.	804	15,9
» » 15 001— 30 000	./.	2 118	9,0	./.	2 841	12,6
» » 30 001— 50 000	./.	2 328	5,7	./.	3 065	7,7
» » 50 001—100 000	./.	2 792	3,8	./.	1 732	2,3
» » 100 001—200 000		5 838	4,2		5 362	3,7
» » 200 001—		32 516	7,4		38 378	8,5
Föreningsbiografer:						
Med biljettintäkt högst 15 000	./.	830	11,8	./.	898	11,8
» » 15 001— 30 000	./.	1 561	7,1	./.	1 655	7,9
» » 30 001— 50 000	./.	2 497	6,0	./.	2 455	5,8
» » 50 001—100 000	./.	1 873	2,5	./.	1 184	1,6
» » 100 001—200 000		2 708	2,1		1 668	1,3
» » 200 001—		6 332	2,6		7 875	2,8

Tabell 34. Lönsamhetsberäkning (i 1 000-tal kronor) för biografföretag av olika storlek åren 1953 och 1954

	Grupp A 35 företag med vardera 1 biograf		Grupp B 13 företag med vardera 2—3 biografer		Grupp C 11 företag med vardera 4—10 biografer		Grupp D 9 företag med vardera fler än 10 bio- grafer	
	1953	1954	1953	1954	1953	1954	1953	1954
<i>Inkomster:</i>								
Biljettintäkter inklusive nöjesskatt	2 294	2 299	2 579	2 574	7 678	7 760	28 049	29 503
Intäkt av reklamfilm.	14	19	19	20	60	61	173	178
Konfektförsäljning, netto.	19	23	25	27	43	47	284	300
Övriga intäkter.	7	6	26	30	30	50	238	230
Summa inkomster	2 334	2 347	2 649	2 651	7 811	7 918	28 744	30 211
<i>Kostnader:</i>								
Nöjesskatt.	840	815	930	923	2 934	2 944	10 714	11 221
Filmhyra.	627	637	687	679	1 772	1 810	6 809	7 262
Lokalhyra (erlagd + beräknad) ...	206	217	199	208	703	731	2 520	2 627
Utbetald lön exklusive chefslön ..	223	232	324	331	1 033	1 013	3 596	3 674
Frakter.	33	32	12	13	25	29	99	97
Lyse och kraft.	42	44	31	32	66	71	248	247
Reklam.	44	46	63	68	340	368	1 260	1 299
Övriga kostnader.	116	145	103	106	367	412	1 929	1 955
Summa kostnader	2 131	2 168	2 349	2 360	7 240	7 378	27 175	28 382
Kostnader exklusive skatt och filmhyra i % av biljettintäkten	28,9	31,2	28,4	29,4	33,0	33,8	34,4	33,6
Sammanlagd vinst före chefslön, skatt och avskrivning.	203	179	300	291	571	540	1 569	1 829
D:o i % av totalintäkt.	8,7	7,6	11,3	11,0	7,3	6,8	5,5	6,1
D:o i % av totalintäkt exklusive nöjesskatt.	13,6	11,7	17,5	16,8	11,7	10,8	8,7	9,6
Sammanlagda beräknade avskriv- ningar för standardutrustning..	122	122	120	120	237	229	920	920
Sammanlagd vinst efter avskriv- ning men före chefslön och skatt	81	57	180	171	334	311	649	909
Genomsnittlig vinst per företag efter avskrivning men före chefs- lön och skatt.	2,3	1,6	13,9	13,2	30,4	28,3	72,1	101,0
D:o per biograf.	2,3	1,6	6,2	5,9	5,9	5,6	3,1	4,4

Med reservation för tillförlitligheten av en stickprovsundersökning som denna ansåg nöjesskatteutredningen sig därav kunna dra vissa allmänna slutsatser.

Som i det föregående nämnts, verkställdes även en särskild lönsamhetsundersökning. Denna begränsades till de enskilda företagen, då man hade att

räkna med att föreningsbiograferna i väsentlig utsträckning bedrev verksamheten i förening med annan rörelse och svårigheter därigenom skulle föreligga att särredovisa biografrörelsen, framför allt på kostnadssidan. Ur det material, som förelåg i fråga om klassificeringen, indelades de enskilda biografföretagen i fyra grupper efter storleksordning.

Inom varje grupp verkställdes därefter ett urval av företag. Inom gruppen A — enbiografsföretag — fanns det bland de för den företagsstatistiska undersökningen utlottade biograferna 49 biografier, som utgjordes av enbiografsföretag. Då uppgifterna för dessa biografier även gällde för biografföretagen som helhet betraktade, ansågs det onödigt att infordra uppgifter från ytterligare ett antal enbiografsföretag. Undersökningens redovisas här i tab. 34, kompletterad med vissa uppgifter baserade på siftermaterialet.

Det bör vid jämförelse av summorna för filmhyra observeras, att en redovisning av dessa i procent av biljettintäkterna ger ett lägre procenttal än det som vanligen anges för filmhyrorna, vilket beror på att filmhyran enligt avtalen med biografägarna uttages på biljettintäkterna efter avdrag för nöjes-skatt.

En jämförelse av enbiografsföretagens resultat enligt denna uppställning med de i de båda föregående tabellerna redovisade resultaten visar ett väsentligt bättre genomsnittsresultat enligt lönsamhetsundersökningen. Detta torde sammanhånga med att en stor del av de visningsställen, som redovisas i tabellerna 32 och 33, ingår som enheter i företag, som driver flera visningsställen. För dessa företag kan det vara kostnadsmässigt riktigt att driva dem trots redovisade högre kostnader än intäkter. Förklaringen härtill torde närmast vara den, att vissa kostnader är fördelade och att nedläggande av sådana enheter i ett företag skulle förorsaka sämre resultat för företaget i dess helhet genom att en större kostnadsökning än den förlust, som driften av den ej lönsamma enheten ger, skulle uppkomma för företaget i dess helhet. S. k. särkostnader respektive särintäkter kan således innebära, att drivandet av vissa »för-

lustenheter» totalt sett kan förbättra lönsamheten i företaget på grund av förekomsten av vissa fasta kostnader.

Totalt sett förbättrades lönsamheten under år 1954. Intäkterna visade en obetydlig ökning för grupperna A och B, d. v. s. biografföretag med en biograf respektive 2—3 biografier. Därvid är att märka en obetydlig nedgång i biljettintäkterna för grupp B. För grupp C, d. v. s. företag med 4—10 biografier, redovisades en total intäktsökning på 1,4 %. Grupp D, som avser de stora biograffekdjorna, visade en mera markant intäktsökning. För gruppens nio företag ökade sålunda de totala intäkterna med i runt tal 1,5 milj. kronor eller med ca 5 %.

Inom samtliga grupper redovisades kostnadsökningar för år 1954. För grupperna A, B och C var dessa större än intäktsökningen, varför försämrade resultat redovisades för dessa grupper. Den största relativa resultatförsämringen redovisades för grupp A, för vilken vinsten före avskrivning, chefslöner och skatt nedgick från 8,7 till 7,6 % av totalintäkten. Grupperna B och C uppvisade en resultatförsämring med 0,3 respektive 0,5 %. För gruppen D understeg kostnadsökningen intäktsökningen, varigenom vinsten före chefslön, skatt och avskrivningar ökade från 5,5 till 6,1 %.

Den högsta relativa vinsten före chefslön, direkta skatter och avskrivningar i förhållande till intäkterna redovisades för grupp B med i runt tal 11 % av totalintäkterna, medan samma vinst för övriga grupper uppgick till mellan 6,1 och 7,6 %. Vid jämförelse av vinsten i procent av intäkterna bör observeras den större betydelse relativt sett, som ej medtagen chefslön får vid jämförelse mellan de mindre och större företagen. I fråga om flerbiografsföretag innebär detta, att avlönade föreståndare finnes

Tabell 35. Biografnöjesskattens storlek (i 1 000-tal kronor) i de 15 största städerna åren 1950—57

	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957
Stockholm.....	11 271	11 999	12 940	13 594	13 711	14 324	16 040	15 123
Göteborg.....	4 238	4 632	5 090	5 363	5 140	5 311	6 078	6 256
Malmö.....	2 021	2 218	2 443	2 601	2 545	2 770	3 041	3 037
Norrköping....	828	855	957	985	977	1 034	1 122	1 113
Hälsingborg...	693	718	784	856	841	885	972	966
Örebro.....	654	675	758	803	814	859	960	1 020
Uppsala.....	731	777	849	921	898	947	1 024	985
Västerås.....	588	647	747	742	777	833	1 039	1 026
Borås.....	629	666	740	811	773	783	852	876
Linköping.....	647	716	809	868	840	887	1 019	1 048
Eskilstuna....	546	577	667	687	705	758	835	832
Gävle.....	746	834	954	1 006	1 047	1 085	1 206	1 238
Jönköping....	475	517	576	607	582	626	672	733
Solna.....	215	233	238	256	261	282	295	292
Karlstad.....	428	488	584	610	581	605	669	694
Summa	24 710	26 552	29 136	30 710	30 492	31 989	35 824	35 239

för varje biograf, för vilken kostnaderna ingår i redovisningen, medan enbiografsföretag inte har sådan föreståndare och redovisningen ej heller belastas med sådana kostnader.

Undersökning för åren 1956—57. I samband med den successiva avvecklingen av priskontrollen — priskontrollnämndens verksamhet upphörde den 31 december 1956 — undantogs inträdesavgifter på biograf föreställningar i januari samma år från det allmänna prisstoppet. Biljettpreiserna, som synes ha legat stilla under de närmast föregående åren, höjdes med början den 1 juli nämnda år successivt med i genomsnitt 10 %. Prishöjningarna genomfördes generellt. I samband därmed genomförde ett stort antal biografer även en ändrad indelning av platserna i prishänseende, vilken synes ha medfört, att prishöjningen genomsnittligt sett blev högre än 10 %.

För att få ett underlag för bedömningen av de kostnads- och intäktsförändringar, som inträtt sedan år 1950, har utredningen från de 15 största städerna i landet infordrat uppgifter om nöjesskatteintäkterna från biograf föreställningar i dessa städer. En fortgående ökning av intäkterna har, som framgår av tab. 35, under denna tid skett, markerad av en ökning av skatteintäkterna med nära 50 %.

Några uppgifter om kostnader och kostnadsutveckling för biografbranschen föreligger inte för tiden före 1953—54, vilka båda år omfattas av den tidigare refererade, av priskontrollnämnden verkställda undersökningen. Utredningen har med anledning härav begränsat sin undersökning att endast omfatta förändringar i lönsamheten efter år 1954.

Med utgångspunkt från den biografnöjesskatt, som influtit i de 15 städerna,

har däremot svarande intäktssummor i dessa städer för jämförelseåret 1954 beräknats. Biografnöjesskatten var vid denna tid progressiv och utgick med 30 % på första kronan av biljettpriset och 45 % på överskjutande delen därav. För biograferna i de berörda städerna beräknades den effektiva skattesatsen ha uppgått till 38,5 %. Med ledning därav har biljettintäkterna exklusive nöjesskatt år 1954 för biograferna i nämnda städer beräknats till 48,7 milj. kronor.

Av den undersökning, som för 1954 års nöjesskatteutrednings räkning verkställdes av statistiska centralbyråns utredningsinstitut — se bilaga 1 till nöjesskatteutredningens betänkande (SOU 1956:23) — framgår, att biografnöjesskatten för hela landet budgetåret 1953/54 uppgick till 62,7 milj. kronor. De 15 städerna, som under kalenderåret 1954 hade 30,5 milj. kronor i biografnöjesskatt, beräknades sålunda svara för 48,7 % av den totala nöjesskatten och landet i övrigt för 32,2 milj. kronor eller 51,3 %. Dessa relationstal har använts för beräkningen av de totala biografintäkterna år 1954 och vid den i tab. 36 redovisade beräkningen av 1956 och 1957 års intäkter. Vid utredningens beräkning har den effektiva skattesatsen för första halvåret 1957 för hela landet beräknats utgöra 39,3 %.

Denna beräkningsgrund kan ha påverkats i den mån folkmängden i de 15 städerna ökat mer eller mindre än hela landets folkmängd. En granskning av folkmängdsutvecklingen mellan åren 1954 och 1957 visar, att hela landets folkmängd ökat med 2,8 % medan ökningen i de 15 städerna var 4,5 %. De 15 städernas andel i den totala nöjesskatten skulle härigenom ha ökat. Då frekvensminskningen i Stockholm emellertid utgör ca 3 %, kompenserar denna skillnaden genom att Stockholm sva-

rar för nära 50 % av den totala besöksfrekvensen i de 15 städerna. Vid uppräkningen av nöjesskatt och biljettintäkter för hela landet blir relationstalen således användbara även för år 1957.

Med utgångspunkt från de redovisade nöjesskattesiffrorna i ifrågavarande 15 städer har utredningen beräknat de intäkter samtliga biografer skulle ha haft, om biografföreställningar under hela år 1957 belastats med samma nöjesskatt som f. n. gäller, d. v. s. en proportionell skatt med 38 %, och inte den fram till den 1 juli 1957 gällande progressiva skatten. De siffror, som sålunda framräknats, blir härigenom representativa för utvecklingen mellan åren 1954 och 1957 i jämförelse med nu gällande förhållanden men efter övergång till den nya skattesatsen. Samtidigt har hänsyn tagits till de belopp, som beräknats tillkomma för helt år genom det den 1 juli 1957 införda stödet åt småbiograferna och skattebefrielsen för barnmatinéer, vid vilka visas av barnfilmjurn godkända filmer. Den senare — för vilken justering skett av skattesummorna — har på grundval av uppgifterna i statistiska centralbyråns ovannämnda undersökning beräknats utgå på ca 5 milj. biljetter efter ett medelpris av 90 öre per biljett. Skattebefrielsen för barnmatinéer gäller även för de högre biljettpriser, som vid matinéerna tillämpas för vuxna besökare. Någon häremot svarande intäktsökning har dock inte beräknats. För det särskilda skatteavdraget för mindre biografer — gällande från den 1 juli 1957 — vilket endast i undantagsfall kan ha förekommit i de 15 städerna, har i den beräknade intäktsökningen särskilt tillägg gjorts.

Den direkta intäktsökningen på biljettförsäljningen mellan åren 1954 och 1956 sammanhänger dels med den i avsnittet om besöksfrekvensen konstaterade frekvensökningen och dels med den

Tabell 36. Förändringar i biljettnettointäkterna för biografafföretag och filmägare mellan åren 1954 och 1956 respektive 1954 och 1957

	1954			1956			1957			Intäktsökning				
	I 15 städer	Övriga orter	Summa	I 15 städer	Övriga orter	Summa	I 15 städer	Övriga orter	Summa	Mellan 1954 och 1956	Mellan 1954 och 1957	Mellan 1954 och 1956	Mellan 1954 och 1957	
										Procent				
Miljoner kronor														
Beräknad filmhyra ¹	18,7	19,8	38,5	21,4	22,5	43,9	22,1	23,2	45,3	5,4	6,8	14,0	17,6	
Nettointäkt för biograferna	30,0	31,5	61,5	34,1	36,0	70,1	35,2	37,1	72,3	8,6	10,8	14,0	17,6	
Inkomst genom skatteavdrag för mindre biografer			—			—			2,0	—	2,0			
Summa intäkter efter nöjesskatt ²	48,7	51,3	100,0	55,5	58,5	114,0	57,3	60,3	119,6	14,0	19,6	14,0	19,6	
Av inkomstökningen beräknas komma på														
a) filmägarna														
b) biograferna														
Besöksfrekvensens utveckling i 10 av de i ovanstående redovisning ingående 15 städerna i milj. besökare	30,4			33,9			31,0			5,4 8,6	6,8 12,8	14,0 14,0	17,6 20,8	

¹ Genomsnittliga filmhyran har beräknats till 38,5 %, motsvarande 40 % för svensk och 38 % för utländsk film av biografernas biljetttäkter efter avdrag av nöjesskatt.

² Biografnöjesskatten i de 15 städerna uppgick år 1954 till 30,5 milj. kronor eller 48,7 % av den totala skatten, 62,7 milj. kronor. Denna relation har använts vid intäkternas fördelning mellan de 15 städerna och övriga orter. Den redovisade biografnöjesskatten i de 15 städerna har för år 1957 höjts med ett mot skattebortfallet för barnfilm under andra halvåret svarande belopp. Särskild post för intäktsökning genom sådan skattebefrielse har å andra sidan ej medtagits.

ovan nämnda prishöjningen. Ökningen i besöksfrekvensen mellan de båda åren uppgår till ca 12 %. Detta betyder, att intäktsökningen genom biljettprisstegringen under år 1956 endast skulle ha varit ca 5,5 %, sannolikt beroende på att höjningen av biljettpriserna påbörjades först i juli månad och därefter successivt genomfördes på biograferna under hösten 1956. Under år 1957 inträffade en nedgång i besöksfrekvensen gentemot 1956 med 8,5 %, varigenom ungefär samma besökarantal uppnåddes som år 1954. Då emellertid biljettintäkterna samtidigt ökade med 15,5 %, synes intäktsökningen mellan åren 1954 och 1957 helt ha berott på prishöjningen, vilken i sin helhet påverkade intäkterna under år 1957 och således skulle vara väsentligt högre än förut nämnda 10 %:

Den totala intäktsökningen på 14,0 respektive 19,6 milj. kronor mellan åren 1954 och 1956 respektive 1954 och 1957 har i uppställningen fördelats mellan filmägarna och biograferna. Därvid har — på grund av erhållna uppgifter — förutsatts, att 38,5 % av intäktsökningen efter avdrag för nöjesskatt inlevererats som filmhyra. Av tabellen framgår, att filmägarnas intäkter mellan åren 1954 och 1956 skulle ha ökat med 5,4 milj. kronor och mellan åren 1954 och 1957 med 6,8 milj. kronor, medan biografägarna skulle ha erhållit en inkomstökning på 8,6 respektive 12,8 milj. kronor. Dessa relationer blir annorlunda, om ändringar skett i den procentuella filmhyresnivån, vilket i så fall innebär ändrad fördelning men icke påverkar summan av den totala intäktsökningen.

På grundval av den förut nämnda, av statistiska centralbyråns utredningsinstitut verkställda undersökningen beräknades genomsnittliga nöjesskatten i hela landet år 1954 uppgå till 38,4 % av biljettintäkterna. Enligt nyssnämnda

undersökning utgjorde ca 60 % av samtliga försålda biljetter sådana i prislägen från kronor 1:95 och uppåt. Då gränsen för samma skatt i öre räknat enligt den gamla respektive nya skattesatsen går vid ett biljettpris mellan 2 kronor och kronor 2:10, torde man kunna räkna med att skatten i de 15 städerna före prishöjningen och skatteomläggningen varit minst en halv procent högre än genomsnittet för hela landet. Härav följer, att intäktsökningen för biografer i de större städerna — på grund av genomsnittligt högre biljettpriser — genom skatteomläggningen och prishöjningen blivit större än för biografföretag i landet i övrigt.

Slutligen bör i fråga om intäktsutvecklingen erinras om de övriga intäkter, som biograferna har utöver biljettintäkterna. I priskontrollnämndens lönsamhetsundersökning för åren 1953 och 1954 uppgick dessa — som fördelade sig på reklamfilm, konfektyrförsäljning och diverse intäkter — till 2,3 % av biljettintäkterna. Vid antagandet, att de för år 1954 uppgick till samma procenttal för samtliga biografer i landet, skulle summan av dessa intäkter nämnda år ha uppgått till 3,9 milj. kronor. En viss ökning kan beräknas även för dessa intäkter från år 1954, främst i fråga om intäkterna från reklamfilm. Något tillägg härför har emellertid ej gjorts i de för åren 1956 och 1957 i förhållande till år 1954 beräknade intäktsökningarna.

För beräkning av de totala kostnaderna för biografdriften och förändringen i dessa mellan åren 1954 och 1957 har utgått från den kostnadsredovisning, som lämnats i priskontrollnämndens undersökning över lönsamheten. Därvid har företagen i A-gruppen uteslutits på grund av vad som tidigare anförts i fråga om representativiteten. Kostnaderna för de i grupperna B, C och D i nämnda undersökning ingående företagen har

Tabell 37. Beräknad ökning av biografbranschens kostnader, exklusive nöjesskatt och filmhyra, mellan åren 1954 och 1957

Kostnadsslag	1954	1957	Ökning
	1000-tal kronor		
Lokalhyra (erlagd + beräknad)	14 797	17 830	3 033
Utbetald lön	20 821	24 985	4 164
Frakter	577	664	87
Lyse och kraft	1 494	1 733	239
Reklam	7 199	8 279	1 080
Övriga kostnader	10 261	11 800	1 539
Summa	55 149	65 291	10 142

satts i relation till den år 1954 totalt redovisade biografnöjesskatten. Dessa företag svarade år 1954 för 24,1 % av denna. Med utgångspunkt från att detta relationstal gäller även övriga i tabellen redovisade kostnader, har de olika kostnadsposternas totala storlek år 1954 framräknats. Med ledning av den procentuella höjning, som inträffat för de olika kostnadsposterna, har utredningen beräknat totalkostnaderna för år 1957.

De mest betydande kostnadsposterna är lokalhyra och löner till biografpersonalen. Hyreshöjningen har beräknats enligt uppgifter i socialstyrelsens index. Stegringen utgör 25 enheter eller 20,5 % sedan år 1954. Denna hyresökning har beräknats för såväl egna som förhyrda lokaler. De avtalsenliga lönerna för biografpersonalen har stigit med ca 20 %. Lönekostnaderna har ökat med motsvarande procenttal. Kostnadsökningen för lyse och kraft uppgår till 16 % och har för övriga kostnader beräknats till 15 %. Förändringarna i de olika kostnadsposterna och den totala kostnadsvolymen redovisas i tab. 37.

Den företagna undersökningen av intäkts- och kostnadsutvecklingen mellan åren 1954 och 1957 visar således en förbättrad lönsamhet för biografbrörelsen. Vid bedömningen av den fördelning,

som gjorts mellan biografer och filmägare, bör det vid en jämförelse med kostnadsökningen observeras, att kostnaderna och kostnadsökningen för filmuthyrning inte undersökts och att någon beräkning härför ej heller gjorts. I fråga om filmhyrorna kan därför endast konstateras förändringen på intäktssidan. Någon förskjutning i andelen för de 15 städerna av de totala intäkterna har i beräkningarna inte förutsatts skola ha inträffat mellan de båda åren.

För att erhålla kontroll på den framräknade intäktsökningen har jämförelse skett med intäktsuppgifter, som erhållits från biografägareförbundet. Förbundet redovisar en ökning av biljettintäkterna efter nöjesskatt mellan åren 1954 och 1957 med 15,6 milj. kronor, vilken summa är 4 milj. kronor lägre än utredningens beräkning visar. Större delen av skillnaden förklaras emellertid av följande. Utredningen har räknat med de resultat som skulle framkomma, om skatten för år 1957 utgått med 38 % under hela året och den särskilda skattelättnaden för biografer i klasserna IV—VI likaledes gällt under hela år 1957. Dessa båda poster motsvarar respektive 1,3 och 2,0 milj. kronor och ingår ej i förbundets siffror. Om de lägges till den intäktsökning, som förbundet redovisat, stiger summan härför till

18,9 milj. kronor. Differensen mellan de båda beräkningarna blir således 0,7 milj. kronor, varav 0,4 milj. kronor skulle falla på biograferna. Denna differens kan dock till största delen vara beroende av att helt skattebefriade filmer förekommit i större omfattning år 1954 än 1957 och därigenom påverkat basen för utredningens beräkningar.

Å andra sidan blir kostnadsökningen något överskattad med den metod, som utredningen använt för beräkningen härav. Detta sammanhänger dels med att kostnadsvolymen år 1954 beräknats med utgångspunkt från de ovan nämnda B-, C- och D-företagens andel i den totala nöjesskatten, vari även ingår skatt från andra anordnare än biografföretagen, och dels med att de mindre företagen — som hade lägre redovisade kostnader än de övriga företagen i priskontrollnämndens undersökning — blivit underrepresenterade i utgångsläget. De framräknade kostnaderna för år 1954 har på grund av dessa båda omständigheter till summan blivit något högre, varigenom den beräknade kostnadsökningen blivit något större än den rätteligen borde varit.

I beräkningen av kostnadsökningen har hänsyn inte tagits till ett eventuellt ökat behov av avskrivningar. Vid priskontrollnämndens utredning om förändringar i lönsamheten mellan åren 1953 och 1954 uppräknades avskrivningarna för standardutrustning till att gälla återanskaffningsvärden. Härjämte intogs för det senare året en särskild kostnads-post för ökad avskrivning på installerad vidfilmsutrustning, beräknad på kostnaderna för det antal anläggningar som installerats under året men fördelad på samtliga företag som ingick i undersökningen efter en genomsnittlig kostnad per biograf av ca 31 300 kronor och utslagen på samtliga de biografer i klass I, som ingick i undersökningen, med

beräknad avskrivning av 20 % per år. Denna höga avskrivningsprocent förutsätter hel förnyelse av biografutrustningen efter fem år.

Enligt uppgifter från biografbranschens företrädare skulle avskrivningsbehovet på grund av ökade krav på modernare teknisk utrustning sedan år 1954 ha ökat. Detta kan i viss utsträckning påverka behovet av medel för avskrivningar. Utredningen har emellertid inte kunnat fastställa, i vilken grad sådana investeringar är att betrakta såsom normala ersättningsanskaffningar, som måste förutsättas med hänsyn till den tidigare nämnda korta avskrivningstiden om fem år.

I det ovan redovisade siffermaterialet för biograferna ingår på intäktssidan endast biljettintäkterna och beräknade belopp för skattenedsättning och skattebefrielse. På kostnadssidan ingår däremot samtliga driftskostnader, således även de som gäller andra intäkter i samband med biografrörelsen. De viktigaste av dessa är konfektyrförsäljning och visning av annonsfilm. Dessa intäkter — som enligt priskontrollnämndens undersökning för år 1954 utgjorde 6,3 % av biografernas totala nettointäkter — kan beräknas ha stigit i samma proportion som biljettintäkterna. Förändringarna i det beräknade resultatet inklusive dessa intäkter framgår av nedanstående uppställning.

Inom denna totalkalkyl kan stora förändringar ha skett mellan företagen inbördes mellan de båda åren. Utredningen återkommer härtill i samband med diskussionen om nöjesskatten i kap. V.

Siffrorna ger endast uppgifter om intäkts- och kostnadsförändringarna, men icke något besked om räntabiliteten. Denna har dock avsevärt förbättrats, även om man — som utredningen gjort — förutsätter, att avskrivningsbehovet mellan 1954 och 1957 skulle stiga med

	1954	1957
	Milj. kronor	
Biljettintäkter	61,5	74,3
Andra intäkter	3,9	4,5
Summa intäkter	65,4	78,8
Kostnader, exklusive avskrivningar, företagareersättning och ränta på eget kapital . .	55,2	65,3
Bruttoöverskott	10,2	13,5
Beräknade avskrivningar efter 8 % på omsättningen	4,9	5,9

närmare 25 % efter en beräkning som — på grund av att totala anskaffnings-

värden saknas — skett efter 8 % på omsättningssumman.

Vid bedömning av resultatet bör slutligen observeras, att endast omkring 900 av de ca 2 500 i totalkalkylen ingående visningsställena är av den storleksordningen att de kan betraktas som kommersiellt drivna företag eller företagsenheter och att dessa 900 biografer, som utgör 36 % av hela antalet och som svarar för 90 % av den totala omsättningen, sannolikt svarar för en ännu högre andel av överskottet än vad den sistnämnda siffran anger.

KAPITEL III

Särskilda faktorer, som påverkar film- och biografbranschens ekonomi

1. Den tekniska utvecklingen

Filmproduktionen har efter andra världskriget undergått en betydande teknisk omdaning. I alla filmproducerande länder framställs nu ett stort antal filmer i färg. Främst gäller detta USA men även olika länder i Europa, såsom Italien, Frankrike, Tyskland och England. Senaste tiden synes en viss stabilisering ha inträtt i utvecklingen mot ökat antal färgfilmer. Av den amerikanska filmproduktionen är f. n. 35 till 40 % i färg. Under spelåret 1957/58 var 10 av de premiärsatta svenska långfilmerna eller en tredjedel inspelade i färg.

Kostnaderna för inspelning av färgfilm är betydligt högre än motsvarande kostnader för svartvit film. Större delen av denna fördyring hör samman med kostnaderna för råfilm och ljudkopior samt laboratriekostnader. Härutöver uppges, att även andra kostnader påverkas, ehuru mera indirekt. Färgfilmen kräver sålunda dyrbarare material och rekvisita och medför ofta en förlängning av inspelningstiden. Vad denna fördyring för färgfilmer betyder för de totala kostnaderna har utredningen inte kunnat konstatera på grund av det begränsade material som föreligger. Då antalet inom landet producerade färgfilmer varit begränsat, kan nämligen säkra slutsatser inte dragas av de genomsnittssiffror som framkommit, beroende på att en enstaka film — vars

totala kostnader av särskilda skäl kan vara mycket höga — under sådana förhållanden påverkar genomsnittssiffrorna i så hög grad.

Under senare år har en stark tendens kunnat förmärkas att inspela filmer avpassade efter en större och annorlunda proportionerad bildyta än den tidigare vanliga. Användningen av vidfilms-system medför ökade kostnader för filmproduktionen. Sålunda ökas exempelvis utgifterna för kameran service och teknisk utrustning.

Bland de senaste nyheterna inom branschen märks magnetisk ljudupptagning samt de nya upptagnings- och visningssystemen cinerama och cinemiracle. Antalet biografer med magnetisk ljudåtergivning uppgick i november 1958 till 52, varav 40 biografer med s. k. stereofoniskt ljud. Endast en cinemiracleanläggning finns f. n. i landet, nämligen den som installerats i Vinterpalatset i Stockholm. Någon produktion av filmer enligt dessa system har inte förekommit här i landet. Med hänsyn till de stora kostnader, som är förknippade med filmer av här ifrågavarande slag för såväl filmproducenter som biografägare, torde någon inhemsk produktion av sådana filmer inte heller vara att vänta inom de närmaste åren.

För biografernas del innebär visning av film, upptagen efter vidfilmssystem, nyinstallationer och ombyggnader av olika slag. Sålunda erfordras special-

optik, nya bildfönster, nya brandluckor med större projektiönsöppning och större duk med erforderlig skärmanordning. En större scenöppning kan även bli erforderlig och i samband därmed ny ridå.

Kostnaderna för installation av vidfilmsanläggningar kan — som framgår av vad ovan sagts — variera betydligt. I den av dåvarande statens priskontrollnämnd utförda och i en bilaga till 1954 års nöjesskatteutrednings betänkande (SOU 1956: 23) redovisade undersökningen av biografernas intäkter och kostnader m. m. åren 1953 och 1954 beräknades genomsnittskostnaden för en vidfilmsanläggning till ca 31 300 kronor. Betydande investeringar i sådana anläggningar har sedermera ägt rum i vårt land. Enligt uppgift från Sveriges biografägareförbund skulle antalet vidfilmsanläggningar på landets biografer i november 1958 uppgå till 1 013, varav 613 tillkommit under åren 1954—58.

Härigenom har avskrivningsbehovet för biografföretagen ökat. Då avskrivningarna i ovannämnda undersökning fördelats på en tid av fem år och skett efter beräknat återanskaffningsvärde på standardutrustning, utgör emellertid avskrivningskostnaden — främst med hänsyn till fördelningen på en femårsperiod — till största delen en normal kostnad på stigande återanskaffningsvärde för modernare utrustning.

2. Televisionen

Uppgifter från vissa europeiska länder

Företrädare för film- och biografbranschen har uttalat farhågor för att den snabba utbyggnaden av televisionen i vårt land skulle medföra en allvarlig kris för branschen. Man har härvid pekat på nedgången i besöksfrekvensen på biograferna under senare delen av år 1957 och första halvåret 1958, framför

allt i Stockholm. Vidare har i detta sammanhang framhållits, att man i vissa andra länder företagit sänkningar i nöjesskatten på biografföreställningar bl. a. i syfte att stödja den inhemska filmproduktionen och biografnäringen i konkurrensen med televisionen.

Med anledning härav har utredningen genom utrikesdepartementets försorg införskaffat upplysningar rörande förhållandena i berörda hänseenden från Danmark, England, Förbundsrepubliken Tyskland, Holland, Belgien, Frankrike och Italien. Uppgifter har sålunda erhållits om de ändringar, som under senare tid vidtagits i biografnøjesskatten, de härför avgörande motiven samt utvecklingen av biografbesöksfrekvensen. Uppgifter om antalet televisionslicenser i de olika länderna har erhållits dels genom utrikesdepartementet och dels på annat sätt.

Danmark. I Danmark utgår nöjesskatten med viss del av entréintäkten och är högre för biografföreställningar än för andra nöjestillställningar. Biografnøjesskatten höjdes den 26 mars 1955 från 60 till 83 % av biljettpriiset exklusive skatten. Den 9 juni 1956 sänktes skatten till 70 % av nettobiljettpriiset. Som motiv härför anfördes, att man efter höjningen den 26 mars 1955 konstaterat en nedgång i biografbesöken, vilken väsentligen anses ha berott på de i samband med skatteskärpningen höjda biljettpiserna.

Då nedgången i besöksfrekvensen fortsatte — vilket ansågs möjligen stå i samband med det stigande antalet televisionsmottagare — bestämdes genom en lag av den 21 december 1957 bl. a., att biografägaren skulle äga rätt att vid inbetalningen av nöjesskatten göra avdrag med en sjundedel av den beräknade skatten inklusive den andel, som enligt vad nedan sägs i förekommande fall tillfaller dansk filmproducent. Skatten

kan följaktligen f. n. sägas utgå med 60 %. Nämda avdrag är avsett att i sin helhet komma biografägaren till godo och får därför inte belastas med filmhyra, lokalhyra eller andra avgifter, som är bestämda i relation till nettobiljettintäkten av föreställningen.

Enligt en författning av den 25 mars 1957 utgår även ett särskilt stöd åt småbiograferna i Danmark. Finansministern kan sålunda medge återbetalning med 25 % av den erlagda skatten, om en biograf under ett finansår haft entréintäkter ej överstigande 50 000 kronor. Om entréintäkten överstigit detta belopp, reduceras den möjliga skattelättnaden efter en sjunkande skala, för att helt bortfalla vid en intäkt över 90 000 kronor.

Producent av dansk film åtnjuter stöd i form av skatteåterbäring med viss procent — 25 % beträffande svartvit film och 40 % beträffande färgfilm — av nöjesskatteintäkterna av ifrågavarande film. Denna producentandel frånskiljes vid inbetalningen av nöjesskatten.

Antalet biografbesök och televisionslicenser har under åren 1950—57 utvecklats på sätt som framgår av tab. 38.

Man beräknar, att antalet televisionslicenser i Danmark kommer att överstiga 200 000 före utgången av kalenderåret 1958.

England. Nöjesskatten på biografföreställningar är i England konstruerad i en skala, bestående av en serie individuella belopp. Skatt utgår dock endast, om biografbiljettpriset överstiger ett visst icke beskattningsbart belopp.

Biografnöjesskatten har sänkts tre gånger under de senaste sex åren. Enligt en författning av den 27 juli 1952 var skatten progressiv med ett högsta icke beskattningsbart biljettpris av 8 pence. Den 30 maj 1954 infördes en ny

Tabell 38. Antalet biografbesök och televisionslicenser i Danmark åren 1950—57

År	Antal biografbesök	Antal TV-licenser	Antal invånare per licens
1950	52 153 000	—	—
1951	56 554 000	—	—
1952	57 339 000	—	—
1953	59 000 000	—	—
1954	58 668 000	2 900	1 519
1955	54 938 000	8 187	542
1956	52 096 000	52 000	85
1957	50 796 000	113 360	39

skala, som innebar att de individuella skattebeloppen reducerades med $1\frac{1}{2}$ à $1\frac{1}{2}$ pence. Det skattefria beloppet sattes till 9 pence. Den 5 maj 1957 sänktes skatten åter. Enligt den taxa, som då genomfördes, utgick skatten med hälften av biljettpriset inklusive skatten, i den mån biljettpriset översteg 11 pence. Den nya skatteskalen hade den effekten, att den beträffande alla biljettpriser inklusive skatten upp till 6 shillings 6 pence — d. v. s. alla populära priser — reducerade de individuella skattebeloppen med summor, varierande från 1 till $2\frac{3}{4}$ pence. Den 4 maj 1958 sänktes taxan ytterligare till en tredjedel av den summa, som biljettpriset inklusive skatten överstiger 1 shilling 6 pence.

Effekten av ovannämnda skattesänkningar belyses närmare i tab. 39.

De sänkningar av nöjesskatten på biografföreställningar, som genomfördes åren 1954 och 1957, motsvarades av respektive sänkningar och avskaffande av nöjesskatten på andra slag av nöjen. År 1957 infördes dessutom en skatt på televisionen.

De skäl, som anförts i parlamentet för de genomförda skatteändringarna framgår av följande utdrag ur ministeranföranden.

1954

»— — — Det mesta av intäkterna

Tabell 39. Den engelska biografnöjesskattens storlek i vissa biljettprislägen efter de skatteändringar, som genomförts under de senaste sex åren

Biljettpris inklusive skatt		Beskattningsbart belopp fr. o. m. ¹				Nöjesskatt fr. o. m.			
I engelskt mynt	I svenska kr.	27/7 1952	30/5 1954	5/5 1957	4/5 1958	27/7 1952	30/5 1954	5/5 1957	4/5 1958
3 s.	2: 16	1: 68	1: 62	1: 50	1: 08	0: 90	0: 83	0: 75	0: 36
3 s. 6 d.	2: 52	2: 04	1: 98	1: 86	1: 44	1: 11	1: 02	0: 93	0: 48
4 s.	2: 88	2: 40	2: 34	2: 22	1: 80	1: 31	1: 22	1: 11	0: 60
4 s. 6 d.	3: 24	2: 76	2: 70	2: 58	2: 16	1: 49	1: 40	1: 29	0: 72
5 s.	3: 60	3: 12	3: 06	2: 94	2: 52	1: 68	1: 59	1: 47	0: 84
5 s. 6 d.	3: 96	3: 48	3: 42	3: 30	2: 88	1: 86	1: 77	1: 65	0: 96
6 s.	4: 32	3: 84	3: 78	3: 66	3: 24	2: 03	1: 94	1: 83	1: 08

¹ Skattefritt belopp utgjorde fr. o. m. den 27 juli 1952 kronor 0: 48 (8 d.), den 30 maj 1954 kronor 0: 54 (9 d.), den 5 maj 1957 kronor 0: 66 (11 d.) och den 4 maj 1958 kronor 1: 08 (1 s. 6 d.).

från denna skatt kommer från biograferna — — —. Vidmakthållandet av denna intäkt beror på biografernas möjlighet att hålla den standard i fråga om bekvämlighet och service, som allmänheten börjat förvänta. Detta är så mycket mera viktigt nu, då biograferna har att konkurrera med televisionen. — — — De svårigheter, beroende på höjda kostnader som inte uppvägs av ökade intäkter, som många biografer nyligen fått pröva på, har gjort intryck på mig. — — — Jag har följaktligen beslutat att företaga en viss sänkning av nöjesskatten på biografföreställningar.» 1957

» — — — Vissa nöjesformer expanderar. När de expanderar, inverkar de på vinsten hos andra typer. I synnerhet televisionen har under senare år utvecklats till en mäktig konkurrent till andra nöjen. — — — Jag är övertygad om att en rättvisare balans i fråga om beskattningen av dessa konkurrerande nöjen är önskvärd.» 1958

» — — — Utvecklingen under det senaste året gör det nödvändigt att överväga, huruvida inte någon ytterligare anpassning av skatten är påkallad. Be-

söksfrekvensen på biograferna, som sjunkit under några år, har under det senaste finansåret sjunkit mycket brantare — — —. — — — Jag är övertygad om att den nuvarande skattenivån är för hög under de förändrade förhållandena och att den borde sänkas betydligt.»

Av tab. 40 framgår, hur biografbesöken minskat från 1946 års maximisiffra till år 1957 och hur antalet licenser för televisionsmottagare ökat sedan år 1950.

Förbundsrepubliken Tyskland. Intill år 1945 gällde i Tyskland en i huvudsak enhetlig nöjesskatterätt. Rättsgrund här för var de av riksrådet utfärdade bestämmelserna om nöjesskatt i en författning av den 7 juni 1933. En bindande normalskatteordning infördes då för alla kommuner, från vilken kommunerna endast fick avvika inom en fastställd ram.

Efter år 1945 har nöjesskatterätten — vilken i dag enligt Förbundsrepubliken Tysklands grundlag uteslutande tillhör respektive delstaters legislativa och administrativa kompetens — utvecklat sig olika i de enskilda delstaterna. Den största omgestaltningen undergick nöjesskatterätten i den brittiska zonen.

Tabell 40. Utvecklingen i England av antalet biografbesök sedan år 1938 och antalet licenser för televisionsmottagare sedan år 1950

År	Antal biografbesök (i milj.)	Procentuella förändringar i förhållande till föregående år	Antal TV-licenser (i 1 000-tal)	Nettoökning från föregående år (i 1 000-tal)	Antal invånare per TV-licens
1938.....	987 ¹	—	—	—	—
1946.....	1 635	+ 3,2	—	—	—
1947.....	1 462	— 10,6	—	—	—
1948.....	1 514	+ 3,6	—	—	—
1949.....	1 430	— 5,5	—	—	—
1950.....	1 396	— 2,4	578	—	87
1951.....	1 365	— 2,2	1 162	584	43
1952.....	1 312	— 3,9	1 893	731	26
1953.....	1 285	— 2,1	2 957	1 064	17
1954.....	1 276	— 0,7	4 156	1 199	12
1955.....	1 182	— 7,4	5 400	1 244	9
1956.....	1 101	— 6,9	6 570	1 170	7
1957.....	915	— 16,9	7 761	1 191	6

¹ Siffrorna för åren före 1950 är uppskattade. Fr. o. m. år 1950 och framåt är siffrorna hämtade från kvartalsrapporter, som täcker ungefär 99 % av alla kända biografier, som arbetar kommersiellt.

Här genomfördes främst en ganska betydande höjning av skattesatserna för biografföreställningar i förhållande till de tidigare gällande skattesatserna. Där emot höll de sydtyska och sydvästtyska delstaterna i princip fast vid riksrådsbestämmelserna, vilka stadgade en skattesats av 13 % för biografföreställningar. På detta sätt uppstod mellan Nord- och Sydtyskland en betydande skattesplittring, som var till hinder för delstaternas lagstiftning på området under

den efterföljande tiden. När skillnaderna mellan de olika delstaternas skattesatser var som störst, förelåg en spännvidd mellan dessa på 23 procentenheter.

Under de senaste åren har nästan alla delstaterna genomfört ändringar i nöjesskattesatserna för biografföreställningar. Fem delstater har sänkt nöjesskatten, medan man i tre delstater företagit höjningar av skattesatserna. Den lägsta nöjesskatten för biograf-

Tabell 41. Antalet biografbesök och televisionslicenser i Förbundsrepubliken Tyskland, inklusive Väst-Berlin, åren 1950—57

År	Antal biografbesök (i milj.)	Procentuell förändring i förhållande till föregående år	Antal TV-licenser	Antal invånare per TV-licens
1950.....	487,4	+ 4,3	—	—
1951.....	554,8	+ 13,8	—	—
1952.....	614,5	+ 10,8	—	—
1953.....	680,2	+ 10,7	18 100	2 706
1954.....	735,6	+ 8,1	84 278	599
1955.....	766,1	+ 4,1	254 047	200
1956.....	817,5	+ 6,7	681 839	75
1957.....	800 ¹	— 2 ¹	1 211 935	42

¹ Uppskattade siffror.

föreställningar har f. n. Saar (12 % av inträdespriset) och den högsta biografbeskattningen har Schleswig-Holstein (25 %).

Ändringarna i nöjesskattesatserna grundas på nödvändigheten att avskaffa splittringen i skattehänseende mellan Nord- och Sydtyskland och att förenhetliga nöjesskatterätten i förbundsstaten. På förbundsinrikesministeriets initiativ har ett särskilt samarbetsorgan bildats med uppgift att verka i detta syfte. Den växande konkurrensen från televisionen har ännu inte utgjort motiv för skattesänkningar.

Antalet biografbesök i Förbundsrepubliken Tyskland, inklusive Väst-Berlin, åren 1950—57 framgår av tab. 41, vilken bygger på uppgifter ur Statistische Berichte 1958 nr 3, en publikation som utges av Spitzenorganisation der Filmwirtschaft E. V. i Karlsruhe.

Holland. Biograf föreställningar beskattas i Holland av såväl stat som kommun. Man har dels en statlig omsättningsskatt med 4 % på inträdesavgiften — eller egentligen $\frac{4}{96}$ av nettopriset — och dels en kommunal skatt, som fastställs av de kommunala myndigheterna och som kan variera betydligt mellan olika kommuner, beroende på respektive kommuners finansiella ställning.

Den statliga omsättningsskatten har ej ändrats under de senaste fem åren. Däremot har de olika kommunernas beskattning undergått stora ändringar.

Vid början av 1950-talet uppges den kommunala skatten på biografbiljetter ha utgått med i genomsnitt 35 %. Efter förhandlingar mellan biografägarna och i främsta rummet de nederländska kommunernas förbund för ca fem år sedan, varvid biografägarna dels påvisade att biljettinkomsterna inte svarade mot omkostnaderna och dels hotade med stridsåtgärder i form av driftinställelse, upp-

Tabell 42. Antalet biografbesök och televisionslicenser i Holland åren 1950—57

År	Antal biografbesök (i milj.)	Antal TV-licenser	Antal invånare per TV-licens
1950	63	—	—
1951	63	—	—
1952	63	—	—
1953	63	—	—
1954	65	—	—
1955	66	—	—
1956	69	99 466	109
1957	65	239 018	45

nåddes emellertid betydande reduktioner. Den genomsnittliga kommunala skatten uppgår numera till endast ca 23 %; i de stora stadskommunerna torde 20 % vara den normala skatten på biograf föreställningar men variationerna sträcker sig från 0 till 35 %.

Konkurrensen från televisionen har ännu inte framförts som ett argument för skattesänkningar. Televisionen har dock ännu inte erhållit någon större utbredning i Holland.

Biografernas besöksfrekvens har, som framgår av tab. 42, under den gångna delen av 1950-talet utmärkts av en god stabilitet.

Belgien. Nöjesskatten på avgifter för tillträde till biograf föreställningar uttages i Belgien sedan år 1948 av kommunerna, vilka inom vissa maximigränser har full frihet att fastställa skattesatsen. Maximigränserna är för biljettpriser om

högst 8 belg. francs	8,70 %
9—12 belg. francs	15,50 %
13—20 belg. francs	18,60 %
över 20 belg. francs	23,25 %

Då kommunerna sålunda självständigt kan fastställa skattesatserna, varierar dessa stundom från kommun till kommun. Med få undantag uttas emellertid maximiskatten enligt ovanstående tabell. Någon sänkning har såvitt bekant

inte företagits i någon kommun under de sista fem åren.

Nöjesskattens storlek och dess inverkan på biografernas besöksfrekvens har emellertid även i Belgien varit föremål för stor uppmärksamhet. Biografägarernas organisation har under de senaste 10 åren utan resultat gjort upprepade framställningar i syfte att uppnå en nedsättning av nöjesskatten på biograf-föreställningar, bl. a. under återopande av att skatten skulle ha en mycket oförmånlig inverkan på publiktillströmningen och att den beträffande andra slag av nöjestillställningar är betydligt lägre.

Utvecklingen av besöksfrekvensen på de belgiska biograferna under de senaste åtta åren framgår av nedanstående sammanställning.

År	Antal biografbesök (i milj.)
1950	107
1951	115
1952	113
1953	117
1954	115
1955	116
1956	112
1957	107

Någon statistik, som belyser televisionens utbredning i Belgien, finns ännu inte, emedan särskilda televisionslicenser införts först år 1958. Antalet licenser

beräknas i oktober samma år ha uppgått till ca 200 000.

Frankrike. Förutom en nöjesskatt, som i flertalet fall utgår med 16 % av biljettpriset, uttages i Frankrike en särskild tilläggsavgift på entrébiljetterna till biografföreställningar. Avgiften, som i genomsnitt utgör omkring 10 francs per biljett, tillföres en särskild stödfond för filmindustrin, kallad Fonds de Développement de l'Industrie Cinématographique. Ur denna fond kan filmproducenter erhålla bidrag till täckande av produktionskostnader för planerade filmer. Fondens verksamhet är lagligen reglerad.

Nöjesskatten sänktes år 1955 med några procent av skäl, som dock inte torde äga samband med televisionens utbyggnad. Besöksfrekvensen på biograferna synes inte ha påverkats av skattesänkningen. Antalet biografbesök, biografernas bruttointäkter och de genomsnittliga biljettpriserna under de senaste 10 åren framgår av tab. 43. I tabellen har även intagits uppgifter om antalet televisionslicenser åren 1950—57. De i tabellen angivna prishöjningarna torde huvudsakligen vara ett uttryck för den inflationistiska utveckling, som kännetecknat den franska ekonomin alltsedan andra världskriget.

Tabell 43. Antalet biografbesök, biografernas bruttointäkter och genomsnittliga biljettpriser åren 1948—57 samt antalet televisionslicenser åren 1950—57 i Frankrike

År	Antal biografbesök (i milj.)	Brutto- intäkter (i milj. frs.)	Genom- snittspris per biljett	Antal TV-licenser	Antal invånare per TV-licens
1948.....	399	19 600	49	—	—
1949.....	387	22 100	57	—	—
1950.....	370	25 900	69	3 794	11 055
1951.....	372	33 300	89	10 558	4 000
1952.....	356	38 400	107	23 964	1 777
1953.....	369	41 600	112	59 971	714
1954.....	383	45 500	119	125 088	343
1955.....	394	48 200	122	260 508	166
1956.....	400	50 000	125	442 433	98
1957.....	406,5	54 150	133	683 229	63

Italien. Den senaste lagen om beskattning av biografföreställningar utfärdades den 26 november 1955 och medförde en obetydlig sänkning i förhållande till föregående författning av den 6 augusti 1954. Förändringarna framgår av följande sammanställning.

Lag den 6 augusti 1954

18 % skatt på ett nettobiljettpris upp till 60 lire

18 till 60 % skatt på ett nettobiljettpris från 60 till 199 lire

60 % skatt på ett nettobiljettpris överstigande 199 lire.

Lag den 26 november 1955

15 % skatt på ett nettobiljettpris upp till 70 lire

15 till 60 % skatt på ett nettobiljettpris från 70 till 399 lire

60 % skatt på ett nettobiljettpris överstigande 399 lire.

Den italienska biografnöjesskatten är sålunda proportionell beträffande biljetter i lägsta och högsta prislägena och progressiv beträffande biljetterna i mellanprislägena, d. v. s. de mest utnyttjade prislägena.

En mera betydande nedsättning av skatten på biografföreställningar förordades i ett lagförslag, som framlades i februari 1958 för deputeradekammaren och som godkändes där den 7 mars. Förslaget innebar en nedsättning med en fjärdedel av de nuvarande skattesatserna. Senatens förtida upplösning har emellertid medfört, att förslaget ännu inte blivit genomfört.

Den obetydliga minskningen av skatten, som vidtogs år 1955, kan inte sägas ha motiverats av filmindustriens läge utan snarare av lämpligheten av att skapa en bättre ordning åt skattesystemet samt att gynna de enklare biograflokalerna, som frekventeras av en mindre välbärgad publik. Däremot har det ovannämnda förslaget om en skattesänkning motiverats av nödvändigheten

Tabell 44. Antalet biografbesök och televisionslicenser i Italien åren 1950—57

År	Antal biografbesök (i milj.)	Antal TV- licenser	Antal invånare per TV- licens
1950	662	—	—
1951	706	—	—
1952	748	—	—
1953	778	—	—
1954	801	88 118	542
1955	819	178 793	268
1956	790	366 151	131
1957	758	673 080	71

av att uppmuntra filmindustrien i dess nuvarande kritiska läge.

Besöksfrekvensen på de italienska biograferna uppvisar en betydande stegring mellan åren 1950 och 1955, varefter en viss minskning åter har inträtt, som framgår av tab. 44. Denna nedgång i besöksfrekvensen anses till viss del kunna bero på den ökande konkurrensen från televisionen. Reguljära televisionssändningar startades den 1 januari 1954.

Antalet televisionslicenser kan i oktober 1958 beräknas ha uppgått till ca 1 milj.

Som framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen för förändringar i nöjesskatten för biografföreställningar och televisionens utbredning i vissa länder, har man endast i England motiverat företagna sänkningar av biografnöjesskatten med den ökande konkurrensen från televisionen. Detta får ses mot bakgrunden av att televisionen ännu inte erhållit allmän utbredning i något annat europeiskt land än England. Övriga länder har ännu inte ett fullständigt distributionsnät för televisionssändningar. För att kunna bilda sig en uppfattning om televisionens inverkan på besöksfrekvensen i dessa länder skulle det därför vara erforderligt med en ingående undersökning av besöksfrek-

vensens utveckling inom de områden, som täckes av televisionssändningar. Några sådana undersökningar synes inte ha gjorts.

Det må i detta sammanhang påpekas, att antalet biografbesök under de senaste åren minskat endast i vissa av ifrågavarande länder. I Frankrike har besöksfrekvensen tvärtom stigit successivt under de senaste förflutna sex åren. Även Väst-Tyskland kan notera en avsevärd ökning under 1950-talet fram t. o. m. år 1956, varefter en obetydlig minskning inträtt under år 1957. Holland uppvisar en ökning av besöksfrekvensen under åren 1954—56 och en mindre nedgång under år 1957.

Av vad ovan sagts torde framgå, att det inte är möjligt att avgöra, om och i vilken utsträckning televisionen inverkat på besöksfrekvensen på biograferna.

Endast beträffande England torde med hänsyn till televisionslicensstockens storlek och den snabba tillväxten av denna under de senaste åren en viss del av frekvensminskningen kunna anses som en följd av konkurrensen från televisionen. Härvid är emellertid att märka, att besöksfrekvensen visat en sjunkande tendens under flera år, innan televisionen utbyggs.

England är det enda europeiska land, där antalet televisionslicenser är så omfattande, att televisionen nära nog kan anses vara var mans egendom. Antalet licenser i förhållande till folkmängden har fördubblats sedan år 1954. Vid ingången av år 1958 fanns en licens på var sjätte invånare. Under åren 1950—54 synes effekten på biografbesöken — om den skulle bero enbart på televisionens utbredning — ha varit ganska måttlig. Sålunda minskade besöksfrekvensen mellan åren 1952 och 1954 — då televisionslicensernas antal ökade från 1,9 till 4,2 miljoner — endast med 2,7 %. Därefter har nedgången varit större.

Redan åren före televisionens införande tycks en viss instabilitet i fråga om biografbesökens antal ha inträtt. Denna nedgång måste sättas i samband med andra företeelser och då främst den mycket starka uppgången i fråga om antalet biografbesök under de första efterkrigsåren i förhållande till tiden före andra världskriget. Detta bör i sin tur ses mot bakgrunden av det förhållandet att England — trots den nedgång som skett under senare år — är det land, som enligt den internationella statistiken haft det högsta antalet biografbesök per invånare i världen. Detta antal var 1955 — det senaste år för vilket jämförande internationella uppgifter finns tillgängliga — 23,2 per år och invånare, vilket kan jämföras med förhållandena i Sverige, där antalet biografbesök per år och invånare år 1957 uppgick till endast 9,4. Den större nedgången i den engelska besöksfrekvensen under år 1957 får även ses i samband med den starka influensaepidemien nämnda år. Efter nedgången mellan åren 1955 och 1957 ligger antalet biografbesök i England vid ca 17 per år och invånare.

I den mån sänkningar av nöjesskatten på biografföreställningar företagits i de olika länderna, synes dessa inte ha kommit allmänheten till godo i form av sänkta biljettpriser. Då nöjesskatten emellertid endast är en bland flera kostnadsfaktorer, är det svårt att fastställa nöjesskatteförändringars inflytande på prisbildningen.

Utvecklingen i Sverige

Televisionsutredningen framlade i sitt betänkande (SOU 1954:32) två alternativa beräkningar rörande televisionens framtida utbredning: dels enligt en 9-årig och dels enligt en 14-årig utbyggnadstid för distributionsnätet. Som grund för utredningens prognoser låg

en av Industriens utredningsinstitut verkställd undersökning, som grundade sig på bl. a. erfarenheterna av televisionens utveckling i England.

Tid efter
starten

1 år	
2 »	
3 »	
4 »	
5 »	
6 »	

Televisionsutredningen antog vidare, att man 14 år efter televisionens start enligt 9-årsplanen kunde vara uppe i ett antal av 150 televisionslicenser per 1 000 invånare, d. v. s. ca en licens på var sjunde invånare.

Licensutvecklingen har emellertid hittills överträffat alla prognoser. Som framgår av diagram 1 uppgick antalet televisionslicenser redan den 30 november 1958 till 212 000, vilket motsvarar en licens på 35 invånare. En jämförelse med den beräknade utvecklingen enligt televisionsutredningens 9-årsplan visar, att man f. n. ligger nära tre år före den beräknade utvecklingen. Nettotillskottet av nya televisionslicenser under tiden den 30 november 1957—den 30 november 1958 uppgår till ca 155 000 licenser. Med hänsyn till den förestående snabba utbyggnaden av televisionens distributionsnät och mot bakgrunden av den hittillsvarande licensutvecklingen synes det inte orimligt att antaga, att den årliga nettoökningen av antalet licenser kommer att överstiga 150 000 under de närmaste åren.

Den nu gällande planen för utbyggnad av televisionens distributionsnät framlades i statsverkspropositionen B till 1958 års riksdag (bil. 28). Genom ett maximalt utnyttjande av televerkets resurser i fråga om teknisk arbetskraft m. m. beräknades det vid utgången av budgetåret 1958/59 skola finnas 21 re-

Enligt televisionsutredningen skulle antalet televisionslicenser i Sverige öka i följande tempo under de första sex åren.

Antal mottagare

9-årsplanen	14-årsplanen
12 000	12 000
37 000	32 000
81 000	64 000
142 000	108 000
217 000	162 000
307 000	227 000

guljära sändare. Planen upptar dessutom 10 mindre s. k. slavsändare, som avses att sättas upp för att förbättra mottagningsförhållandena i sådana tätorter, som ligger på stort avstånd från huvudsändaren eller som till följd av mindre lämplig topografi har dåliga mottagningsförhållanden.

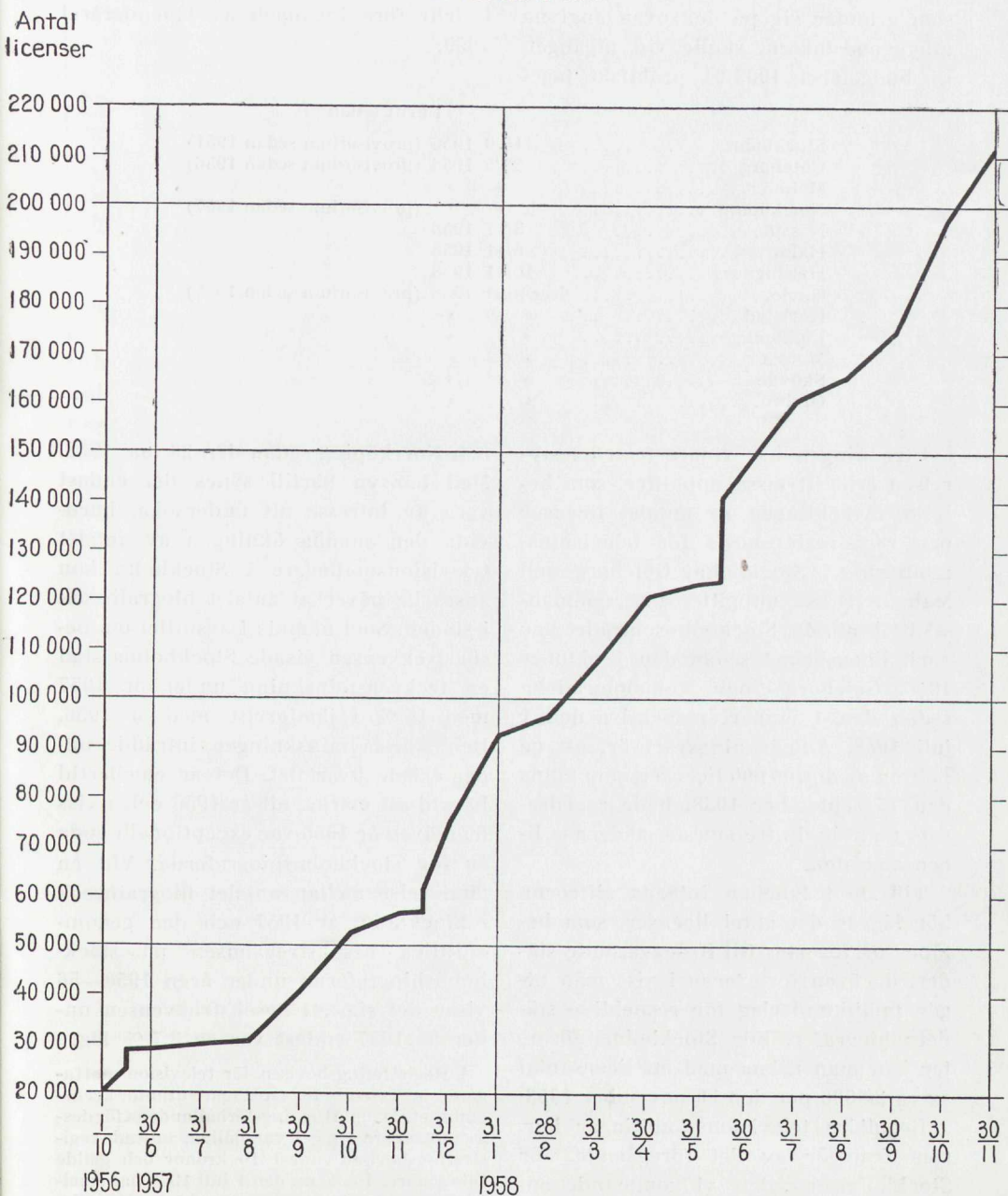
Om planen förverkligas, skulle vid utgången av budgetåret 1958/59 områden med tillhoppa 4,4 milj. invånare ha fullgoda mottagningsmöjligheter. För att undvika fördröjning av det fortsatta utbyggandet av sändarnätet föreslogs vidare i statsverkspropositionen, att telestyrelsen skulle erhålla bemyndigande att beställa materiel och vidta planeringsåtgärder för en vidareutbyggnad under budgetåren 1959/60 och 1960/61 i samma utsträckning som under 1958/59. Härigenom skulle ytterligare ett tiotal nya sändare samt ett mindre antal slavsändare tillkomma under vart och ett av dessa budgetår.

Riksdagen fattade sedermera beslut i överensstämmelse med statsverkspropositionens förslag.

I samband med anslagsäskandena för budgetåret 1959/60 har telestyrelsen inkommit med förslag till ny femårsplan för sändarnätets utbyggnad. Den tidigare femårsplanen hade i princip godkänts av riksdagen år 1957 men befanns redan våren 1958, bl. a. på grund av den snabba licensökningen, böra ersättas

Diagram 1. Utvecklingen i fråga om antalet televisionslicenser i Sverige under tiden 1 oktober 1956
—30 november 1958

med en ny femårsplan. Enligt telestyrelsens förslag till femårsplan, som omfattar utbyggnaden av sändarnätet under budgetåren 1958/59—1963/64 och som grundar sig på den ovan angivna utbyggnadstakten, skulle vid utgången av budgetåret 1963/64 praktiskt taget

hela vårt land täckas av reguljära televisionssändare.

Enligt uppgift från telestyrelsen beräknas följande televisionsstationer vara i drift före ingången av kalenderåret 1959.

I drift sedan	
Stockholm	16/9 1956 (provisorium sedan 1951)
Göteborg	23/5 1958 (provisorium sedan 1956)
Malmö	» »
Norrköping	» » (provisorium sedan 1957)
Nässjö	3/11 1958
Halmstad	6/11 1958
Hälsingborg	10/11 1958
Gävle	december 1958 (provisorium sedan 1957)
Karlstad	» »
Linköping	» »
Motala	» »
Skövde	» »
Örebro	» »

Utredningen har vidare från telestyrelsen erhållit vissa uppgifter, som belyser utvecklingen av antalet licenser och registreringsbevis för televisionsmottagare i Stockholm, Göteborg och Malmö.¹ Dessa uppgifter har sammanställts i tab. 45. Stockholmsområdet har varit licensbelagt sedan den 1 oktober 1956, Göteborgs- och Malmöområdena sedan den 1 januari respektive den 1 juli 1958. Anmärkningsvärt är, att ca hälften av de 200 000 licenser, som fanns den 15 september 1958, hade registrerats utanför de tre största städernas licensområden.

Till de i tabellen intagna siffrorna bör läggas det antal licenser, som belöper på förorter till ifrågavarande städer, då även förorterna i viss mån utgör publikunderlag för respektive städers biografer. För Stockholms förorter kan man räkna med ett licensantal av ca 20 000 per den 30 november 1958.

Reguljära televisionssändningar har, som framgår av det föregående, för Stockholmsområdets vidkommande endast ägt rum sedan den 16 september 1956 och beträffande Göteborg, Malmö

och Norrköping sedan den 23 maj 1958. Med hänsyn härtill synes det endast vara av intresse att undersöka, huruvida den snabba ökningen av antalet televisionsmottagare i Stockholm kan anses ha påverkat antalet biografbesök i staden. Som nämnts i avsnittet om besöksfrekvensen visade Stockholms stad en frekvensminskning under år 1957 med 15 % i jämförelse med år 1956. Den största minskningen inträdde under fjärde kvartalet. Det är emellertid härvid att märka, att år 1956 och i viss mån även år 1955 var exceptionellt goda år för stockholmsbiograferna. Vid en jämförelse mellan antalet biografbesök i Stockholm år 1957 och den genomsnittliga besöksfrekvensen på stockholmsbiograferna under åren 1950—56 visar det sig, att besöksfrekvensen under år 1957 endast var ca 3,7 % lägre

¹ Registreringsbevisen för televisionsmottagare var avsedda för mottagare utanför licensområdet. Då mottagningsförhållandena för dessa mottagare i regel var dåliga, kostade registreringsbevisen endast 10 kronor och gällde tills vidare. Fr. o. m. den 1 juli 1958 har emellertid registreringsbevisen upphört att gälla. Numera måste sålunda alla apparatinnehavare lösa licens.

Tabell 45. Antalet licenser och registreringsbevis för televisionsmottagare i Stockholm, Göteborg och Malmö

Datum	Stockholm	Göteborg		Malmö	
	Antal TV-licenser	Antal TV-licenser	Antal registreringsbevis	Antal TV-licenser	Antal registreringsbevis
30/6 1957.....	14 590	—	1 223	—	1 554
30/9 1957.....	19 820	—	1 665	—	1 913
30/11 1957.....	27 553	—	3 562	—	2 389
13/2 1958.....	39 867	9 036	—	—	—
15/4 1958.....	48 610	12 434	—	—	—
15/9 1958.....	57 240	14 628	—	7 607	—
24/11 1958.....	69 457	21 340	—	11 134	—

än genomsnittet för åren 1950—56. Av övriga nio städer, från vilka utredningen erhållit uppgifter, visar åtta ökad och en minskad besöksfrekvens i förhållande till genomsnittet för sjuårsperioden 1950—56.

Även under första halvåret 1958 sjönk antalet biografbesök i två av de tre största städerna; uppgifter föreligger ej för övriga städer. I Stockholm låg således siffrorna ca 14,5 % under genomsnittet för motsvarande halvårssiffror 1950—56, medan minskningen i antalet biografbesök i Göteborg under första halvåret 1958 i jämförelse med samma medeltalssiffror för åren 1950—56 var 6,3 %. I Malmö däremot ökade besöksfrekvensen med 1,5 %.

Föreliggande statistik över biografbesöksfrekvensens utveckling i Stockholm och vissa andra städer, vilka icke har tillgång till televisionssändningar eller i vilka televisionen ännu inte erhållit någon större utbredning, ger inte underlag för några säkrare slutsatser angående televisionens inverkan på besöksfrekvensen. Med hänsyn till den

snabba ökningen av antalet licenser för televisionsmottagare, synes det dock sannolikt, att orsaken till nedgången i antalet biografbesök i Stockholm under senare delen av år 1957 och första halvåret 1958 till viss del kan vara att söka i konkurrensen från televisionen. Det är emellertid omöjligt att avgöra, huru stor roll televisionen härvid spelat. Såsom antytts i avsnittet om besöksfrekvensen kan den starka influensaepidemin — med 1,1 milj. insjuknade — som kulminerade under hösten 1957 men fortsatte även våren 1958, ha varit av större betydelse och då särskilt i de största städerna. Även biljettprishöjningen torde ha medverkat.

Det är för biograferna normalt med vissa svängningar i biografbesökarnas antal mellan olika år och säsonger. Jämförelser mellan olika kvartal under ett år kan dessutom bli missvisande på grund av ojämnheter i premiärsättning och tillgången på mer eller mindre publikdragande filmer, vars återverkningar på besöksfrekvensen utjämnas över längre tidsperioder.

KAPITEL IV

Stöd åt filmproduktionen

1. Behov av fortsatt stöd

Utredningen har enligt direktiven att klarlägga, i vad mån behov alltså föreligger av stöd åt den svenska filmproduktionen. Den i det föregående redovisade, av en auktoriserad revisionsbyrå verkställda undersökningen av filmproduktionens kostnader och intäkter ger ett visst underlag för bedömningen av stödbehovet.

Revisionsbyråns undersökning omfattar på intäktssidan endast filmhyra, producentstöd och biografägarnas produktionsbidrag. Utredningen, som ansett sig böra gå längre, har dels tagit upp vissa andra inkomstkällor till behandling och dels verkställt en undersökning av filmproduktionens resultat med uppdelning på integrerade företag och fristående producenter. En översikt av dessa undersökningar ingår i den i kap. II lämnade redogörelsen för filmproduktionens lönsamhet.

Den svenska långfilmsproduktionen har enligt det undersökningsmaterial, som framlagts av revisionsbyrån, under den hittills förflutna delen av 1950-talet varje år gått med förlust. Även med det stöd, som erhållits från staten och biografägarna, visar produktionen totalt sett förlust. Det är endast spelåret 1951/52 — då produktionen stannade vid 18 filmer och exportintäkterna var särskilt stora — som därigenom visar ett netto.

Den av utredningen verkställda bearbetningen av föreliggande kostnads- och intäktsuppgifter med fördelning på in-

tegrerade företag — varmed förstås producentföretag med egna biografkedjor — och fristående filmproducenter utgör ett värdefullt komplement till redogörelsen för den inhemska filmproduktionens struktur. Resultatet ger vid handen, att filmproduktionen genomgående givit sämre resultat för de integrerade företagen än för de fristående producenterna. Oaktat stöd utgått i form av nöjesskatteåterbäring och produktionsbidrag från biografägarna, har under spelåren 1950/51—1956/57 premiärsatta filmer för de integrerade företagen medfört en sammanlagd förlust av 15,3 milj. kronor, under det att de fristående producenterna för samma tid kan uppvisa ett netto av 422 000 kronor. Detta beror dels på högre intäkter och dels på lägre produktionskostnader för de senare. Filmhyresintäkterna ligger genomsnittligt under hela perioden 10 % eller ca 30 000 kronor högre per film, medan kostnaderna är 20 % eller ca 90 000 kronor lägre per film i de fristående företagen.

Ett visst samband kan konstateras mellan antalet under de olika åren premiärsatta svenska filmer och deras inspelningsresultat. Sedan mera normala förhållanden inträtt efter filmkrisen i början av 1950-talet, har filmhyresintäkten för de undersökta svenska filmerna således hållit sig relativt konstant mellan 7 och 8 milj. kronor per år. Däremot har filmantalet varierat betydligt mellan åren och den genomsnittliga

filmhyresinkomsten fluktuerat från 248 000 till 302 000 kronor.

Fram till mitten av 1950-talet visade filmhyresintäkten per film en tendens att minska. Detta förhållande synes sammanhånga med den ökning av antalet premiärsatta filmer, som samtidigt ägde rum. Under spelåren 1954/55 och 1955/56 premiärsattes sålunda 35 respektive 38 svenska filmer, medan premiärsättningen de föregående åren — om man bortser från spelåret 1951/52, som påverkades av filmstoppet — omfattade ca 30 svenska filmer per år.

Svensk film svarar för mellan 25 och 30 % av beläggningen på biograferna men endast för 8—9 % av antalet visade filmer. De redovisade resultatsiffrorna bestyrker uppfattningen, att de svenska filmernas andel av biografernas spelintäkter — oberoende av antalet svenska filmer — är tämligen konstant. En ökning av antalet premiärsatta svenska filmer medför därför — om någon samtidig ändring i produktionens inriktning och förutsättningar ej sker — automatiskt ett genomsnittligt sämre nettoresultat för den inhemska filmproduktionen. Den nuvarande stödformen — med viss skatteåterbäring i förhållande till spelintäkterna — innebär nämligen endast en garanti för ökade intäkter totalt sett för svensk långfilmsproduktion, men däremot inte någon säkerhet för ett genomsnittligt förbättrat resultat per film. Det senare beror nästan helt på produktionens kostnader och antalet producerade filmer.

Det är i och för sig inte osannolikt, att det statliga stödet inte blott har bidragit till att upprätthålla en svensk filmproduktion av viss storleksordning, utan även stimulerat till en viss produktionsökning. En jämförelse med 1940-talet ger härvidlag knappast någon ledning med hänsyn till den konjunktur för svensk film, som föranleddes av andra världs-

kriget. Under förra delen av 1930-talet premiärsattes i medeltal 22 filmer per spelår. Under 1950-talet har antalet premiärsatta filmer däremot i genomsnitt uppgått till 31 per år.

Det viktigaste vid en bedömning av lönsamheten för filmproduktionen är — som i avsnittet om lönsamheten poängteras — huruvida intäkterna i de integrerade företagen är riktigt beräknade. Det är emellertid icke möjligt att avgöra om filmhyrorna — vilka utgår enligt samma principer för såväl integrerade som andra företag — är marknadsmässigt riktiga, d. v. s. motsvarar vad de skulle uppgå till om filmproduktionen icke drevs tillsammans med biografrörelse, som har tyngdpunkten förlagd till biografer i klasserna I och II och är koncentrerad till de större biograferna med centrala lägen i de större städerna och högt kapacitetsutnyttjande. Kombinationen med biografdrift och annan rörelse gör det således betydligt svårare att bedöma det verkliga resultatet av långfilmsproduktionen i de integrerade företagen.

Det olika ekonomiska utfallet av filmproduktionen för integrerade företag och fristående producenter torde emellertid i första hand bero på andra omständigheter. De fristående producentererna, som gör enstaka filmer per år eller med ett par års mellanrum och ej har stöd av egna biografkedjor, måste givetvis vara ytterst försiktiga, såväl vid valet av inspelningsobjekt som i fråga om därtill knutna kostnader. Riskerna på enstaka filmer kan nämligen vara så stora, att företagets bestånd är beroende därav. Å andra sidan har de integrerade företagen, som i anslutning till innehav av ateljéer och biografkedjor driver filmproduktion, en tryggare ställning. Denna beror — förutom på anknytningen till biografkedjor — på innehavet av andra inkomstkällor, såsom produktion

av annons- och beställningsfilm. Genom den kontinuerliga produktionen av ett flertal filmer årligen föreligger ytterligare en möjlighet till riskutjämning och därmed också förutsättningar för att taga större risker på konstnärliga experiment än de fristående producenterna kan göra.

Resultaten av utredningens bearbetning av siffermaterialet med fördelning på integrerade och fristående producenter bör emellertid bedömas med försiktighet. Gränsen mellan de båda grupperna av producenter är ej helt klar. Den ovan redovisade uppdelningen av de filmproducerande företagen å sådana som är integrerade med biografdrift och sådana som är fristående från biografintressen är icke den enda uppdelning som kan göras. En annan möjlighet är att uppdelna företagen i en grupp omfattande sådana som har ateljéer och en annan grupp som bedriver sin verksamhet utan intressen i ateljédrift. Tendensen i fråga om resultaten blir emellertid i stort sett densamma. Genomsnittslösningen för den med ateljédrift integrerade gruppen blir därvid underskott med ca 98 000 kronor per film, medan genomsnittslösningen för den från ateljédrift fristående gruppen blir ett överskott med ca 9 000 kronor. Ytterligare en möjlighet är att uppdelna företagen i en grupp som bedriver kontinuerlig produktion och en grupp som blott sporadiskt bedriver filmproduktion. För den kontinuerligt producerande gruppen blir vid en sådan uppdelning genomsnittslösningen en förlust med ca 91 000 kronor per film och för den sporadiskt producerande gruppen en förlust på 1 000 kronor.

En filminspelning är i och för sig så kapitalkrävande, att en fristående producent i allmänhet är hänvisad att för finansieringen av sina filmer söka er- hålla förskott på de kommande film-

hyresintäkterna. De är också för sättningen av filmerna i hög grad beroende av de biografägande företagen. Slutligen saknar en fristående producent ofta tekniska resurser för en självständig produktion. Det kan därför med fog göras gällande, att en från de integrerade företagen helt skild filmproduktion knappast kan förekomma och att de integrerade företagen är en stabiliserande faktor inom den svenska filmproduktionen.

Dessa förhållanden — vartill finns motsvarighet i andra länder — sammanhänger i Sverige mer än annorstädes med den begränsade marknaden, vilken i sin tur är beroende av språkområdet. Marknadsförhållandena styr automatiskt förutsättningarna för filmproduktionen och påverkar verksamhetens struktur och allmänna inriktning. Förutsättningarna för en inhemsk filmproduktion har sålunda alltmer kommit att bero på förekomsten av till de fasta producenterna knutna biografkedjor.

Som förut nämnts har den svenska filmproduktionen under den gångna delen av 1950-talet — med undantag för spelåret 1951/52 — redovisat betydande förlustsiffror. De totalt redovisade förlusterna för filmer som ingår i undersökningen — utan pålägg för andel i allmänna administrationskostnader men före skatteåterbäring och produktionsbidrag från biografägarna — har under spelåren 1952/53—1956/57 uppgått till respektive 3,6, 4,8, 7,1, 6,4 och 4,6 milj. kronor. Genomsnittligt per film har de redovisade förlusterna i tusental kronor uppgått till 135,5, 179,5, 229,8, 196,3 och 170,8. En höjning av biljettpriserna under spelåret 1956/57 kan därvid beräknas ha minskat detta års genomsnittliga förlust med ett belopp av mellan 25 000 och 35 000 kronor.

Om man utgår från att den svenska långfilmsproduktionen normalt omfattar

ett 30-tal filmer per år, kan den totala förlusten före skatteåterbäring och produktionsbidrag — under förutsättning av att de i redovisningen ingående filmernas resultat är representativa för hela den svenska långfilmsproduktionen — f. n. beräknas uppgå till mellan 5 och 5,5 milj. kronor årligen. Hänsyn har härvid tagits till de ökade intäkter, som den ovannämnda biljettprishöjningen under spelåret 1956/57 beräknas ha gett.

Då det nuvarande stödet infördes år 1951, beräknades filmproducenterna genom nöjesskatteåterbäringen få täckning för två tredjedelar av det då konstaterade underskottet per film. Dessa proportioner kan dock ha påverkats genom den höjning av skatteåterbäringen för färgfilm, som genomfördes vid stödets förlängning år 1955. Om man avser att även i fortsättningen ge filmproduktionen stöd i samma utsträckning som ursprungligen avsågs, kan den härför erforderliga stödsumman beräknas till mellan 3 och 3,5 milj. kronor per år. Eftersom filmproduktionen under de senaste åren åtnjutit statligt stöd med ca 2,8 milj. kronor årligen, skulle detta stöd under sådana förhållanden behöva höjas.

Av betydelse i detta sammanhang är emellertid möjligheten att erhålla fullständig nöjesskattebefrielse för filmer, som genom sitt innehåll tjänar vetenskapligt ändamål eller upplysnings-, undervisnings- eller uppfostringssyfte. I avsnittet om filmproduktionens lönsamhet redovisas vissa beräkningar rörande den ekonomiska betydelsen av denna skattelättnad. Den svenska filmproduktionens andel därav, som ej ingår i ovannämnda stödsumma, beräknas uppgå till ca 600 000 kronor per år.

I resultatredovisningen ingår ej de helt skattebefriade svenska filmerna. Då dessa filmer har varit av en alldeles speciell karaktär och såväl förekomsten av

dem som deras resultat utfallit mycket ojämnt, har utredningen icke ansett, att de bör medtagas vid bedömningen av det framtida stödbehovet.

Denna beräkning av stödbehovet grundar sig på förhållanden, som ligger bakåt i tiden. Det kommande stödbehovet är emellertid beroende av den svenska filmens framtidsutsikter. Av betydelse i detta sammanhang är den svenska filmens förmåga att hävda sig i konkurrensen med utländsk film. Betydelse torde även få tillmätas det konkurrensläge, som uppkommit genom televisionen.

Vid tidigare tillfällen, då producentstödet varit under omprövning, har från producenthåll televisionens roll som konkurrensfaktor starkt understrukits. I en inlägga till nöjesskatteutredningen, återgiven i dess betänkande (SOU 1956: 23, s. 75 f.) uttalade filmproducentföreningen sålunda härom följande.

Televisionens konkurrenskraft, framför allt under uppbyggnadsåren, bör icke underskattas. Den kommer med all sannolikhet att ytterst kännbart inverka på biografernas publikfrekvens och därmed på produktionens inkomstmöjligheter. Det säger sig självt, att filmfacket i sin helhet måste vara berett på att hävda sig i denna konkurrens genom särskilda åtgärder. Färgfilmen och det stora bildformatet, vilka i USA utgjort filmproduktionens främsta vapen i kampen om publiken, kan vi i Sverige icke undvara.

Enligt utredningens uppfattning kan man inte bortse från ett massmedium som televisionen vid en bedömning av den framtida utvecklingen för filmproduktionen. Utredningen, som är av den uppfattningen, att den svenska filmen bör kunna hävda sig väl i konkurrensen med televisionen, och att dess möjligheter därvidlag i hög grad blir beroende av svensk films allmänna standard, finner dock, att man vid bedömningen av behovet av stöd åt svensk film även måste beakta den förändrade ställning

för filmproduktionen, som inträder genom televisionens ökade utbredning.

Konkurrensen från utländsk film kan i fortsättningen beräknas göra sig gällande i samma utsträckning som hittills. Den svenska filmproduktionens främsta konkurrensmedel torde även här vara att satsa på filmer av god kvalitet. Av betydelse är också, att den följer med i den tekniska utvecklingen på området. Rent kalkylmässigt får man därvid räkna med att den inhemska filmproduktionen i ökad omfattning kommer att inspela filmer i färg, vilket kommer att återverka på kostnadssidan.

Stödbehovet kan även påverkas av det i olika sammanhang uttalade önskemålet att genom stödets utformning främja en mera högklassig filmproduktion. Till denna kategori hänförliga filmer torde ofta vara av mindre publikfriande natur och därmed förenade med större ekonomisk risk för producenten. Vare sig det gäller långfilm, speciell barnfilm eller kortfilm torde den inhemska filmproduktionens möjligheter att utan särskilt stöd tillmötesgå ifrågasvarande önskemål vara begränsade.

2. Val av stödform

Därest fortsatta stödåtgärder skulle befinnas erforderliga, erbjuder enligt direktiven för denna utredning det av 1954 års nöjesskatteutredning förordade s. k. producentandelssystemet en tänkbar utgångspunkt. Även andra alternativ har emellertid ansetts kunna prövas. I direktiven erinras dock om det från riksdagens sida uttalade önskemålet, att de framtida stödåtgärderna om möjligt bör inriktas på att främja tillkomsten av konstnärligt mera högtstående svenska filmer.

I det följande lämnas dels en översikt över nuvarande åtgärder för främjande av en svensk filmproduktion, dels

en redogörelse för nöjesskatteutredningens förslag. I anslutning därtill redovisas vissa andra stödformer, remissutalanden angående producentstödet utformning och utredningens synpunkter.

Nuvarande stöd

I kap. I återfinnes under rubriken »Gällande bestämmelser» en redogörelse för det nuvarande producentstödet utformning. Vid stödets införande år 1951 poängterades från statsmakternas sida, att det var ämnat som en hjälp till självhjälp för den svenska filmproduktionen i en kritisk situation. I överensstämmelse härmed var stödet tidsbegränsat och gällde intill utgången av juni månad 1955. Genom beslut av 1955 års riksdag fick bestämmelserna emellertid fortsatt giltighet under ytterligare en fyraårsperiod och gäller nu intill utgången av juni månad 1959.

Vid förlängningen av stödet, som har formen av nöjesskatteåterbäring, genomfördes en differentiering av producentbidragets storlek, allteftersom fråga är om färgfilm eller svartvit film. Bidrag utgår sålunda med 20 % för svartvit och 35 % för färgfilm av statens andel av nöjesskatten för biografföreställning, vid vilken bidragsberättigande svensk film visas.

Stödet är generellt och utgår utan vare sig behovs- eller kvalitetsbedömning i det enskilda fallet. Vissa begränsningar gäller dock. Bidrag utgår sålunda inte för film, som är kortare än 2 000 m som bredfilm eller 800 m som smalfilm, och ej heller i fråga om biografföreställning, vid vilken inslaget av utländsk film är mer än 15 %.

Det ankommer på statens biografbyrå att avgöra, om en film enligt bidragsbestämmelserna är att anse som svensk eller ej. Bidraget utbetalas till filmproducenten eller dennes ombud direkt av biografföreställningens anordnare, som

Tabell 46. *Det statliga producentstödet
storlek (i 1000-tal kronor) budgetåren
1951/52—1957/58*

Budget- år	Antal filmer	Färg- film	Svartvit film	Summa
1951/52	20	—	—	2 024
1952/53	31	—	—	2 487
1953/54	30	—	—	2 348
1954/55	35	—	—	2 506
1955/56	38	624	2 105	2 729
1956/57	32	998	2 234	3 232
1957/58	31	963	1 781	2 744
Summa	217	2 585	6 120	18 070

äger avräkna motsvarande belopp vid sin redovisning av nöjesskatt.

Med utgångspunkt från en årlig produktion av 30 filmer beräknades filmproduktionen genom denna nöjesskatteåterbäring komma att tillföras ca 2,3 milj. kronor per år. Stödets storlek (i 1 000-tal kronor) för budgetåren 1951/52—1957/58 framgår av tab. 46, som utvisar en successiv ökning av stödet med inemot en halv milj. kronor.

Vid sidan om det egentliga producentstödet föreligger, som utredningen i annat sammanhang framhållit, vissa möjligheter till nöjesskattebefrielse, som visat sig vara av icke oväsentlig ekonomisk betydelse för film- och biografbranschen. Bestämmelserna härom återfinnes i 14 § andra st. nöjesskatteförordningen och avser vissa slag av biografföreställningar.

Sedan den 1 juli 1952 har film- och biografbranschen enligt utredningens beräkningar — redovisade i avsnittet rörande filmproduktionens lönsamhet — genom hel nöjesskattebefrielse för vissa filmer årligen tillförts ca 1,5 milj. kronor. Den svenska filmproduktionens andel härav kan beräknas ha uppgått till ca 600 000 kronor årligen.

Enligt 14 § andra st. nöjesskatteförordningen i dess ursprungliga lydelse skulle nöjesskatt inte utgå för nöjes-

tillställning, som anordnades i undervisnings- eller uppfostringssyfte och som med hänsyn till sitt innehåll jämväl var ägnad att tjäna sådant syfte. Fråga om skattebefrielse prövades i första hand av den lokala uppborgsmyndigheten. Dess beslut granskades därefter av länsstyrelsen, som också i stor utsträckning hade att besvärsvägen pröva frågor av detta slag. Meningarna växlade ofta myndigheterna emellan. Regeringsrättens prövning utgjorde sista ledet i ett utomordentligt tungrott prövningsförfarande.

Efter förslag av 1949 års filmkommitté genomfördes genom förordningen den 15 maj 1952, nr 278, en ändring av 14 §. Det ankommer numera på statens biografbyrå att efter framställning meddela förhandsbesked, huruvida en film är av beskaffenhet att kunna medföra skattebefrielse. Samtidigt utvidgades paragrafens tillämpningsområde, så att även »upplysningssyfte» numera kvalificerar för skattebefrielse. Enligt paragrafens nuvarande lydelse är det vidare utan betydelse i detta sammanhang, om visningen av filmen sker i vinnings- syfte eller ej. En konsekvens av omredigeringen har även blivit, att skattebefrielsen knutits till den film som visas i stället för som tidigare till biografföreställningen som sådan.

Biografbyrån har att vid prövning av fråga om visningen av en film kan anses ägnad att tjäna vetenskapligt ändamål eller upplysnings-, undervisnings- eller uppfostringssyfte att iakttaga en restriktiv tillämpning av bestämmelsen. Följande uttalande av 1949 års filmkommitté brukar återopas som stöd för att underhållningsfilmen — även konstnärligt högklassig sådan — måste hållas utanför ramen för den i 14 § avsedda skattebefrielsen.

Det ligger — — — i sakens natur, att gränsen mellan underhållnings- och under-

visningsfilm ibland kommer att bli svår att dra. Kommittén anser, att man till undervisningsfilm måste räkna sådan film, som inte bara innehåller undervisande inslag utan där det undervisande inslaget är starkt framträdande. All god film kan visserligen anses som uppfostrande eller undervisande, men det är icke avsikten med denna bestämmelse att medge någon allmän nöjesskattebefrielse åt konstnärligt högtstående film, varvid en gränsdragning skulle bli ytterst besvärlig.

Endast sådan upplysning, undervisning eller uppfostran som är av »allmänt värde för samhället» har ansetts böra berättiga till skattebefrielse. Innebörderna av detta uttryck är emellertid inte fullt klar och förhållandena utvecklade sig även i sådan riktning, att chefen för biografbyrån ansåg sig böra i en framställning till 1954 års nöjesskatteutredning framhålla önskvärdheten av en klarare och mera preciserad formulering av 14 §. Nøjesskatteutredningen gjorde i anslutning därtill följande uttalande.

Att med bibehållande av den målsättning, som legat till grund för paragrafens utformning, genomföra en ändring av stadgandet i angivet syfte synes oss knappast möjligt. Vi ha övervägt olika möjligheter att genom omredigering av paragrafens andra stycke lämna rum för en skärpning av biografbyråns praxis. Ett stadgande av innehåll, att filmens visning skall vara ägnad att *uteslutande* tjäna berörda ändamål, torde komma att i alltför hög grad begränsa paragrafens tillämpningsområde. Effekten torde bli densamma, om man förutsätter, att endast *pedagogiskt* värdefulla filmer skola berättiga till skattebefrielse.

Den möjligheten föreligger givetvis att i anslutning till 14 § andra stycket meddela förtydligande anvisningar angående dess tillämpning. Att i särskild ordning lämna detaljerade föreskrifter för biografbyråns bedömande i dessa frågor torde emellertid icke vara att tillråda. Icke heller ha vi ansett oss böra genom några uttalanden binda biografbyrån i dess fortsatta verksamhet på detta område. Vi finna det emellertid angeläget att framhålla önskvärdheten av en fortsatt restriktiv tillämpning av nämnda författningsrum.

Tillämpningen av 14 § andra st. nöjesskatteförordningen har uppenbarligen för biografbyråns del varit förenad med betydande svårigheter. Som utredningen i det föregående kunnat konstatera har den möjlighet till fullständig nöjesskattebefrielse, som här föreligger och som gäller både svensk och utländsk film, emellertid varit av icke oväsentlig ekonomisk betydelse för såväl biografägare som filmägare. Enligt överenskomelse mellan branschorganisationerna fördelas nämligen den på en skattefri föreställning belöpande nöjesskatten på visst sätt mellan vederbörande biografägare och filmägare.

Enligt 14 § andra st. nöjesskatteförordningen utgår sedan den 1 juli 1957 inte heller nöjesskatt vid visning å matinéföreställningar av barnfilm, som godkänts av den till barnfilmkommittén knutna barnfilmjuryn. Genom denna nöjesskattebefrielse har man velat stimulera produktionen av för barn lämpade filmer. Härvidlag är emellertid att märka, att endast en mindre del av de filmer, som beröres av skattelättnaden, är svenska.

Det av den införda nöjesskattebefrielsen för barnfilm betingade skattebortfallet har av utredningen beräknats till ca 1,7 milj. kronor per år, varav 1,2 milj. kronor beräknas tillfalla vederbörande filmägare. Uppgifter saknas för bedömning av hur stor del av sistnämnda belopp, som kan antagas komma den svenska filmproduktionen till godo. Med nuvarande andel svenska barnfilmer på barnmatinéerna torde dock beloppet vara ringa.

Producentandelssystemet

Det av 1954 års nöjesskatteutredning förordade s. k. producentandelssystemet är i huvudsak utformat efter engelsk förebild. Enligt frivillig överenskommelse mellan organisationerna inom

den engelska film- och biografbranschen lägges på varje biografbiljett en extra avgift, vilken redovisas och betalas av biografägarna till en central fördelningsorganisation. Denna organisation fördelar influtna belopp bland producenter av inhemska filmer i proportion till de bruttofilmhyror, som dessa filmer inspelar. Från bidragsplikten är i England undantagna mindre biografer. Denna produktionsandel är vidare befriad från nöjesskatt och ingår således inte i det belopp på basis av vilket nöjesskatten beräknas.

I överensstämmelse härmed föreslog nöjesskatteutredningen, att biografägarna av den biobesökande allmänheten skulle uttaga och till ett centralt organ redovisa 10 öre för varje försåld biljett. Medlen skulle oavkortade tillföras den svenska filmproduktionen, vilket förutsatte, att dessa biljettpristillägg — producentandelar — inte belastades med vare sig nöjesskatt eller filmhyra ävensom att biografägarna inte gjorde anspråk på någon del därav. Det förutsattes, att en överenskommelse härom träffades mellan berörda intressentgrupper: filmproducenter, filmuthyrare och biografägare.

För systemets genomförande erfordrades en förbindelse från varje biografägare att inleverera producentandelarna till det organ, som utsågs att förvalta medlen. I syfte att förenkla och förbilliga administrationen av stödet föreslogs, att det stora antalet småbiografer — av landets ca 2 500 biografer utgöres drygt 1 500 av småbiografer med högst tre föreställningar i veckan — skulle undantagas från skyldigheten att utge producentandel. Det ekonomiska resultatet ansågs inte komma att påverkas i alltför hög grad av en sådan begränsning, eftersom endast en förhållandevis ringa del av biljettintäkterna härrör från dessa mindre biografer.

Det fanns också andra skäl för att vid ett genomförande av producentandelsystemet undanta de mindre biograferna. De ansågs således i allmänhet inte ha så stora möjligheter att genom prisjusteringar kompensera sig för producentandelen. Vidare kunde det synas ologiskt att mindre bärkraftiga biografer, som själva är i behov av ekonomiskt bistånd för sin fortsatta existens, skulle bidra till stödet åt den svenska filmproduktionen. Deras möjligheter att stå till tjänst med den service, som producentandelsystemet förutsätter från biografernas sida, bedömdes med andra ord som relativt begränsade.

På grundval av det statistiska material, som finns redovisat i bilaga 1 till nöjesskatteutredningens betänkande, uppskattades den totala besöksfrekvensen på biograferna till ca 70 milj. besökare per år. De större biograferna, var till hänfördes sådana med minst fyra föreställningar per vecka, ansågs representera 80 % av totala antalet besökare. Med ett tillägg av 10 öre per biljett skulle dessa biografer årligen tillföra den svenska filmproduktionen ca 5,6 milj. kronor. Eftersom det nuvarande stödet kan beräknas uppgå till ca 3 milj. kronor per år, skulle filmproducenterna genom omläggningen komma att erhålla ytterligare i runt tal $(5,6 - 3 =) 2,6$ milj. kronor per år.

Medlens fördelning. Enligt nöjesskatteutredningens förslag skulle huvuddelen eller tre fjärdedelar av producentandelsmedlen fördelas bland svenska filmproducenter i förhållande till spelintäkterna under året av respektive filmer. För att inte detta automatiska stöd vid ett sämre utfall än vad utredningen räknat med skulle bli lägre än nuvarande nöjesskatteåterbäring, föreslog utredningen, att ett belopp av 3,5 milj. kronor i första hand skulle avsättas för

fördelning efter spelintäkterna, innan andra ändamål tillgodosågs.

Från producenthåll hade framhållits önskvärdheten av att främja exporten av svensk film. För att tillgodose behovet av sådant stöd föreslogs, att ett belopp av 100 000 kronor per år beräknades för berörda ändamål. Eftersom det i sista hand måste bli vederbörande producent, som avgör om en film skall exporteras, ansågs det lämpligast att dessa medel fördelades enligt samma grunder, som skulle gälla för det automatiska stödet. Av denna anledning föreslogs det automatiska stödet höjt med 100 000 kronor till 3,6 milj. kronor.

Den återstående fjärdedelen av producentandelsmedlen skulle enligt förslaget användas för tillgodoseende av önskemålen om premiering av kulturellt värdefulla filmer och för stöd åt produktionen av svenska barnfilmer. För sådana särskilda ändamål skulle i första hand avsättas ett belopp av 1,2 milj. kronor. Av dessa medel föreslogs 800 000 kronor skola utdelas i form av premier till producenter av konstnärligt högtstående svenska långfilmer, 100 000 kronor användas för premiering av konstnärligt högtstående eller eljest värdefulla svenska kortfilmer och 250 000 kronor för stödjande av svensk barnfilmsproduktion. Återstående 50 000 kronor var avsedda att användas för anslag till forskning m. m. på filmens område.

Vad som återstod av producentandelsmedlen, sedan nämnda belopp om sammanlagt 4,8 milj. kronor frånräknats, skulle fördelas på de olika stödformer-na enligt samma proportioner; tre fjärdedelar av medlen skulle således tillföras filmproducenterna enligt de grunder, som angivits för det automatiska stödet, och en fjärdedel användas för ovan angivna särskilda ändamål. Sist-nämnda andel av överskottsmedlen ansågs inte böra fördelas på de olika än-

damål, som skulle tillgodoses därmed och som redovisats i det föregående. Det skulle ankomma på det organ, som erfordrades för förvaltningen av medlen, att efter eget gottfinnande fördela dessa medel på berörda ändamål.

Administration. För handhavandet av de administrativa uppgifter, som är förknippade med det av nöjesskatteutredningen förordade stödsystemet, föreslog utredningen inrättande av ett centralt organ, benämnt Filmproducenternas redovisningscentral aktiebolag. Filmproducentföreningen och andra representativa organisationer inom den svenska film- och biografbranschen skulle vara huvudintressenter i bolaget. Aktie i bolaget skulle endast kunna förvärvas av dylik organisation. Vidare förutsattes att bolagets styrelse, bestående av fem ledamöter, skulle vara sammansatt av företrädare för berörda intressentgrupper: filmproducenter, filmuthyrare och biografägare. En ledamot med uppdrag att fungera som styrelsens ordförande och en suppleant för denne skulle utses av Kungl. Maj:t.

Redovisningscentralen skulle inte bara uppbära och förvalta producentandelsmedlen utan även ansvara för medlens fördelning på det generella stödet och de särskilda ändamål, som också skulle tillgodoses. Vidare ansågs fördelningen av det automatiskt utgående stödet mellan därtill berättigade producenter lämpligen böra anförtros åt bolaget. Medel, som skulle användas för uppmuntran av en högklassig svensk filmproduktion m. m., skulle däremot av bolaget avskiljas och ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för tillgodoseende av ifrågavarande ändamål.

Uppgiften att årligen utdela premier-na till förtjänta producenter av svenska långfilmer respektive kortfilmer skulle anförtros åt en särskild jury, bestående

av fem opartiska och för uppgiften väl lämpade personer. Juryns ledamöter föreslogs skola utses av Kungl. Maj:t för en tid av högst tre år. För att undvika eventuella risker för en alltför ensidig bedömning på längre sikt skulle avgående ledamot inte kunna ånyo utses att vara ledamot av juryn.

Stödet åt produktionen av dokumentärfilm och annan kortfilm föreslogs också skola få formen av en premiering av härtill förtjänta filmer. Fördelningen av medlen ansågs emellertid böra grundas på en ingående bedömning av under året inspelade kortfilmer. Med hänsyn härtill och då filmer av detta slag inte når samma publicitet som långfilmer, förutsattes, att bidrag av dessa medel — i likhet med producentbidrag för barnfilm — skulle erhållas efter ansökan, ställd till det organ som av Kungl. Maj:t utsågs för handhavandet av härmed förknippade uppgifter.

Medel, som enligt förslaget skulle anslås för stödjande av svensk barnfilmsproduktion, borde enligt nöjesskatteutredningen överlämnas till ett särskilt organ, som skulle svara för att medlen användes i detta syfte.

Nøjesskatteutredningen ifrågasatte slutligen, om man inte borde centralisera alla de uppgifter, som skulle ligga utanför redovisningscentralens kompetensområde, till ett enda organ, benämnt statens filmråd. Såväl kostnadsskäl som praktiska synpunkter fann utredningen tala för en sådan samordning av de administrativa uppgifterna. Utredningen erinrade om att 1949 års filmkommitté i sitt betänkande om barn och film (SOU 1952: 51) föreslagit inrättandet av ett statens barnfilmråd med uppgift att bedöma manuskript till barnfilmer, bedriva upplysningsverksamhet m. m. Det kansli, som förutsatts skola inrättas för barnfilmrådet, ansågs inte behöva utökas i nämnvärd grad för att tillfreds-

ställande kunna betjäna juryn för fördelning av filmpremier och även handha medlen för utdelning av anslag till forskning m. m. på filmens område.

Vissa andra stödformer

Förutom de ovan redovisade stödformerna kan även tänkas andra alternativ för ett stöd åt den svenska filmproduktionen, exempelvis en större sänkning av biografnöjesskatten, direkta anslag över statsbudgeten eller en kombination av olika stödformer. Det förstnämnda alternativet är enklast att genomföra men har bl. a. den nackdelen, att stödet inte uteslutande eller ens till största delen kommer den svenska filmproduktionen till godo. Det andra alternativet har legat till grund för de förslag och yrkanden om ett kvalitetsbetonat stöd, som framförts under årens lopp och som här i korthet må nämnas.

Redan 1941 års filmutredning föreslog i sitt betänkande (SOU 1942: 36) ett på kvalitetsprövning grundat stöd åt produktionen av såväl långfilm som kortfilm. Som framgår av den i historiken intagna redogörelsen för förslaget skulle ekonomisk garanti i viss omfattning och på vissa villkor beviljas till framställning av konstnärligt och kulturellt högtstående långfilmer, särskilt sådana med nationell syftning. Enligt förslaget skulle bidrag vidare lämnas för framställning av kortfilmer, som ur allmänt kulturella synpunkter kunde betecknas som värdefulla och även konstnärligt sett motsvarade höga krav. Produktion av sådana filmer föreslogs även skola ske på initiativ från statens sida.

Det sedermera av 1950 års filmutredning föreslagna och av statsmakterna accepterade stödet utgår utan vare sig behovs- eller kvalitetsprövning i det enskilda fallet. Genom stödets konstruktion är dessutom inte blott s. k. kortfil-

mer utan även filmer, avsedda för barn, utesluta från bidragsmöjlighet. Med anledning härav har i riksdagen vid upprepade tillfällen motionsvis framförts yrkanden om kompletterande stödåtgärder.

Sålunda gav redan propositionen 1951:142 angående införande av ett statligt stöd åt svensk filmproduktion anledning till ett par likalydande motioner — I: 440 och II: 513 — vari yrkades, att en förutsättningslös utredning skulle verkställas om möjligheterna att utsträcka det statliga filmstödet till s. k. kortfilmer samt om de former, under vilka ett sådant stöd borde utgå. Statsutskottet, som fann det i och för sig önskvärt att en ur konstnärliga och kulturella synpunkter högklassig svensk kortfilmsproduktion i möjligaste mån befrämjades av det allmänna, hänvisade i sitt utlåtande (nr 162) till 1941 års filmutrednings förslag härom och ansåg sig inte böra påkalla någon ytterligare utredning. Riksdagen biträdde emellertid motionärernas yrkande.

I de likalydande motionerna I: 341 och II: 352 vid 1952 års riksdag yrkades, att frågan om statligt stöd åt konstnärligt inriktad svensk långfilmsproduktion skulle utredas. Förutsättningsarna för en konstnärligt värdefull filmproduktion hade enligt motionärerna inte nämnvärt förbättrats sedan filmstoppet. En ambitiös och mera kvalitetsbetonad filmproduktion var fortfarande ett vågspel och däri såg motionärerna en fara för den svenska filmens utveckling som konstform. Det ansågs välbetänkt att snarast söka motverka filmbranschens rätt tydliga tendens att med en ensidig affärsmässighet efterätta den konstnärligt värdefulla filmen. Stödåtgärderna från statens sida borde enligt motionärerna inte utesluta ta sikte på långfilmen utan också på kortfilmen och dokumentärfilmen.

I fråga om stödets utformning anförde motionärerna följande.

Under vilka former och i vilken utsträckning staten skall engagera sig i den stödverksamhet till förmån för den svenska filmens konstnärliga förkovran, som i det föregående förordats, torde icke kunna klarläggas utan närmare utredning. Klart synes emellertid vara, att det här ej kan bli tal om annan bedömning än av redan *färdiga* filmer, förslagsvis vid filmsäsongens slut, och att denna göres av en jury, innefattande representanter för förslagsvis Kungl. Maj:t, filmkritiken, filmcensuren, det allmänna kulturlivet och Svenska filmsamfundet. Ett lämpligt antal penningpriser (premier) för utdelning till de producenter, som under året framställt de konstnärligt mest värdefulla spelfilmerna, böra stå till förfogande. Premierna kunde inom långfilmsgruppen förslagsvis variera inom en skala från 100 000 kronor till 25 000 kronor. Ett stöd i denna form skulle för vederbörande producent antingen innebära en kompensation för lidna förluster eller en uppmuntran att även i fortsättningen bemöda sig om produktionen av värdefull film. Vidare borde penningpremier å förslagsvis vardera 10 000 kronor utgå till manuskriptförfattare respektive den regissör, fotograf och skådespelare som på sitt område gjort den förtjänstfullaste insatsen inom produktionen under det gångna filmåret.

Statsutskottet erinrade i sitt utlåtande (nr 225) om att 1951 års riksdag funnit en förutsättningslös utredning angående stöd till den konstnärliga och dokumentariska kortfilmen böra komma till stånd. Samma riksdag hade emellertid också anslutit sig till den av föredragande departementschefen i propositionen 1951:142 intagna avvisande ståndpunkten till införandet av en kvalitetsbedömning av de filmer, som enligt propositionen skulle komma i åtnjutande av statligt stöd i form av nöjesskatteåterbäring. Utskottet ifrågasatte, om inte de i motionerna angivna uppslagen beträffande statligt stöd åt konstnärligt inriktad långfilmsproduktion lämpligen borde upptagas till be-

dömande i samband med dels ett slutligt ställningstagande till 1941 års filmutrednings ovannämnda förslag, dels ock den av 1951 års riksdag begärda utredningen. Riksdagen anslöt sig till den av utskottet intagna ståndpunkten.

Vad beträffar barnfilmsproduktionen föreligger ett av 1949 års filmkommitté utarbetat förslag till stödåtgärder. Enligt förslaget, som finns redovisat i kommitténs betänkande om barn och film (SOU 1952:51), skulle produktionen av barnfilm stödjas ekonomiskt genom återbäring helt eller delvis av nöjesskatten och beredande av möjligheter för vederbörande producent att erhålla ekonomiska garantier från statens sida mot eventuella förluster.

Genom att visning av barnfilm sedan den 1 juli 1957 under vissa förutsättningar är skattefri, kan kommitténs förslag om nöjesskatteåterbäring för sådan film i huvudsak sägas vara genomfört. Kommitténs överväganden i detta sammanhang är emellertid av ett mera allmänt intresse och skall här i korthet beröras.

Enligt kommittén borde en differentiering av detta stöd ske mellan godkända småbarnsfilmer — d. v. s. filmer avsedda även för barn under 11 år — ävensom andra barnfilmer av utmärkt förtjänst å ena sidan och andra godkända barnfilmer å den andra. Filmer av den förra kategorien blir med sin begränsade publik sällan ekonomiskt bärkraftiga och ansågs fördenskull böra berättiga till återbäring av hela nöjesskatten. För den andra kategorien föreslogs återbäring med halva nöjesskatten.

Denna indelning av barnfilmerna överensstämde med den av kommittén i dess betänkande om filmcensuren (SOU 1951:16) föreslagna differentieringen av barnföreställningarna. Den nuvarande barngränsen vid 15 år före-

slogs där bli ersatt med två alternativa barngränser vid 11 och 16 år. Syftet härmed var att ge barn mellan 11 och 16 år tillfälle att se en del filmer, som kunde anses olämpliga för de mindre barnen.

I fråga om utländska barnfilmer gjorde kommittén åtskillnad mellan barnfilmer, som inspelats i de övriga nordiska länderna, och andra utländska barnfilmer. För barnfilmer från våra nordiska grannländer skulle nöjesskatten återbäras efter samma principer som för svensk barnfilm och inlevereras till producentens ombud här i landet. Nøjesskattemedel för annan utländsk barnfilm, som i och för sig berättigade till återbäring, skulle däremot inte tillställas producenten eller dennes ombud utan i stället reserveras för särskilda ändamål, såsom inköp och dubbing av värdefull utländsk barnfilm eller nedkopiering av sådan barnfilm till smalfilmsformat.

Nøjesskatteåterbäringen utfaller emellertid först i efterhand och ansågs av kommittén dessutom utgöra ett alltför oberäkneligt stöd för att i större utsträckning stimulera till produktion av god barnfilm. Om staten därutöver ställde ekonomiska garantier mot uppkommande förluster, beräknades producenterna däremot bli mera positivt inställda till filmuppslag, som de måhända eljest skulle ha avvisat.

Kommitténs förslag gick därför ut på att s. k. produktionslån skulle kunna lämnas med anlitanande av medel, som av staten årligen anvisats härför. Medlen skulle tillföras en särskild fond, kallad barnfilmfonden, och stå under statskontorets förvaltning. Det skulle ankomma på ett för ändamålet inrättat organ, benämnt statens barnfilmråd, att efter förhandsbedömning av manuskript m. m. bevilja statliga garantilån av här ifrågavarande slag. Lån, som beviljades,

skulle utbetalas under inspelningens gång. Även filmer, som inspelats utan rådets kontroll, skulle kunna berättiga producenten till bidrag efter samma grunder.

Lånen skulle vara räntefria och uppgå till en tredjedel eller — om så skulle visa sig behövt — högst hälften av de beräknade inspelningskostnaderna, i intet fall dock mer än 175 000 kronor. Om och i den mån producentens inkomst av filmen efter avdrag för eventuellt förekommande nöjesskatt samt biografägarens och distributionens andelar understeg produktionskostnaderna, skulle befrielse från återbetalningskyldighet kunna medges. Beslutet här om förutsattes skola föregås av en granskning av producentens räkenskaper.

Remissuttalanden angående producentstödet utformning

Medlens fördelning. Enligt nöjesskattutredningens förslag skulle tre fjärdedelar av producentandelsmedlen fördelas bland de svenska filmproducenterna i förhållande till spelintäkterna av deras filmer under året. Återstoden skulle användas för stödande av en önskvärd filmproduktion.

Från vissa remissinstansers sida framfördes erinringar mot angivna proportioner mellan de olika stödförmåerna, liksom även mot medlens fördelning på olika ändamål.

Det automatiska stödet skulle genom sin konstruktion medföra, att filmer, som drar mera publik, finge ett större stöd. Eftersom filmens kvalitet ofta inte motsvarar dess publikframgång — skäligen enkla filmskapelser med relativt låg framställningskostnad har ofta den största publikframgången — föreslog *riksräkenskapsverket* och *statens priskontrollnämnd* en maximering av stödet. Enligt *riksräkenskapsverket*

borde det inte i något fall utgå med högre belopp än filmens produktionskostnader. Priskontrollnämnden förordade, att stödet skulle maximeras till högst 100 000 kronor per film. Vad som därutöver inflöt borde enligt nämnden överföras till de medel, som enligt förslaget skulle utnyttjas för de enligt nämndens mening väl så angelägna särskilda ändamålen.

Utredningens förslag, att en del av producentandelsmedlen skulle avsättas för premiering av goda filmer, främjande av barnfilmsproduktion m. m. hälsades med tillfredsställelse. Flertalet av de remissinstanser, som yttrat sig om förslaget i denna del, ifrågasatte dock om det inte förelåg skäl att låta en större del av medlen användas här för. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anförde således.

Länsstyrelsen finner denna gradering av producentstödet tilltalande. Den förutsätter en värdering av filmerna. Då nu tidigare betänkligheter mot en dylik således övervunnits, kan det enligt länsstyrelsens mening ifrågasättas, om skäl icke finns att gå ännu längre på den inslagna vägen och använda större del av producentstödet än utredningen föreslår till premiering av högtstående filmer. Det finns anledning att antaga, att de stora publikfilmerna ändå skulle löna sig.

För en omfördelning av medlen till förmån för det kvalitetsbetonade stödet uttalade sig vidare *Arbetarnas bildningsförbund*, *Folkpartiets kvinnoförbund*, *Folkpartiets ungdomsförbund*, *Svenska landsbygdens kvinnoförbund*, *Svenska teaterförbundets fackorganisation* och *Sverges socialdemokratiska ungdomsförbund*. Fackorganisationen ansåg det rimligt, att den kvalificerade produktionen tillgodogöres åtminstone hälften av stödmedlen. En sådan fördelning förordade även bildningsförbundet och socialdemokratiska ungdomsförbundet. Sistnämnda förbund anförde följande.

Ju större det automatiska stödet blir, ju mindre kan det antas att producenterna av den anledningen stimuleras till att göra konstnärligt högtstående filmer. Enligt SSU:s mening bör »kvalitetsstödet» omfatta 50 % av det föreslagna totala stödet till filmproduktionen eller i varje fall vad producenterna genom omläggningen får i ökat stöd — d. v. s. (5,6 — 3 =) 2,6 milj. kronor, motsvarande ca 45 % av totala stödet. Därtill anser vi att det kan vara skäl i att överväga huruvida stöd till filmproducenterna verkligen skall utgå i de fall där filmen ändå har givit en god behållning.

Föreningen Sveriges filmproducenter ville för sin del i första hand tillförsäkra produktionen ett någorlunda tillfredsställande intäktsbelopp och anförde härom följande.

Produktionens läge av i dag kan i korthet sammanfattas så, att den genomsnittliga förlusten på en svensk film uppgår till 150 000—160 000 kronor. Skatteåterbäringen minskar denna förlust med omkring 80 000 kronor. Även om man i likhet med 1950 års utredning räknar med att en film kalkylmässigt skall ge en förlust av ca 30 000 kronor, skulle skatteåterbäringen behöva höjas med minst 50 % för att täcka mellanskillnaden. Detta betyder, att en årsproduktion av ca 35 filmer fordrar en merintäkt på över 4 milj. kronor. Detta gäller om svart-vit film. Om i produktionen skulle ingå sex färgfilmer, behövs en merintäkt på över 5 milj. kronor.

Vid de förhandlingar, som föregick utredningens förslag, hade föreningen hävdat, att fyra femtedelar av medlen borde utgöra en generell kvot och i likhet med vad som nu sker utbetalas till producenterna i proportion till filmernas spelintäkter, medan en femtedel skulle disponeras för särskilda ändamål. Då föreningen med övergången till producentandelssystemet avsåg att förbättra den svenska filmproduktionens ekonomiska läge, vidhöll den sin uppfattning om en sådan kvotering. Föreningen anförde vidare.

Detta generella stöd kan produktionen icke undvara med den begränsade marknad, som svensk film har att räkna med, och den

stegring av produktionskostnaderna, som ägt rum och alltjämt är att befara. Sverige har ju i motsats till sådana filmproducerande länder som England, Frankrike, Italien och Väst-Tyskland icke infört några som helst restriktioner för import av utländsk film, ej heller som i England och Frankrike bestämmelser, som garanterar en viss speltid på biograferna för inhemsk film. Därför är den svenska produktionen, betraktad såsom industri, såsom näring, i behov av ett ekonomiskt stöd, och av praktiska skäl kan detta icke lämpligen konstrueras på annat sätt än vad som nu sker och vad som enligt förslaget kommer att ske, d. v. s. i proportion till spelintäkterna. Nackdelen med denna automatiska fördelning är uppenbar och har många gånger påtalats: det kan icke undvikas, att en eller annan film oförtjänt kommer i åtnjutande av detta stöd. Föreningen, som länge varit medveten härom, har icke kunnat finna någon bättre väg att reducera denna olägenhet än genom att komplettera det generella industristödet med ett stöd, som tar sikte på filmernas kvalitet.

Filmproducentföreningen kom i detta sammanhang in på stödet åt exporten av svensk film och anförde härom följande.

På grund av bristande resurser har de svenska filmproducenterna hittills icke annat än sporadiskt kunnat åstadkomma den propaganda och publicitet för våra filmer i utlandet, som är oundgängligen nödvändig, om dessa skall ha utsikter att vinna nya marknader. Föreningen måste därför lägga stor vikt vid de ekonomiska bidrag för detta ändamål, som förslaget förutser. Utredningen synes ha tänkt sig att härför avsätta medel icke skall ingå i den speciella kvoten utan på samma sätt som medlen i den generella kvoten utdelas till »vederbörande producent».

Enligt filmproducentföreningens mening kunde medlen inte delas upp på ett större antal producenter, oberoende av filmernas exportmöjligheter. Om de skulle komma till effektiv användning, ansågs de böra ställas till producentföreningens förfogande att användas för gemensamt bruk.

Av det s. k. kvalitetsstödet uppmärk-

sammades speciellt premieringen av kortfilm av skolöverstyrelsen, som däri såg en möjlighet att tillgodose behovet av undervisningsfilm. Överstyrelsen föreslog, att undervisningsfilm skulle särskilt anges i stödförordningen vid sidan av kortfilm. Helst skulle ämbetsverket se, att ett särskilt belopp ställdes till förfogande för detta ändamål liksom för produktion av barnfilm. I varje fall borde enligt ämbetsverket ett större belopp än 100 000 kronor avsättas för här ifrågakvarande ändamål.

Överstyrelsen påpekade i detta sammanhang, att god undervisningsfilm ofta inköpes från utlandet, medan texten sedan omarbetas till — i ljudfilm intalas på — svenska, varjämte textblad översattes eller helt upplägges på svenska. Vissa pedagogiska tillrättalägganden skulle samtidigt kunna göras. Efter att ha erinrat om att förslaget endast avsåg svensk film anförde ämbetsverket vidare.

Ur de synpunkter överstyrelsen framfört är emellertid önskvärt att inrymma viss möjlighet till uppmjukning i fråga om undervisningsfilm, t. ex. genom dispens i undantagsfall. Undervisningsfilm intar i detta hänseende en särställning genom dels den snäva gräns, som bör dras kring själva begreppet, dels det stora behovet, som ej kan tillfredsställas utan tillgång även till utmärkt utländsk produktion. Dessutom bör framhållas, att film från vissa pedagogiska områden av internationell karaktär — som exempel må nämnas Unescos verksamhet — blir väsentligt billigare för skolornas inköp, om t. ex. en amerikansk film över ämnet bearbetas för svenskt behov, än om den skulle framställas genom svensk produktion från början. Det som behövs är stimulans i stort för produktion av sådan kvalitetsfilm, som kommer skol- och bildningsväsende till godo.

Även statens biografbyrå ansåg sig böra framhålla kortfilmens stödbehov och anförde härom följande.

Faktum är, att i ett biografprogram, som består av en svensk långfilm och en eller fle-

ra svenska kortfilmer (exempelvis en journalfilm och en kortfilm av dokumentär eller dramatisk karaktär), även kortfilmerna borde ha rätt att tillgodoräkna sig åtminstone någon andel i ett svenskt produktionsstöd, även om den för programmet debiterade filmhyran enligt nuvarande uthyrningspraxis utslutande gottskrives långfilmen och kortfilmerna därför inte kan återopå några »egna» spelintäkter. Tyvärr har den av 1951 års riksdag begärda utredningen om möjligheterna att utsträcka nuvarande produktionsstöd till den svenska kortfilmen inte kommit till stånd. Biografbyrån anser sig icke utan en liknande utredning kunna uttala sig till förmån för en så radikal åtgärd som att all svensk film (självfallet med undantag för annonsfilm och annan beställningsfilm av helt eller övervägande reklamkaraktär) skulle berättigas till produktionsandel efter måttet av sina faktiska eller enligt någon norm beräknade spelintäkter. Klart är dock, att ett bifall till systemet i dess föreslagna form fortsättningsvis skulle hämma tillkomsten av konstnärlig och ur annan synpunkt värdefull kortfilm. Med kännedom om att en ambitiös svensk kortfilm om 400—500 normalfilmmeter i dagens ekonomiska situation svårigen torde kunna framställas för en kostnad understigande 50 000—60 000 kronor i svartvitt eller 75 000—80 000 kronor i färg lär väl också det för premierring av framställd kortfilm avsedda beloppet om 100 000 kronor få föga betydelse för kortfilmproduktionens effektiva befrämjande. Betecknande för kortfilmens svåra läge är exempelvis, att den av en svensk produktionsfirma under ett par år utgivna NUET-journalen av oftast hög journalfilmklass måst nedläggas med utgången av den förflutna vårsäsongen. Otvivelaktigt innebär också begränsningen av andelsstödet till att endast avse långfilm ett motsvarande hinder för produktion av en erfarenhetsmässigt så ekonomiskt riskfylld filmtyp som de för mindre barn avsedda kortare barnfilmerna i en längd av 800—1 100 normalfilmmeter, motsvarande en visningstid av 30—40 minuter.

Audio-visuella sällskapet, som är en riksförening för avnämare av audiovisuella hjälpmedel och vars ändamål är att främja användandet av sådana i undervisning, utbildning, bibliotek, fri bildningsverksamhet, filmklubbar m. m.,

konstaterade med tillfredsställelse, att det nya producentstödet avsåg att gälla även premierring av värdefulla svenska kortfilmer och stöd åt barnfilmsproduktionen. Sällskapet anförde vidare.

Filmens utomordentliga värde som hjälpmedel vid uppfostran, upplysning och undervisning har alltmör uppmärksamats. Den utnyttjas också i växande grad, och därmed har behovet av en ökad produktion av filmer för detta ändamål stegrats. Bortser man från de för instruktions- och undervisningsändamål direktinspelade filmer, vilka produceras och utnyttjas av de institutioner, som har behov därav, återstår två stora grupper avnämare, vilka är hänvisade till att täcka sitt behov av filmer bland dem som produceras av kommersiella skäl: barnfilmklubbarna och den fria bildningsverksamheten. Behovet av lämpliga filmer för dessa båda kategorier är redan nu stort och det ökar varje år. De ständigt ökade avsattningsmöjligheterna motsvaras inte av en produktionsökning. Förmodligen är det kravet på kvalitet och därmed förenade kostnader som inverkar hämmande på produktionen.

Gång efter annan har i diskussionen förts fram förslag att staten borde ta hand om produktionen av barnfilm, upplysnings- och dokumentärfilm genom ett statligt kortfilmsinstitut, såsom skett i vissa andra länder. AVS önskar inte ta upp denna fråga, men ser i utredningens förslag en ansats till förbättring av förhållandena.

Sällskapet, som ansåg det föreslagna stödet åt kortfilmsproduktionen för ringa, kom i detta sammanhang in på en filmverksamhet av helt ny art, nämligen de s. k. länsfilmoteken. Sällskapet anförde härom följande.

Dessa är arkiv för 16 mm smalfilmer, som regel kortfilmer med kulturellt eller socialt innehåll. Filmoteken ägs av folkbildningsorganisationer, ibland i samverkan med fackliga, ideella, politiska och religiösa distriktsorganisationer. De förvaltas av resp. centralbibliotek, som bedriver utlåningsverksamhet i regel endast till filmotekens delägare och dessas lokalavdelningar. Filmerna visas som regel på möten och sammankomster inom föreningslivet som programinslag, men utnyttjas även i hög grad

som hjälpmedel i det frivilliga studiearbets cirklar och kurser.

Dylika filmotek har f. n. upprättats inom tio län. I de flesta fall åtnjuter filmoteken landstingsbidrag för inköp av kortfilmer. Filmbeståndet inom samtliga är under successiv utbyggnad, till dags dato torde intet filmotek äga mer än 40 filmer, ehuru några filmotek genom att mottaga depositioner kan erbjuda ett större antal filmer till utlåning.

Den mest svårbemästrade frågan för länsfilmoteken är, framhöll sällskapet, anskaffningen av nya filmer. Man väljer helst nedkopierade kortfilmer av konstnärlig halt med sociala, psykologiska och internationella ämnen, samt filmer om hembygd, konst och natur. Man önskar upplysande och pedagogiska filmer, dock av mer underhållande och konstnärlig art än de vanliga instruktions- och skolfilmerna, samt framför allt konstnärlig dokumentärfilm.

Även *Föreningen Sveriges filmproducenter* berörde stödet åt kortfilmen och anförde härom följande.

Det finns flera möjligheter att stödja en dylik produktion, men det gäller att finna en form, som inte bara främjar tillkomsten av konstnärligt välgående kortfilmer utan också kan medverka till att filmerna når den stora biografpubliken. Det har hänt i andra länder, att kortfilmer med statligt stöd kunnat produceras i sådan omfattning och av sådan karaktär, att dessa icke vunnit spridning. Detta bör naturligtvis undvikas. Tyvärr föreligger för närvarande icke det utredningsmaterial, som vore erforderligt för att klart bedöma, vilken bidragsform som mest effektivt skulle främja kortfilmsproduktionen. Under sådana förhållanden har föreningen ingenting att erinra mot utredningens förslag att avsätta ett belopp, som möjliggör premierring av producenter av god kortfilm.

Det belopp, som var avsett för främjande av en god *barnfilmsproduktion*, ansågs av flera remissinstanser vara otillräckligt. *Barnfilmkommittén* anförde för sin del följande.

Det har visat sig att i vårt land icke finns

publikunderlag för att bära en inhemsk barnfilmproduktion av hög klass — god film för barn kostar i det närmaste lika mycket som film för vuxna. Bristen på barnfilm är stor, och man måste därför i huvudsak på matinéerna spela barntillåten film, svensk och utländsk, inspelad med tanke på vuxen publik. Särskilt stor är bristen på film, då det gäller åldersgrupperna 7—12 år. Det vore i hög grad önskvärt, att vi inom de nordiska länderna kunde bidra till avhjälpande av den brist på god barnfilm, som är märkbar över hela världen, men en inhemsk barnfilmproduktion kan icke komma till stånd utan ett starkt stöd från samhällets sida. Kommittén anser därför, att det föreslagna beloppet med nuvarande höga produktionskostnader är otillräckligt och bör avsevärt höjas.

Producentstödet borde vidare enligt kommittén vara så utformat, att det från svensk sida främjade en samnordisk filmproduktion. En sådan produktion och ett underlättande av visning av film från de övriga nordiska länderna skulle, framhöll kommittén, inte bara verka positivt för den nordiska tankens utveckling bland barn och ungdom. Härigenom skulle även publikunderlaget breddas och förutsättningen för en rikare produktion av barnfilm främjas. De nuvarande villkoren för att en film skall betraktas som svensk och därmed erhålla producentstöd hindrade en samnordisk produktion och borde enligt kommittén ej tillämpas, då det gäller barnfilm.

Även i fråga om produktionen av barnfilm ville *Föreningen Sveriges filmproducenter* ansluta sig till utredningens förslag, att medel skulle utgå av den speciella kvoten i syfte att ekonomiskt uppmuntra sådan produktion. Föreningen anförde härom vidare.

Redan i sitt remissyttrande över 1950 års filmutrednings betänkande framhöll föreningen, att de regler för erhållande av skatteåterbäring, som där föreslogs och senare accepterades av riksdagen, icke medgav att filmer kortare än 2 000 m kom i åtnjutande av någon skatteåterbäring. Efter-

som filmer, avsedda för barn under 12 år, knappast bör vara längre än 800—1 000 m, innebar skatteåterbäringen inget som helst stöd åt en art av film, som är särskilt eftertraktad. Sedan dess har barnfilmkommittén i sitt betänkande framlagt en rad förslag till stöd åt olika slag av barnfilm.

Det belopp, som skulle avsättas till *forskning* m. m. på filmens område, borde enligt *skolöverstyrelsen* framför allt avse vetenskaplig forskning rörande filmens psykiska effekt på publiken, särskilt barn och ungdom, i olika hänseenden, sålunda även ur inläringens synpunkt. Överstyrelsen fann med hänsyn härtill, att beloppet borde avsevärt höjas. Under förutsättning att hela anslaget anlätades för nu nämnda forskningsgrenar ansåg ämbetsverket det emellertid vara tillfyllest med koncentrerad forskning under ett antal år.

Barnfilmkommittén, som också förordade en höjning av beloppet, anförde följande.

Kommittén är medveten om att många berättigade krav på anslag kommer att höjas från olika håll och vill därför redan nu kraftigt betona, att det speciellt inom barnfilmen finns många synnerligen viktiga forskningsproblem av stor samhälls- eller betydelse. Trots de många värdefulla undersökningar som gjorts i flera länder vet man inte tillnärmelsevis vad man bör veta om filmens inverkan i positiv eller negativ riktning på barn. Icke ens en analys av typfilmernas innehåll är gjord, något som är önskvärt för vidare forskningsuppgifter. En sådan forskning är enligt vår uppfattning så mycket mer angelägen som den kan bli en vägvisare för produktionen om hur en barnfilm bör vara för att skänka god underhållning och ge goda impulser.

Minst hälften av beloppet borde enligt kommittén avsättas till forskning på barnfilmens område.

Förslaget att avsätta medel för forskning på filmens område m. m. överensstämde helt med *Föreningen Sveriges filmproducenters* önskemål. Föreningen anförde härom följande.

Det finns för närvarande inga resurser att verkställa utredningar, som kunde belysa viktiga frågor inom filmens område ur psykologiska, pedagogiska, sociala och andra synpunkter, t. ex. barns reaktioner inför olika filmer. Föreningen har också tänkt på behovet av anslag till Filmhistoriska samlingarna, det svenska filmmuseet, som bl. a. genom offentliga visningar av äldre filmer har en betydelsefull uppgift att fylla, då det gäller att fostra publiken till förståelse för god film.

Administration. Det nuvarande producentstödet, som har formen av nöjesskatteåterbäring och utgår i förhållande till filmens spelintäkter, förutsätter inte något särskilt organ för administrationen av detsamma. Annorlunda blir förhållandet, om man med stödet avser att ge filmproduktionen en viss inriktning eller främja vissa särskilda ändamål.

Producentandelssystemet förutsatte sålunda inrättande av ett organ för förvaltningen av producentandelsmedlen. För utdelning av filmpremier föreslogs tillsättande av en särskild jury. Därjämte erfordrades organ för handhavande av stödet åt kortfilmsproduktionen och produktionen av barnfilm.

För genomförande av stödåtgärder på barnfilmens område förelåg redan ett förslag, som bl. a. tog sikte på att inrätta ett statens barnfilmråd. Nöjesskatteutredningen förordade en administrativ samordning av de olika stödåtgärderna och föreslog, att arbetet därmed inordnades under ett statens filmråd.

Vid remissbehandlingen av nöjesskatteutredningens förslag framkom delade meningar om behovet av ett sådant, av utredningen antytt organ. Vissa remissmyndigheter biträdde utredningens förslag i denna del. Andra åter fann den föreslagna organisationen vara för stor och invecklad.

I likhet med utredningen ansåg *statskontoret*, att en administrativ samordning på området borde eftersträvas. Hu-

ruvida detta borde leda till inrättandet av ett statens filmråd, kunde emellertid enligt ämbetsverket inte bedömas utan mera ingående överväganden. *Statens biografbyrå* fann inte behovet av ett sådant organ dokumenterat. I avvakten på ett genomförande av 1949 års filmkommittés barnfilmförslag förelåg däremot enligt biografbyrån skäl att överväga inrättandet av ett statens barnfilmråd med uppgift att administrera och fördela de medel, som inom producentandelssystemets ram ifrågakom för stödande av barnfilmsproduktionen.

Barnfilmkommittén redogjorde i sitt remissyttrande för barnfilmjuryns granskningsverksamhet och framhöll, att någon utökning av arbetsuppgifterna inom kommitténs ram inte är möjlig. Barnfilmkommittén anförde vidare.

Barnfilmkommittén föreslår därför i likhet med 1949 års filmutredning inrättandet av ett Statens Barnfilmråd, som förutom uppgiften att bedöma manuskript till barnfilmer också skulle granska alla barntillåt-na filmer för eventuellt godkännande för nöjesskattebefrielse. Barnfilmkommittén anser inrättandet av ett sådant statligt barnfilmråd nödvändigt av den orsaken, att den verksamhet, som Barnfilmkommittén under pionjäråren bedrivit, börjar få en sådan omfattning, att det snart torde vara omöjligt att tillfredsställande driva denna verksamhet som hittills med frivilliga krafter. Det nyinrättade organet bör byggas i samverkan med de organisationer, som byggt upp Barnfilmkommittén, och tillgodogöra sig de erfarenheter den vunnit under sin verksamhet.

Förslaget att inrätta ett statens filmråd biträdades av bl. a. *Folkpartiets kvinnoförbund*, som underströk nödvändigheten av att en särskild barnfilmsektion tillskapades med självständighet och tillräckliga ekonomiska och personella resurser för att kunna fullfölja det ytterst värdefulla pionjärbete som utförts av barnfilmkommittén.

Föreningen Sveriges filmproducenter avstyrkte bestämt förslaget att samman- slå juryn för filmpremiering med det statliga organ, som skulle omhänderha stödverksamheten beträffande barn- film, till ett centralt organ. Då det inte var fråga om statsmedel utan om medel, som skulle stå till förfogande genom branschens försorg, borde branschen själv enligt föreningens mening tillför- säkras ett avgörande inflytande över dispositionen av alla genom systemet tillgängliga medel.

Liknande synpunkter framfördes av *Svenska film- och biografföreningen* samt *Sveriges filmuthyrareförening*. Den senare konstaterade.

Detta skulle innebära en garanti för att de medel, som blir tillgängliga sedan syste- met genomförts, helt och uteslutande skall komma svensk filmproduktion och dess in- tressen tillgodo. Föreningen, som självfal- let bland sina medlemmar räknar en rad företrädare för utländska, icke minst ame- rikanska filmproducenter, måste betrakta detta som ett oöfvergängligt villkor, om den skall kunna acceptera ett system, vilket eljest kan tänkas innebära risk för att den över hela världen godtaga principen om delning mellan biograffägaren och filmut- hyraren av hela det inspelade beloppet, skulle uppmjukas eller överges.

Enligt den av branschorganisationer- na hävdade uppfattningen borde det också ankomma på branschen att utse ledamöter i den av utredningen före- slagna juryn och att ange riktlinjerna för dess arbete. *Föreningen Sveriges filmproducenter* föreslog för sin del, att Kungl. Maj:t skulle utse en ledamot av juryn, tillika ordförande, och redovis- ningscentralens styrelse övriga ledamö- ter. Eventuellt kunde Kungl. Maj:t tän- kas utse ordföranden och — på förslag av redovisningscentralens styrelse — övriga ledamöter. Föreningen anförde vidare.

Denna föreningens uppfattning torde väl överensstämma med den principiella in-

ställning, som deklarerats såväl från rege- ringshåll som i riksdagen, att statsmakterna varken direkt eller indirekt borde äga in- flytande över filmproduktionen, en inställ- ning, som sannolikt medverkade till att statsrådet Sköld på sin tid bestämt motsatte sig tanken på en kvalitetsbedömning av filmerna i samband med det statliga film- stödet.

Utredningens synpunkter

Under utredningsarbetets gång har framförts den tanken, att man skulle kunna stödja den inhemska produktio- nen av långfilmer genom bibehållande av nuvarande nöjesskatteåterbäring i stort sett oförändrad och tillgodose de speciella ändamål, som nöjesskatteut- redningen velat främja med sitt för- slag, genom särskilda anslag över stats- budgeten. En tänkbar möjlighet är ock- så att för tillgodoseende av ifrågavarande ändamål höja nöjesskatteåterbäring- en och i anslutning därtill föreskriva, att en däremot svarande andel av de återburna nöjesskattemedlen skall av- sättas för premiering av konstnärligt högtstående eller eljest värdefulla fil- mer m. fl. ändamål.

De för speciella ändamål avsedda medlen bör enligt dessa alternativ till- föras en särskild fond. Då antalet pro- ducenter och distributörer av svensk film är mycket begränsat, anses det inte erbjuda några större svårigheter att övervaka, att nöjesskattemedel enligt det senare alternativet i föreskriven ordning inlevereras till fonden.

Enligt producentandelssystemet skul- le vid biografföreställningar en viss del av biljettpriset, den s. k. producentan- delen om 10 öre per biljett, oavkortad tillföras den svenska filmproduktionen. Till skillnad från nuvarande nöjesskat- teåterbäring skulle produktionen på denna väg tillföras medel från visning av såväl svensk som utländsk film. Bio- graferna skulle var för sig veckovis re-

dovisa medlen. Samma resultat kan emellertid med ett mycket förenklat administrativt förfarande uppnås, om man liksom hittills baserar stödet på biografnöjesskatten men föreskriver, att viss del av den totalt influtna skatten skall avsättas för stöd åt svensk filmproduktion. Någon förändring i skattebelastningen på biljettpriserna för svensk respektive utländsk film gentemot nuvarande förhållanden skulle därigenom inte inträda.

De medel, som enligt sistnämnda alternativ skulle komma att stå till förfogande för filmproduktionens stödjan- de, skulle emellertid icke till någon del kunna tillföras respektive filmproducenter direkt. Den skatterestitution som erhöles skulle ej heller stå i direkt proportion till visningen av svensk film under viss tidsperiod. Med hänsyn härtill förutsätter således detta alternativ, liksom producentandelssystemet, ett särskilt organ för medlens förvaltning och fördelning.

Utredningen har funnit sistnämnda alternativ i betydelsefulla hänseenden äga företräde framför producentandels- systemet, vars genomförande är beroen- de av medverkan från filmuthyrare och de olika biografägarna.

Vid biljettprishöjningar som föran- ledes av kostnadsstegringar är ett pro- centuellt stöd att föredraga framför pro- ducentandelssystemet, som ej erbjuder ett värdefast stöd. Denna ur producent- synpunkt betydelsefulla olägenhet förut- sågs vid remissbehandlingen av nöjes- skatteutredningens betänkande av *För- eningen Sveriges filmproducenter*, som i sitt yttrande anförde följande härom.

I motsats till den nuvarande skatteåter- bäringen erbjuder detta inga garantier mot risken för ett försämrat penningvärde; skat- ten och skatteåterbäringen följer biljett- prisets fluktuationer, medan däremot pro- ducentens intäkt, producentandelen, hädan- efter skulle bli bunden vid ett bestämt

belopp, 10 öre. Skulle en fortsatt inflation icke kunna undvikas, och 10-öringen där- igenom drabbas av värdeminskning, måste en höjning av producentandelen bli ofrån- komlig.

Förhållandet uppmärksammades även av *Folkets husföreningarnas riksorga- nisation* och tre andra remissinstanser, som i ett gemensamt yttrande uttalade följande.

Hittills har icke helt, men åtminstone i viss grad, penningvärdesförsämringen kun- nat utjämnas i alla led genom höjning av biljettpriset. Med det nu lancerade syste- met, där den svenska filmens stöd bygger på den översta tioöringen av biljettpriset, skulle om händelserna framtvingar en fort- löpande eller hastig inflatorisk utveckling med sjunkande penningvärde ingen auto- matisk korrigering ske av producentande- lens storlek, vilken är bunden vid ett öretal. Här måste man i stället förutsätta att samt- liga i överenskommelsen invecklade parter är överens därom att producentandelen måste skyddas till sitt värde genom att nå- gon möjlighet till höjning av tioöringen utan alltför stor omgång tillskapas för att träda i kraft, då penningvärdeutvecklingen motiverar detta.

Även möjligheterna att på längre sikt kunna påräkna biografägarnas medver- kan kan sättas i fråga. *Sveriges biograf- ägareförbund*, som är en branschorgani- sation och saknar befogenhet att på- tvinga sina medlemmar en tillämpning av producentandelssystemet, kunde så- ledes endast utlova sin medverkan vid systemets genomförande. Förbundet an- förde härom följande.

Vid styrelsesammanträden inom förbun- dets lokalavdelningar i olika delar av lan- det har emellertid lämnats noggranna in- formationer om systemets innebörd. För- bundsstyrelsen har därefter vid samman- träde innevarande månad enhälligt beslutat att vid förbundsmöte i december 1956 före- lägga medlemmarna till antagande en re- kommendation, att systemet skall generellt tillämpas. Anledning saknas att antaga, att en sådan rekommendation icke skulle res- pekteras av medlemmarna. Någon juridiskt bindande utfästelse härom är dock förbun-

det icke i stånd att giva, utan varje särskild biografägare torde få anmodas under-teckna en förbindelse gentemot det tilltänkta nya organet, filmproducenternas redovisningscentral, att dit inleverera det föreslagna beloppet av 10 öre för biografbiljett.

Enligt *statens biografbyrå* hade man anledning att med viss försiktighet bedöma det föreslagna systemets bärighet. Värdet av överenskommelsen mellan förbundet och biografägarna kunde i vissa lägen bli illusoriskt. Biografbyrån anförde vidare.

Det är ju också tänkbart, att enskilda biografägare i något ekonomiskt brydsamt läge hellre föredrar att behålla en del av tioöringen än att lämna den till producentorganisationen, särskilt om de på sina biografier till alldeles övervägande del visar utländsk film. Fråga är väl också, om filmuthyrareföreningen kan förpliktiga dem av sina medlemmar som representerar *utländska* filmintressen här i landet att till förmån för den konkurrerande *svenska* filmproduktionen avstå den på tioöringen belöpande filmhyredelen. På grund härav synes svårt att med någon grad av säkerhet bedöma det ekonomiska utfallet av den ifrågasatta trepartsöverenskommelsen mellan filmproducenter, filmuthyrare och biografägare.

Även ur andra synpunkter kan verkningarna av producentandelssystemet diskuteras. Biografier som tillämpar högre biljettpriser kommer sålunda relativt sett lindrigare undan än sådana med lägre biljettpriser. Producentandelen blir med andra ord mer betungande för de mindre biograferna och biografier på mindre orter, som i allmänhet har lägre biljettpriser. Denna effekt motverkas endast för en del av de mindre företagen av den ovan nämnda begränsningen i skyldigheten att utge producentandel.

Utredningens alternativ innebär, att stödet — liksom det nuvarande — skall baseras på den nöjesskatt som härrör från biografföreställningar. Fördelen härmed är, att stödet kan genomföras utan föregående förhandlingar mellan

branschorganisationerna. Genom att stödet bestämmas på sådant sätt, att det kommer att stå i viss relation till biljettintäkterna, uppnås värdebeständighet, rättvisa biograferna emellan och möjligheter att förenkla administrationen.

Vid utformningen av sitt förslag till fortsatt stöd har utredningen enligt direktiven att beakta det från riksdagens sida uttalade önskemålet, att de framtida stödåtgärderna om möjligt bör inriktas på att främja tillkomsten av konstnärligt mera högtstående svenska filmer. Detta har, enligt vad som framgår av föregående avsnitt, även starkt understrukits av ett flertal remissinstanser. Dessa önskemål kan inte tillgodoses inom ramen för det nuvarande stödet, som endast är utformat som ett i förhållande till biljettintäkterna utgående generellt stöd. Utredningen föreslår därför ett stöd efter delvis andra grunder.

Avsikten är emellertid inte att helt ersätta det generella stödet åt filmproduktionen med ett på kvalitetsbedömning grundat stöd. Av de medel, som föreslås skola disponeras för ändamålet, skall en större del fördelas bland samtliga under respektive spelår premiärsatta svenska filmer, ehuru efter delvis andra grunder än de nuvarande. Genom denna generella kvot avses filmproduktionen få täckning för en viss del av filmernas produktionskostnader.

I övrigt skall stödmedlen användas för olika ändamål av betydelse för filmproduktionen. I första hand gäller det att tillgodose behovet av stöd åt kvalitativt mera högtstående filmer, däribland även barnfilm och kortfilm. Även exporten av svensk film har ansetts böra främjas.

En närmare redogörelse för stödets utformning och omfattning lämnas i det följande.

3. Utredningens förslag

Av de undersökningar som gjorts och det material som sammanställts av utredningen framgår, att svensk långfilmsproduktion är förenad med betydande risker och att resultaten är mycket ojämna mellan olika år, olika filmer, olika företag och olika företagsformer.

En betydande skillnad föreligger mellan resultaten för de redovisade filmerna från integrerade företag och fristående producenter. De fristående producenterna har med nuvarande stöd fått rörelsen att gå jämnt ihop, medan de integrerade företagen redovisar betydande förluster. Detta kan sammanhånga med valet av inspelningsobjekt och andra omständigheter, som redovisats i det föregående.

De totala förlusterna på de redovisade filmerna — i vilka redovisningar ej ingår helt nöjesskattebefriade filmer — ökade spelåren 1954/55—1955/56 men gick åter ned 1956/57. Ett visst samband synes därvid ha funnits mellan antalet filmer olika år och förlusternas storlek.

Möjligheterna att få filmproduktionen att ekonomiskt bära sig sammanhänger i första hand med produktionens storlek och det ekonomiska genomförandet av goda uppslag. Ett ökat stöd kan i och för sig inte medföra förbättrad ekonomi för producenterna, om det samtidigt medför en ökad produktion. Det kan visserligen komma att ge en större totalsumma men får sannolikt som konsekvens ett i förhållande till de enskilda filmerna genomsnittligt minskat stödbelopp på grund av en totalt sett kanske något ökad men per film minskad publiksiffra. Utredningen utgår ifrån att en svensk långfilmsproduktion av ett 30-tal filmer per år ungefär svarar mot de förutsättningar, som finns för ett bibehållande av den nuvarande svenska filmens andel i den totala besöksfrekvensen på biograferna.

Av de båda huvudalternativ, som kan komma i fråga för fortsatt stöd åt svensk filmproduktion, nämligen fortsatt direkt stöd åt produktionen eller en generell sänkning av biografnöjesskatten, finner utredningen sig ej kunna förorda det senare alternativet. De huvudsakliga skälen härför är, att en större nöjesskattesänkning i första hand skulle tillgodose den utländska filmen, som svarar för ca tre fjärdedelar av skatteintäkterna, samt att ett generellt stöd åt filmproduktionen genom en nöjesskattesänkning skulle medföra en försämrad ställning för de fristående producenterna, medan de integrerade företagen — som har närmare hälften av den totala biografomsättningen — skulle få en gynnad ställning. Till frågan om sänkning av biografnöjesskatten av andra skäl återkommer utredningen i kap. V.

I samband med övervägandena om de former, i vilka stödet åt den svenska långfilmsproduktionen i fortsättningen bör utgå, finner utredningen det nödvändigt med en omprövning av det stöd, som utgår i form av hel skattebefrielse för biografföreställning enligt bestämmelserna i 14 § nöjesskatteförordningen. Skattebefrielse kan f. n. under vissa förutsättningar erhållas för såväl svensk som utländsk film. Dessa bestämmelser innebär, att en helt skattebefriad film erhåller ett stöd som i jämförelse med stödet åt en svensk film i svartvitt är nära sju gånger och en svensk film i färg är nära fyra gånger så stort.

Utredningen föreslår i det följande, att stödet skall uppdelas så att huvuddelen därav användes för ett generellt stöd åt långfilmsproduktionen och att en viss del fördelas på andra ändamål. I fråga om det generella stödet anser utredningen, att en fördelning enbart efter spelintäkterna som f. n. sker bör ersättas av en fördelning dels i förhållande till produktionskostnaderna och dels i för-

hållande till spelintäkterna. Det nuvarande systemet medför nämligen uppenbara olägenheter, främst därigenom att producenten blir helt beroende av spelintäkterna, som ofta kommer att stå i omvänt förhållande till produktionskostnaderna. En övergång till att ge stöd med en viss del av produktionskostnaderna kan icke innebära några större risker för slöseri, då huvuddelen av en onödig utgift alltid återfaller på producenten.

Vid bedömningen av stödåtgärdernas utformning har utredningen beaktat de från riksdagens sida uttalade önskemålen, att stödåtgärderna skall inriktas på att främja en från allmänna synpunkter önskvärd filmproduktion och att särskilt stöd skall kunna ges för framställning av god barnfilm. Någon ändring i de nuvarande bestämmelserna om skattefrihet för barnmatinéer, vid vilka visas av barnfilmjuryn godkända filmer, föreslås icke.

Barnfilmen intar en särställning i filmproduktionen. Den har ett begränsat publikunderlag, då man ej kan räkna med att den ses av en större allmänhet över 15 år, och då dess huvudsakliga visning ligger på matinéerna med lägre biljettpriser, tar den inte in de stora kassorna. Endast få svenska barnfilmer har kommit ut på den europeiska marknaden. I gengäld har barnfilmen längre livstid än vuxenfilm, då ständigt nya barngrupper kommer upp i »bioåldern».

De generella regler för filmstöd, som nu finnes, har inte heller visat sig lämpliga som stimulans till ökad produktion av barnfilm. I stället tycks det som om den svenska barnfilmsproduktionen helt stannat av. Den skattefrihet vid visning av god film för barn på matinéerna, som infördes den 1 juli 1957, synes ännu icke ha medfört något resultat i form av inhemsk nyproduktion.

Särskilda medel för stöd åt kortfilm föreslås.

Filmen som massmedium och samhällsfaktor erbjuder en rad problem, som hittills i brist på anslag endast i mycket begränsad omfattning varit föremål för vetenskaplig forskning. Behovet av anslag för detta ändamål har särskilt gjort sig gällande beträffande den ständigt aktuella frågan om barn och film. Forskningar av detta slag förutsätter tillgång till ett filmhistoriskt arkiv, och det är därför av vikt att i detta sammanhang även främja den verksamhet, som bedrivs av Filmhistoriska samlingarna.

Trots att svensk filmproduktion på senare år varit uppmärksammas utomlands, främst i samband med filmfestivaler i olika länder, har det visat sig svårt att kommersiellt dra fördel av detta läge. En ökad försäljning av film till utlandet förutsätter nämligen en metodiskt bedriven goodwillpropaganda, som det nu icke finns medel till. I t. ex. Frankrike och Italien omhänderhaves denna propaganda av statsunderstödda organisationer (Unifrance, Unitalia). För ett land som Sverige, med ett mycket begränsat språkområde, bereder försäljningen av filmer till utlandet många rent praktiska svårigheter. Det skulle t. ex. underlätta filmexporten, om producenterna fick möjlighet att texta till olika språk sådana filmer, som kan ha chanser att intressera utomlands. Utredningen föreslår, att medel ställes till förfogande för forskning och exportfrämjande åtgärder.

I anslutning till det ovan anförda vill utredningen föreslå, att för stöd åt svensk filmproduktion avsättes 11 % av den statliga biografnöjesskatten att ställas till förfogande och disponeras på sätt nedan sägs. Stödbeloppet, som bör avdelas direkt från den totalt till länsstyrelserna inkommande statliga bio-

grafnöjesskatten, kommer inte att stå i något direkt samband med den svenska filmproduktionens årliga omfattning. Stödet föreslås gälla tills vidare och beräknas i utgångsläget ge ett årligt belopp om ca 4,8 milj. kronor.

Beräkningen utgår från att en frekvensminskning av samma storlek som skett i Stockholm under år 1958 kommer att inträda i de delar av landet, som förutsättes ha reguljära televisionssändningar den 1 juli 1959.

Ändringar i fråga om skattebefrielse enligt 14 § nöjesskatteförordningen samt utvidgad skattebefrielse för viss barnfilm föreslås även. De ekonomiska verkningarna härav är inräknade i ovannämnda summa.

Inbetalning av medel. Utredningen föreslår, att den del av nöjesskatten som skall avsättas för producentstöd inbetalas från länsstyrelserna månadsvis direkt till det organ, som skall handha administrationen och fördelningen av stödmedlen. Detta innebär en avsevärd administrativ förenkling i förhållande till den inbetalning av medel, som annars skulle ske veckovis från var och en av de ca 2 500 biograferna.

Budgetering. Genom att stödet utgör viss del av den totala biografnöjesskatten, får det — i motsats till det nuvarande stödet, som återbäres i förhållande till spelintäkterna för svensk långfilm — ingen direkt anknytning till den svenska filmproduktionens storlek och spelintäkterna därav. Av detta skäl är det inte möjligt att på förhand exakt ange storleken av det stöd som de olika filmerna kan erhålla. Detta gör det nödvändigt för det organ som skall fördela medlen att arbeta med en årlig budget, som upptar de beräknade intäkterna och fördelningen därav.

Det för förvaltningen utsedda organet bör således årligen först fastställa den totala summa, som beräknas bli dispo-

nibel, samt fördela denna på de olika huvudändamålen. Därvid bör genom fondering skapas vissa reserver, som kan användas för att fylla ut belopp som budgeten eventuellt överskrider med. Å andra sidan bör budgetmedel som vid fördelningen icke åtgår fonderas.

Fördelning av medlen för olika ändamål. Utredningen föreslår, att av de medel som inkommer tre fjärdedelar skall användas för generellt stöd åt inhemsk långfilmsproduktion och en fjärdedel för andra ändamål. Av den senare delen skall upp till 100 000 kronor årligen få användas för forskningsändamål och 100 000 kronor för exportfrämjande åtgärder. Av resterande medel skall 20 % användas för stöd åt framställning av speciell barnfilm och 10 % för stöd åt kortfilmen. Återstoden skall användas för premiering av en från allmänna synpunkter önskvärd långfilmsproduktion.

Det generella stödet åt långfilmsproduktionen. I motsats till det nuvarande generella stödet — som utgår i form av skatteåterbäring i förhållande till spelintäkterna — föreslås, att fördelningen sker med viss del i förhållande till redovisade produktionskostnader och med viss del i förhållande till spelintäkterna på den svenska marknaden. Härigenom får man garanti för att varje producent erhåller ett visst bidrag, som är oberoende av spelintäkternas storlek. Dessa bidrags storlek får med hänsyn till produktionens omfattning och tillgängliga medel bestämmas årligen. Då bidragen härigenom kan bli större eller mindre och — om produktionen av någon anledning blir mycket liten ett år — alldeles onormalt stora, bör de vara maximerade till högst 20 % av kostnaderna och högst 30 % av spelintäkterna. Samtidigt bör det bidrag, som skall utgå i förhållande till kostnaderna, för att få någon betydelse vara minst 10 %. Som

förutsättning för erhållande av kostnadsbidrag bör gälla, att vederbörande film upptagits till visning på biograf, som under högsäsong har minst 10 föreställningar per vecka. Åt fördelningsorganet bör överlämnas att avgöra, huruvida endera eller båda bidragens storlek kan fastställas före ingången av det spelår, varunder vederbörande filmer beräknas bli premiärsatta.

För utbetalning av stödmedel i förhållande till produktionskostnaderna bör icke fordras fullständiga kostnads-specifikationer. På nöjaktig redovisning bör — såvida inte särskilda skäl gör kontroll nödvändig — efter en bedömning av rimligheten medel kunna utbetalas.

Bidrag i förhållande till spelintäkterna bör endast utgå t. o. m. utgången av femte spelåret efter premiärspelåret. Med spelår avses tiden fr. o. m. den 1 juli t. o. m. den 30 juni.

Stöd åt konstnärligt högtstående svenska långfilmer. Det belopp som kommer att stå till förfogande härför bör fördelas på ett antal poster av olika storlek, som årligen bestämmes av det organ som skall fördela dessa medel. Om tillräckligt antal förtjänta filmer inte finnes ett år, bör medel kunna reserveras för utdelning, antingen med större belopp eller ett flertal poster under kommande år.

Stöd åt barnfilm. De belopp, som blir tillgängliga för direkt stöd åt barnfilm, bör i första hand användas för bidrag åt sådan svensk barnfilmsproduktion, som är avsedd för barn under 11 år. Även dessa bidrag bör ges efter bedömning, såväl när det gäller storleken som fördelningen och rätt bör finnas att överflytta medel från ett år till ett annat. Av medlen bör viss del kunna anslås för bearbetning av utländsk film för svensk barnpublik.

Möjligheter bör även finnas att genom

förhandsbesked om stödmedel på manuskriptstadiet säkra tillkomsten av önskvärda barnfilmer.

Utredningen föreslår, att hel nöjes-skatteåterbäring — som nu endast gäller barnmatinéer och av barnfilmklubbar anordnade föreställningar — skall i fråga om svenskproducerade barnfilmer, som härför godkänts av den till barnfilmkommittén anslutna barnfilmjuryn, även ges för sådana filmer vid kvällsföreställningar. Avsikten härmed är att öka intäktsmöjligheterna som underlag för barnfilmsproduktionen. Denna befrielse skall dock endast gälla för filmer som har en längd av minst 1 000 m eller för program, sammansatta av flera svenskproducerade barnfilmer, som tillsammans har denna längd, under förutsättning att såväl enfilms- som flerfilmsprogram av detta slag endast visas på entimmesföreställningar.

Barnfilmer, som erhåller hel nöjes-skattebefrielse på matinéer respektive kvällsföreställningar, bör ej erhålla del av det generella stödet, vare sig i förhållande till produktionskostnader eller spelintäkter.

Stöd åt värdefull kortfilm. De belopp som ställes till förfogande härför bör fördelas efter samma principer som stödet åt konstnärligt högtstående svenska långfilmer. Medlen bör uppdelas i poster av olika storlek och till större eller mindre del kunna reserveras eller utökas under olika år med hänsyn till det antal filmer, som kan anses förtjänta av premiering.

Forskning. De medel som ställes till förfogande för forskning bör fördelas av det organ, som skall handha fördelningen av medel för det generella filmstödet, efter samråd med bl. a. statens biografbyrå och barnfilmjuryn.

Exportfrämjande åtgärder. De medel som ställes till förfogande för propaganda och andra åtgärder med syfte att

vidga utlandsmarknaden för svensk film bör förvaltas och fördelas av samma organ, som skall handha fördelningen av medlen för det generella filmstödet.

Särskild skattebefrielse enligt 14 § nöjesskatteförordningen. Syftet med den nöjesskattebefrielse, som statens biografbyrå nu kan medge enligt 14 § nöjesskatteförordningen, är att uppmuntra visningen av sådana filmer, som är ägnade att tjäna vetenskapligt ändamål eller upplysnings-, undervisnings- eller uppfostringssyfte och som samtidigt är av »allmänt värde för samhället». Bestämmelserna om skattebefrielse infördes vid en tidpunkt, då nöjesskatten var avsevärt lägre än f. n. Genom den ändring i bestämmelserna, som genomfördes år 1952, och då nöjesskatten även höjts avsevärt, har enligt utredningens uppfattning en orimlig proportion i stödhänseende uppstått mellan den skattebefriade filmen — som innefattar både svensk och utländsk produktion — och den på annat sätt stödda svenska filmproduktionen. Utredningen föreslår därför, att skattebefrielsen slopas och att biografföreställningar med film av här angivet slag i stället skall åtnjuta skattenedsättning med 40 % av den på sådan föreställning belöpande nöjesskatten. Svensk film, som på detta sätt erhåller skattenedsättning, bör dessutom dels ha rätt till kostnadsbidrag och återbäring i förhållande till spelintäkterna enligt grunderna för det generella stödet och dels kunna komma i fråga vid premiering av kvalitetsfilm.

Förutsättningar för erhållande av stöd. Endast film, som enligt nu gällande grunder är att betrakta som svensk, skall berättiga till erhållande av stöd. Bestämmelserna om skattebefrielse enligt 14 § nöjesskatteförordningen gäller dock även utländsk film. Frågan om en film

är att anse som svensk bör liksom hittills avgöras av statens biografbyrå. I detta sammanhang vill utredningen erinra om de möjligheter, som framdeles kan föreligga för samproduktion med utländska producenter. Denna fråga har dock inte kunnat övervägas av utredningen.

Enligt gällande bestämmelser utgår inte skatteåterbäring för film, vars längd understiger 2 000 m såsom bredfilm eller 800 m såsom smalfilm. Härigenom berättigar f. n. inte kortfilm och i de flesta fall ej heller barnfilm till erhållande av producentstöd. Bestämmelserna om viss längd är emellertid av praktiska skäl nödvändiga. Utredningen har därför icke ansett sig böra föreslå annan ändring i denna kvalifikationsgräns än den ovan nämnda för svenskproducerad och av barnfilmjuryn för visning godkänd svensk barnfilm.

Administration och fördelning av stödmedlen. För fördelning av stödmedlen bör finnas ett särskilt organ. När det då aktuella producentstödet föreslogs av 1954 års nöjesskatteutredning förutsattes, att ett särskilt bolag härför skulle bildas. Huvudintressenter i detta skulle vara filmproducentföreningen och andra representativa organisationer inom den svenska film- och biografbranschen. Samtidigt föreslogs, att styrelsen skulle vara sammansatt av företrädare för dessa olika intressenter.

Då emellertid förevarande förslag icke förutsätter någon direkt medverkan av biografägare och filmuthyrare, anser utredningen — som ansluter sig till tanken på ett särskilt bolag — det inte nödvändigt, att andra än filmproducenterna blir representerade i styrelsen. Kungl. Maj:t bör utse en ledamot och en suppleant. Övriga ledamöter bör utses av filmproducentföreningen. Åt den av Kungl. Maj:t utsedda ledamoten bör anförtros uppdraget att fungera

som styrelsens ordförande. För en rättvis representation av de olika företagar-kategorierna bör inom producentföreningen vid val av ledamöter i bolagets styrelse enkel rösträtt användas. Utredningen har förvisst sig om att så kommer att ske.

Verksamheten inom bolaget bör av praktiska skäl kunna bedrivas i samarbete med Filmägarnas kontrollförening.

Då med det nu föreslagna sättet för överföring av nöjesskattemedel ej disponerade medel kan komma att finnas hos bolaget vid en eventuell ändring av stödformerna eller om produktionen av svensk långfilm skulle upphöra, bör genom särskilt avtal mellan staten och bolaget bestämmas, att kvarvarande medel skall inbetalas till statsverket. Likaledes bör de skyldigheter beträffande fördelning och utbetalning av medel, som beslutats av de i det följande omnämnda organen för fördelning av stöd för särskilda ändamål, intagas i avtalet.

Avtalet bör lämpligen slutas för en tid av fyra år, att automatiskt upphöra eller förnyas vid denna tidpunkt. Det bör under avtalstiden kunna uppsägas av Kungl. Maj:t men ej av bolaget. Bolagsordning och ändringar i densamma bör fastställas av Kungl. Maj:t, liksom arvoden till styrelse och revisorer.

Bolaget bör vara skyldigt att svara för samtliga förvaltningskostnader samt arvoden och kostnader för den i det följande omnämnda juryn för premiering av svenska långfilmer och kortfilmer. Det bör vidare åligga bolaget att lämna sekreterarehjälp åt juryn, liksom även att svara för statistiska uppgifter till myndigheter. Kostnaden för bolagets verksamhet bör bestridas av inkommande stödmedel. I den bokföring som bolaget skall upplägga bör skiljas mellan de olika medlens fördelning och användning för olika ändamål. Bolaget bör årligen till Kungl. Maj:t inge särskild

årsberättelse med uppgifter om intäkter och kostnader samt stödmedlens användning.

Bolaget bör vidare ansvara för alla beräkningar, som erfordras för producentstödet fördelning, samt ha hand om utbetalningen av det generella stödet till därtill berättigade filmproducenter.

Förutsättningen för erhållande av det generella stödet bör vara att vederbörande företag lämnar alla uppgifter som bolaget anser nödvändiga och att sökande, då så anses erforderligt, låter bolaget genom auktoriserad revisor kontrollera lämnade uppgifter.

Fördelningen av de medel, som skall användas för uppmuntran av en högklassig svensk filmproduktion, måste baseras på ansökningsförfarande och en prövning av kvaliteten på de filmer, som skall premieras. Det är, som nöjesskatteutredningen framhöll, angeläget att man härvidlag i görligaste mån sörjer för en allsidig och objektiv bedömning av filmerna.

I överensstämmelse härmed föreslår utredningen, att premierna till förtjänta producenter av svenska långfilmer respektive kortfilmer skall utdelas av en särskild jury, bestående av fem opartiska och för uppgiften väl lämpade personer. Juryns ledamöter — som bör avgå växelvis — föreslås skolas utses av Kungl. Maj:t för en tid av högst tre år. Arvoden till jurymedlemmarna bör fastställas av Kungl. Maj:t. För att undvika eventuella risker för en alltför ensidig bedömning på längre sikt anser utredningen i likhet med nöjesskatteutredningen, att avgående ledamot icke omedelbart skall kunna ånyo utses att vara ledamot av juryn.

Nøjesskatteutredningen konstaterade, att juryns sammansättning kommer att vara avgörande för valet av de filmer, som anses böra premieras. Att närmare reglera denna ansågs dock inte lämpligt

eller ens möjligt. Det borde få ankomma på Kungl. Maj:t att — oberoende av särskilda, på förhand fastställda normer — till ledamöter av juryn utse personer, som kunde antagas vara väl skickade att bedöma film ur olika aspekter. Nöjesskatteutredningen nöjde sig med att endast framlägga följande synpunkter på denna fråga.

Personer, som genom sin verksamhet eller eljest kunna beräknas ha direkt ekonomiskt intresse av att viss eller vissa filmer tilldelas premier, skola självfallet vara diskvalificerade för uppgiften att vara ledamot av juryn. Producenter och andra inom film- och biografbranschen verksamma personer böra med andra ord icke komma i fråga därtill. Det torde icke vara svårt att även utanför deras led finna filmkunniga personer, som ha förutsättningar att positivt deltaga i juryns arbete.

Det gäller att bedöma dels filmen som helhet, dels däri ingående olika moment, såsom manus, regi, skådespelarprestationer och fotografering. Erforderlig kompetens för en sådan bedömning torde vara att söka inom teater- och kulturlivet ävensom inom de ideellt verksamma organisationerna. Erfarna filmkritiker besitta självfallet också stor sakkunskap på detta område. Dock kan det ju diskuteras, om en och samma person bör ges möjlighet att officiellt värdera eller deltaga i bedömningen av en film i två sammanhang av utomordentlig betydelse för filmen.

Utredningen, som i huvudsak kan instämma med nöjesskatteutredningens uppfattning om sammansättningen av juryn, finner att hinder dock icke borde finnas för producenterna att föreslå en ledamot av juryn. Detta bör kunna ske genom producentföreningens styrelse.

De medel, som anslås för stödjande av svensk barnfilmsproduktion, bör fördelas av barnfilmjuryn, som skall svara för att medlen användes för det avsedda syftet. Utredningen förutsätter, att barnfilmjuryn därvid kompletteras med erforderlig produktionsteknisk expertis.

Övergångsbestämmelser. De nuvarande bestämmelserna om producentstöd

för svensk film upphör automatiskt att gälla den 1 juli 1959. Stödet, som utgår i form av återbäring med viss del — 20 % för svartvit film och 35 % för färgfilm — av den statliga nöjesskatten, skulle därmed ej längre utgå.

Utredningen förutsätter, att de nu föreslagna nya villkoren för producentstöd skall gälla svenska filmer, som premiärsättes från den 1 juli 1959. Därmed kommer också filmer, som producerats före detta datum men premiärsättes senare, att erhålla stöd efter de nya villkoren. Under det första året kan man räkna med att mindre medel åtgår, beroende på en viss återhållsamhet i produktionen av nya filmer under 1958/59, bl. a. på grund av den ovisshet som rått om fortsatt stöd och storleken därav.

Det kan knappast vara rimligt att avskära filmer premiärsatta före den 1 juli 1959 från möjligheten att erhålla fortsatt skatteåterbäring. Utredningen föreslår, att skatteåterbäring enligt nu gällande villkor skall utgå för nämnda filmer, som däremot ej skall berättiga till bidrag enligt de nya bestämmelserna. Huvuddelen av spelintäkterna eller ca 90 % erhålles under premiärspelåret, varför resterande återbäring — som skulle utgå efter den 1 juli 1959 — endast kommer att röra sig om mindre summor. Då samtidigt anspråken på medel efter de nya bestämmelserna, som nämnts, kommer att vara något mindre under första året, föreslår utredningen, att sådan återbäring skall utgå av medel som ställes till förfogande enligt de nya bestämmelserna.

Skyldighet att utbetala sådan skatteåterbäring bör intagas i avtalet mellan staten och det bolag, som skall handha förvaltningen av stödmedlen. Någon begränsning i tiden finnes f. n. inte i rätten att erhålla skatteåterbäring. Då det efter en tid av fem år efter premiär-

spelåret endast förekommer enstaka repriser på filmerna, och återbäringen efter denna tidpunkt därför inte har någon större ekonomisk betydelse för filmproducenterna, anser utredningen,

att skatteåterbäring efter nuvarande bestämmelser bör upphöra att utgå med utgången av femte året efter premiärspelåret.

KAPITEL V

Biografnöjesskatten

1. Nuvarande förhållanden

Frågan om biografnöjesskatten var föremål för överväganden av 1954 års nöjesskatteutredning, som avlämnade sitt betänkande år 1956. Utredningens förslag föranledde proposition till 1957 års riksdag, som beslutade vissa ändringar i beskattningen. De förändringar, som tillkom genom riksdagsbeslutet och som tillämpats fr. o. m. den 1 juli 1957, var omläggningen från progressiv till proportionell beskattning samt införande av ett särskilt s. k. bottenavdrag för biografer med högst tre föreställningar per vecka och skattefrihet för matinéer, vid vilka visas av barnfilmjuryn godkända barnfilmer. Genom skatteomläggningen fixerades den proportionella skatten till 38 %, som vid den tidpunkt då utredningen avlämnade sitt förslag skulle motsvara en i absoluta tal ungefär oförändrad genomsnittlig beskattning av biografbiljetter. Eftersom en ganska betydande biljettprishöjning successivt genomfördes mellan den tidpunkt, då nöjesskatteutredningen framlade sitt betänkande, och det datum, då skatteändringen trädde i kraft, kom omläggningen av biografnöjesskatten att medföra en sänkning i absoluta tal av skatten per biljett och därmed en viss ökning genomsnittligt sett av biografernas nettointäkter utöver den, som genom prishöjningen skulle ha kommit till stånd med den gamla beskattningsformen.

I direktiven för denna utredning ingår icke något uppdrag att ompröva biografnöjesskatten. Den omnämnes endast i samband med redogörelsen för det förslag till producentstöd, som nöjesskatteutredningen förordade i stället för det nuvarande producentstödet. Det föreslagna systemet innebar i huvudsak, att en tioöring av priset för varje biografbiljett skulle vara skattefri och av biografägarna inbetalas till ett gemensamt organ för att användas till stöd åt den svenska långfilmsproduktionen. För förslagets genomförande förutsattes en sänkning av skatteprocenten, vilken endast skenbart skulle innebära en skattesänkning för biograferna, som i stället genom tioöringen skulle inbetala genomsnittligt ca 3 % av biljettpriset i producentstöd.

2. Framställning om skattesänkning

I särskild skrivelse till statsrådet och chefen för finansdepartementet den 4 juli 1958 har Folkets husföreningarnas riksorganisation, Sveriges biografägareförbund, Föreningen Sveriges filmproducenter, Sveriges filmuthyrareförening och Våra gårdar gjort en framställning om sänkning av nöjesskatten för biografföreställningar. I skrivelsen, som inledes med en erinran om den avsevärda höjning av nöjesskatten, som genomfördes år 1948, uppges att betydande och alltmera markerade svårig-

heter uppstått för film- och biografbranschen på grund av den senaste tidens nedgång i publikfrekvensen. Den anses i Sverige liksom i ett flertal andra länder i första hand bero på televisionens utbyggnad och anges för Stockholmsområdet — det enda område där televisionen sedan hösten 1957 varit helt utbyggd — till omkring 20 %. Gränsen för lönsamheten för många biografer skulle därigenom redan ha underskridits och det uppges, att en del småbiografer redan nedlagts samt att, om ingen ändring kommer till stånd, detta öde måste drabba åtskilligt flera.

Eftersom televisionsnätet då skrivelsen ingavs även utbyggts i mellersta, västra och södra delarna av landet och under år 1959 utbygges även norrut, återstår endast en mycket kort tid tills alla de befolkningsrika delarna av landet har möjligheter att se television.

En minskning av publikfrekvensen med 20 % kommer — enligt organisationerna — att medföra en inkomstminskning för filmägarna med 9 milj. kronor och för biografägarna med 13 milj. kronor och branschen saknar möjlighet att bära en sådan inkomstminskning.

I skrivelsen erinras vidare om att man i utlandet i motsvarande situation vidtagit sänkningar av nöjsskatten samt att detta i all synnerhet skett i sådana länder, där staten — liksom i Sverige — ekonomiskt eller eljest främjar en snabb utbyggnad av televisionen. Framställningen slutar med en hemställan, att utredningsmannen »måtte erhålla vidgade direktiv för sitt utredningsarbete, så att detta även kommer att omfatta uppdraget att snabbt framlägga de förslag beträffande nöjesskattens storlek som den här åskådliggjorda och väntade utvecklingen kan föranleda». Skrivelsen har överlämnats till utredningen.

3. Utredningens synpunkter

Med anledning av branschorganisationernas ovan redovisade framställning har utredningen verkställt undersökningar rörande förändringarna i besöksfrekvensen på biograferna och utvecklingen av biografbranschen lönsamhet. Dessutom har utredningen infordrat uppgifter rörande televisionen och nöjesskatten i vissa europeiska länder.

Vad först beträffar besöksfrekvensen på de svenska biograferna har uppgifter härom insamlats från 10 av de största städerna, som tillsammans svarar för över 40 % av biografernas totala besökskarantal. Vissa normala avvikelser emellan olika år får tas hänsyn till, då man bedömer utvecklingen, liksom det också vid en jämförelse får beaktas, att åren 1955 och 1956 var särskilt goda år för biograferna, speciellt i Stockholm. För år 1957 visade Stockholm en minskning med 3,7 %, medan av övriga nio städer åtta hade en ökning samma år jämfört med genomsnittet för åren 1950 — 56. I vilken utsträckning televisionens utbredning medverkat till en nedgång i besöksfrekvensen under år 1957 är inte möjligt att med någon större grad av säkerhet bedöma. Den stora influensaepidemi, som förekom hösten 1957 och våren 1958, påverkade säkert starkt nedgången i besökskarantalet på biograferna. För närmare studier rörande besöksfrekvensens utveckling hänvisas dels till vad som anförts härom i kap. II och dels till redogörelsen för televisionens utveckling i kap. III.

Om således utvecklingen under år 1957 jämfört med tidigare år genomsnittligt sett endast innebar en mindre nedgång för hela landet och den större nedgången för Stockholm icke till större delen med säkerhet kunde hänföras till televisionens utbredning, synes ett mera bestämt sammanhang finnas — och främst då i Stockholm — mellan den

fortsätta ökningen av antalet televisionslicenser och biografernas besöksfrekvens under år 1958. Utredningen har med anledning härav sökt få uppgifter så långt fram i tiden som möjligt för att få en säkrare uppfattning om televisionens återverkningar på biografernas besöksfrekvens i de områden, där det funnits sändarestationer under hela eller större delen av år 1958, nämligen Stockholms-, Göteborgs- och Malmöområdena. Genom tillmötesgående från kommunalförvaltningarna i Stockholm, Göteborg och Malmö har utredningen sålunda erhållit och kunnat sammanställa uppgifter om antalet biografbesökare under de första 11 månaderna 1958 i dessa städer och genom approximering för december månad erhållit årssiffror. Med reservation för andra omständigheter, som kan ha påverkat besöksfrekvensen, kan televisionens effekt härigenom bättre konstateras.

Nedgången i besöksfrekvensen i Stockholm för år 1958 i jämförelse med genomsnittet för åren 1950—56 kommer enligt denna beräkning att utgöra 15 %. För Göteborg och Malmö visar beräkningarna, att nedgången i jämförelse med 1950—56 blir 7 respektive 2 %. I Stockholm är nedgången ganska jämnt fördelad med 14,5 % på första och 16 % på andra halvåret. För Göteborg föreligger en minskning under första halvåret med ca 6 % och under andra halvåret med 8 %. I Malmö ökade besöksfrekvensen under första halvåret med 1,5 %, medan andra halvåret visar en minskning med 6 %. Den mindre nedgången i besöksfrekvensen i Göteborg och Malmö får ses i samband med att televisionsförbindelserna i dessa städer blev reguljära först i maj 1958 och att licenstätheten är lägre i de båda städerna än i Stockholm eller en licens per 20 invånare. Då licenstätheten vid no-

vember månads utgång i Stockholm motsvarade en apparat per 11 invånare, kan därigenom dras vissa slutsatser om den återverkan, som televisionen i varje fall på kort sikt kan beräknas ha medfört i ett område, där licenstätheten redan nu får anses vara hög.

Det torde således vara riktigt som filmproducentföreningen i yttrande till 1954 års nöjesskatteutredning anförde, att televisionens återverkningar kan vara särskilt stora under utbyggnadstiden, då apparatanskaffningen helt naturligt i högre grad påverkar allmänhetens utgifter för biografbesök och andra nöjen. Frågan om genom konkurrensen från televisionen orsakad nedgång av besöksfrekvensen på biograferna blir bestående och i så fall i vilken utsträckning, kan ej besvaras. En nedsättning av biljettpriserna kommer sannolikt därvid att ha mycket begränsad betydelse. Mera avgörande för konkurrensförhållandena torde däremot bli filmernas kvalitet och publikvärde.

Det genomsnittliga kapacitetsutnyttjandet i fråga om antalet sittplatser på de svenska biograferna är lågt, endast omkring 30 %. Även med hänsyn till de ojämnheter, som inom biografrörelsen måste förekomma i beläggningshänseende, måste denna siffra anses vara i underkant. Motsvarande tal för Danmark uppges för år 1957 vara 47 %. Sverige har det i förhållande till folkmängden enligt internationell statistik största antalet visningsställen i världen men näst Finland det lägsta antalet biografbesök per år och invånare. Detta måste ses mot bakgrunden av den låga befolkningstätheten i vårt land och det förhållandet, att ca 1 500 av de 2 500 biografer som nu redovisas utgöres av sådana visningsställen, som ej ger föreställningar varje dag och som drives i lokaler, vilka i huvudsak användes för andra ändamål.

En central fråga för biografnäringen i samband med en nedgång i besöksfrekvensen blir, vilka möjligheter som finnes för en kostnadsanpassning till de sjunkande inkomsterna. Härvid kan helt allmänt konstateras, att biografernas kostnadsvolym på kort sikt icke kan nedbringas i motsvarande grad. Rätt betydande förändringar uppåt eller nedåt i omsättningen återverkar nämligen i mindre grad omedelbart på kostnaderna.

De största kostnaderna för biografdriften är löner och lokalhyror samt övriga kostnader. I den senare posten ingår även reparationer. Tillsammans svarar dessa tre poster för ca 80 % av de direkta driftskostnaderna. Lokalhyrorna utgör ca 23 % och lönerna ca 40 % av driftskostnaderna. Hyran är en fast post, medan alla övriga poster står i visst förhållande till föreställningarnas antal. Vissa möjligheter till kostnadsbesparingar torde finnas utan ändring i antalet föreställningar. Den största möjligheten till kostnadsanpassning föreligger emellertid genom en inskränkning i föreställningsfrekvensen, antingen i form av minskat antal föreställningar per dag och vecka eller genom koncentration av antalet visningar till färre dagar. För biografkedjornas del torde det i vissa fall vara ekonomiskt att nedlägga biografer med låg besöksfrekvens. Även om således vissa möjligheter till kostnadsanpassning härigenom föreligger, torde möjligheterna till en sådan anpassning begränsas av vissa lokala förutsättningar, främst önskvärdheten av att hålla biografer i gång trots en betydande minskning i besöksfrekvensen.

4. Utredningens förslag

Då frågan om biografnöjesskattens storlek på grundval av 1954 års nöjesskattutrednings betänkande behandlades av

1957 års riksdag, var planerna för televisionens utbyggnad fastställda. Sedermera har vissa jämkningar i dessa planer verkställts, varjämte licensutvecklingen gått betydligt hastigare än som förutsetts enligt prognoserna. Antalet licenser ligger nu tre år före den beräknade utvecklingen enligt 9-årsplanen. I och med att inte mindre än nio televisionstationer tagits i drift under november och december månader 1958 och ett ytterligare antal beräknas bli färdiga före utgången av budgetåret 1958/59, kommer ca 60 % av Sveriges befolkning att nås av televisionssändarna. Härigenom har en ny situation inträtt, som inte förutsågs då 1957 års riksdagsbeslut om nöjesskatten fattades.

Utredningen anser sig inte kunna bedöma, hur televisionen på längre sikt kommer att återverka på biografnäringen. Genom den mycket hastiga ökningen av antalet licenser i Stockholmsområdet — där, som ovan nämnts, den 1 december 1958 fanns en televisionslicens på 11 invånare — kan man med viss reservation bedöma effekten under televisionens utbyggnadsperiod vid en relativt hög licenstäthet. Minskningen i biografbesöken på längre sikt kan dock icke bedömas med utgångspunkt härifrån. Det är möjligt att nedgången blir större men det kan också tänkas, att effekten under den första tiden är högre än på längre sikt, på grund av att anskaffningskostnaden för apparaterna och nyhetsintresset under televisionens utbyggnadsperiod i högre grad påverkar frekvensen av andra nöjen än vad senare blir fallet. Några jämförelser med den utveckling, som skett i andra länder, kan därvid inte göras. Det är endast England, som har en högre licenstäthet än Sverige. Några bestämda slutsatser om i vilken omfattning televisionen medverkat till biograffrekvensens nedgång i England kan inte dragas. Den

engelska biografrörelsen hade en enorm högkonjunktur under de första efterkrigsåren, synbarligen sammanhängande med den starka varubristen, som gav stora förutsättningar för en stark ökning av biografbesöken.

Även om man således inte kan klart förutse återverkningarna av konkurrensen från televisionen, finner utredningen det rimligt, att en viss jämkning i nöjesskatten företages på grund av de erfarenheter, som nu kan redovisas. Därvid bör emellertid hänsyn tagas till dels den förbättring av lönsamheten, som biografnäringen enligt utredningens undersökning erhållit under senare år, och dels de jämkningar i nöjesskatten till biografernas förmån, som efter riksdagsbeslut genomfördes den 1 juli 1957. Lönsamheten, som enligt utredningens undersökningar avsevärt förbättrades mellan åren 1954 och 1957, hade även mellan åren 1953 och 1954 enligt den av dåvarande statens priskontrollnämnd företagna undersökningen undergått en förbättring. Härjämte bör även förut sättas, att en viss kostnadsanpassning skall kunna ske på grund av den mins-

kade besöksfrekvensen, varjämte också bör beaktas de höjningar av biljettpriserna som skett under åren 1956 och 1957 och dessas förhållande till kostnadsökningen. Biografernas biljettkomster steg mellan åren 1954 och 1957 med 17,6 milj. kronor eller 17,6 %, var till även kom en ökning av andra inkomster. Besöksfrekvensen steg under tidsperioden med 2 %. Ökningen i driftskostnaderna beräknades för samma tid till 10,1 milj. kronor. Av inkomstökningen beräknas filmägarna automatiskt ha tillförts 6,8 milj. kronor.

Med utgångspunkt från utredningens siffror och antagandet, att man under de närmaste åren för hela landet vid en fullständig utbyggnad av televisionen har att räkna med en motsvarande minskning i antalet biografbesök — ca 15 % — som den vilken konstaterats för Stockholm under år 1958 i jämförelse med genomsnittet för åren 1950—56, skulle som utgångspunkt för beräkningen av den totala inkomstminskningen för biograferna efter 1957 års biljettprisnivå erhållas ett belopp av ca 11 milj. kronor.

De jämkningar i nöjesskatten, som vidtogs år 1957, utgjordes av

dels införande av ett särskilt s. k. bottenavdrag för biografer med högst tre föreställningar per vecka, som motsvarar en skattelindring med ca	2,0 milj. kronor
dels övergång från progressiv till proportionell skatt, som utgående på 1957 års priser beräknas ha tillfört biograferna ca	1,4 milj. kronor
och dels skattebefrielse för barnmatinéer, vid vilka visas av barnfilmjurnyn godkända filmer, som beräknas ha tillfört filmägare och biografer 1,7 milj. kronor, varav biograferna beräknas erhålla	0,4 milj. kronor
Tillsammans blir detta per år	3,8 milj. kronor

Det belopp, som — vid en antagen frekvensminskning med 15 % och den därav följande inkomstminskningen om 11 milj. kronor — därefter skulle kvarstå, uppgår till 7,2 milj. kronor. Vid en minskning av besöksfrekvensen kan

kostnaderna endast delvis anpassas nedåt. En sådan anpassning bör kunna ske till 50 %, varigenom kostnaderna kommer att minska med ca 4,8 milj. kronor.

Om man under angivna förutsättning-

ar vill kompensera det inkomstbortfall, som härefter skulle kvarstå, behövs här till en summa av 2,4 milj. kronor.

För en kompensation av biografernas intäktsminskning kan man välja två vägar. Den ena är en direkt sänkning av nöjesskatten med ett visst antal procentenheter. Den andra vägen är att utvidga det s. k. bottenavdraget att gälla samtliga biografer. Vid valet av alternativ bör hänsyn tagas dels till hur de förändringar i skatten, som genomfördes under fjolåret, verkat för olika företag och dels till hur en större frekvensnedgång påverkar visningsställena individuellt. Därvid kan först noteras, att övergången från progressiv till proportionell skatt medförde en omedelbar inkomstökning i alla biljettprislägen från ca kronor 2: 05 och uppåt samt att vid de prishöjningar, som skett, biografägarna på dessa högre biljettprislägen erhållit en större del av prishöjningen än i lägre prislägen. Som exempel på den intäktsförändring, som skedde genom skatteomläggningen, kan nämnas, att nettointäkten, exklusive skatt, vid ett prisläge av kronor 2: 50 steg med 2 %, vid 3 kronor med 3,4 %, vid kronor 3: 30 med 4,1 % och vid prisläget kronor 3: 50 med 4,6 %.

När det gäller nedgången i besöksfrekvensen, har denna i mindre grad gått ut över de centralt belägna biograferna med de högsta prislägena, men i ökad utsträckning drabbat de mindre lägesbetonade visningsställena. Härtill kommer att möjligheterna till en kostnadsanpassning är mindre för de mindre och medelstora enheterna. Möjligheterna till en anpassning vid ett sjunkande underlag är däremot större i kedjeföretagen, som inte endast kan pressa ned kostnaderna på ett oförändrat antal enheter utan också — med flertalet av biograferna placerade i de större tätorterna — har större möjlig-

heter att nedlägga vissa enheter utan men för driften i övrigt. Det bör slutligen även erinras om att endast de allra minsta men däremot ej övriga små och medelstora enheter kom i åtnjutande av det den 1 juli 1957 införda bottenavdraget och genom omläggningen till proportionell skatt erhöll någon skattelättnad eller — om så var fallet — endast en obetydlig sådan på grund av sina lägre biljettpriser.

Sammanfattningsvis kan sägas, att de förändringar, som genomfördes i biografnöjesskatten den 1 juli 1957, medförde en skattenedsättning, som för biografernas del motsvarade ett årligt belopp av ca 4 milj. kronor. Skatteomläggningen innebar dels att de minsta visningsställena med högst tre föreställningar per vecka erhöll en betydande skattelindring genom införande av bottenavdraget och dels att skattebelastningen för biografer med högre biljettprislägen minskades. Mellangruppen i prishänseende erhöll ingen ändring. Om en lättnad i beskattningen genomföres genom utvidgning av rätten till bottenavdrag att gälla samtliga biografer, erhåller de minsta företagen — som redan har ett sådant avdrag — vid oförändrat belopp ingenting, medan avdraget för övriga får betydelse efter visningsställenas prisnivå och storlek i omsättningshänseende. En sådan avvägning innebär både ett tillgodoseende i första hand av de enheter, som inte erhöll någon lättnad genom 1957 års skatteomläggning, och ett hänsynstagande till de mindre och medelstora enheternas större svårigheter att anpassa kostnaderna vid en sjunkande omsättning.

Om man vill kompensera biograferna för dels en hittills konstaterad och dels en på grundval av erfarenheterna från Stockholm under år 1958 för hela landet förväntad nedgång i besöksfrekvensen, bör detta enligt utredningens

mening därför ske på ett sådant sätt, att de mindre och medelstora företagen, som i första hand behöver kompensations, erhåller denna genom en proportionellt större nedsättning i skatten samtidigt som skattelättnaden också proportionellt sett ger större nedsättning vid sjunkande frekvens och därmed följande ökade svårigheter för kostnadsanpassning. Detta kan inte åstadkommas genom en generell sänkning av procenttalet för nöjesskatten.

Utredningen — som förutsätter, att en viss anpassning bör kunna ske av de mot intäktsminskningen svarande kostnaderna — vill med utgångspunkt från ovanstående beräkningar föreslå, att en nedsättning av nöjesskatten för biograferna genomföres på så sätt, att det från den 1 juli 1957 införda s. k. bottenavdraget för biografer med högst tre föreställningar per vecka, utvidgas att gälla samtliga visningsställen och att beloppet samtidigt höjes till 100 kronor per visningsställe och vecka. Det belopp, som nöjesskatten härigenom totalt nedsättes med, motsvarar en summa av ca 4 milj. kronor per år. Nedsättningen är således 80 % större än det belopp, som erfordras vid en mot nedgången i besöksfrekvensen förutsatt möjlig kostnadsanpassning med 50 %. Häri är ej inräknat det belopp om 2 milj. kronor, vartill det nu utgående bottenavdraget årligen beräknas uppgå.

För de ambulerande företagen, som inte har fasta visningsställen, bör medges en nedsättning av den direkta skatten med 3 procentenheter.

I skrivelse till statsrådet och chefen för finansdepartementet den 30 juli 1957 har Sveriges filmuthyrareförening, Sveriges biografägareförbund, Folkets husföreningarnas riksorganisation, Våra gårdar och Föreningen Sveriges filmproducenter med hänvisning till det

nuvarande stödet åt småbiograferna erinrat om de inom branschen gällande reglerna för debitering av filmhyra. För att tillgodose filmuthyrarnas kontraktsenliga rätt till filmhyra på bottenavdraget hemställer organisationerna, att stödet vid en ändring av bestämmelserna om skattelindring utformas så, att det kommer både biografägarna och filmuthyrarna till godo. Framställningen har överlämnats till utredningen, som i anledning därav anser sig böra uttala följande.

Utredningen förutsätter, att filmhyra inte skall uttagas på det ovan angivna bottenavdraget och utgår därvid från att en nedsättning av skatten, som närmast är att betrakta som en skatteåterbäring till biograferna i förhållande till en sjunkande individuell lönsamhet, icke skall minskas genom att filmuthyrarna kräver att få någon andel därav. I samband härmed må erinras om att filmhyresnivån i Sverige inte kan anses vara låg och att ca en fjärdedel av filmhyresintäkterna avser svensk film och ca tre fjärdedelar utländsk film. Utredningen anser det självklart, att en sänkning av nöjesskatten, som icke medför en biljettpriissänkning och som ges formen av avdragsgilla grundbelopp, skall oavkortad tillfalla respektive biografägare.

Vid förfrågan har Sveriges filmuthyrareförening emellertid — för sina medlemmars räkning — förklarat, att dessa icke är villiga att avstå från debitering av filmhyror på nöjesskattebelopp, som i form av bottenavdrag vid skatteredovisningen tillföres biograferna. Under sådana förhållanden föreslår utredningen alternativt, att det s. k. bottenavdraget ersättes med rätt för vederbörande biografägare att erhålla direkt skatteåterbäring med högst 100 kronor per visningsställe och vecka.

KAPITEL VI

Speciella frågor

1. Deklaration av nöjesskatt

Bestämmelser om inbetalning och deklaration av nöjesskatt återfinnes i tillämpningskungörelsen till nöjesskatteförordningen med däri senare företagna ändringar.

Enligt 6 § nöjesskatteförordningen skall nöjesskatten upptagas i form av skatt på biljett eller annat bevis, som berättigar till deltagande i nöjestillställning. I 7 § är särskilt angivet, att nöjesskatten utgår med viss procent å bruttopriset för varje biljett. Bestämmelserna medför, att skattebeloppet måste avräknas med visst belopp per biljett och för varje antal biljetter i de olika prislägena. Detta medför dels att mycket ojämna tal erhålles och dels att de olika anordnarna av nöjestillställningar får ett omfattande och besvärligt arbete med framräknande av skatten.

Bestämmelserna om beskattning per biljett kan ha varit motiverade, så länge biografnöjesskatten var progressiv. Då proportionell skatt sedan den 1 juli 1957 utgår för såväl biografföreställningar som andra nöjesbeskattade tillställningar, kan en avsevärd förenkling av deklara-tionsförfarandet och kontrollen erhållas, om skatten i stället får deklarer-
as och redovisas enbart på de totala biljettintäkterna. Härigenom vinnes även att en samordning mellan den vanliga intäktsredovisningen för företagen kan ske, samtidigt som skatteavräkningen kan göras i en enda post på det totala intäktsbeloppet inklusive skatt.

Med hänvisning till ovanstående före-

slår utredningen, att redovisningen av nöjesskatt får ske på den totala biljettintäkten med särskilda avdrag för föreställningar, för vilka skattenedsättning eller skatteavdrag medgivits. Därvid bör dock även i fortsättningen kvarstå skyldighet att redovisa antalet biljetter i varje prisläge, då biljettredovisningen bör ligga till grund för uträkningen av det sammanlagda bruttobelopp på vilket skatten skall beräknas.

2. Statistiska uppgifter

Under arbetets gång har utredningen funnit, att en mycket besvärande brist på statistiska uppgifter i fråga om nöjesskatten föreligger. Således är uppdelningen av nöjesskattemedlen i länsstyrelsernas redovisning inte nöjaktig i statistiskt hänseende. Då det måste vara av ett mycket stort intresse att ha tillgång till en utförligare statistik över nöjesskatten, särskilt med tanke på att nöjesskattefrågorna framdeles kan komma att bli föremål för förnyade överväganden, finner utredningen sig böra föreslå, att länsstyrelserna och riksräkenskapsverket bör få i uppdrag att fortlöpande lämna och sammanställa sådana uppgifter, att en tillfredsställande statistik över nöjesskatten erhålles. Då biografnöjesskatten har störst betydelse i detta sammanhang, bör i varje fall en sådan uppdelning vid redovisning och sammanställning ske, att nöjesskatten blir redovisad i två huvudposter, nämligen biografnöjesskatt och annan nöjesskatt.

KAPITEL VII

Sammanfattning

Inom film- och biografbranschen kan särskiljas tre verksamhetsgrenar, nämligen filmproduktion, filmdistribution och biograförelse. Ofta ingår samtliga dessa tre verksamhetsgrenar i samma företags rörelse antingen direkt eller genom dotterföretag.

Vårt land har haft en inhemsk filmproduktion sedan ungefär 50 år tillbaka. Långfilmsproduktionens storlek har varierat. Under 1930-talets första hälft omfattade den i genomsnitt 22 filmer per år. Under perioden 1937/38—1941/42 producerades årligen i medeltal 31 filmer, medan produktionen under perioden 1942/43—1947/48 steg till 40 å 41 filmer per år. I början av 1950-talet genomgick filmproduktionen en ekonomisk kris, varefter antalet filmer spelåren 1952/53—1957/58 varierat från 30 till 38 per år. I relation till folkmängden hade Sverige under första hälften av 1950-talet näst Finland den största långfilmsproduktionen i världen.

I förhållande till folkmängden torde Sverige även ha det största antalet biografer i världen, vilket får ses mot bakgrunden av den låga befolkningstätheten i stora delar av vårt land. Detta är också förklaringen till att omkring två tredjedelar av landets biografer utgöres av småbiografer med mindre än fyra föreställningar per vecka. Samtidigt har Sverige — enligt internationell statistik — näst Finland det lägsta antalet biografbesök per år och invånare. Ca 90 % av biografernas omsättning ligger på de ca 900 biograferna i klasserna I—III. Omkring 30 % av dessa biogra-

fer — motsvarande ca 43 % av omsättningen — är anslutna till filmproducenter.

Av det totala antalet premiärsatta långfilmer på de svenska biograferna utgör endast 9 å 10 % svensk film. Det relativt ringa antalet svenska långfilmer har emellertid en betydligt större andel i publikfrekvensen. De svenska filmerna svarar således för mer än en fjärdedel av biografernas totala besökarantal.

Producentstödet. Särskilt stöd åt den svenska långfilmsproduktionen utgår sedan den 1 juli 1951 i form av återbäring med viss del av den statliga nöjesskatten. Denna återbäring utgick från början med 20 %. I samband med den förlängning av stödet som beslutades våren 1955 genomfördes en differentiering av detsamma.

Bidrag utgår således numera för långfilm, vars längd uppgår till 2 000 m såsom bredfilm eller 800 m såsom smalfilm, för film som framställts helt i färg med 35 % och för annan film med 20 % av statens andel i nöjesskatten för biografföreställning, vid vilken filmen visas. Bidragen utbetalas till filmproducenten eller dennes ombud direkt av biografföreställningens anordnare, som får avräkna motsvarande belopp vid redovisning av nöjesskatten.

Det nuvarande stödet är tidsbegränsat och upphör den 1 juli 1959. Utredningens uppdrag har varit att verkställa undersökning rörande behovet av fortsatt stöd åt svensk filmproduktion och formerna härför. På grundval av en lönsam-

hetsundersökning borde sålunda utredas, om behov av stöd fortfarande föreligger och i vilken form ett sådant i så fall skall ges. Vid utredningen borde beaktas dels ett av 1954 års nöjesskatteutredning framlagt förslag och dels från riksdagens sida uttalade önskemål, att de framtida stödåtgärderna om möjligt bör inriktas på att främja tillkomsten av konstnärligt mera högtstående svenska filmer.

Resultatet av utredningens undersökningar beträffande lönsamheten visar, att den svenska filmproduktionen under den gångna delen av 1950-talet — med undantag för spelåret 1951/52 — redovisat betydande förluster. De totalt redovisade förlusterna för filmer som ingår i undersökningarna har — före skatteåterbäring och produktionsbidrag från biograferna — för spelåren 1952/53—1956/57 uppgått till 3,6, 4,8, 7,1, 6,4 respektive 4,6 milj. kronor. Genomsnittligt per film har de redovisade förlusterna respektive år uppgått till 136 000, 180 000, 230 000, 196 000 och 170 000 kronor. I dessa siffror ingår icke — på grund av filmernas speciella karaktär — sådana filmer, som är helt skattebefriade enligt 14 § nöjesskatteförordningen. Resultaten för dessa filmer torde ha varit avsevärt bättre.

Inom utredningen har en särskild bearbetning verkställt av undersökningsmaterialet med fördelning på integrerade företag — varmed förstås producentföretag med egna biografkedjor — och fristående filmproducenter. Något mer än två tredjedelar av antalet filmer kommer på de integrerade företagen och något mindre än en tredjedel på de fristående producenterna. Bearbetningen visar, att filmproduktionen genomgående under åren gett sämre resultat för de integrerade företagen än för de fristående producenterna. Således redovisar — sedan nöjesskatteåterbäring

och produktionsbidrag från biografägarna avräknats — de integrerade företagen för spelåren 1950/51—1956/57 en förlust av sammanlagt 15,3 milj. kronor, medan de fristående producenterna för samma tid redovisar ett netto av 422 000 kronor. Detta beror dels på högre intäkter och dels på lägre produktionskostnader för filmer, som framställts av de senare.

Det viktigaste vid en bedömning av lönsamheten för filmproduktionen är, huruvida intäkterna kan riktigt beräknas. Det är emellertid inte möjligt att avgöra, om filmhyrorna är marknadsmässigt riktiga, d. v. s. motsvarar vad de skulle uppgå till om filmproduktionen i de integrerade företagen inte drevs tillsammans med biografirörelse. Kombinationen med biografdrift och annan rörelse gör det betydligt svårare att bedöma det verkliga resultatet av filmproduktionen.

Skillnaden i resultat mellan de båda företagargrupperna torde emellertid i första hand bero på andra omständigheter. De fristående producenterna, som gör enstaka filmer per år eller med ett par års mellanrum och ej har stöd av egna biografkedjor, måste givetvis vara ytterst försiktiga såväl vid valet av inspelningsobjekt som i fråga om därtill knutna kostnader. De integrerade företagen, som i anslutning till innehav av ateljéer och biografkedjor bedriver filmproduktion, har en tryggare ställning. Denna beror även på innehavet av andra inkomstkällor, varjämte den kontinuerliga produktionen av ett flertal filmer årligen ger en ytterligare möjlighet till riskutjämning och därmed också förutsättningar för att ta större risker på konstnärliga experiment än de fristående producenterna kan göra.

En filminspelning är i och för sig så kapitalkrävande, att fristående producent för finansiering och sättning av

sina filmer är i hög grad beroende av de biografägande producentföretagen. Det kan därför med fog göras gällande, att en från de integrerade företagen helt skild filmproduktion knappast kan förekomma och att de integrerade företagen är en stabiliserande faktor inom den svenska filmproduktionen. Dessa förhållanden — som äger sin motsvarighet i andra länder — sammanhänger i Sverige mer än annorstädes med den begränsade marknaden, vilken i sin tur är beroende av språkområdet.

Det är i och för sig inte osannolikt, att det statliga stödet inte blott har bidragit till att upprätthålla en svensk filmproduktion av viss storleksordning, utan även stimulerat till en viss produktionsökning.

Nuvarande skatteåterbäring uppgick under budgetåret 1957/58 till 2,7 milj. kronor och har för de två närmast föregående budgetåren uppgått till genomsnittligt ca 3 milj. kronor. Genom ökningen av antalet färgfilmer kan stödet för budgetåret 1958/59 ånyo beräknas uppgå till ca 3 milj. kronor.

Utredningen utgår från att en svensk långfilmsproduktion av ett 30-tal filmer per år ungefär svarar mot de förutsättningar som finns vid bibehållen andel för den svenska filmen i den totala besöksfrekvensen. Av de båda huvudalternativ som kommit i fråga för producentstödet, nämligen fortsatt direkt stöd åt produktionen eller en generell sänkning av nöjesskatten, finner utredningen sig ej kunna förorda det senare. De huvudsakliga skälen härför är, att en större nöjesskattesänkning i första hand skulle tillgodose den utländska filmen, på vilken kommer ca tre fjärdedelar av skatteintäkterna, samt att den skulle medföra en försämrad ställning för de fristående producenterna, medan de integrerade företagen skulle få en gynnad ställning.

Utredningen föreslår ett stöd i nya former, vari ingår särskilt kvalitetsstöd åt långfilmsproduktionen, stöd åt produktionen av barnfilm och kortfilm samt medel för forskning och exportfrämjande åtgärder. Stödmedlen — som skall utgöra 11 % av den till länsstyrelserna redovisade statliga biograf-nöjesskatten, vilken i utgångsläget beräknas uppgå till 43,5 milj. kronor per år — föreslås direkt överförda från länsstyrelserna till ett särskilt organ, som skall förvalta och fördela medlen. Den summa som ställes till förfogande beräknas för budgetåret 1959/60 — vid en mot genomsnittet under åren 1950—56 beräknad nedgång i besöksfrekvensen av 15 % — uppgå till sammanlagt ca 4,8 milj. kronor. Genom att stödmedlen bestämmas i viss relation till den statliga biograf-nöjesskatten — och därmed även i relation till biljettintäkterna — uppnås värdebeständighet och förenkling av administrationen. Särskilda överenskommelser med organisationer och enskilda företag behövs ej för stödets genomförande.

Utredningen föreslår, att stödet i första hand skall uppdelas så, att huvuddelen eller tre fjärdedelar användes för generellt stöd åt långfilmsproduktionen. Den återstående fjärdedelen skall användas på följande sätt. Först avsättes medel med upp till 100 000 kronor för forskningsändamål m. m. och 100 000 kronor för exportfrämjande åtgärder. Av resterande medel skall 10 % användas för stöd åt produktion av kortfilm och 20 % för stöd åt framställning av speciell barnfilm, i första hand film som är lämpad för barn under 11 år. Återstoden skall användas för premiering av en från allmänna synpunkter önskvärd långfilmsproduktion.

Härutöver föreslås, att bestämmelserna om skattebefrielse för barnfilm —

som nu gäller för barnmatinéer och av barnfilmklubbar anordnade föreställningar — skall utvidgas att gälla även vid kvällsföreställningar med svenskproducerade barnfilmer, som härför godkänts av den till barnfilmkommittén anslutna barnfilmjuryn. Sådan skattebefrielse skall dock endast gälla för filmer, som har en längd av minst 1 000 m i bredfilm eller 400 m i smalfilm, eller för program sammansatta av flera sådana svenskproducerade barnfilmer, som tillsammans har denna längd, under förutsättning att visningen sker på entimmesföreställningar.

I fråga om det generella stödet åt långfilmsproduktionen anser utredningen, att en fördelning enbart efter spelintäkterna, som f. n. sker, bör ersättas av en fördelning dels i förhållande till produktionskostnaderna och dels i förhållande till spelintäkterna. Dessa bidrags storlek får med hänsyn till produktionens omfattning och tillgängliga medel bestämmas årligen men bör vara maximerade till högst 20 % av kostnaderna och högst 30 % av spelintäkterna. Kostnadsbidraget bör dock — för att det skall få någon betydelse — vara minst 10 %.

Utredningen föreslår en omprövning av den skattebefrielse som f. n. under vissa förutsättningar kan erhållas för såväl svensk som utländsk film. Skattebefrielsen — som tillkom då biografnöjesskatten var väsentligt lägre än nu — ger ett stöd som för svartvit film är ca sju gånger och för färgfilm nära fyra gånger större än den nuvarande skatteåterbäringen för svensk långfilm.

I stället för denna skattebefrielse föreslår utredningen, att för sådana filmer som är ägnade att tjäna »vetenskapligt ändamål eller upplysnings-, undervisnings- eller uppfostringssyfte» och som samtidigt är av »allmänt värde för samhället» skall införas möj-

lighet till skattenedsättning med 40 %. Samtidigt föreslår utredningen, att svenska filmer, som erhåller sådan nedsättning, likväl skall vara berättigade till generellt stöd efter samma grunder som övriga svenska långfilmer. De bör därjämte även kunna komma i fråga för stöd efter kvalitetsbedömning.

Genom att stödmedlen utgör viss del av den totala biografnöjesskatten, får de ingen direkt anknytning till den svenska filmproduktionens storlek och kostnaderna härför samt spelintäkterna därav. Det är därför inte möjligt att på förhand ange storleken av de medel, som de olika filmerna kan berättiga till. Det organ, som skall ha hand om medlen, bör därför arbeta med en årlig budget och ha möjlighet att fondera medel. Ur fonden bör medel kunna tagas då budgeten överskrides, liksom fonden bör tillföras budgetmedel som icke åtgår.

För administration och fördelning av stödmedlen föreslås, att ett särskilt bolag bildas. Kungl. Maj:t skall godkänna bolagsordning och ändringar i denna. Ordföranden i bolagets styrelse och suppleant för denne bör utses av Kungl. Maj:t. Särskilt kontrakt mellan staten och bolaget bör finnas, innehållande föreskrifter om förvaltningen m. m.

För fördelning av premierna till förtjänta producenter av svenska långfilmer respektive kortfilmer föreslås tillsättande av en särskild jury, som utses av Kungl. Maj:t för högst tre år. Ledamöterna bör avgå växelvis. De medel, som anslås för stödjande av svensk barnfilmsproduktion, bör fördelas av barnfilmjuryn.

Biografnöjesskatten. I direktiven för utredningen ingår icke något uppdrag att ompröva biografnöjesskatten. Under utredningsarbetet har organisationerna inom film- och biografbranschen till

statsrådet och chefen för finansdepartementet den 4 juli 1958 gjort framställning om sänkning av nöjesskatten för biografföreställningar. Enligt skrivelserna — som överlämnats till utredningen — har betydande svårigheter uppstått för film- och biografbranschen på grund av den senaste tidens minskning i publikfrekvensen, som i första hand anses bero på televisionens utbyggnad. Med anledning av skrivelsen har utredningen verkställt undersökningar rörande besöksfrekvensen på biograferna och biografbranschens lönsamhet.

Besöksfrekvensens utveckling har undersökts i 10 av de största städerna, som tillsammans svarar för över 40 % av biografernas totala besökarantal. Då siffrorna för år 1957 påverkades av den stora influensaepidemien under hösten nämnda år, har det inte varit möjligt att med någon större grad av säkerhet bedöma, huruvida och i vilken omfattning televisionen medverkade till en nedgång i besöksfrekvensen detta år. I jämförelse med genomsnittet för åren 1950—56 hade åtta av städerna en ökning, medan Stockholm och ytterligare en stad visade minskning av besöksfrekvensen. Med hänsyn till de sålunda konstaterade svårigheterna att göra en bedömning på grundval av 1957 års siffror har utredningen sökt få uppgifter så långt fram i tiden som möjligt för att få en säkrare uppfattning om televisionens återverkningar i de områden, som haft sändarestationer under hela eller större delen av år 1958. Sådant siffermaterial har sammanställts för Stockholm, Göteborg och Malmö.

Nedgången i besöksfrekvensen för Stockholm under år 1958 i jämförelse med genomsnittet för åren 1950—56 utgjorde 15 %. För Göteborg och Malmö visar beräkningarna en nedgång mot nämnda genomsnitt med 7 respektive 2 %. I Stockholm var nedgången ganska

jämmt fördelad under året med 14,5 % på första och 16 % på andra halvåret. Göteborg hade en minskning under första halvåret med 6 % och andra halvåret med 8 %, medan däremot Malmö visade en ökning i besöksfrekvensen under första halvåret med 1,5 % och en minskning andra halvåret med 6 %. I Göteborg och Malmö blev televisionsförbindelserna reguljära först i maj 1958.

Jämte England synes Sverige vara det enda land i Europa, som redan nu har en relativt hög televisionstäthet. Antalet licenser i Sverige uppgick den 30 november 1958 till 212 000 eller en på 35 invånare. I England hade man vid utgången av år 1957 en televisionsapparat på var sjätte invånare. I Stockholm motsvarade licenstätheten vid utgången av november månad 1958 en apparat på var elfte invånare.

Utredningen anser sig inte kunna bedöma, hur televisionen på längre sikt kommer att återverka på biografnäringen. Den mycket hastiga ökningen av antalet licenser i Stockholmsområdet ger dock förutsättningar för att med viss reservation bedöma effekten under televisionens utbyggnadsperiod vid en relativt hög licenstäthet. Återverkningarna på längre sikt kan möjligen bli större, men det kan också tänkas, att anskaffningskostnaden för apparaterna och nyhetsintresset under televisionens utbyggnadsperiod i högre grad påverkar frekvensen av andra nöjen än vad senare blir fallet.

Då endast England f. n. har en högre licenstäthet än Sverige, är det svårt att göra jämförelser med utvecklingen i andra europeiska länder. Bestämda slutsatser om televisionens återverkningar på biografbrörelsen i England kan inte dras med anledning av den högkonjunktur, som den engelska biografbrörelsen hade under de första efterkrigsåren,

synbarligen sammanhängande med den starka varubristen som gav stora förutsättningar för en stark ökning av biografbesöken.

Även om man inte klart kan förutse återverkningarna av konkurrensen från televisionen på längre sikt, finner utredningen det dock rimligt, att en viss jämkning i nöjesskatten företas på grund av de erfarenheter som nu kan redovisas.

Utredningen har verkställt en undersökning av förändringarna i biografbranschens lönsamhet under senare år. Denna utvisar en avsevärd förbättring. Hänsyn härtill bör tagas vid förändringar i nöjesskatten. Därjämte bör också beaktas de jämkningar i skatten till biografernas förmån, som genomfördes den 1 juli 1957, vartill även bör förutsättas att en viss kostnadsanpassning skall kunna genomföras.

För en kompensation av biografernas inkomstminskning kan man välja två vägar. Den ena är en direkt sänkning av nöjesskatten med ett visst antal procentenheter. Den andra är att medge s. k. bottenavdrag för samtliga biografer. Vid valet mellan alternativen anser utredningen, att hänsyn bör tas till hur de skatteändringar som genomfördes år 1957 verkat för olika företag och hur en större frekvensminskning påverkar visningsställena individuellt. Därvid konstaterar utredningen, att övergången från progressiv till proportionell skatt medförde inkomstökning för biografer med högre biljettprislägen än ca kronor 2: 05 samt att en minskning i besöksfrekvensen i mindre grad går ut över de centralt belägna biograferna med de högsta biljettprislägena, men i ökad utsträckning drabbar de mindre lägesbetonade biograferna. Härtill kommer, att möjligheterna för kostnadsanpassning är mer begränsade för de mindre och medelstora enheterna.

De förändringar, som genomfördes i biografnöjesskatten den 1 juli 1957, medförde en skattenedsättning motsvarande ca 3,8 milj. kronor. Omläggningen innebar, att de minsta visningsställena erhöll en väsentlig skattelindring och att skattebelastningen för biografer med högre biljettprislägen minskades. Samtidigt erhöles skattebefrielse för matinéföreställningar med av barnfilmjuryn godkänd film på alla biografer.

För en kompensation av en hittills konstaterad och en på grundval av erfarenheterna från Stockholm under år 1958 för hela landet väntad nedgång i besöksfrekvensen föreslår utredningen, att en nedsättning av nöjesskatten för biograferna genomföres på så sätt, att s. k. bottenavdrag skall erhållas för samtliga visningsställen med ett belopp av 100 kronor per visningsställe och vecka. Härigenom erhåller de mindre och medelstora enheterna, som i första hand behöver kompensation, denna genom en proportionellt större nedsättning samtidigt som skattelättnaden också proportionellt sett ger större nedsättning vid sjunkande frekvens och därmed följande ökade svårigheter för kostnadsanpassning. För de ambulerande företagen, som inte har fasta visningsställen, bör medges en nedsättning av den direkta skatten med 3 procentenheter.

Utredningen förutsätter, att filmhyra inte skall uttagas på det ovan angivna bottenavdraget och utgår därvid från att en nedsättning av skatten, som icke förutsätter en biljettprissänkning och som närmast är att betrakta som en skatteåterbäring till biograferna i förhållande till en sjunkande individuell lönsamhet, inte skall minskas genom att filmuthyrarna kräver att få någon andel därav. Då filmuthyrarna emellertid framställt krav härom, föreslår utred-

ningen alternativt, att biografägarna i stället erhåller direkt skatteåterbäring med högst 100 kronor per visningsställe och vecka.

Slutligen föreslår utredningen en omläggning av skatteredovisningen och genomförande av en förbättrad statistisk redovisning av nöjesskattemedlen.

Ekonomiska beräkningar. De ekonomiska verkningarna av utredningens förslag i ingångsskedet framgår av nedanstående uppställning, vilken även utvisar skatteminskningen i anledning av de ändringar i biografbeskattningen, som genomfördes år 1957.

	1957 års ändringar	Utred- ningens förslag	Summa
	Milj. kronor		
Producentstöd	—	4,8	4,8
Skattebefrielse för barnfilm:			
a. matinéer	1,7	—	1,7
b. kvällsföreställningar med svensk barnfilm	—	0,4	0,4
Bottenavdrag för biograferna	2,0	4,0	6,0
Övergång från progressiv till pro- portionell beskattning	1,9	—	1,9
Avgår:	5,6	9,2	14,8
Nuvarande producentstöd	—	3,0	3,0
Ändring av 14 § nöjesskatteförord- ningen (skattenedsättning med 40 % i stället för nu gällande skattebefrielse)	—	0,9	0,9
	5,6	5,3	10,9

Det nuvarande stödet åt filmproduktionen uppgår till ca 3 milj. kronor årligen. Den summa om 4,8 milj. kronor, som enligt utredningens förslag beräknas bli tillgänglig för det direkta producentstödet under budgetåret 1959/60, har framräknats med utgångspunkt från en beräknad frekvensminskning på biograferna av 15 % i jämförelse med åren 1950—56 i de områden av landet — med ca 4,4 milj. invånare — som beräknas vara täckta av televisions-sändningar från den 1 juli 1959. Om en lika stor frekvensminskning vid senare tidpunkt inträder för hela landet, beräknas beloppet sjunka till 4,5 milj. kronor.

Genom bestämmelserna i 14 § andra st. a) nöjesskatteförordningen om fullständig skattebefrielse för vissa filmer tillföres film- och biografbranschen f. n. ca 1,5 milj. kronor per år. Genom utredningens förslag om skattenedsättning i stället för skattebefrielse för sådana filmer blir motsvarande belopp 0,6 milj. kronor.

Utredningens förslag beräknas tillföra film- och biografbranschen ca 5 milj. kronor årligen i ökat producentstöd och skattelättnader. Med de ändringar i beskattningen, som tillkom genom 1957 års riksdagsbeslut, uppgår summan för de år 1957 genomförda och de nu föreslagna stödåtgärderna till sammanlagt 10,9 milj. kronor per år.

Särskilt uttalande av herr Ellwyn

I åtskilliga både principiella och praktiska avseenden hyser jag uppfattningar, som avvika från utredningsmannens. Vad som i det följande angives avser blott vissa aktuella uttalanden och förslag, medan avvikande uppfattningar beträffande beskrivningar av faktiska förhållanden och siffermaterialets behandling huvudsakligen lämnas därhän.

Nedan behandlas först (1) några allmänna synpunkter beträffande principerna för en nöjesskatt, dess inverkan på filmen med hänsyn till filmens karaktär av kommunikationsmedium samt (2) frågan om nöjesskattens ekonomiska avkastningsförmåga. Därefter följer (3) jämförelse mellan några olika konstruktioner av skatteåterbäring till inhemsk filmproduktion, (4) en beräkning av bidragsbehovets storlek, (5) kommentar till planerna på särskild subventionering av biograferna samt (6) uttalande beträffande förslaget om reduktion av stödet till pedagogisk film. Slutligen framföres (7) förslag beträffande generell sänkning av nöjesskatten samt (8) förslag beträffande fortsatt tillämpning av nuvarande bidragsordning för svensk film med vissa ändringar och kompletteringar. Sistnämnda två förslag grundas på ett av herr Dymling i augusti 1958 till utredningen överlämnat memorandum.

1) Några allmänna synpunkter.

Såsom konsumtionsskatt avses nöjesskatten skola betalas av konsumenterna.

Vid nöjesskattens införande och vid senare höjningar därav har också skatten övervältrats framåt i form av prisstegringar. (Den frekvenssänkning, som inträffade efter 1948 års skattehöjning och för vilken kostnaden fick stanna å film- och biografföretagen, bedömdes bli allenast tillfällig.)

Sedermera har utvecklingen medfört, att skatten i allt högre grad kommit att belasta film- och biografföretagen. Framför allt den av penningvärdesför-sämring föranledda kostnadsfördyringen ha företagen icke i tillräcklig utsträckning kunnat kompensera genom prishöjningar. I den mån prishöjningar förekommit, synas dessa ha medfört ytterligare minskad efterfrågan hos konsumenterna. Den höga nivån på biljettpriserna har medfört, att besökarantalet är väsentligt lägre än det skulle ha varit vid ett lägre biljettpris. Detta visar sig bl. a. däri, att Sverige trots mycket hög biograftäthet redovisar ett i förhållande till andra länder mycket lågt antal biografbesök per invånare.

Såsom berörts av bl. a. 1952 års kommitté för indirekta skatter (SOU 1957: 13) kan beträffande skatter av ifrågasvarande slag förekomma, när vissa förutsättningar brista, att skatten helt eller delvis icke övervältras framåt utan i stället dels stannar på företagen och dels övervältras bakåt på leverantörer och anställda.

En sådan utveckling synes ha inträffat beträffande nöjesskatten.

Vad svensk film beträffar måste skattens verkningar — trots den genom 1951 års förordning införda skattelindringen — betecknas såsom ytterst kända. De ha gett upphov till väsentliga strukturella förändringar, av vilka den mest framträdande är, att spelfilmproduktion såsom fristående verksamhet praktiskt taget omöjliggjorts.

Både införandet av skatteåterbäring för svensk film enligt 1951 års förordning och införandet av skatteåterbäring för mindre biografier enligt 1957 års förordning innebär konstateranden av att skatten i väsentlig utsträckning förlorat sin ursprungliga karaktär; i intet av dessa fall har ifrågasatts, att minskningen i skattebelastningen skulle tillföras konsumenterna. Symptomatiskt är vidare det numera framkomna förslaget om skattelindring genom bidrag till förmån för samtliga biograflokaler. Om detta genomföres, skulle samtliga av nöjesskatten berörda företagsgrenar ha erhållit bidrag av skattemedlen med undantag blott för den utländska filmen. Detta undantag beror möjligen på att den utländska filmens förhållanden icke undersökts.

Det synes uppenbart, att man kommit i ett läge som icke överensstämmer med grunderna för nöjesskatten: skattemedel bortskänkas till ett håll för att produktionen av svensk film skall fortsätta, till ett annat för att mindre biografier skall bibehållas, till ett tredje för att det första bidraget icke är tillräckligt för produktion av konstnärligt högtstående film, till ett fjärde för att pedagogisk film skall kunna produceras, till ett femte för att även större biografier skola kunna undgå förluster etc.

Ytterligare komplikationer kunna tillkomma genom att dessa såsom bidrag konstruerade skattelättnader förutsätta mer eller mindre väl utvecklade regleringssystem, som i sig bära frö till vi-

dare utveckling. Sålunda vore det exempelvis tänkbart, att bidragslinjen för biograflokaler utvecklades enligt ett bidragssystemets natur och så småningom medförde gradering av bidraget efter behovsprövning.

En användning av nöjesskatten såsom instrument för kulturpolitiken kan icke överensstämma med lagstiftarens avsikter.

Om dirigerande åtgärder för filmen anses erforderliga — vartill jag i detta sammanhang icke har att taga ställning — böra dessa tillkomma på annat sätt än såsom mer eller mindre förutsedda konsekvenser av ett nöjesskattesystem. När det gäller ett kommunikationsmedium som filmen bör även beaktas, att andra värden än de rent ekonomiska stå på spel.

Att »en bild säger mer än tusen ord» är en gammal sanning. De bilder, som spelas upp på en filmduk, återges i pressen eller visas i televisionen, åsyfta — liksom det talade eller skrivna ordet — att vidarebefordra synpunkter och upplevelser till andra människor. Syftet är detsamma, det är bara medlen som skiljer.

Att inom vissa mycket vida gränser fritt få ge uttryck för sin mening i tal och skrift betraktas av alla som en omistlig rättighet och som själva kännetecknet på ett kultursamhälle. Att vi förknippa denna frihet att uttrycka sig med det talade och skrivna ordet, undanskymmer emellertid lätt att vad som egentligen åsyftas med denna rättighet är rätten att till andra människor i den form man själv föredrar söka förmedla sina synpunkter och upplevelser. Att yttrandefriheten förr i världen i praktiken inskränkte sig till att tala och skriva fritt förminskar sålunda icke dess giltighet för de nya former, som sedan har tillkommit för att förmedla synpunkter och upplevelser till andra

människor. En av dessa nya former är filmen, och filmproducenten bör följaktligen ha samma frihet att inom lagens gränser fritt få förmedla synpunkter och upplevelser, som tillkommer skribenten och föredragshållaren. Endast skenbart åtnjuter filmproducenten en sådan frihet.

Som jag förut framhållit innebär den nuvarande utformningen av nöjesskatten, att produktion av svensk film såsom fristående verksamhet praktiskt taget omöjliggjorts. Situationen för filmproducenten erbjuder en direkt parallell till det hypotetiska fallet, att alla svenska dagliga tidningar belagts med en så hög omsättningsskatt, att endast sådana tidningar kunna utkomma, som ständigt subventioneras av någon tillräckligt kapitalstark intressent. Pressen skulle ha det allra största fog för klagomål över ett dylikt ingrepp i sin yttrandefrihet. Producenten av svensk film har lika berättigade krav på yttrandefrihet som pressen. Den enda skillnaden är, att vad som för pressen är ett hypotetiskt fall nu under lång tid varit verklighet för filmproducenten.

2) Nöjesskattens avkastningsförmåga.

Avkastningsförmågan hos en indirekt skatt är, såsom i flera sammanhang konstaterats, beroende på åtskilliga faktorer, bl. a. efterfrågan, tillgång samt skattens utformning och storlek. Den nu avslutade utredningen har icke berört denna fråga. Överväganden i dessa avseenden skulle emellertid ha varit av intresse. Man skulle då — exempelvis beträffande storleken av den skatt som drabbar den svenska filmen — möjligen ha konstaterat, att även ur statsfinansiell synpunkt en ytterligare skattelindring skulle vara fördelaktig.

En jämförelse kan göras med de förhållanden, som kunna antagas skulle ha rått i dag om 1951 års skattelindring

icke genomförts. Nöjesskatten per biljett för svensk film (genomsnittspris kronor 2: 50) skulle i så fall ha utgjort 95 öre, medan den nu utgör 80 öre. Under spelåret 1956/57 såldes omkring 20 milj. biljetter och skatten utgjorde närmare 16 milj. kronor. Om den högre skatten bibehållits, skulle besöksfrekvensen ha minskat avsevärt; i stället för dessa 20 milj. biljetter skulle antagligen blott ha sålts 10—12 milj. biljetter. Skatten skulle då ha inbragt 10—11 milj. kronor. Den år 1951 genomförda justeringen av skatten för svensk film kan sålunda under spelåret 1956/57 beräknas ha tillfört stat och kommun ytterligare nöjesskattemedel med omkring 5 milj. kronor. 1950 års filmutredning omnämnde i sitt betänkande en del beräkningar i sådan riktning och dessa ha uppenbarligen i det väsentliga besannats.

3) Olika konstruktioner av producentstödet.

Såsom utredningsmannen framhåller finnas åtskilliga alternativa lösningar beträffande konstruktionen av bidraget till den svenska filmproduktionen förutom den av utredningsmannen rekommenderade metoden. Ett alternativ är producentandelssystemet, vars möjligheter icke blivit av förevarande utredning undersökta och därför här måste förbigås. Ett annat alternativ, som ligger mycket nära till hands, utgör den nu gällande skatteåterbäringsmetoden enligt 1951 års förordning. Enär denna metod under avsevärd tid fungerat utan anmärkning i tekniskt avseende, anser jag att det ytterligare bör övervägas, huruvida icke en fortsatt tillämpning därav i kompletterad form är tänkbar.

De huvudsakliga skillnaderna mellan det av utredningsmannen föreslagna systemet och det hittills gällande systemet kunna angivas i följande huvudpunkter.

a) Enligt det nu gällande systemet översändas bidragsmedlen direkt av biografägaren till producenten tillsammans med filmhyran för visningen. Enligt utredningsmannens förslag däremot skola bidragsmedlen såsom ingående i nöjesskatten inlevereras från biografägaren till nöjesskattemyndigheten, som vidarebefordrar den statliga delen av nöjesskatten till vederbörande länsstyrelse, vilken i sin tur avskiljer stödmedlen och överlämnar dem till ett särskilt redovisningsorgan för fördelning bland producenterna.

Det nu gällande systemet är uppenbarligen i tekniskt avseende enklare än det av utredningsmannen föreslagna.

Ett förhållande som bör nämnas, ehuru det saknar större betydelse, är att det s. k. 75-kronorsbidraget för mindre biografer komplicerat redovisningen på sådana biografer i de fall, då en svensk film visas därstädes under samma vecka som annan svensk eller utländsk film. Dessa svårigheter, som borde ha beaktats när 75-kronorsbidraget år 1957 infördes, kunna emellertid i huvudsak undanröjas i samband med planerad rationalisering av nöjesskatteredovisningen. Förenklingar ha redan åstadkommits i de län, där särskild nöjesskatteredovisning för varje film tillämpas.

En olägenhet i utredningsmannens förslag är, att bidraget kommer att i tekniskt avseende vara av mera utpräglad subventionskaraktär genom att det utbetalas via skattemyndigheter och andra administrativa organ. Detta kan vara av väsentlig psykologisk betydelse. Enligt nuvarande system är bidraget endast formellt en subvention, medan det i praktiken fungerar såsom en skattesänkning för svensk film, vilket det i verkligheten också är.

b) Enligt utredningsmannens förslag skall viss del av bidragsmedlen använ-

das för särskilda ändamål: stöd åt kvalitativt högtstående spelfilm samt åt barnfilm, kortfilm m. m. Några utbetalningar för sådana ändamål ske icke enligt den hittills gällande ordningen men däri ligger icke någon principiell skillnad mellan de två systemen. Såsom utredningsmannen framhåller kan det nuvarande stödsystemet nämligen kompletteras med en föreskrift, att viss andel av till producenten inlevererade bidragsmedel skall avsättas för de ifrågasvarande särskilda ändamålen. Detta kan lämpligen ske genom att producenten ålägges skyldighet att inleverera viss del av bidragsmedlen till ett redovisningsorgan. Till undanröjande av risken för eventuell uraktlåtenhet från producentens sida, exempelvis i förening med insolvens, torde tillfredsställande garantier kunna ställas.

c) Enligt utredningsmannens förslag skall en del av det generellt utgående bidraget utbetalas till filmens producent i proportion till filmens produktionskostnader. En sådan ordning för utbetalning kan tillämpas även enligt det nuvarande skatteåterbäringssystemet genom att producenten på samma sätt som ovan under b) angivits ålägges inleverera viss bestämd del av skatteåterbäringen till ett redovisningsorgan.

Ett kostnadsstyrt bidrag förefaller i förstone tilltalande, men vid närmare övervägande visar det sig, att det är behäftat med utomordentligt stora nackdelar av både praktisk och principiell art. Problemen i fråga om vilka och hur stora kostnader som skola godkännas såsom bidragsberättigande komma utan tvivel att bli både många och svåra. Det låter sig visserligen sägas, att millimeternoggrannhet icke påfordras. All bedömning måste dock för att förtjäna beteckningen rättvis kunna göra anspråk på att anses objektivt noggrann.

Det ligger en påtaglig fara i att uppfinningsrikedom och fördomsfrihet på det redovisningstekniska området blir lönande inom vissa gränser.

Bland de talrika svårigheter, som måste bemästras i samband med kostnadsstyrda bidrag, märkas exempelvis frågor om ateljékostnaderna. F. n. debitera ateljéerna filmerna med lägre priser än ateljéernas självkostnader motsvara. Detta gäller både för de ateljéägande företagens egna filmer och för främmande filmer. Man torde icke kunna räkna med annat än att ateljéerna, om bidraget skall vara beroende av storleken av de kostnader som debiterats filmen, komma att hålla priser åtminstone motsvarande deras självkostnader. Vare sig så blir fallet eller icke måste ändå ofta uppkomma frågor om vilka ateljékostnader som äro riktiga i de särskilda fallen. Vissa ateljéer kunna vara av enklare standard än andra, vilket kan aktualisera frågan om de ändå skola få debitera ateljéhyra enligt samma normer. Om de få göra detta, innebär det ett gynnande av ateljéer och teknisk utrustning av lägre standard. Om de icke få göra det, uppstår frågan om hur stora skillnaderna skola vara.

Ateljéerna nämnas här endast såsom exempel; inom andra områden kunna problemen vara ändå mera svårbedömbara, såsom exempelvis beträffande gager, arvoden och resor för medverkande i de fall då vederbörande samtidigt är ekonomisk intressent i filmen.

De belopp beträffande vilka tveksamhet kan råda kunna vara avsevärda.

Det må för övrigt påpekas, att något väsentligt ej står att vinna genom kostnadsstyrt bidrag. En undersökning, varvid denna stödform applicerats på tidigare års produktion, ger vid handen, att fördelningen icke i relevant avseende skulle avvika i högre grad från den för-

delning som följt av hittills tillämpat system.

d) Enligt nuvarande skatteåterbäringsystem står stödet i proportion till vad varje film spelar in. Enligt utredningsmannens konstruktion skulle stödet däremot utgå i förhållande till vad all film, både svensk och utländsk, spelar in på biograferna.

Det torde ej kunna hävdas någon alldeles bestämd uppfattning om vilken av dessa två beräkningsgrunder som är lämpligast.

Därest stödet utgår i förhållande till all visning av film, medför det, att stödet totalt blir lika stort även om den svenska filmproduktionen minskar i omfattning. Ett av syftemålen med denna omkonstruktion torde vara att därigenom antalet filmer skulle hållas nere. Det är dock tveksamt, om konstruktionen är ägnad att främja en utveckling i sådan riktning. I vart fall torde så icke vara förhållandet, om metoden kombineras med bidragsfördelning i proportion till produktionskostnaden. Det bör för övrigt i detta sammanhang beaktas, att en minskad produktionsvolym icke ur alla synpunkter är önskvärd. Den medför även olägenheter exempelvis däruti att marknaden för filmskaparnas arbetskraft minskar.

Om ovanstående synpunkter äro riktiga, följer därav, att den av utredningsmannen föreslagna konstruktionen för stödet åt den svenska filmen icke erbjuder sådana fördelar, att det hittillsvarande skatteåterbäringsystemet bör övergivnas. Den i 1951 års författning stadgade ordningen måste anses ur teknisk och systematisk synpunkt överlägsen. Denna ordning bör alltfört kunna användas med de kompletteringar och justeringar, som följa av dagens krav.

4) *Den erforderliga intäktsökningen för svensk film; beräkning av bidragsbehovet.*

Utredningens siffermaterial beträffande besöksfrekvens, produktionskostnader och intäkter kan sammanfattas sålunda.

Åskådarantalet för svensk film utgör genomsnittligen 600 000 per film.

Produktionskostnaderna sammanlagda med distributionskostnaderna för en till biograferna distribuerad genomsnittlig svartvit film utgör i dag 600 000 kronor (för den genomsnittliga svartvita filmen uppgingo produktionskostnaderna 1957/58 till ca 550 000 kronor, varjämte distributionskostnaderna beräknats till ca 60 000 kronor).

Genomsnittsbiljettpriset per åskådare är kronor 2: 50, vilket i öre räknat fördelas å de olika intressenterna sålunda.

<i>Stat och kommun</i>	95	
Avgår nöjesskatte- återbäring	14,25	80,75
<i>Biografen</i>		93
<i>Filmen</i>	62	
Tillkommer nöjes- skatteåterbäring	14,25	76,25
		250,00

Den svenska filmen får sålunda 76,25 öre per åskådare, vilket för 600 000 åskådare gör totalt i filmhyra och nöjesskatteåterbäring ca 450 000 kronor.

För att filmen skall få sina kostnader om 600 000 kronor betalda på den svenska marknaden behöver den emellertid ha möjlighet att taga in en krona per åskådare.

Det nu utgående stödet, som utgör ca 14 öre per biljett, måste — om så skall kunna ske — höjas till närmare 40 öre per biljett.

Med angivande av procenttal i stället för belopp erhåller ovanstående tablå över dagens läge följande utseende.

<i>Stat och kommun</i>	38	
Avgår nöjesskatteåter- bäring	5,7	32,3
<i>Biografen</i>		37,2
<i>Filmen</i>	24,8	
Tillkommer nöjesskatte- återbäring	5,7	30,5
		100,0

Om filmproduktionen skall erhålla genomsnittligen en krona per åskådare, skulle härför åtgå 40 % av biljettpriset. Eftersom filmhyran är 24—25 %, skulle i skatteåterbäring erfordras ett belopp om 15—16 % av biljettpriset.

Till jämförelse kan nämnas, att före 1939 och 1948 års nöjesskattehöjningar det av allmänheten erlagda priset fördelades med 9,1 % på nöjesskatten, 54,5 % på biografen och 36,4 % på filmen.

Skulle den svenska filmproduktionen beredas samma andel i vad allmänheten betalar som före de stora nöjesskattehöjningarna, skulle erfordras en skatteåterbäring om 12 % av biljettpriset, vilket tillsammans med filmhyran skulle giva ca 36 %.

I penningar räknat skulle detta betyda drygt 90 öre per biljett och för 600 000 biljetter sålunda 550 000 kronor. Om härtill läggas exportintäkter om genomsnittligen 20 000 kronor, stiger den kalkylerade intäkten till 570 000 kronor, vilket lämnar en förlust om ca 30 000 kronor eller sålunda samma förlust som 1950 års filmutredning beräknade i den kalkyl som låg till grund för dess förslag. Detta förlustbelopp ligger möjligen inom kalkylens osäkerhetsmarginal.

Vid bedömning av stödbehovet är av intresse frågan om vilken roll det föreslagna kvalitetsstödet skall spela. Det torde vara ostridigt att ett sådant bidrag, som ges efter bedömning, icke får intaga en så central position, att det blir avgörande för vilka filmer som skola få

produceras. Om exempelvis en normal-film, som betingar en kostnad om 600 000 kronor, icke har möjlighet att spela in mer än 450 000 kronor och så-lunda ger 150 000 kronor i kalkylerad förlust, betyder existensen av kvalitets-bidrag om exempelvis 100—200 000 kro-nor per film för 5—6 filmer årligen, att det blir den kvalitetsbedömande instan-sen som i praktiken i väsentlig grad di-rigerar filmproduktionen. Ett system där filmen dirigeras av ett centralt bedöm-ningsorgan i stället för av allmänheten kan komma att utgöra ett riskmoment för framtiden. Erfarenheterna från län-der, som tillämpat statlig dirigering av filmproduktionen, ha icke varit gynn-samma.

Det är bl. a. sådana överväganden som föranlett att ekonomiska bidrag ef-ter bedömning hittills avvisats. Detta kom till uttryck exempelvis i de direk-tiv som chefen för finansdepartementet efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet lämnade 1950 års filmutredning, vari olägenhe-terna och svårigheterna med stödåtgär-der beroende av kvalitetsbedömning på-pekades. Principen kom också till ut-tryck vid riksdagsbehandlingen av ären-det år 1951. I denna huvudprincip torde icke ha gjorts någon ändring genom det av 1957 års riksdag uttalade önskemålet om främjande av tillkomsten av konst-närligt högtstående svenska filmer. Sist-nämnda syfte vinnes i första hand ge-nom att filmskapandet beredes sunda ekonomiska förhållanden. Först när så blir fallet, kan bidrag efter bedömning bli ett värdefullt komplement med in-riktning på främjande av tillkomsten av sådana filmer, som möta svårigheter även under normala ekonomiska för-hållanden.

Beträffande storleken av kvalitetsstö-det delar jag utredningsmannens upp-fattning. Detsamma gäller för de före-

slagna bidragen till övriga särskilda än-damål, såsom barnfilm, kortfilm och filmexport. Dock synes storleken av det föreslagna barnfilmsbidraget vara i un-derkant.

De föreslagna bidragen till de sär-skilda ändamålen motsvara omkring 3 % av den svenska filmens bruttoin-spelning. Om bidraget för svartvit film fixeras till 12 % av bruttobiljettpriset, skall därtill sålunda läggas 3 % för de särskilda ändamålen, vilket tillhopa be-tyder 15 % av biljettpriset.

Med hänsyn till att färgfilmen är dy-rare i framställning än den svartvita fil-men åtnjuter den förstnämnda redan nu en skatteåterbäring motsvarande 10 % av bruttobiljettpriset. Jämfört med 12 % bidrag för den svartvita filmen bör för färgfilmen beräknas ett bidrag om ca 18 % av bruttobiljettpriset. För en ge-nomsnittsfärgfilm skulle det betyda en intäkt, som med 90 000 kronor översti-ger den kalkylerade intäkten för den svartvita filmen. Skillnaden i produk-tionskostnader är visserligen väsentligt större men det bör kunna förväntas av en färgfilm, att den når större publik än en svartvit film.

Även för färgfilmen tillkommer 3 % att avsättas för de särskilda ändamålen, varför skatteåterbäringen för färgfilmen bör utgöra 21 % av bruttobiljettpriset.

5) Särskilt bidrag till biograferna.

Planerna på att den nöjesskattelättnad, som anses erforderlig på grund av minskningen av besöksfrekvensen, skulle lämnas i form av bidrag av nöjes-skattemedel till biografägarna med upp till 100 kronor per vecka synas icke motiverade. Särskilt anmärkningsvärt är att det förutsättes, att filmuthyrarna skola avstå från att göra gällande sina rättigheter till filmhyra på all biljett-inkomst som icke utgöres av nöjesskatt. Denna del av förslaget utgör ytterligare

ett exempel på ingrepp i filmbranschens struktur.

En sådan användning av nöjesskatten i kombination med punktrestitution innebär icke annat än en omfördelning av en del av filmens spelintäkter mellan filmen och biografen.

Förslagets motivering torde vara bl. a. övertygelsen, att nöjesskatten bör sänkas men att sänkningen icke bör tillföras utländsk film med hänsyn till det valutautflöde som följer därav. Till belysning av de ekonomiska proportionerna härvidlag må anmärkas, att endast omkring 28 % av biografernas spelintäkter (exklusive nöjesskatt) betalas såsom filmhyra för utländsk film. Därav torde närmare hälften stanna inom landet för täckande av kostnader å distribution, filmredigering, textning, kopior, laboratoriearbete etc.

6) Skattebefrielse för pedagogisk film (14 § nöjesskatteförordningen).

Beträffande utredningsmannens förslag att skattebefrielsen för film, som tjänar vetenskapligt ändamål eller upplysnings-, undervisnings- eller uppfost-ringssyfte, skall reduceras till skatteåterbärning med 40 % av nöjesskatten framhåller jag endast att de undersökningar, som erfordras för denna frågas bedömning, äro av annan art än dem som fallit inom ramen för förevarande utredning. Frågan synes falla utanför utredningsuppdraget.

Jag kan icke dela utredningsmannens uppfattning om lämpligheten av den föreslagna reduktionen av inkomsterna för film av detta slag.

7) Förslag om nöjesskattesänkning.

Såsom framgår av de tidigare redovisade synpunkterna anser jag att nöjesskatten icke, såsom i dag är fallet, bör ligga på så hög nivå, att möjligheterna att skapa och sprida film påverkas där-

av. Jag föreslår fördenskull en väsentlig generell nöjesskattesänkning. Denna bör icke ske i av utredningsmannen föreslagna form såsom bidrag till biograferna utan bör genomföras på hittills vedertaget sätt i form av en sänkning av nöjesskatteprocenten.

Vid bestämmandet av nöjesskattens storlek bör i dagens läge i första hand komma i fråga ett återförande av skatten till den nivå, som rådde före 1948 års höjning.

Med hänsyn till sannolikheten av att icke heller en sådan sänkning kommer att vara tillräcklig annat än på mycket kort sikt hemställer jag att, sedan beslut fattats i fråga om nöjesskatteprocenten, frågan om nöjesskattens avvägning i senare skeden göres till föremål för särskild utredning, som noggrant följer utvecklingen under den närmaste tiden, vilken för film- och biografbranschen kommer att vara mycket kritisk.

8) Förslag om stöd åt svensk filmproduktion.

Särskild skattelindring för den svenska filmen torde erfordras, så länge nöjesskatten överstiger 10 %.

För den skull föreslår jag, att det i 1951 års förordning stadgade skatteåterbärningssystemet alltfört tillämpas, att skatteåterbäringsprocenten sättes i relation till biljettintäkten i stället för till den statliga delen av nöjesskatten, att skatteåterbärningen höjes samt att författningen kompletteras med regler om att viss del av bidraget avskiljes för särskilda åtgärder till främjande av den svenska filmproduktionen.

Förslagets innehåll angives närmare i nedanstående utkast till förordning, som grundas på 1951 års förordning, med ändringar och tillägg i 5 och 6 §§ i sakligt avseende ävensom ändring av 1 § i redaktionellt avseende.

1 §.

Bidrag till svensk filmproduktion utgår av statsmedel genom återbäring av del av den å visningen av svensk film belöpande nöjesskatten enligt vad nedan sägs.

2 §.

Film anses enligt denna förordning som svensk under förutsättning

a) att producenten är här i landet bosatt svensk medborgare eller svenskt bolag eller annan svensk sammanslutning eller institution;

b) att filmens produktion till större delen finansierats med svenskt kapital; samt

c) att filmen inspelats med övervägande svensk konstnärlig och teknisk personal.

3 §.

Efter framställning av producenten prövar statens biografbyrå om film är svensk.

Producenten är skyldig att på anfordran lämna de upplysningar och tillhandahålla de räkenskaps- och andra handlingar, som biografbyrån kan finna erforderliga till ledning för prövningen av ärendet.

4 §.

För film, vars längd understiger 2 000 meter såsom bredfilm eller 800 meter såsom smalfilm, utgår icke bidrag.

5 §.

Bidraget utgår av statens andel i nöjesskatten för biografföreställning, vid vilken bidragsberättigande film visas och i vilken till högst 15 procent ingå utländska filmer. Annonsfilm anses icke utgöra del av föreställningen.

Bidraget utgör för föreställning med svartvit film 15 procent och för föreställning med färgfilm 21 procent av den brutobiljettintäkt, varå nöjesskatt beräknas enligt 7 § förordningen om nöjesskatt, i den mån statens andel av nöjesskatten å föreställningen därtill förslår.

Fyra femtedelar av bidraget för svartvit film och sex sjundedelar av bidraget för färgfilm utgör generell bidragsandel och tillfaller producenten av den bidragsberättigande filmen. En femtedel av bidraget för svartvit film och en sjundedel av bidraget för färgfilm utgör speciell bidragsandel att användas för särskilda åtgärder till främjande av den svenska filmproduktionen i den ordning särskilt stadgas.

6 §.

Bidraget erlägges till producenten eller dennes ombud av biografföreställningens anordnare inom den tid som för nöjesskattens inbetalande är för varje särskilt fall föreskriven. Anordnaren äger att vid inbetalandet av nöjesskatt avräkna ett mot erlagt bidrag svarande belopp.

Det åligger producenten att av inbetalda bidragsbelopp genast till av Kungl. Maj:t godkänt redovisningsorgan utbetala den speciella bidragsandelen.

Underlåter anordnare av biografföreställning att rätteligen erlägga bidrag, har länsstyrelsen i det län, där föreställningen anordnats, att efter framställning av producenten utbetala honom tillkommande bidragsbelopp. Sådan framställning skall ha gjorts inom sex månader från den tidpunkt då bidraget, enligt vad i första stycket stadgas, senast skolat erläggas till producenten eller dennes ombud, vid äventyr att framställningen eljest icke upptages till prövning.

Då länsstyrelsen utbetalat bidragsbelopp enligt andra stycket, skall länsstyrelsen föranstalta om att motsvarande belopp indrives hos anordnaren av biografföreställningen.

7 §.

De närmare bestämmelser, som erfordras för tillämpning av denna förordning, meddelas av Kungl. Maj:t.

I 5 § sista stycket av ovanstående författningsutkast har förutsatts, att reglerna om den speciella bidragsandelen meddelas i särskild författning. Det kan dock ifrågasättas om icke i vart fall de grundläggande reglerna i detta avseende böra angivas i själva förordningen, medan detaljbestämmelserna kunna angivas i tillämpningsföreskrifterna eller i avtal mellan Kungl. Maj:t och redovisningsorganet. I fråga om det sakliga innehållet av ifrågavarande regler delar jag utredningsmannens uppfattning.

Anmärkas bör, att de i 5 § ovan intagna procenttalen beräknats med hänsyn till en nöjesskatt om ungefärligen nuvarande storleksordning. Sänkes nöjesskatten under 35 %, kunna sålunda även procenttalen beträffande bidraget sänkas.

FÖRFATTNINGSUTKAST

UTKAST 1

Kungl. Maj:ts förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt

Kungl. Maj:t har — — — nedan angives.

6 §.

(Upphäves)

7 §.

Nøjesskatten utgår med 15 procent å summan av erlagda inträdesavgifter, inberäknat skatten; dock att för biograf-föreställning nöjesskatten utgår med 38 procent å nämnda summa.

12 §.

Vid redovisning av nöjesskatt avrundas uppkommande öretal nedåt till närmaste hela kronotal.

Uppgår skatten — efter vederbörliga avdrag — för vecka ej till två kronor, är anordnaren fri från skyldighet att erlägga densamma.

13 §.

Anordnare av biograf-föreställningar må för ett och samma visningsställe erhålla återbäring av nöjesskatt med ett-hundra kronor per vecka. Uppgår den för veckan redovisade skatten till lägre belopp än ett-hundra kronor, får återbäringen dock högst uppgå till det redovisade beloppet.

Anordnare, som saknar visningsställe med fast biografutrustning, skall i stället för nöjesskatteåterbäring enligt första stycket äga rätt till nedsättning av nöjesskatten med tre procentenheter för

av honom under veckan anordnade biograf-föreställningar.

14 §.

För annan — — — eller uppfostrings-syfte.

Ej heller skall nöjesskatt utgå för

a) visning av film å barnmatiné eller för filmföreläsning, som anordnas av organisation med uteslutande syfte att tillgodose behovet av filmföreläsningar, lämpade för barn, dock endast om filmen före föreläsningens hållande godkänts av organ som Kungl. Maj:t därtill utser, eller

b) visning av film, som i studiesyfte anordnas uteslutande för medlemmar i organisation med huvudsaklig uppgift att studera filmens konstnärliga och sociala betydelse.

Vad i andra stycket under a) sägs skall gälla även annan föreläsning, under förutsättning att programmet utgöres av en eller flera svenska, speciellt för barn inspelade filmer, dock endast om sådant filmprogram har en längd av minst 1 000 meter såsom bredfilm eller 400 meter såsom smalfilm och visas på entimmesföreläsningar.

För biograf-föreläsning med film, vars visning enligt särskilt före-föreläsningens hållande lagakraftvunnet förhandsbesked förklarats vara ägnad att tjäna sådant ändamål eller syfte som avses i första stycket, skall nedsättning

av nöjesskatten ske med 40 procent. Det ankommer på statens biografbyrå att efter framställning meddela förhandsbesked som ovan sägs.

23 §.

Där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar är anordnare av nöjestillställning som i 3 § första stycket sägs skyldig att till uppbördsmyndigheten överlämna på heder och samvete avgiven deklaration rörande för varje tillställning influtna inträdes- och andra avgifter i olika prislägen.

Motsvarande skyldighet — — — andra stycket.

24 §.

Det åligger — — — influten nöjesskatt.

Av statens andel i nöjesskatten för biografföreställningar må, enligt vad därom är särskilt stadgat, högst 11 procent användas för stödjande av svensk filmproduktion.

24 a §.

(Upphör automatiskt att gälla den 1 juli 1959)

Denna förordning träder i kraft den

UTKAST 2

Kungl. Maj:ts kungörelse angående ändring i kungörelsen den 21 december 1945 (nr 824) med tillämpningsföreskrifter till förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt

Kungl. Maj:t har — — — nedan an-
gives.

5 §.

I deklaration som avlämnas till upp-
bördsmyndigheten skall för varje nöjes-
tillställning redovisas antalet utlämnade
biljetter eller andra dylika bevis i olika
prislägen. Förköpsavgift eller andra
särskilda avgifter, varom förmäles i 9 §
förordningen om nöjesskatt, skola till
antal och belopp redovisas särskilt.

Där erlagd — — — först hålles.

7 §.

Det ankommer på den av barnfilm-
kommittén tillsatta barnfilmjuryn att
verkställa den prövning som avses i
14 § andra stycket a) förordningen
om nöjesskatt.

15 a §.

Beslut i ärende angående förhands-
besked enligt 14 § fjärde stycket förord-
ningen om nöjesskatt skall delgivas, för-
utom sökanden, skattedirektören hos
överståthållarämbetet. Skattedirektören
äger, när han så finner erforderligt, på-
kalla visning av film, beträffande vilken
förhandsbesked meddelats.

Om lagakraftvunnet — — — under
månaden.

Anteckning som i andra stycket sägs
skall också, efter anmälan till biograf-
byrån, göras om beslut som avses i 14 §
andra stycket a) och tredje stycket för-
ordningen om nöjesskatt.

Denna kungörelse träder i kraft den

Kungl. Maj:ts förordning med bestämmelser om stöd åt produktion av svensk film

Kungl. Maj:t har, i överensstämmelse med riksdagens beslut, funnit gott förordna som följer.

1 §.

Som stöd åt den inhemska filmproduktionen utgår bidrag av statsmedel enligt vad nedan sägs.

2 §.

Film anses såsom svensk under förutsättning

a) att producenten är här i landet bosatt svensk medborgare eller svenskt bolag eller annan svensk sammanslutning eller institution;

b) att filmens produktion till större delen finansierats med svenskt kapital; samt

c) att filmen inspelats med övervägande svensk konstnärlig och teknisk personal.

3 §.

Efter framställning av producenten prövar statens biografbyrå om film är svensk.

Producenten är skyldig att på anfordran lämna de upplysningar och tillhandahålla de räkenskaps- och andra handlingar, som biografbyrå kan finna erforderliga till ledning för prövningen av ärendet.

Har film av statens biografbyrå fastställts som svensk, skall anteckning härom göras på tillståndskort, varom stadgas i § 7 förordningen den 22 juni

1911 (nr 71 s. 1) angående biografföreställningar. Biografbyrå skall därjämte inom åtta dagar efter utgången av varje månad underrätta det i 5 § avsedda förvaltningsorganet om de fastställelser, som meddelats under månaden.

4 §.

För film, vars längd understiger 2 000 meter såsom bredfilm eller 800 meter såsom smalfilm, utgår icke bidrag.

5 §.

Bidrag utgår med 11 procent av statens andel i nöjesskatten för biograf-föreställningar och utbetalas genom länsstyrelsernas försorg till ett av Kungl. Maj:t godkänt förvaltningsorgan. Det ankommer på vederbörande länsstyrelse att utan särskild ansökan månatligen till nämnda organ utbetala ovan angiven del av den till länsstyrelsen under näst-föregående månad inlevererade nöjesskatten för biografföreställningar.

I första stycket avsett förvaltningsorgan skall svara för medlens fördelning på olika ändamål och utbetalning till behöriga mottagare.

Villkoren för organets godkännande, bestämmelser om medlens fördelning och om särskild kontroll från statens sida, ävensom de ytterligare föreskrifter i avseende å organets verksamhet, som finnas erforderliga, skola regleras i ett mellan svenska staten och förvaltningsorganet ingånget avtal.

6 §.

Medel, som enligt särskilda bestämmelser skall användas för premiering av förtjänta lång- respektive kortfilmer, fördelas av en jury, bestående av fem opartistiska, för uppgiften väl lämpade personer. Juryns ledamöter utses av Kungl. Maj:t för en tid av högst tre år. Avgå-

ende ledamot må icke omedelbart utses att ånyo vara ledamot av juryn.

Denna förordning träder i kraft den
och gäller intill
dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnar.

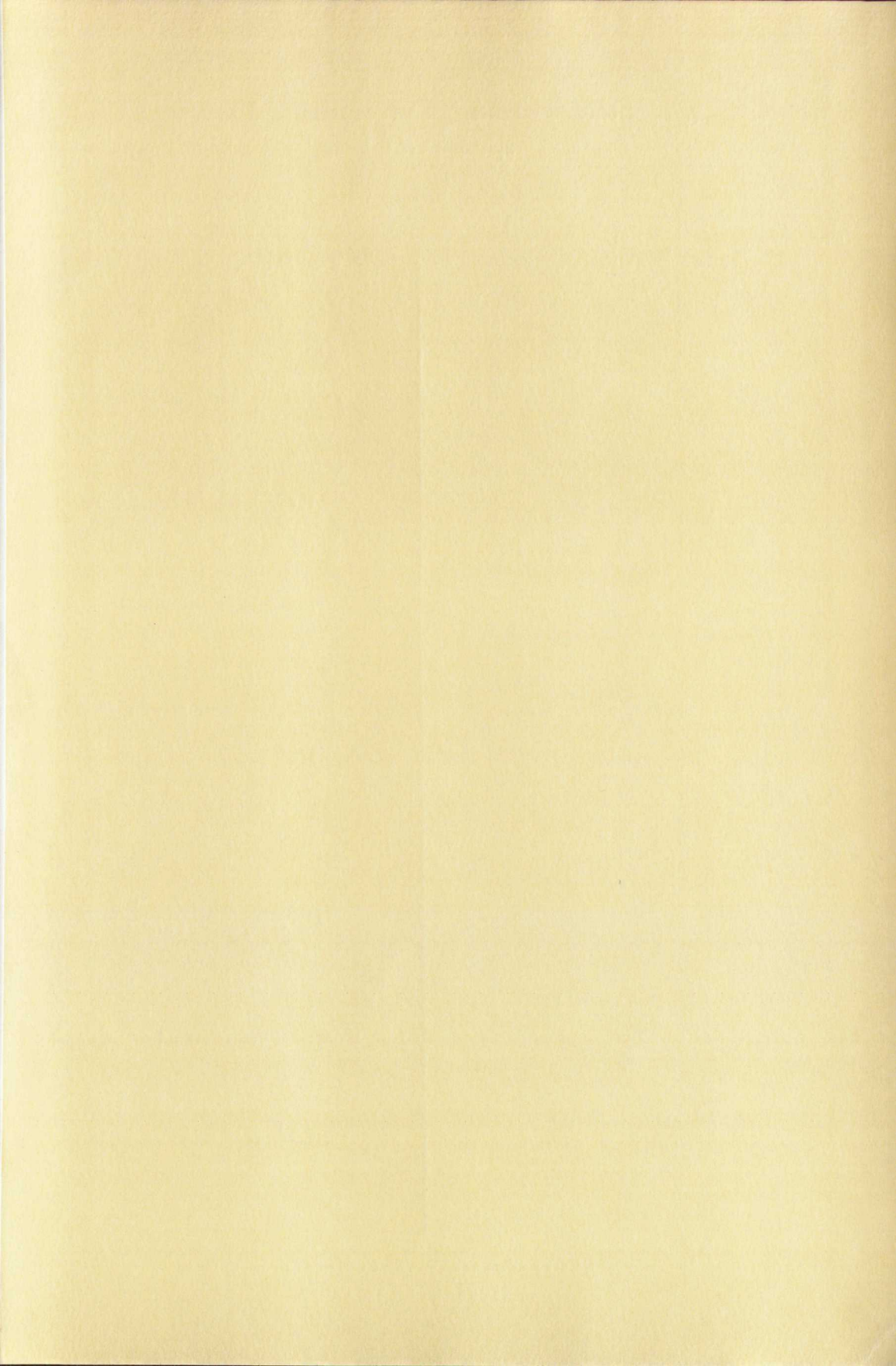

KUNGL. BIBL.
30 JAN 1959
STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1959

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning

Kommunalförvaltning

Statens och kommunernas finansväsen

Politi

Nationalekonomi och socialpolitik

Hälso- och sjukvård

Allmänt näringsväsen

Fast egendom. Jordbruk med binärningar
Statligt stöd till jordbrukets inre rationalisering. [1]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk

Industri. Handel och sjöfart

Kommunikationsväsen

Bank-, kredit- och penningväsen

Försäkringsväsen

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen.
Andlig odling i övrigt
Filmstöd och biografnöjesskatt. [2]

Försvarsväsen

Utrikes ärenden. Internationell rätt